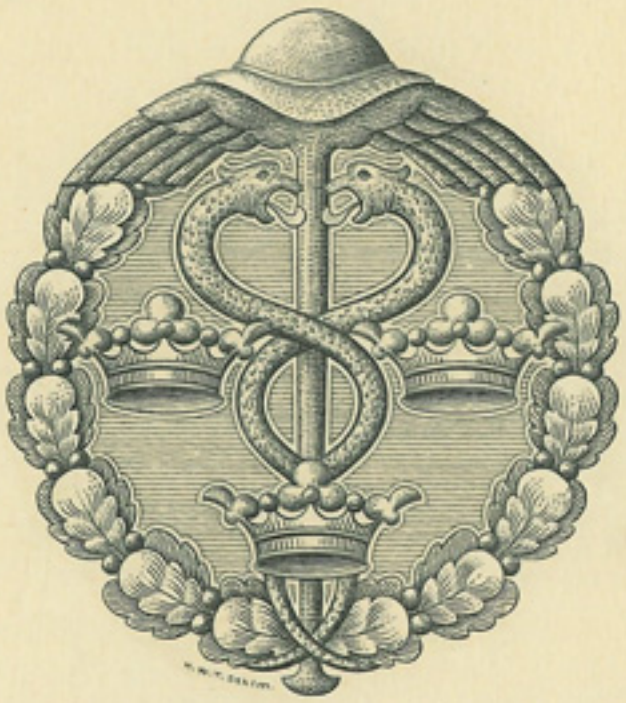

Juridikbok.se

Denna digitala version av verket är nedladdad från juridikbok.se.

Den licens som tillämpas för de verk som finns på juridikbok.se är **Creative Commons CC BY-NC 4.0**. Licensvillkoren måste följas i sin helhet och dessa finner du här https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/legalcode.sv

Sammanfattningsvis innebär licensen följande:

Tillstånd för användaren att:

• Kopiera och vidaredistribuera materialet oavsett medium eller format

• Bearbeta och bygga vidare på materialet

Villkoren för tillståndet är:

• Att användaren ger ett korrekt erkännande, anger en hyperlänk till licensen och anger om bearbetningar är gjorda av verket. Detta ska göras enligt god sed.

• Att användaren inte använder materialet för kommersiella ändamål.

• Att användaren inte tillämpar rättsliga begränsningar eller teknik som begränsar andras rätt att gör något som licensen tillåter.

Se även information på
https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.sv

http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:juridikbokse-f4533

HANDELSBALKEN

JÄMTE

DITHÖRANDE FÖRFATTNINGAR

MED

FÖRKLARANDE ANMÄRKNINGAR OCH BELYSANDE PREJUDIKAT

TILL

PRAKTISKA JURISTERS OCH AFFÄRSMÄNS TJÄNST

UTGIFVEN AF

BERNDT HASSELROT

RIKSDAGENS JUSTITIEOMBUDSMAN

FJÄRDE DELEN

(OMFATTANDE 12:TE KAP.)

ANDRA OMARBETADE UPPLAGAN

STOCKHOLM

P. A. NORSTEDT & SÖNERS FÖRLAG

Pris 4 kr. 25 öre

På P. A. NORSTEDT & SÖNERS förlag:

Om köp och byte af lös egendom

Kommentar till lagen den 20 juni 1905 af *Jur. D:r* ***Tore Almén.***

Förra delen omfattande §§ 1—41.

Pris: häft. 10 kr.

Senare delen omfattande §§ 42—71.

Pris: häft. 8 kr.

Lagen om

köp och byte af lös egendom

den 20 juni 1905 **och i sammanhang därmed utfärdade författningar.** Med förklaringar ur autentika källor samt hänvisningar och sakregister utg. af *Justitierådet* ***Hjalmar Westring.*** *Pris häft. 2 kr.; inb. 2 kr. 50 öre.*

Lagarna om **köp och byte**

samt om behandling af handelsmål. Med förklaringar ur autentika källor utg. af *Justitierådet* ***Hialmar Westring.*** *Pris: inb. 2 kr. 50 öre.*

HANDELSBALKEN

JÄMTE

DITHÖRANDE FÖRFATTNINGAR

MED

FÖRKLARANDE ANMÄRKNINGAR OCH BELYSANDE PREJUDIKAT

TILL

PRAKTISKA JURISTERS OCH AFFÄRSMÄNS TJÄNST

UTGIFVEN AF

BERNDT HASSELROT

RIKSDAGENS JUSTITIEOMBUDSMAN

FJÄRDE DELEN

(OMFATTANDE 12:E KAP.)

ANDRA OMARBETADE UPPLAGAN

STOCKHOLM

P. A. NORSTEDT & SÖNERS FÖRLAG

STOCKHOLM
KUNGL. HOFBOKTR. IDUNS TRYCKERI-A.-B.
1911
[110383]

INNEHÅLL.

		Sid.
1 §.	Hvad förstås med deposition?	1
	Deposition måste åtminstone hufvudsakligen hafva till syfte förpliktelse för depositarien att förvara det deponerade godset	1
	Fast egendom kan icke utgöra föremål för deposition	1
	Deposition kan afse all lös egendom	2
	Det erfordras icke, att föremålet för deposition har något i penningar uppskattbart värde	3
	Är deposition ett oneröst aftal?	3
	Formen för aftalets ingående	7
	Kan öfverenskommelse om blifvande deposition af någondera kontrahenten rubbas?	9
	Constitutum possessorium	13
2 §.	Kostnad för det deponerade godsets öfverlämnande till depositarien äfvensom för dess mottagande af honom	15
	I depositariens förvaringsplikt ingår vård- och bevaringsplikt	16
	Förvaringsplikten innefattar understundom nyttjandeplikt	17
	Huru bör förvaringsplikten uppfattas med afseende å förskämning underkastadt gods?	17
	Depositariens skyldighet med afseende å gods, som deponerats i bristfälligt omslag	18
	Depositariens skyldighet med afseende å gods, som icke i och för sig har något värde, utan allenast är en värderepresentant	18
	Omfånget af depositariens ansvarighet i allmänhet	29
	Förändras ansvarigheten, då ersättning för förvaringen aftalats?	37
	Är det vid bestämmandet af ansvarigheten af betydelse, att depositionen skett i depositariens intresse?	38
	I hvad mån kan depositariens lagbestämda ansvarighet utsträckas eller inskränkas?	39
	Förvaringsplatsen	66
	Förvaringssättet	68

Sid.

Äger depositarien sätta annan i sitt ställe? 68
Är depositarien ansvarig för medhjälpare? 72
Gästgifvares ansvar för resandes gods 82
Fördelningen af flere depositariers ansvarighet 85
Omfånget af den ersättning, depositarie, som brustit i sin förvaringsplikt, har att utgifva 87
Bevisskyldigheten i allmänhet 92
Preskription 97
3 §. Bevisskyldigheten vid tvist om huru mycket, som varit inlagdt i ett kärl, hvilket deponerats i försegladt eller eljest tillslutet skick men sedan blifvit brutet m. m. 98
4 §. Ehuru depositarie icke äger nyttja godset, förändrar aftalet genom nyttjanderätts medgifvande icke natur 106
Undantag från regeln, att depositarien icke äger nyttja godset . . . 107
Påföljden af obehörigt nyttjande 108
Depositariens ställning, då han med lof nyttjar godset 110
I hvad mån är deponent, då depositarien förskingrat godset, berättigad att från förvärfvaren återvinna detsamma? 111
Förefinnes i afseende å vindikation skillnad mellan fordringsbevis samt andra (kroppsliga) lösören? 112
5 §. Huru gods skall återgifvas, som af flere deponerats 137
6 §. Deponenten är berättigad att efter godtfinnande återfordra godset . . 139
I hvad mån är deponent, som i förtid återfordrar godset, skyldig utgifva aftalad ersättning? m. m. 139
Depositarien har skyldighet att till deponenten utgifva, jämte godset, däraf fallen afkomst 142
Undantag från denna regel 147
Verkan däraf att depositarien vägrar utlämna godset 148
Är depositariens rätt att påfordra godsets återtagande obegränsad? . 143
Verkan däraf, att deponenten tredskas att återtaga godset 151
I hvad mån kan depositarien, i händelse deponenten låter lagstridigt dröjsmål komma sig till last med afseende å godsets återtagande, befria sig från att längre innehafva detsamma? 155
Depositariens ersättningsskyldighet, om godset obehörigen utlämnas 157
Depositariens utlämningsskyldighet vid tvist emellan deponenten och annan person om bättre rätt till godset 170
Utlämningsskyldighet, då recepisse lämnats 174
Bevisskyldigheten vid tvist huruvida recepisse lämnats eller icke . 175
Depositarie är icke berättigad att uppbära betalning för deponeradt skuldebref. 177
Hvar skall deponeradt gods återställas? 180
När är depositarien berättigad att utfå aftalad ersättning? 181

Sid.
Depositaries rätt till aftalad ersättning, då godset skadats 181
Är depositarie, som under aftalad tid fullgjort sin vårdplikt, förlustig sin rätt till öfverenskommen ersättning på den grund, att han gör sig skyldig till dröjsmål i afseende å godsets återlämnande? 182
Depositaries rätt till ersättning för tid, efter det deponenten gjort sig skyldig till dröjsmål i afseende å godsets afhämtande 182
Är deponent, som återfår sitt gods i skadadt skick, skyldig att inom skälig tid från mottagandet framställa anmärkning vid äfventyr att eljest gå förlustig sin rätt till skadestånd? 184
7 §. Depositariens arfvingars ansvarighet för godset 185
8 §. Den rätt, som i ifrågavarande paragraf tillerkänts depositarie, är icke panträtt utan retentionsrätt 186
Retentionsrätten afser jämväl aftalad ersättning 196
Afser retentionsrätten också nyttiga kostnader? 198
Äger depositarien retentionsrätt äfven till säkerhet för skada, som genom godset tillskyndats honom? 198
Äger husvärd för sin hyresfordran hos depositarien använda dennes retentionsrätt till godset? 199
Den, som i god tro af orättmätig innehafvare i deposition mottagit en sak, hvari han sedermera fått retentionsrätt, är icke pliktig att utan lösen utlämna saken till ägaren 201
Retentionsrätten verkar äfven mot tredje man 202
Retentionsrätten är odelbar 202
Under hvilket förhållande är retentionsberättigad depositarie pliktig att utlämna godset mot erhållande af säkerhet för sin fordran? . 204
Retentionsrätt kan uppkomma genom aftal 204
Depositaries rätt till kvittning i vissa fall 205
9 §. 205
10 § 206
11 §. Gods dömdt under tredje mans förvar 206
12 § 206

Deposition af penningar 206
Handlingar rörande förarbetena till 1734 års lags bestämmelser om deposition.

Rättelser och tillägg.

Första delen.

(Andra upplagan.)

Å sid. 15 rad 29 uppifrån *står:* byte; *läs:* arbetsbeting.

Å sid. 158 rad 5 uppifrån *står:* på visst sätt afsändts; *läs:* på visst sätt af köparen afsändts.

Å sid. 164 rad 12 och 13 uppifrån *står:* köparen; *läs:* säljaren.

Å sid. 182 rad 2 uppifrån *står:* köparen *läs:* säljaren.

Å sid. 222 rad 7 uppifrån *står:* är säljaren, ändå han; *läs:* är säljaren ändå, om han.

Andra delen.

(Andra upplagan.)

Å *sid. 124* har anmärkts, att gäldenär, som underlåtit att vid utmätningsförrättning framställa yrkande om kvittning, ansetts icke äga rätt att sedermera i sammanhang med klander öfver utmätningen göra dylikt yrkande gällande. Att kvittningsanspråk emellertid godkänts, churu det (hos utmätningsmannen) framställts först efter utmätningstillfället, se Kungl. Maj:ts utslag den 11 april 1910; H. 1910 sid. 234.

Med afseende å frågan (jfr *sid. 127*) om rätt för växeltagare, som först efter början af godkännarens konkurs, hos öfverlåtare inlöst växeln, att åtnjuta kvittning mot skuld till konkursboet, se Kungl. Majt:s dom den 13 juli 1909; H. 1909 sid. 348. Jfr Kungl. Maj:ts dom den 20 maj 1910; H. 1910 sid. 280.

Å *sid. 242* har framhållits, att omnämnandet af en fordran i bouppteckning efter gäldenären icke i och för sig kan anses vara ett sådant erkännande som afbryter preskription. Erkännandet måste nämligen, för att afbryta preskription, vara riktadt till borgenären. (Jfr Kungl. Maj:ts dom den 3 mars 1910; H. 1910 sid. 75.)

Tredje delen.

(Andra upplagan.)

Tredje stycket å *sid. 241* skall rätteligen lyda sålunda: Låter löftesman, som till borgenären erlagt betalning, preskription åkomma sin regressfordran mot annan löftesman, har återstående medlöftesmans ansvarighet begränsats i enlighet med hvad å sid. 233 anförts.

Sjunde delen.

Å *sid. 1451* har anmärkts, att enligt tyska civillagen aftalet (sysslomannaskap) anses i sin helhet upphäfdt genom hufvudmannens återkallelse och att en i otid gjord återkallelse medför ersättningsplikt. Då emellertid tyska civillagen utgår från, att sysslomannen icke är berättigad till godtgörelse för sitt besvär, kan ju ersättningsplikt för hufvudmannen på grund af återkallelse icke förekomma, med mindre uppdraget gifvits i sysslomannens intresse och fråga sålunda är om ett blandadt aftal. Jfr *sid. 1428*.

Åttonde delen.

Å *sid. 1576* har yttrats, att om det föremål, som skall pantsättas, förvaras i ett låst hvalf, som öppnas medelst två nycklar gemensamt, så lärer det hvad svensk rätt angår — som förutsätter, att panthafvaren skall hafva makt att råda öfver panten utan att i sådant syfte behöfva pantsättarens biträde — icke vara tillfyllest, att den ena nyckeln öfverlämnas till panthafvaren, under det pantsättaren behåller den andra. Samtidigt har emellertid framhållits, hurusom en annan uppfattning gjort sig gällande i utländsk rätt, t. ex. i tyska civillagen. Jfr *sid. 1585 och 1586*. Anledning finnes till antagande, att svensk praxis tagit intryck af denna ståndpunkt i den utländska

rätten. Jfr Kungl. Maj:ts dom den 6 maj 1910 (särskildt yttrande i högsta domstolen); H. 1910 sid. 216. Att den först angifna uppfattningen dock, med utgångspunkt från 1734 års lags ställning till handfången pant, är den riktiga, skall i en följande del närmare påvisas.

Tionde delen.

Å *sid. 2188* rad 19 uppifrån *står:* husbonde är berättigad till afdrag; *läs:* husbonde är i afseende å underhållsskyldighet berättigad till afdrag. Å samma sida har berörts bestämmelsen i 5 § legostadgan, enligt hvilken husbonde, som obehörigen vräker tjänstehjon, är skyldig att till detsamma utgifva, hvad tjänstehjonet i lön eller andra förmåner äger att fordra för lönetiden, så ock nödigt underhåll för samma tid, eller, där tjänstehjonet därunder annan tjänst antager, för den del af samma tid, hvarunder det sådan tjänst saknat.

Med uttrycket »annan tjänst» lärer, såsom framhållits, lagstiftaren hafva afsett tjänst enligt legostadgan. Enligt nutida praxis är emellertid, i enlighet med hvad ock påpekats, husbonden befriad från sin skyldighet att lämna underhåll, så snart tjänstehjonet fått annan anställning, oafsedt om den faller under legostadgan eller icke. Se Kungl. maj:ts dom den 19 febr. 1909; H. 1909 sid. 31.

Om obehörigen afskedadt tjänstehjon, som icke ägt rätt till fritt kosthåll men i stället tillförsäkrats vissa naturaförmåner såsom underhåll, visar att hvad nyantagen anställning inbringar understiger värdet af berörda naturaförmåner, synes husbonden vara pliktig att ersätta skillnaden. Däremot torde den meningen icke vara riktig, enligt hvilken han under hvarje förhållande har att oafkortadt utgifva förmånernas värde. Jfr rättsfall, afgjordt genom Kungl. Maj:ts dom den 16 januari 1874; H. 1874 sid. 33, där husbonden emellertid icke framställt yrkande om afdrag.

TOLFTE KAPITLET.

Om inlagsfä, eller nedsatt och förtrodt gods.

1 §. Lägger man in hos annan i förvar guld, silfver, penningar, eller annat löst gods; lägge in med vittnen, eller tage bref därå.

Deposition, såsom det uti ifrågavarande kapitel behandlade aftal vanligen benämnes, är för handen, då en person, deponenten, till en annan, depositarien, för förvaring öfverlämnat löst gods.

Deposition måste uteslutande eller åtminstone hufvudsakligen hafva till syfte förpliktelse för depositarien att förvara det deponerade godset. I åtskilliga andra aftal ingår visserligen också förpliktelse för den ene kontrahenten att förvara en den andre tillhörig sak såsom integrerande beståndsdel Men förvaringsplikten är då aldrig fristående utan antingen, såsom vid lån, är den en gifven följd af låntagarens förfoganderätt öfver saken eller också, såsom vid tjänstelega, står den i sammanhang med en annan af den förvaringspliktige åtagen förbindelse.

Fast egendom kan, såsom af den gifna definitionen framgår, icke utgöra föremål för deposition. Väl kan ägaren af en fastighet öfverlämna densamma till annan uteslutande i syfte, att denne skall vaka däröfver att fastigheten icke missfares. De rättsförhållanden, som häraf uppstå emellan ägaren och vårdaren, bedömas emellertid icke efter de för deposition gifna föreskrifter.

Däremot kan, enligt definitionen, deposition afse all lös egendom. Meningsskiljaktighet har emellertid sedan länge härutinnan förefunnits.

Åtskilliga vilja sålunda från området för ifrågavarande aftal i regel utmönstra penningar och andra förtärliga ting. Under förmenande, att deponerandet af penningar eller andra förtärliga ting, så vidt annat icke uttryckligen stadgats eller eljest otvetydigt framgår, medför äganderättens öfvergång från deponenten till depositarien, hvilken sålunda har befogenhet att efter behag använda och förbruka dem, och att depositariens skyldighet är begränsad till förbindelse att återställa dem i samma slag, myckenhet och godhet, säger man, att en dylik deposition innebär karaktären af försträckning och att reglerandet af kontrahenternas inbördes ställning därföre uteslutande bör ske efter de för detta aftal lämnade bestämmelser. Vidkommande vår rätt synes det vara tillfyllest att hänvisa till ordalydelsen af förestående paragraf. Här nämnas uttryckligen utan förbehåll penningar såsom utgörande föremål för deposition. Och att, såsom stundom försports, anse det föreskrifterna angående deposition i förevarande kapitel ej få tillämpas på penningar i annat fall än 3 § i samma kapitel omförmäler, eller då desamma i tillslutet eller försegladt omslag lämnas i annans förvar, därtill erhålles icke något stöd af gällande lag. Tvärtom synas de i 2:dra stycket af sistnämnda paragraf förekommande uttrycken »stycke från stycke, till vikt, mått eller antal» otvetydigt tala för en motsatt uppfattning.

Enligt en annan mening erkännes visserligen förefintligheten af deposition utaf penningar (och andra förtärliga ting), fastän på grund af penningens formella beskaffenhet det anses såsom en gifven, ehuru af lagstiftaren icke uttryckligen uttalad följd, att föreskrifterna angående deposition i detta fall måste — i större eller mindre mån — underkastas jämkning. Aftal af denna beskaffenhet benämnes därföre också vanligen deposition i oegentlig bemärkelse

(depositum irregulare) till skillnad från deposition af icke förtärliga ting, hvilken kallas egentlig deposition (depositum regulare).

En tredje, uppenbarligen oriktig åsikt likställer slutligen deposition af penningar med deposition af annat gods samt påfordrar, då lagen icke lämnat olikartade föreskrifter för dessa båda fall, fullkomlig enhetlighet i lagtillämpningen.

Vår lags ställning till ifrågavarande spörsmål skall närmare klargöras, sedan redogörelse lämnats för samtliga paragrafer i detta kapitel, under hvilken redogörelse hänsyn hufvudsakligen kommer att tagas till deposition af icke förtärliga ting.

I fråga om den uppställda definitionen torde vidare böra anmärkas, att det icke är erforderligt, att föremålet för deposition har något i penningar uppskattbart värde. Ett individuellt intresse kan gifvetvis vara fästadt vid ett värdelöst föremål; och ett dylikt bör därföre jämväl kunna med laga verkan deponeras, om det ock ligger i sakens natur, att åtskilliga af de utaf lagen upptagna bestämmelser angående deposition, hvilka ju hufvudsakligen hafva till syfte förhindrandet af det deponerade godsets värdeförminskning och reglerandet af depositariens ersättningsskyldighet, i händelse skada det oaktadt inträffar, härvid icke kunna komma till tillämpning.

Om ej ens ett individuellt intresse förefinnes i förvarandet af en sak, bör dock aftal om deposition däraf betraktas såsom en nullitet.

Huruvida deposition är ett oneröst aftal eller icke, har utgjort föremål för olika utläggningar. Å ena sidan, i anslutning till den romerska rätten, anses det just såsom ett karakteristiskt kännetecken på ifrågavarande aftal, att det för förvaring afsedda godset af depositarien mottages utan rätt till ersättning för själfva förvaringen. Å den andra —

härvid följes den moderna rättens ledning — förklarar man frånvaron af rätt till godtgörelse för förvaringen icke vara af afgörande betydelse: deposition förlorar icke något af sin rättsliga natur, därigenom att depositarien betingar sig godtgörelse. En mening går ännu längre och förfäktar — under framhållande att deposition är en art af arbetslega, i det depositarien genom aftalet iklädt sig aktiv förvaringsplikt, d. v. s. skyldighet att å det deponerade godset nedlägga det för dess bevarande nödiga arbetet —, att depositarien måste äga rätt till ersättning, därest icke deponenten kan visa särskilda omständigheter, som utesluta samma rätt (såsom uttryckligt aftal eller att förhållandena, hvarunder aftalet slutits, uppenbarligen ådagalägga, att depositarien allenast åsyftat att göra deponenten en tjänst).

Hvad vår rätt angår, synes det vara skäligen klart, att lagens hithörande bestämmelser fått sin affattning särskildt med afseende å de fall, då ersättning åt depositarien för förvaringen icke ifrågakommer. Under de relativt föga utvecklade förhållanden på affärslifvets område, som härskade vid tiden för bestämmelsernas tillkomst, förekom mera sällan något yrkesmässigt eller eljest i vinstsyfte bedrifvet förvarande af annans gods. Det ansågs ligga i sakens natur, att den, som mottog gods till förvar, därmed uteslutande afsåg att bereda deponenten fördel, att göra honom en tjänst. Något kännbart behof att särskildt regelbinda de få fall, då ersättning för förvaringen icke förty betingades, förefanns icke. Om det förutsatts såsom vanligt, att gods skulle mottagas till förvaring mot ersättning, synes det för öfrigt vara egendomligt, att man icke i någon af detta kapitels paragrafer kan finna ett märkbart spår af en sådan uppfattning. Och 8 § gifver stöd — ehuru visserligen icke af positiv innebörd — för den nu angifna meningen. Där stadgas: »Hafver man å nedsatt gods nödig kostnad gjort, eller betalt hyra för det rum, däri godset förvaras; då bör ägaren det gälda, förrän godset återgifves.» Det synes svårligen kunna ifrågasättas, att icke lagstiftaren, om godtgörelse till

depositarien för själfva förvaringen här förutsatts, skulle stadgat skyldighet för deponenten att före återtagandet af det deponerade godset gälda denna godtgörelse, lika väl som det ålagts honom att sålunda ersätta depositarien den hyra, denne möjligen erlagt, och den nödiga kostnad å godset, han tilläfventyrs gjort. Häremot har visserligen framställts det inkastet, att det helt naturligt måste för lagstiftaren varit mera maktpåliggande att skydda depositarien för direkta förluster än att söka garantera honom påräknad ersättning för förvaringen. Till bemötande häraf kan åberopas 17 kap. 5 § J. B., där det hette: »Hushyra i staden betale gästen åtta dagar förrän legostämman ute är, eller varde den lagligen utsökt å hvarje hyrestid efter hvarannan; hafve ock ägaren makt, att hålla gästens gods kvar, till dess han rätt för sig gjort hafver.» Husvärd tillerkändes sålunda rätt att kvarhålla hyresgästens gods, tills den påräknade hyran guldits. Nu måste det i fråga om de faktiska förhållandena vara en hårfin skillnad mellan det fall, att en person till en annan mot viss ersättning uthyr ett rum till förvaring af dennes gods, och det fall, att en person i deposition mottager annans gods, för hvars förvarande ett depositariens rum måste användas. Tager man så vidare i betraktande, att hyresaftal alltid ansetts innebära fördel för båda kontrahenterna, under det däremot städse sedan gammalt i själfva begreppet deposition med eller utan rätt inlagts, att depositionen sker till fördel för deponenten, i följd hvaraf en depositarie väl åtminstone icke bort hafva försatts i sämre ställning uti ifrågavarande afseende än husvärd, torde man — så vidt man icke vill påbörda lagstiftaren svår inkonsekvens — finna förenämnda inkast icke förtjäna afseende. Redan den omständigheten, att deponenten utan förbehåll förklarats böra gälda depositarien nödig kostnad, häntyder på att lagstiftaren förutsatt, att ersättning för själfva förvaringen i regel icke skulle utgå. En depositarie, som erhållit godtgörelse för förvaringen, kan nämligen icke därjämte vara berättigad till ersättning för annan nödig kostnad, än som

ej vid depositionsaftalets slutande kunnat förutses. Den för förvaringen bekomna ersättningen måste jämväl vara ersättning för all kostnad, som man vid aftalets ingående kunde inse blifva nödig för det deponerade godsets vidmakthållande.

Än ytterligare stöd för ifrågavarande mening om innebörden af förevarande aftal enligt vår lag kan hämtas ur 6 § uti detta kapitel, där följande stadgande lämnats: »Nu vill ej den, som godset emottog, hafva det längre i förvar; säge då honom till, som insatte, att han må hämta det åter, och tage bevis däråa. Tager ägaren det ej åter; stånde själf all fara.» Det låter icke gärna tänka sig, att lagstiftaren velat åt den, som mot betingad och kanske redan erhållen godtgörelse åtagit sig att under viss bestämd tid — det är att märka, att nyssnämnda stadgande afser jämväl det fall, då depositionen afsett viss tid — förvara annans gods, inrymma rätt att efter eget skön i strid mot allmängiltiga, civilrättsliga grundsatser när som helst rygga det ingångna aftalet. Åtminstone borde väl då stadgats skyldighet för depositarien att samtidigt till deponenten återlämna den i så fall obehöriga godtgörelse, som tilläfventyrs redan uppburits. Det bör sålunda antagas, att i gällande bestämmelser om deposition lagstiftaren utgått därifrån, att det deponerade godset af depositarien i regel förvaras utan ersättning. Detta leder dock gifvetvis icke till den slutsatsen, att samma bestämmelser öfver hufvud icke skola tillämpas, för den händelse ersättning verkligen betingats.[1] I hvad mån jämkning i bestämmelserna i så fall blir nödig, skall längre fram ytterligare påvisas.

[1] Vid förarbetena till 1734 års lag uttalade (år 1722) lagkommissionens flertal — i anledning af en ledamots påstående, att det icke vore deposition, när någon toge vedergällning för det han förvarade något — den åsikt »at det eij immuterar naturam depositi at någon får vedergällning för den omsorg han har för någon tings förvarande».

Det lärer vara förhastadt att häraf draga den slutsatsen, att kommissionen haft den åsikt att i alla afseenden samma bestämmelser skulle gälla vare sig ersättning för förvaringen betingades eller icke. Än mindre är det berättigadt att antaga, att en dylik åsikt vid lagens slutliga affattning vunnit godkännande.

Frågan huruvida depositarien, då i aftalet icke ingått uttrycklig öfverenskommelse om ersättning för förvaringen, i allt fall är berättigad till ersättning, måste besvaras med hänsyn därtill, att deposition enligt vår lags mening sålunda i regel icke är ett oneröst aftal. Aftalet i och för sig berättigar icke depositarien till ersättning. Omständigheterna vid aftalet måste tyda därpå, att depositarien endast mot ersättning åtagit sig förvaringen, för att han skall vara berättigad fordra sådan. När dylika omständigheter kunna anses vara för handen, tillkommer det domstolen att i hvarje särskildt fall afgöra. Gifvetvis låter det sig icke göra att på förhand uppräkna eller närmare specificera dem. Det bör dock här framhållas, att om en sak deponerats hos den, som har till yrke eller eljest brukar att mot godtgörelse mottaga annans gods i förvar, det i förekommande enskildt fall måste presumeras, att ersättning äfven här skulle lämnas. Likaledes kan naturligtvis det särskilda förhållande, hvari kontrahenterna stå till hvarandra, såsom att deponenten icke personligen känner depositarien, tala därför, att ersättning varit tyst förutsatt. Och vidare kan man i depositionens föremål, i den omständigheten, att den deponerade saken är af sådan beskaffenhet, att dess förvaring fordrar särskild omsorg, hämta stöd därför, att kontrahenternas underförstådda mening varit, det ersättning skulle utgå.

Äfven om det fastslås, att kontrahenternas afsikt varit, att depositarien icke skulle vara berättigad till ersättning för förvaringen, kan han dock, såsom redan blifvit antydt och under 8 § närmare kommer att påvisas, äga befogenhet att påfordra godtgörelse för direkta kostnader, som i anledning af förvaringen tillskyndats honom.

Enligt ordalagen i förevarande paragraf skall deposition ingås antingen muntligen i vittnens närvaro eller skriftligen.

Föreskriften, att aftalet skall sålunda afslutas, innefattar emellertid endast ett råd till deponenten, huru han skall bete sig för att kunna styrka sin rätt till den deponerade saken, i händelse tvist därom framdeles skulle uppstå. Det är fullkomligt ostridigt, att depositarie, som medgifver sig eller öfverbevisas att hafva mottagit annans gods till förvaring, kan åläggas att återlämna detsamma, äfven om depositionen skett utan vittnen eller skriftligt mottagningsbevis.

Såsom börande vara af intresse och för att visa, i hvad mån de här ofvan angifna kännetecknen på deposition öfverensstämma med nutidens främsta utländska lagstiftningar på obligationsrättens område, anföras här *dels* följande bestämmelser ur den tyska civillagen:

§ 688. Durch den Verwahrungsvertrag wird der Verwahrer verpflichtet, eine ihm von dem Hinterleger übergebene bewegliche Sache aufzubewahren.

§ 689. Eine Vergütung für die Aufbewahrung gilt als stillschweigend vereinbart, wenn die Aufbewahrung den Umständen nach nur gegen eine Vergütung zu erwarten ist»; *dels och* motsvarande stadgande i schweiziska obligationsrätten, intaget i dess 475 art., så lydande:

»Durch den Hinterlegungsvertrag verpflichtet sich der Aufbewahrer (Depositar) dem Hinterleger (Deponenten), eine bewegliche Sache, welche dieser ihm anvertraut, zu übernehmen und sie an einem sicheren Orte aufzubewahren.

Eine Vergütung kann er nur dann fordern, wenn dieselbe ausdrücklich bedungen worden ist oder nach den Umständen zu erwarten war.»

Jämväl kan anmärkas, att enligt den franska rätten, som visserligen betecknar deposition såsom ett väsentligen icke oneröst aftal, depositionen dock icke förändrar sin natur, därigenom att ersättning för förvaringen får tillgodonjutas.

Aftal om deposition, som, enligt hvad förut nämnts, går ut på förpliktelse för depositarie att förvara en sak, kan icke anses såsom fullbordadt, förr än denna verkligen öfverlämnats till depositarien, vid hvilken tidpunkt ju förbindelsen att förvara saken först kan inträda. Före sakens öfverlämnande äger (den blifvande) deponenten bryta den med (den blifvande) depositarien ingångna öfverenskommelsen. Å andra sidan anses depositarien vara af öfverenskommelsen förpliktad. Visserligen — så ungefär resonerar man — bör mellan kontrahenterna i ett aftal finnas reciprocitet. Om den ene icke vore bunden af ett aftal, så borde jämväl den andre kunna göra sig fri därifrån. I fråga om deposition förekomme emellertid alldeles särskilda omständigheter att taga i beaktande. De förhållanden, under hvilka depositionsaftalet fordomtima uppkommit, hade så tryckt sin prägel därpå, att — ehuru det nu icke kunde förnekas, att stundom, såsom då ersättning för förvaring af det deponerade godset lämnades, jämväl depositarien faktiskt hade gagn af aftalet — detsamma dock alltjämt bibehållit sin ursprungliga karaktär af att vara ingånget uteslutande i syfte att bereda deponenten fördel. Följden häraf måste blifva rätt för deponenten att alltid förhindra tillkomsten af det öfverenskomna aftalet, i hvars fullbordande depositarien icke kunde anses äga något intresse. Någon anledning att tillerkänna depositarien motsvarande befogenhet förefunnes däremot icke. Denna mening tarfvar dock i väsentlig mån modifikation.

Då depositarien, därest ersättning för förvaringen icke utfästs, är berättigad att, sedan den med depositionen afsedda saken öfverlämnats i hans vård, när som helst, äfven om viss tid för förvaringen öfverenskommits, återlämna saken till deponenten, lärer man icke utan att göra sig skyldig till en lek med ord kunna påstå, att depositarien under nämnda förhållanden är bunden af en ingången öfverenskommelse om (blifvande) deposition. Kan han afvisa saken omedelbart efter dess mottagande, så bör han gifvetvis ej heller vara förpliktad till själfva mottagandet. Äfven om

ersättning för förvaringen utfästs, men viss tid, hvarunder aftalet skulle gälla, icke bestämts, torde af samma skäl förhållandet blifva enahanda, hvarvid emellertid är att observera, det stundom af omständigheterna vid ingåendet af öfverenskommelsen om deposition framgår, att viss tid afsetts, ehuru detta icke uttryckligen framhållits. A. omtalar t. ex. för B. att A. för utförande af ett angifvet uppdrag måste företaga en resa och anmodar i sammanhang härmed B. att denne i anledning däraf skall förvara en A. tillhörig sak. Om B. villfar denna anmodan utan att närmare bestämmelse om tiden träffats, så har han därmed åtagit sig att förvara saken under så lång tid, som för A. skäligen kan åtgå för utförande af uppdraget. Tiden för förvaringen kan sålunda vara antingen absolut eller relativt bestämd; hvilketdera är här af ingen betydelse.

I anledning af det anförda bör inskärpas: depositarien är bunden af öfverenskommelse om (blifvande) deposition, endast i det fall att godtgörelse för förvaringen utfästs och viss tid, hvarunder förvaringen skulle räcka, därjämte bestämts.

Dock är ej heller denna regel utan undantag. Kan depositarien visa, att särskilda omständigheter inträffat, hvilka göra det för honom mycket svårt att åtaga sig den öfverenskomna förvaringen, bör han också vara berättigad att undandraga sig densamma. Till denna slutsats kan man — om något bevis härför öfver hufvud alls vore erforderligt — analogivis komma genom det uti 18 kap. 7 § handelsbalken förekommande stadgande rörande ett med deposition besläktadt aftal, sysslomanskap, hvilket stadgande lyder sålunda: »Nu hafver man sig åtagit, att inom viss tid något å annans vägnar syssla och beställa, eller lofvat det till slut drifva, och varder därifrån hindrad af Konungens tjänst, eller sjukdom, egna sysslor, eller annan skälig orsak; låte då sin hufvudman det så tidigt veta, att han må kunna någon annan i stället taga; sedan vare ombudsman saklös, när han för den tid räkenskap gör, som han sysslan haft hafver.» Detta

stadgande afser visserligen det fall, då aftalet redan kommit till stånd, men har man rätt att bryta ett slutet aftal, så har man naturligtvis under liknande förhållanden jämväl befogenhet att förhindra aftalets fullbordande. Att depositarien, därest efter öfverenskommelsens ingående sådant förhållande inträdt, som gjort det för honom omöjligt att öfvertaga den utlofvade förvaringen, såsom att ett med öfverenskommelsen särskildt afsedt förvaringshus nedbrunnit, icke är bunden af öfverenskommelsen, ligger ju i sakens natur. Om depositarien af en eller annan anledning blir förhindrad att infria sin åtagna förbindelse att mottaga deponentens gods till förvaring, bör han emellertid, så snart ske kan, därom lämna deponenten underrättelse.

Den här ofvan uppställda satsen, att depositarien i visst fall är bunden af öfverenskommelsen att i förvar mottaga deponentens gods, bör ingalunda så förstås som att deponenten kan tvinga depositarien att verkligen mottaga godset.

Depositariens förbindelse upplöser sig i händelse af tredska å hans sida till skyldighet att gälda skadestånd. Depositarien har sålunda, därest deponenten öfverlämnat godsets förvaring till annan person, hvilken betingar sig högre (dock icke oskälig) ersättning än den med depositarien öfverenskomna, förpliktelse att till deponenten erlägga skillnaden.

Då deponenten alltså under intet förhållande kan tvinga depositarien att mottaga godset, bör redan häraf följa, att depositarien å sin sida saknar befogenhet att af deponenten tilltvinga sig detsamma.

I den här ofvan uttalade uppfattningen, att deponenten före godsets öfverlämnande äger bryta den med depositarien ingångna öfverenskommelsen, bör också inläggas något därutöfver. Depositarien kan på ett sådant brytande af öfverenskommelsen i allmänhet icke grunda något anspråk på skadestånd af deponenten. Under bestridande af denna mening har man påstått, att depositarien, i händelse deponenten icke vill stå fast vid öfverenskommelsen, alltid är be-

rättigad utfå ersättning, som för förvaringen utfästs; ja, därest depositarien haft annat intresse af aftalet än att erhålla ersättning och detta intresse bort af deponenten inses och alltså ingått i aftalet, bör jämväl detsamma skyddas. Om depositarien t. ex. af aftalet väntat sig sådan fördel som ökadt yrkesanseende och i följd däraf utvidgad kundkrets, skulle deponenten vara pliktig ersätta honom förlusten också härutinnan. Utan att särskildt fästa afseende vid sistnämnda påstående, som i regel torde falla enbart på omöjligheten att visa eller åtminstone uppskatta en dylik förlust, lärer till bemötande af åsikten i öfrigt, hvilken ju icke har något stöd i skrifven lag och i intet fall kan sägas vara oskiljaktigt förbunden med depositionsaftalets natur, vara tillfyllest att erinra om förhållandena i det hvardagliga lifvet och den uppfattning, som därstädes gjort sig gällande. Ytterst sällan, om ens någonsin, torde det fall hafva inträffat, att en person, som enligt ingången öfverenskommelse åtagit sig att mot ersättning förvara annans gods men sedermera på grund däraf, att ägaren af en eller annan anledning brutit öfverenskommelsen, ej kommit i besittning af godset, framställt yrkande att det oaktadt utfå ersättningen. I våra domstolars arkiv torde man åtminstone förgäfves söka efter ett dylikt rättsfall. Och detta lärer icke hafva sin grund i annat än uti den i folkets rättsmedvetande fast rotade öfvertygelsen, att depositarien i fall som det ifrågavarande icke är berättigad till godtgörelse.

Ehuru depositarien sålunda icke på grund af deponentens brytande af öfverenskommelsen om deposition kan erhålla befogenhet till utfående af den aftalade ersättningen, bör deponenten dock, därest sådant brytande sker, i visst fall vara pliktig utgifva godtgörelse till depositarien, nämligen då denne i anledning af öfverenskommelsen haft direkta utgifter såsom för förhyrande af lokal och dylikt. Det var detta förhållande, som afsågs med den nyss gjorda restriktionen att depositarien *i allmänhet* icke på deponen-

tens brytande af öfverenskommelsen om deposition kan grunda anspråk på skadestånd.

Till jämförelse anföres här ur motiverna till tyska civillagen följande:

Likasom vid försträckning och lån och hufvudsakligen af enahanda skäl har undvikits att beteckna deposition såsom konsensualkontrakt. Härvid kommer särskildt i betraktande, att de rättsregler, som uppställts för deposition, nästan utan undantag hafva till förutsättning det redan skedda öfverlämnandet af den med aftalet afsedda saken till depositarien, och att förpliktelse att öfverlämna saken till den, som lofvat förvara den, icke kan grundas på det förutgångna konsensualkontraktet (pactum de deponendo). Att (den blifvande) depositarien icke på grund af en dylik öfverenskommelse om deposition kan påfordra sakens öfverlämnande, följer af ifrågavarande aftals natur och syfte lika så klart, som att å andra sidan öfverenskommelsen är förpliktande för depositarien, hvarvid emellertid kan komma i fråga, huruvida depositarien in concreto kan vägra öfvertaga saken, om ett viktigt, med hänsyn till omständigheterna antagligt, skäl härför står honom till buds. Har depositarien i förväntan på det sedermera icke skedda öfverlämnandet af saken haft kostnader, så kan han, ehuru deponenten icke är förpliktigad att öfverlämna saken, likväl utan tvifvel härför fordra godtgörelse. En särskild bestämmelse i denna riktning är öfverflödig.

Ehuru, enligt hvad i åttonde delen af förevarande arbete närmare påvisats, panträtt kan stiftas genom representant, får denne dock icke utgöras af pantsättaren själf. Pantens afskiljande från pantsättarens förmögenhetsområde och försättande i ett sådant läge, att panthafvaren förvärfvar makt att öfver densamma råda, måste erhålla ett uttryck, som för tredje man angifver panträttens tillvaro. Och detta vinnes icke genom det s. k. constitutum possessorium, hvars

innehåll här består däri, att en sak förklaras utgöra pant men skola såsom depositum förblifva hos ägaren.

Ett kringgående af förbudet att på detta sätt stifta panträtt skulle lätt kunna ske, om det vore medgifvet, att, sedan tradition väl en gång ägt rum, panten med bevarande af panträtten öfverlämnades till pantsättaren i deposition. Modern utländsk lagstiftning afvisar bestämdt och med rätta ett dylikt tillvägagångssätt. Svensk praxis synes emellertid, af följande rättsfall att döma, vara af annan mening.

Änkan C. J. Sparrman instämde sysslomännen i E. Fischers konkurs samt anförde: Änkan Sparrman, som lånat Fischer 3,000 kronor, hade såsom pant af honom mottagit sju inteckningar. Sedermera hade änkan Sparrman öfverlämnat inteckningarna till Fischer att af honom såsom depositum förvaras. På grund häraf yrkades åläggande för sysslomännen att till änkan Sparrman utlämna inteckningarna. — Underrätten yttrade, att ehuru en af änkan Sparrman till stöd för hennes talan åberopad, af Fischer utfärdad handling innehölle, att Fischer innehade såsom hypotek för en hennes fordran hos honom ifrågavarande sju, i samma handling uppräknade inteckningar; likväl och som genom berörda handlings utfärdande laglig pantsättning af inteckningarna icke skett, samt något sådant förhållande icke blifvit ådagalagdt, på grund hvaraf änkan Sparrman vore berättigad att af Fischers konkursbo utbekomma inteckningarna, ogillades käromålet. Hofrätten utlät sig däremot i dom, att emedan sysslomännen icke gittat förneka riktigheten af den utaf Fischer utfärdade handling, hvari han erkänt sig innehafva, jämte åtskilliga änkan Sparrman tillhöriga, i handlingen särskildt uppgifna aktier och skuldebref med till de senare hörande hypotek, tillika såsom hypotek för änkan Sparrmans fordran hos Fischer å 38,000 kronor ifrågavarande sju inteckningar; ty och som genom innehållet af omförmälda handling (jämte annan angifven omständighet) finge anses styrkt, att inteckningarna efter förut gången pantsättning blifvit af änkan Sparrman till Fischer

öfverlämnade att åt henne förvaras såsom anförtrodt gods; samt ostridigt vore, att änkan Sparrman i Fischers konkurs bevakat fordran å 38,000 kronor, utan att däremot blifvit gjord annan anmärkning, än att å beloppet skulle afräknas 20,000 kronor, hvilka, enligt hvad förutberörda handling innehölle, Fischer på änkan Sparrmans anhållan för hennes räkning utbetalt; alltså och af i öfrigt anförda orsaker förpliktades sysslomännen att omstämda inteckningarna, såsom af änkan Sparrman hos Fischer nedsatta i förvar, till henne emot kvitto genast öfverlämna. — Nedre revisionen anförde, att enär med hänsyn till stadgandena i 17 kap. 3 § handelsbalken och Kungl. förklaringen den 24 maj 1872 änkan Sparrman för sin fordran hos Fischer icke ägde emot dennes öfrige borgenärer lagligen gällande panträtt i omtvistade, af Fischer själf innehafda värdehandlingar, samt vid sådant förhållande konkursboet icke torde kunna mot sitt bestridande förpliktas att samma värdehandlingar till änkan Sparrman utlämna, hemställdes, att Kungl. Maj:t måtte, med ändring af hofrättens dom, fastställa det slut, hvartill underrätten kommit. Kungl. Maj:t pröfvade emellertid utan meningsskiljaktighet rättvist fastställa hofrättens dom. (Kungl. Maj:ts dom den 31 december 1888; H. 1888 s. 551.)

---

2 §. Inlagsfä, och förtrodt gods, bör man vårda som sitt eget. Missfares, eller förkommer det, af hans vangömmo, eller vållande; gälde fullt åter. Sker det af våda; vare saklös.

Därest annan öfverenskommelse ej träffats, har naturligtvis deponenten att på sin bekostnad ombesörja *öfverlämnandet* till depositarien af den med aftalet afsedda saken, likasom depositarien å andra sidan har att bestrida de ut-

gifter, som för sakens behöriga *mottagande* tilläfventyrs kunna vara erforderliga såom för hyrande af lokal m. m. med rätt dock för honom i vissa fall (se under 8 §) att för hvad han sålunda utgifvit sedermera undfå godtgörelse af deponenten.

I den förvaringsplikt, som genom depositionsaftal uppkommer för depositarien, inbegripes enligt lagens uppfattning om ifrågavarande aftals väsen och syfte förbindelse för depositarien att *vårda* den honom anförtrodda saken; och denna senare förbindelse innefattar jämväl skyldigheten att *bevara* saken. Depositarien har förpliktelse att, så vidt möjligt är, återställa den deponerade saken i samma skick, som han mottagit den, eller, med lagkommitténs ord, den, som mottager annans gods till förvarande, ikläder sig förbindelse att återställa detsamma så oskadadt, som det under hans vård stått att bibehålla. Depositarien har därför skyldighet att vidtaga härför erforderliga åtgärder. Han måste alltså äfven på saken nedlägga de för dess bevarande nödiga kostnader äfvensom arbete. Den t. ex., som för någon längre tid i deposition mottagit krukväxter, är sålunda pliktig ombestyra icke allenast, att de förses med erforderligt vatten, utan äfven att jord i fall af behof ombytes; att eldning i förvaringsrummet eller vidtagande af annan lämplig åtgärd till förhindrande af växternas förfrysande icke försummas o. s. v.

Denna depositariens vård- och bevaringsplikt är dock ingalunda obegränsad. Depositarien är för att begagna lagens uttryck förbunden att vårda den deponerade saken såsom sin egen. Någon skyldighet härutöfver har han icke. Han kan icke anses pliktig att för bevarande af den deponerade saken åsamka sig kostnader och besvär, som icke stå i förnuftig proportion till sakens värde, skadans sannolikhet och omfattning. Hafva växter till några få kronors värde deponerats i en källare, kan sålunda depositarien uppenbarligen

icke af den omständigheten, att kall väderlek befaras, hafva skyldighet att för källaren inköpa kamin eller annan värmeledning. Gör han icke förty detta, riskerar han gifvetvis att — äfven i det fall att deponenten är pliktig godtgöra honom nödiga utgifter (se under 8 §) — själf nödgas bära denna kostnad, såsom ju icke kunnande betecknas med epitetet nödig i den mening, lagen här fattar detta ord.

Såsom af fjärde paragrafen i förevarande kapitel framgår, är det depositarien förbjudet att sig till nytta bruka den deponerade saken. Om emellertid, såsom stundom kan vara förhållandet, saken icke kan väl bevaras utan att nyttjas, måste i öfverensstämmelse med hvad nyss yttrats depositarien vara därtill icke blott berättigad men äfven förpliktad utan afseende däråt, att han själf möjligen har fördel däraf.

I visst fall lärer det kunna med fog ifrågasättas, att depositarien har en skyldighet, som går utöfver och, om man endast fäster sig vid bokstafstolkning, rent af strider mot bevaringsplikten.

Enligt lagens ordalydelse kan depositarien aldrig göras ansvarig för sådan å saken uppkommen skada, som förorsakats af dennas egen beskaffenhet och hvilken depositarien icke kunnat förekomma. Depositarien skulle sålunda, om det deponerade vore underkastadt förskämning och i följd däraf så småningom total förstöring, icke hafva annan förpliktelse än att på lämpligaste sätt, så länge sådant läte sig göra, förhindra förstöringen.

I enlighet med hvad för likartadt fall är stadgadt i 35 § af lagen om köp och byte torde emellertid depositarien under angifna förutsättning vara skyldig att ombestyra varans försäljning å auktion för deponentens räkning. Om försäljningen bör depositarien, så vidt ske kan, lämna depo-

nenten underrättelse. Tydligen förefinnes dock icke försäljningsplikt, då uppenbart är, att den med försäljningen förenade kostnaden ej skulle kunna utgå ur köpeskillingen.

I samband med nyssberörda fråga om skada, uppkommen i följd af sakens egen beskaffenhet, bör anmärkas, att om depositarien erhåller saken, innesluten i omslag, nedpackad i en låda, kista eller dylikt,[1] så har han ingen förpliktelse att därur uttaga saken, såvida den icke är af sådan beskaffenhet, att behörig vård därförutan ej kan förekomma, och det sålunda tydligen måste anses hafva varit deponentens mening, att omslaget skulle brytas.[2] Depositarien måste vara berättigad antaga, att deponenten vid sakens inläggande iakttagit all nödig försiktighet. Har omslaget varit bristfälligt och saken i följd däraf skadas, står depositarien icke i något ansvar, om han icke insett eller bort inse förhållandet. Har detta varit fallet och han likväl utan förbehåll mottagit saken, får han finna sig i att blifva bedömd, såsom om han förbundit sig ansvara för saken äfven under de befintliga ofördelaktiga omständigheterna. Jämför sid. 54.

Såsom nämnts går depositariens förpliktelse ut på att i sinom tid återställa hvad som deponerats i så oskadadt skick, som det under hans vård står att bibehålla. Återfår deponenten den deponerade saken oskadad, har depositarien fullgjort sin skyldighet. Det har dock ifrågasatts att, för den händelse depositionens föremål icke i och för sig har något värde utan endast är en värderepresentant, depositarien skulle i vissa fall hafva jämväl annan skyldighet.

---

[1] Det förutsättes, att han dock erhållit kännedom om, hvilken sak omslaget innehåller.

[2] Att depositarien, om omslaget varit låst med nyckel, som deponenten behållit, icke kan hafva skyldighet eller ens rättighet att bryta omslaget, är ju självklart.

Den, som i deposition mottagit ett intecknadt skuldebref, skulle sålunda hafva förpliktelse att icke blott vaka däröfver, att själfva skuldebrefvet ej förstördes, utan jämväl tillse, det inteckningen genom vederbörlig förnyelse bibehölles vid gällande kraft. Till stöd härför har man anfört lagens uttryck, att depositarien skall vårda det deponerade som sitt eget, äfvensom att det för en inteckningsägare gifvetvis kan vara lika maktpåliggande att sörja för inteckningens bibehållande vid rättslig kraft som att vårda själfva det papper, hvaråt bevis om inteckningens meddelande tecknats. Vidare har man åberopat förment likhet i fråga om vård- och bevaringsplikten emellan panttagare och depositarie jämte den omständigheten att den, som mottagit inteckning såsom pant, i praxis allmänt anses pliktig ombestyra inteckningens förnyande.

I sistnämnda hänseende anföres här följande rättsfall.

Johannes Olsson instämde Peter Olsson med yrkande att, enär denne, hvilken såsom pant innehaft ett Johannes Olsson tillhörigt intecknadt skuldebref, försummat att låta vederbörligen förnya inteckningen, hvilken därföre förfallit, Peter Olsson måtte förpliktas att ersätta den skada, Johannes Olsson i anledning däraf lidit. Sedan underrätten af anförda orsaker ogillat käromålet, yttrade hofrätten i dom, att enär Peter Olsson erkänt, att han varit innehafvare af skuldebrefvet, när inteckningen för detsamma förföll, men Peter Olsson icke emot stadgandet i 10 kap. 3 § handelsbalken ägt låta panten försämras, utan i stället haft skyldighet tillse, att inteckningen blifvit genom behörig förnyelse vidmakthållen, alltså pröfvade hofrätten, i förmågo af 4 § i sagda kapitel och balk, rättvist förplikta Peter Olsson att ersätta Johannes Olsson hans förlust. På nedre revisionens hemställan pröfvade Högsta Domstolen rättvist fastställa hofrättens dom. (Kungl. Maj:ts dom d. 27 februari 1877; H. 1877 s. 133.)

Om man endast fäster sig vid de af hofrätten här begagnade ordalag — hofrätten motiverade ju sitt domslut allenast därmed, att panttagaren försämrat panten — torde man måhända kunna draga den slutsatsen, att ombe-

styrande af förnyelse utaf en deponerad inteckning verkligen skulle åligga depositarien. I fall den, som i pant mottagit ett intecknadt skuldebref, förklaras hafva försämrat det sålunda pantsatta intecknade skuldebrefvet därigenom, att inteckningen på grund af underlåten förnyelse fått förfalla, och förty vara pliktig gälda skadestånd, så synes nämligen — då de af lagen använda uttryck icke gifva anledning till åtskillnad härutinnan — jämväl en depositarie, som låtit en till säkerhet för ett deponeradt skuldebref meddelad inteckning förfalla, böra förklaras hafva därigenom försämrat det deponerade intecknade skuldebrefvet; och är detta verkligen genom depositariens vållande försämradt, så är därmed också deponentens rätt till skadestånd fastslagen.

Det måste emellertid uti ifrågavarande afseende vara stor skillnad mellan en panttagares och en depositaries skyldighet.

Först och främst är sålunda att ihågkomma, det inteckningsförnyelse förutsätter uppvisande hos rätten i hufvudskrift af den handling, hvarå inteckningen är meddelad. Då nu pantgifvaren icke, under det skuldförhållandet fortfar, äger utbekomma panten af panttagaren, är det nödvändigt att pålägga den, hvilken såsom pant mottagit en inteckning, skyldighet att föranstalta om dess förnyelse. Pantgifvaren skulle eljest vara härutinnan beroende af panttagarens godtycke. Och det kan desto mindre anses hårdt gent emot panttagaren att låta en dylik förpliktelse hvila å honom, som äfven han har intresse af att inteckningen vidmakthålles, hvaraf ju den säkerhet, som med panten afsetts, är beroende. Den åter, som hos annan deponerat ett intecknadt skuldebref, har befogenhet att när som helst från depositarien, hvilken för egen del icke har något intresse af att bibehålla inteckningen vid lif, återfordra skuldebrefvet och kan sålunda själf ombestyra inteckningens behöriga förnyande.

Påståendet att i fråga om vård- och bevaringsplikten likhet förefinnes emellan panttagare och depositarie tarfvar för öfrigt närmare bemötande. Vid såväl deposition som pant öfverlämnar man visserligen något i förvar hos annan person, hvilken har förpliktelse att sedermera i oskadadt skick återställa, hvad han sålunda får under sin vård. Vid deposition är emellertid det väsentliga syftet, att det anförtrodda godset skall bevaras och vid påfordran återlämnas; det är sålunda deponentens fördel, som här afses. Vid pant åter är ändamålet med pantens öfverlämnande till panttagaren, att denne därigenom skall erhålla säkerhet för en fordran; det är alltså hans och icke pantgifvarens förmån, som åsyftas. Vidare kan deponenten i allmänhet till sin depositarie välja, hvem han vill, under det pantgifvaren ofta är nödsakad att öfverlämna sitt gods åt annan person utan afseende därå, om han för denne hyser förtroende eller icke. De skäl, som kunna tala för, att en depositarie icke bedömes strängt, förefinnas på grund häraf icke i fråga om pant. Omständigheterna vid pantsättning äro tvärt om af sådan beskaffenhet, att de kunna anföras såsom stöd för skärpning af panttagarens ansvar. Med riktig uppfattning häraf har också lagstiftaren begagnat olika uttryck för betecknande af depositaries och panttagares ansvarighet eller, i fråga om den förre, »förtrodt gods bör man vårda som sitt eget» och, i fråga om den senare, »pant bör väl gömmas och vårdas».

Denna olikhet beträffande ansvarigheten kan visserligen icke i och för sig leda till den slutsatsen, att med hänsyn till skyldighet att förnya inteckning olikhet skulle, enligt gällande lags affattning, råda emellan depositarie och panttagare: att den senare härutinnan skulle hafva en skyldighet, som icke skulle åligga den förre. Uttrycket, att panttagaren har att väl »gömma och vårda» panten, synes, då panten består af ett intecknadt skuldebref, icke gärna kunna annorlunda förstås, än att panttagaren uppfyllt sin vårdplikt, om pantgifvaren återfår själfva skulde-

brefvet i oskadadt skick. Men praxis har här, likasom i en del andra fall, sprängt af lagstiftaren uppställda hinder för åstadkommande af materiell rätt och sålunda utvidgat panttagarens ansvarighet. Att samtidigt pålägga den, som i deposition mottagit ett intecknadt skuldebref, motsvarande ansvarighet, därtill har desto mindre förefunnits anledning, som, enligt hvad nyss påvisats, lagstiftaren utgått därifrån, att en panttagares ansvar i allmänhet skulle vara större än en depositaries, samt i allt fall materiell rätt därigenom ingalunda skulle främjas. Det skulle tvärtom icke vara enligt med rättvisa att enbart af den obestridbara omständigheten, att det naturligtvis för deponenten kan vara af lika stor vikt att få inteckningen förnyad som att själfva skuldebrefvet bibehålles oskadadt, ålägga depositarien ansvarighet både i fråga om inteckningens förnyande och i fråga om skuldebrefvets bevarande. Depositarien kan nämligen icke anses hafva skäl att vaka däröfver, att tid för inteckningens förnyelse icke försittes, då han måste antaga, att deponenten, som häraf har uteslutande intresse, själf skall ihågkomma att bevaka sin rätt.

Det bör alltså fasthållas, att den, som i deposition mottagit ett intecknadt skuldebref, icke har skyldighet att föranstalta om förnyelse af inteckningen. Ingår någon gång sådan skyldighet för depositarien i aftalet, så är detta icke enbart deposition utan en blandning af deposition och sysslomanskap.

Af det sagda följer, att skyldighet ej heller förefinnes för depositarie att tillse, det den fordringsrätt, som tillkommer ägare af deponeradt skuldebref, varder bevarad. Deponenten har att själf vidtaga den åtgärd, som till förekommande af preskription (eller preklusion) kan vara erforderlig.

Huruvida dylik skyldighet åligger panttagare med afseende å pantsatt skuldebref, är omtvistadt. Då emellertid fordringens behöriga bevakande kan ske utan uppvisande af skuldebrefvet, och pantgifvaren sålunda för ändamålet

icke behöfver utfå skuldebrefvet från panttagaren, kan här ej åberopas det kardinalskäl, på grund hvaraf förpliktelse anses hvila å panttagare att ombestyra förnyelse af inteckning. Att meningarna härutinnan emellertid äro delade framgår af följande rättsfall.

M. Suber utfärdade den 26 maj 1864 till J. W. Löfgren ett skuldebref å 5,000 rdr rmt med ränta och pantsatte till säkerhet därför två af änkan L. Suber utgifna skuldebref, det ena å 3,000 rdr och det andra å 5,000 rdr med ränta. Det senare var dagtecknadt den 16 september 1854. Sedan Suber försatts i konkurs, instämde sysslomannen däri, S. Hirsch, Löfgren samt anförde: Löfgren hade, enligt hvad han själf medgifvit, försummat bibehålla hypoteket å 5,000 rdr vid gällande kraft. Därest Löfgren vårdat panten såsom han enligt lag bort, skulle han därur erhållit full betalning för sin fordran. Konkursmassan hade i så fall ägt återbekomma det andra hypoteket å 3,000 rdr samt öfverskottet å det första, och konkursmassans ställning borde ej försämras genom den försummelse, Löfgren en gång låtit komma sig till last. På grund häraf yrkades åläggande för Löfgren att till konkursmassan redovisa det belopp, hvarmed hypoteken så till kapital som ränta öfverstege Löfgrens förut ägande fordran, och till följd däraf ej mindre återställa skuldebrefvet å 3,000 rdr eller betala dess värde än äfven godtgöra skillnaden emellan räntan för skuldebrefvet å 5,000 rdr och den ränta, Löfgren varit berättigad att för sin fordran uppbära. — Under rättegången upplystes, att ifrågavarande pantsatta skuldebref å 5,000 rdr vid pantsättningen varit försedt med anteckningar därom, att ränta betalts till den 1 december 1863, hvilka anteckningar, utom den första, gjorts af Suber. I målet hördes notarien W. Rundqvist, såsom förmyndare för änkan Suber; och bestred han, såväl att änkan Suber verkställt ifrågavarande räntebetalningar som att hon inom de sista tio åren blifvit kräfd för eller erinrad om tillvaron af skuldebrefvet. Suber uppgaf, att räntebetalningarna blifvit af honom fullgjorda till särskilda personer, hos hvilka skuldebrefvet förut varit pantsatt. — Underrätten yttrade, att som i målet ej vore ådagalagdt annat förhållande än hvad Suber uppgifvit, eller att ifrågavarande skuldebref, som af honom lämnats till Löfgren såsom hypotek den 26 maj 1864, då varit för-

sedt med samtliga däråa befintliga anteckningar om räntebetalningar, hvilka anteckningar, utom den första, blifvit af Suber skrifna, samt följaktligen Löfgren, på grund af sin förbindelse att ansvara Suber för pantens vårdande, icke kunde anses hafva ålegat vidtaga andra åtgärder, än som, under antagande af de å skuldebrefvet varande anteckningars riktighet, varit erforderliga; alltså och då Löfgren icke vore Subers konkursmassa i vidsträcktare mån än Suber själf för pantens vårdande ansvarig, ogillades den mot Löfgren instämda talan. — Hofrätten fastställde i dom underrättens beslut. — Kungl. Maj:t fastställde, på hemställan af nedre revisionen, hofrättens dom. Ett justitieråd yttrade: »Då ägaren till ifrågavarande åt Löfgren såsom pant lämnade skuldebref enligt lag kunnat, fastän skuldebrefvet ej var i hans hand, vidtaga för dess bibehållande vid gällande kraft emot utgifvaren erforderliga åtgärder, samt följaktligen, därest något i sådant hänseende vore försummadt, pantinnehafvaren icke kan anses pliktig att därför stå pantens ägare eller dennes rättsinnehafvare i ansvar, pröfvar jag för min del rättvist att gilla hofrättens domslut.» Två justitieråd yttrade däremot, att enär det ålegat Löfgren, såsom vårdare af den mottagna panten, att tillse, att den fordringsrätt, som tillkom innehafvaren af de pantsatta skuldebrefven, förvarades, men ostridigt vore, att under tiden uraktlåtenheten af nödig tillsyn i berörda hänseende haft till följd, att fordringsrätten på grund af ifrågavarande skuldebref gått förlorad, samt den omständighet, att skuldebrefvet vid pantsättningen varit försedt med Subers egenhändiga anteckningar om skedda räntebetalningar, desto mindre borde inverka på Löfgrens ansvarighet för påföljden af den försummade tillsynen öfver fordringsrättens bibehållande, som Löfgren icke ens uppgifvit, att Suber föreburit, att någondera räntebetalningen skett af änkan Suber själf eller med hennes vetskap, hvilket heller icke af anteckningarna på skuldebrefvet antyddes; alltså och då någon invändning emot änkan Subers vederhäftighet för omförmälda skuldebrefs belopp icke blifvit af Löfgren framställd, förpliktade justitieråden, jämlikt 10 kap. 4 § handelsbalken, Löfgren att icke allenast återställa skuldebrefvet å 3,000 rdr eller till vederparten betala dess värde, utan ock godtgöra vederparten skillnaden emellan ränta för skuldebrefvet å 5,000 rdr och den ränta, Löfgren varit berättigad att för sin ford-

ran uppbära. (Kungl. Maj:ts dom den 28 december 1866; N. 1867, s. 309.)

Lagkommittén höll före, att den, som i pant mottagit ett intecknadt skuldebref, borde hafva skyldighet att tillse, att såväl inteckningsrätten som fordringsrätten bevarades. Emellertid torde lagkommittén icke hafva ansett denna skyldighet förefinnas enligt nu gällande bestämmelser. I 6 kap. af sitt förslag till handelsbalk föreslog nämligen lagkommittén dels följande med gällande lag i sak öfverensstämmande stadgande:

»2 §. Pant bör väl gömmas och vårdas, och ej utan ägarens lof brukas eller utlånas. Tager panten skada, eller förkommer af innehafvarens vanvård eller vållande; gälde denne fullt åter: sker det af våda; vare skada eller förlusten ägarens; och betale han, ej dessmindre, allt hvad panten stod för — —»;

dels ock nedan upptagna nya bestämmelser:

»3 §. Har någon tagit i pant skuldebref eller annat gällande bevis å gäldenärs fordran hos annan man; vare ock skyldig tillse, att ägarens rätt ej må minskas eller förloras: fordras bevakning, som af ägaren själf fullgöras bör; åligge panthafvaren att, när ägaren det äskar, genom handlingens utlämnande eller annorledes, sätta honom i tillfälle att sin rätt bevaka. Pröfvas försummelse häri ligga panthafvaren till last; svare han till skadan.»

Ur motiven:

»Det är ganska vanligt, att man sätter i pant egna, å skuldebref eller andra handlingar grundade fordringar, och ej sällan inträffa händelser, då det blifver nödigt att under försträckningstiden bevaka sådana fordringar, om ej ägarens rätt och säkerhet skola gå förlorade, såsom när dennes gäldenär afträder sin egendom till konkurs, eller hans borgenärer kallas genom årsstämning att sina fordringar uppgifva, eller inteckning bör förnyas, eller fordran genom häfd komme att försvinna, med flera. Nu, som rättvisan kräfver, att borgenär, hvilken innehafver dylik pant, ej

må ansvarslöst kunna låta gäldenärens rätt minskas eller gå förlorad, då nödig bevakningsåtgärd kunnat af honom vidtagas, eller ock hindra gäldenären från bevakning, när den af honom själf måste fullgöras; så har kommittén ansett nödigt att meddela härmed instämmande föreskrifter om panthafvarens skyldighet och ansvar i dessa fall.»

I fråga om deposition lämnade lagkommittén däremot icke några särskilda föreskrifter, för den händelse depositionens föremål utgöres af skuldebref eller annat bevis om fordran, hvilket väl får anses såsom tillfyllestgörande bevis därpå, att enligt lagkommitténs uppfattning depositarie beträffande dylika handlingar icke skulle hafva samma skyldighet och ansvar som panttagare utan allenast vård- och bevaringsplikt i egentlig bemärkelse.

I lagkommitténs sistnämnda stadgande (3 §) vidtog lagberedningen ej annan ändring, än att orden »när ägaren det äskar» uteslötos, hvilket motiverades sålunda: »Till vården af pant hörer jämväl, då panten består af skuldebref eller annat dylikt fordringsbevis, att panthafvaren antingen själf bevakar gäldenärens rätt eller sätter denne senare i tillfälle att göra det. Och denna vård har man trott böra, i sistnämnda afseendet, åligga panthafvaren, äfven utan gäldenärens särskilda uppdrag. Man har därför ur 3 § uteslutit orden: när ägaren det äskar.»

Att den, som i deposition mottagit lifförsäkringsbref, icke kan hafva förbindelse att på grund af depositionsaftalet betala utfästa premierna, är uppenbart. Det lärer ej heller hafva ifrågasatts, att sådan förpliktelse skulle åligga panttagare. Högst afsevärd skillnad förefinnes ju också emellan skyldighet att medelst inteckningsförnyelse eller afbrytande af preskription bevara en rätt och skyldighet att genom vissa utbetalningar *förvärfva* en rätt.

Följande rättsfall visar, hvilken rätt anses tillkomma panthafvare, om han godvilligt och utan pantsättarens uppdrag betalar premierna.

O. Röyen öfverlämnade till R. Thalin såsom pant för en dennes fordran af Röyen två af lifförsäkringsaktiebolaget Nordstjernan å Röyens lif utfärdade försäkringsbref, hvartdera å 5,000 kronor. Thalin, som sedermera betalade de årliga premierna för brefven, instämde, efter det hans förenämnda fordran guldits, Röyen med yrkande, att antingen Röyen måtte varda ålagdt att godtgöra Thalin för de af honom erlagda premierna mot rätt för Röyen att återbekomma försäkringsbrefven med premiekvitton, eller ock Thalin måtte förklaras vara rätt ägare till försäkringsbrefven och förty Röyen, som, Thalin oåtspord, hos bolaget lyftat å ifrågavarande försäkringsbref upplupen vinst med 128 kronor, förpliktas att densamma till Thalin utgifva. Kungl. Maj:t, under hvars pröfning denna tvist drogs, yttrade, att enär annat förhållande icke blifvit i saken visadt, än att Thalin, hvilken innehaft ifrågakomna försäkringsbref såsom pant för numera betald fordran hos Röyen, utan dennes uppdrag verkställt inbetalning af samtliga före sakens instämmande förfallna premier för försäkringen, samt häraf icke kunde för Thalin härledas annan eller bättre rätt än att för hvad han sålunda utlagt göra sig betald vid försäkringsbeloppets utfallande eller genom försäljning i laga ordning af försäkringsbrefven, ogillades yrkandet, att Röyen måtte förpliktas att till Thalin utgifva det inbetalda premiebeloppet eller ock Thalin förklaras vara rätt ägare till försäkringsbrefven, hvaremot och enär Thalin måste i förhållande till Röyen anses berättigad att i afräkning å utlagda premier uppbära den vinstutdelning, som af Röyen lyftats, Röyen förpliktades att genast mot kvitto till Thalin utgifva nämnda 128 kronor. (Kungl. Maj:ts dom den 13 november 1901; H. 1901 s. 494).

Den, som i (öppen) deposition mottagit obligationer, ådrager sig naturligtvis icke skadeståndsskyldighet genom underlåtenhet att, i händelse obligationerna varda utlottade, lyfta det utfallna beloppet.

Följande rättsfall afseende pant, är härutinnan af intresse.

Härnösands enskilda bank instämde Mälarprovinsernas enskilda bank samt anförde: Svaranden hade den 29 maj 1873 såsom pant för ett käranden beviljadt kassakreditiv af käranden mottagit, bland annat, två Allmänna hypoteksbankens obligationer, hvardera å 4,000

kronor. Dessa obligationer hade blifvit utlottade och förfallit till betalning den 15 juli 1874, hvarom kungörelse varit införd i Post- och Inrikestidningar för den 23 december 1873. Svaranden hade icke vid förfallotiden lyftat obligationernas belopp, och härigenom hade inträffat, att räntan på detta belopp för tiden från och med den 15 juli 1874 till den 15 juli 1875 gått förlorad för käranden. På grund häraf och under åberopande af bestämmelsen, att panthafvare vid äfventyr af skadeståndsskyldighet har att väl vårda panten, yrkades åläggande för svaranden att hålla käranden skadeslös för ifrågavarande ränteförlust, utgörande 400 kronor. Svaranden genmälde: Svaranden hade icke haft skyldighet att tillse, om och när obligationerna blifvit utlottade. Såsom panthafvare hade det väl ålegat svaranden att vårda panten, men icke att inkassera pantens belopp, än mindre att utlåna eller förränta detsamma, enär något särskildt åtagande därutinnan icke gjorts. Obligationerna hade, så snart käranden därom gjort framställning, blifvit mot erhållande af annan pant utlämnade till käranden. Därest svaranden företagit sig att därförinnan utbyta obligationerna mot penningar, så hade dessa penningar kommit att ligga såsom lös pant för kreditivet, utan att käranden å dem fått njuta någon ränta. — Underrätten yttrade, att enär käranden icke, emot svarandens bestridande, styrkt, att svaranden, hvilken såsom säkerhet för käranden under den 19 januari 1874 och den 18 januari 1875 beviljade kreditiv, hvartdera å 100,000 kronor att begagnas under det år, detsamma blifvit beviljadt, mottagit bland annat två Allmänna hypoteksbankens fem procents obligationer å 4,000 kronör hvardera, åtagit sig att, i händelse berörda obligationer, såsom ock skett, utlottades, desammas belopp, utan särskild af käranden därom gjord framställning, å förfallodagen, som inträffat den 15 juli 1874, lyfta och därefter för kärandens räkning göra fruktbart; ty och då svaranden, till följd af lagens stadgande om hvad panthafvare hade att i afseende å pantsatt gods iakttaga, ej kunde anses hafva varit förbunden att vidtaga sådan åtgärd, ogillades kärandens i saken förda talan. — Hofrätten pröfvade i dom, som på hemställan af nedre revisionen fastställdes af Kungl. Maj:t, rättvist gilla underrättens beslut. (Kungl. Maj:ts dom den 14 mars 1877; H. 1877, s. 127.)

I fråga om omfånget af depositaries ansvar för deponeradt gods — beträffande hvilket spörsmål i allmänna drag lagens ståndpunkt redan antydts i sammanhang med påpekandet, att i depositariens förvaringsplikt jämväl inbegripes vård- och bevaringsplikt — tarfvas ytterligare några förklaringar.

Till en början må härvid erinras om våra äldre lagars i allmänhet stränga princip med afseende å skyldighet att ersätta skada, som skett å egendom, medan den på grund af aftal var i annans besittning än ägarens. I öfverensstämmelse härmed var enligt landskapslagarna depositarie i regel ansvarig ej mindre för den skada, som skett genom hans vållande, utan äfven för den, som timat af olyckshändelse. Endast i det fall, att depositarien genom den olyckshändelse, hvarvid det deponerade godset förkom, förlorade jämväl någon sin egen tillhörighet och kunde lagligen bevisa detta, var han fri från skadeståndsskyldighet.

Ungefär motsvarande stadgande öfvergick sedermera i landslagarna. I Kristoffers landslag hette det sålunda härutinnan: »Stiels thet fæ eller brinder eller waldtags, fölgis beggias thera saman, tha wari thet ogilt; fölgis cy beggias thera saman, tha fæ honom siit ather». Det har visserligen ifrågasatts, att grunden till denna mot depositarien stränga bestämmelse skulle vara att söka däri, att, då det främmande godset förlorats, utan att något af hans eget utaf samma slag förkommit, han måste presumeras hafva gjort sig skyldig till någon grad af vållande. Hade han vid eldsvåda kunnat rädda sitt eget gods, så hade han också bort kunna rädda det deponerade; och hade det deponerade godset bortstulits, utan att depositariens jämväl tillgripits, så visade detta, att det förra icke varit så omsorgsfullt förvaradt som det senare. Just i affattningen af bestämmelsen i fråga har man velat spåra uppkomsten till det i gällande lag förekommande uttrycket, att depositarien allenast har att ansvara för det deponerade godset »som sitt eget». Man kan dock icke förutsätta, att grunden till bestämmel-

sen varit den angifna. Det kan mycket väl hända, att det vid inträffad eldsvåda icke är möjligt för depositarien att rädda såväl hvad som deponerats som sitt eget gods (af samma beskaffenhet). Att han i så fall ej föredrager att rädda det förra, kan icke skäligen läggas honom till last, då depositionen ju skett till deponentens fördel utan att depositarien haft något gagn däraf. Och gifvetvis låter det sig icke göra att enbart af den omständigheten, att vid en hos depositarien föröfvad stöld, därvid en deponerad sak tillgripits, icke någon depositarien tillhörig sak (af samma beskaffenhet) jämväl stulits, draga den slutsatsen, att depositarien brustit i den honom åliggande vårdplikten. Äfven om båda sakerna förvarats på precis samma plats, låter det mycket väl tänka sig, att tjufven af en eller annan anledning icke velat tillgripa mer än en af dem eller icke hunnit fullborda sin afsikt att taga båda. Villigt bör dock medgifvas, att skälet till depositariens befrielse från ansvar för genom olyckshändelse förloradt deponeradt gods, då någon deponenten tillhörig sak samtidigt förkommit, vid nämnda förhållande är svårförklarligt nog.

Redan innan omförmälda bestämmelse genom 1734 års lag formligen upphäfdes, måste emellertid lagens stränga bokstaf vika för en mildare tolkning. Med öppen blick för den materiella rättens kraf förklarade man sålunda allmänt mot slutet af den tid, hvarunder Kristoffers landslag gällde, depositarien väl vara skyldig att ersätta skada, som tillfogats deponeradt gods, om han varit vållande till densamma, men aldrig om den skett af våda. Depositarien ansågs böra använda samma flit och omvårdnad om det deponerade godset som om sina egna saker. Om t. ex. vid en eldsvåda depositarien icke kunde bringa i säkerhet både sitt eget gods och det, som hos honom blifvit deponeradt, ansågs han berättigad att föredraga räddningen af det förra, under förutsättning att detta hade lika högt värde som det deponerade.

Nyssnämnda uppfattning öfverensstämmer ganska nära

med den princip, förevarande paragraf fastslagit med afseende å depositaries ansvar för det deponerade godset. Den affattning, paragrafen erhållit, har emellertid lämnat rum för olika tolkningar.

Å ena sidan har man sagt, att uttrycket »vårda som sitt eget» innebär förpliktelse för depositarien att fullgöra hvad en ordentlig människa i allmänhet vidtager till bevarande af sin egendom.

Å andra sidan åter har förklarats, att depositarien — förutom det att han är pliktig ersätta skada, som han åstadkommit med uppsåt eller genom groft vållande — är ansvarsskyldig allenast i det fall, att skadan uppkommit därigenom, att han åt saken ägnat mindre omsorg än åt sina egna tillhörigheter. Depositarien äger räkna sig till godo den omständigheten, att han till äfventyrs är mindre noggrann i vården om egna angelägenheter. (Diligentia quam suis.)

Den förra meningen är den riktiga. Naturligtvis finnes dock intet hinder för att i aftalet till depositariens förmån göra förbehåll om mindre sträng ansvarighet än den lagbestämda, hvilket förbehåll — som tydligen kan vara giltigt, fastän det icke skett uttryckligt utan allenast tyst — ju också kan gå ut på att begränsa ansvaret till »diligentia quam suis». Och att ett dylikt tyst förbehåll stundom måste antagas vara för handen allenast på grund af deponentens kännedom om depositariens vanliga aktsamhet, torde icke kunna förnekas.

Den senare meningen lärer numera icke hafva många anhängare, i följd hvaraf till dess bemötande torde vara till fyllest att framhålla allenast följande.

Lagen säger, att depositarien är ersättningsskyldig, om det deponerade godset skadas eller förkommer genom hans »vangömmo eller vållande». Denna bestämmelse, som till ordalydelsen är ovillkorlig, måste anses utesluta den tolkningen, att de citerade orden skulle vara allenast relativa begrepp, så till vida nämligen att deponenten skulle utan

afseende å den omständigheten, att det deponerade godset skadats genom depositariens vangömmo eller vållande, frånkännas rätt till ersättning, om depositarien visades hafva haft för vana att missvårda egna liknande tillhörigheter. Det kan icke vara möjligt förneka, att det skulle vara uppenbart stridande mot lagens bokstaf att motivera en depositarien friande dom på följande sätt: Ehuru godset skadats genom depositariens vanvård, kan ersättningsskyldighet icke åläggas honom, då det är i målet utredt, att han plägar vanvårda sitt eget gods.

Beträffande uttrycket i första punkten, att deponeradt gods bör *man* vårda som sitt *eget*, lärer ej heller detta uttryck kunna åberopas till stöd för meningen, att depositariens ansvar är begränsadt till »diligentia quam suis». Liksom ordet »man» naturligtvis syftar på personer i allmänhet, som emottagit gods i deposition, bör det också kunna antagas, att uttrycket »vårda som sitt eget» afser förpliktelse att ägna sådan omsorg om det deponerade godset, som förutsättes hos personer i allmänhet.

Den allmänna meningen uti ifrågavarande afseende kan således säga hafva stöd i de af lagstiftaren valda ordalag, hvilka i hvarje fall icke äro däremot stridande, hvaremot den motsatta meningen förutsätter våld på samma ordalag.

Uttrycket »vårda som sitt eget» förekommer äfven på andra ställen i 1734 års lag, såsom i 22 kap. 1 § ärfdabalken, hvarest det ålägges förmyndare att vårda barnagodset som sitt eget. Utan tvifvel har uttrycket här enahanda innebörd som i fråga om deposition.

I 1669 års förmyndareordning var stadgadt: »Med alt Barnegodz skola Förmyndare troligen och flijteligen omgås och sig winläggia thet samma med lijka flit, omsorg och förstånd *som sit egit* att förestå, och när en Förmyndare en sådan skälig åhuga drager som en förståndig Huusfader, samt them omyndigom alt noga betäncker, tå bör han billigt för alt öfrigt tiiltal befrias.»

Tydligen utgör den senare delen af detta stadgande

en utläggning och förklaring af den förra. Detta bekräftas ock däraf, att dåtida jurisprudens så godt som utan undantag uttolkade stadgandet på det sätt, att förmyndare var fri från ansvar allenast, om han skötte förvaltningen »som en förståndig husfader».

Det af lagkommissionen i dess första förslag till ärfdabalk använda uttrycket, att förmyndare måste för ansvarsfrihet »hafva förwaltat barngodzet med then trohet, flith och åhoga, som en förståndig och flitig husfader skiöter och wårdar sino», är således helt enkelt ett återgifvande, fastän med delvis andra ord, af förmyndareordningens stadgande. Och den omständigheten, att sistnämnda uttryck i den slutligen antagna texten ersattes af den kortfattade regeln: »vårde barnagodset som sitt egit, eller gälde skadan», kan desto mindre anses bevisa ett omslag i sak, som den sålunda vidtagna jämkningen i uttryckssättet alls icke motiverats. Vid den slutliga redigeringen af lagförslagets text vinnlade man sig i högsta måtto om att gifva lagbuden kortast möjliga affattning. Då det med hänsyn till förmyndareordningens stadgande för lagkommissionen stod klart, att förmyndarens skyldighet att vårda myndlingens gods som sitt eget innebar förpliktelse att ägna godset den vård, som en ordentlig människa plägar ägna sitt eget gods, drog man icke i betänkande att för korthetens skull gifva ifrågavarande lagbud dess nuvarande lydelse.

Lagkommittén anslöt sig ock till den meningen om ifrågavarande paragrafs innebörd, hvilken här ofvan betecknats såsom den riktiga.

Lagkommittén, som i 15 § af 1 kap. uti sitt förslag till handelsbalk meddelade följande bestämmelse: »Säljaren vårde det såldt är *som sitt eget*. Tager det skada, eller förkommer något däraf, genom hans vanvård eller vållande, äge köparen frihet att från köpet afstå eller taga hvad skadadt eller i behåll är, njute ock af säljaren fullt skadestånd», motiverade nämligen denna bestämmelse sålunda: »Att säl-

jaren bör vara skyldig vårda det gods, han sålt, till dess det mottages af köparen, änskönt denne sistnämnde antages vid själfva köpslutet hafva vunnit äganderätt till det sålda, är väl så ostridigt, att något bevis därför ej lärer vara af nöden; men däremot kan fråga uppstå, huru man bör bestämma den grad af uppmärksamhet, som säljaren, medan han det sålda hos sig hafver, skall vid vården däraf använda, och genom underlåtenhet hvaraf han må anses vållande till den skada, som däråt kommer, samt följaktligen pliktig att därför ansvara. — — Om å ena sidan människoförståndet fordrar, att en säljare skall ansvara för grof förseelse vid vården af det sålda, är det däremot å den andra icke med rättvisa förenligt, att, då han själf af dess förvarande icke har fördel utan endast besvär, ålägga honom den förbindelse, att därvid iakttaga större försiktighet och mera uppmärksamhet, än han *och andra vanligen använda* i vårdandet af den egendom, som tillhörer dem själfva. På sådan grund har man ock trott, att säljarens skyldighet härutinnan rättast kunde bestämmas *i likhet med hvad lagen i 12 kap. 2 § om deposition stadgar, eller så, att säljaren bör vårda såldt gods som sitt eget.*»

Lagberedningen hade samma uppfattning härutinnan. Med afseende å pant yttrade sålunda lagberedningen: I stället för talesättet: »pant bör väl gömmas och vårdas», som förekommer i lagkommitténs förslag, har man begagnat orden: panthafvaren vårde, hvad honom i pant gifvet är, *såsom sitt eget.* Såväl i lagkommitténs förslag *som i 1734 års lag* brukas på flera ställen denna tekniska term, att man skall vårda något *som sitt eget*, då meningen är, att man skall behandla en annans sak med den omtanke och försiktighet, som en förståndig hushållare vanligen iakttager med sin egen — eller som det i franska lagspråket heter: bon père de famille — eller i det romerska: quod diligens pater familias in suis rebus præstare solet. Det är hvarken mer eller mindre än en så beskaffad vård, som rätteligen

bör åligga en panthafvare, och det är detta man velat utmärka genom den nu gjorda förändringen.

I öfverensstämmelse med hvad nu yttrats ansvarar depositarien 1:o för uppsåtlig skada, 2:o för skada, som skett af grof vårdslöshet, och 3.o för skada, som uppkommit genom mindre förseelse, d. v. s. då depositarien underlåtit den uppmärksamhet, som ordentliga människor i allmänhet använda. Har skada timat genom olyckshändelse, som kunnat förebyggas, är deponenten sålunda berättigad till ersättning allenast i det fall, att förebyggandet kunnat ske genom medel, som stått i proportionerligt förhållande till sakens värde samt skadans sannolikhet och omfattning, och domstolen har att med ledning häraf i hvarje särskildt förekommande fall afgöra, om depositarien kan anses hafva fullgjort, hvad man af ordentliga människor i allmänhet beträffande egna tillhörigheter under likartade förhållanden haft rätt att vänta. Befinnes han hafva försummat något, som enligt denna måttstock kan förebrås honom, är han ersättningsskyldig; i motsatt fall är han fri.

Till belysande af de nu angifna reglerna anföras här några exempel:

Först erinras då om det förut i annat sammanhang anmärkta fallet, att någon i deposition mottagit växter till mindre betydande värde. Förvaras dessa, enligt deponentens föreskrift, t. ex. i en källare, där eldstad icke finnes, kan — såsom redan framhållits — depositarien icke af den anledning, att oväntadt kall väderlek inträffar och fara däraf uppstår för växternas förfrysande, vara pliktig att i källaren anordna eldstad, hvilket naturligtvis skulle blifva så dyrbart, att det icke stode i rimlig proportion till växternas värde. Härmed är dock ingalunda sagdt, att, om växterna förfrysa, detta skall anses hafva skett af »våda» och depositarien, alltså vara fri från ansvar. Kan kölden utestängas därigenom att mattor upphängas kring källarens väggar eller medelst någon annan enkel åtgärd, är depositarien gifvetvis ock pliktig vidtaga sådan åtgärd vid risk att eljest

anses vållande till tilläfventyrs uppkommande skada. Äger depositarien redan förut en kamin, som icke är för honom själf nödig, eller kan han utan särskildt besvär få låna eller för en obetydlig afgift hyra en sådan, hvilken skulle vara för behofvet tillfyllest och utan vidare kostnad och besvär kunna anbringas i källaren, måste depositarien sålunda, i öfverensstämmelse med hvad nyss sagts, vara skyldig att härom gå i författning. — Kan depositarien icke rädda växterna annorledes än genom åtgärd, som, i anseende till kostnad och besvär, icke står i skälig proportion till växternas värde, bör han i öfverensstämmelse med en ej sällan uttalad mening, hvilken lärer vara riktig, hafva förpliktelse att, så vidt ske kan, till deponent, *som icke kan anses hafva kännedom* om den fara, hvari hans växter sålunda sväfva, härom lämna besked, på det att deponenten må blifva i tillfälle att afhämta växterna. Huruvida depositarien, trots deponentens föreskrift om platsen för växternas förvarande, kan vara berättigad eller rent af förpliktad att flytta växterna till förekommande af deras skadande, därpå skall längre fram lämnas besked. (Jämför sid. 67.) Äro växter, som deponeras, af högt värde, utvidgas i motsvarande mån omfånget för depositariens bevaringsplikt. Jämför rättsfall å sid. 45.

Vid bedömande af ansvarighet för skada, uppkommen genom stöld, därvid såsom regel gäller, att depositarien ansvarar allenast, om stölden kunnat af honom förebyggas genom rimliga försiktighetsmått, måste uppenbarligen hänsyn tagas till de i hvarje särskildt fall förekommande omständigheterna. En dyrbar sak kräfver annan omsorg än en mindre värdefull, och en saks flyttbarhet och öfriga beskaffenhet kan jämväl vara af betydelse. Har depositarien en veterligen oredlig person i sin tjänst, måste saken särskildt väl förvaras o. s. v. Den omständigheten, huruvida depositarien tillhörigt gods, som förvarats tillsammans med den deponerade saken, jämväl tillgripits eller icke, spelar däremot ej alls någon roll.

Om depositarie, hvilken på en och samma plats förvarat dels den deponerade saken och dels en honom själf tillhörig sak af lika värde, vid inträffad eldsvåda icke har tid att rädda båda sakerna, utan endast endera af dem, så måste han vara berättigad att föredraga räddningen af sin egen. Den af äldre rättslärare omfattade åsikten, enligt hvilken depositarien snarare måste rädda den deponerade saken, är alltså icke riktig. Detta skulle nämligen innebära, att depositarien vore pliktig vårda anförtrodt gods *bättre* än sitt eget, hvilket ju icke är förhållandet. Till sist bör anmärkas, att vid bedömande af depositariens ansvarighet i förevarande fall afseende tydligen måste fästas däråt, att depositarien i anledning af den utbrutna eldsvådan möjligen i mer eller mindre grad förlorat sinnesnärvaron. Det går därför icke an att alltid förklara honom ersättningsskyldig endast af det skäl, att han låtit den deponerade saken förkomma, under det han räddat sin egen af mindre värde; särskildt gäller detta, om den deponerade saken var allenast mindre väsentligt kostbar än den andra. Ofta nog kan det också för depositarien vara svårt eller rent af omöjligt att bestämma hvilkendera saken, som är mest värd.

Det lärer ligga i sakens natur att, därest icke annorledes stadgats, den, som mot godtgörelse åtager sig att fullgöra något åt annan, icke bör — i fråga om ansvarighet för sättet, hvarpå åtagandet fullgjorts — bedömas lika mildt som den, hvilken utan tanke på egen fördel åtagit sig något allenast för att göra annan en tjänst. I enlighet härmed synes ock depositarie, som för förvaringen betingat sig ersättning, böra bedömas strängare än annan depositarie. Dock kan här icke vara fråga om art- utan allenast om gradskillnad.[1]

[1] Lagkommissionen, som i sitt äldsta förslag synes hafva velat skärpa ansvarigheten vid deposition mot ersättning, tyckes sedermera (1722) hafva uttalat den åsikt, att ansvarigheten skulle vara i allo lika, vare sig ersättning betingats eller icke. Den särskilda föreskriften om ansvar vid deposition mot ersättning uteslöts nämligen ur lagförslaget med följande motivering: »som depositarius lika fullt bör svara, ehvad han får vedergällning eller eij, så kan han däremot icke stå i större ansvar, fastän han får vedergällning.»

I förekommande tvifvelaktiga fall måste hänsyn tagas till den omständigheten, att ersättning varit aftalad. Den depositarie, som är berättigad till ersättning, kan vara skyldig vidtaga mera omfattande åtgärder till bevarande af det deponerade godset än den, som åtagit sig förvaringen utan rätt till ersättning. I fråga om den senare gäller, som sagdt, att han icke är pliktig åsamka sig kostnader och besvär, som ej stå i förnuftig proportion till det deponerade godsets värde, skadans sannolikhet och omfattning. Beträffande den förre måste man fästa afseende äfven å den öfverenskomna ersättningens storlek. Såsom regel torde slutligen kunna uppställas, att, om gemensam fara hotar det deponerade godset och depositariens eget, af lika värde, depositarien enligt nu rådande uppfattning är pliktig att i första rummet skydda det förra.

Har depositionen skett uteslutande i depositariens intresse, lärer praxis i enlighet med den franska rätten — som i regel endast ålägger depositarien att iakttaga samma omsorg om det deponerade godset, som han själf plägar iakttaga i sina egna angelägenheter — likaledes vara benägen för att bedöma honom strängare än i vanliga fall. Nämnda omständighet kan dock, i likhet med hvad förhållandet är i franska rätten och i öfverensstämmelse med hvad ofvan yttrats om det fall, att depositarien betingat sig ersättning för förvaringen, icke utvidga ramen för hans ansvarighet utan blott bidraga till ansvarighetens höjande inom den af lagen angifna ramen. Är det i och för sig tveksamt, om depositarien skall fällas eller frias med afseende å uppkommen skada, bör han här snarare fällas än frias.

I fråga om depositaries ansvarighet, då han erhållit deponentens tillstånd att bruka den deponerade saken, äfvensom då depositarien utan gifvet lof brukar saken, hänvisas till 4 §.

Beträffande ansvarigheten i det fall, att depositarien obehörigen kvarhåller saken, se 6 §.

Den ansvarighet, som, enligt hvad nu utvecklats, blifvit i lag föreskrifven, kan genom öfverenskommelse emellan kontrahenterna utsträckas eller inskränkas.

Intet hindrar, att depositarien garanterar att återställa den deponerade saken i samma skick, han mottagit den. Ehuru han sålunda ansvarar jämväl för skada, uppkommen af våda, är aftalet icke förty deposition, hvarföre de för detta aftal gifna bestämmelser i öfriga hänseenden skola tillämpas.

Å andra sidan kan öfverenskommas, att depositarien befrias från skyldighet att till den deponerade sakens bevarande vidtaga åtgärder, hvartill han under normala förhållanden skulle vara pliktig. Depositarien kan sålunda fritaga sig från ansvarighet för hvarje mindre förseelse.

Mera tveksamt är däremot, huruvida öfverenskommelse, enligt hvilken depositarien icke är pliktig att ersätta skada, som förorsakats af grof vårdslöshet, kan anses giltig.

Man synes härvid böra skilja mellan det fall, att öfverenskommelsen går ut på ett allmänt fritagande af ansvarighet för skada genom hvarje depositariens vållande, och det fall, att fråga är om befrielse för depositarien att vidtaga någon viss åtgärd.

Väl kan man vid hastigt betraktande tycka, att olikhet icke förefinnes mellan dessa fall och att följaktligen den depositarie, som på grund af öfverenskommelse underlåter viss i öfverenskommelsen angifven åtgärd till bevarande af det deponerade godset, hvilken underlåtenhet i och för sig innefattar grof vårdslöshet, bör bedömas efter enahanda regler som den depositarie, hvilken efter att hafva fritagit sig från ansvarighet för hvarje vållande underlåter just denna samma åtgärd.

Vid närmare eftersinnande torde man dock finna, att

skillnaden häremellan är afsevärd. Uppkommer i det förra af de nyssnämnda båda fallen skada genom underlåtandet af åtgärden i fråga, föreligger, juridiskt sedt, icke någon vårdslöshet. Eventuellt ersättningsanspråk af deponenten bör afvisas, icke med den motiveringen, »att ehuru depositarien gjort sig skyldig till grof vårdslöshet, därigenom att han icke vidtagit ifrågavarande åtgärd, ogillas likväl ersättningsanspråket, enär han enligt öfverenskommelsen varit berättigad att underlåta vidtagande af samma åtgärd», utan därmed, »att då depositarien handlat i enlighet med den emellan parterna ingångna öfverenskommelsen och vid sådant förhållande icke gjort sig skyldig till någon vårdslöshet, ogillas ersättningsanspråket». I senare fallet åter skulle deponentens talan icke kunna afvisas med annan motivering än »att ehuru depositarien genom grof vårdslöshet vållat skadan, ogillas likväl ersättningsanspråket, enär han enligt öfverenskommelsen fritagit sig från ansvarighet för dylik vårdslöshet». Att dessa motiveringar, om man betraktar dem med utgångspunkt från det allmänna rättsmedvetandets kraf, icke äro i lika mån tillfredsställande, synes vara klart. Om en saks ägare — kan vidare anföras — vid öfverlämnandet af saken i förvar åt annan lämnar denne om grof vårdslöshet vittnande föreskrifter i afseende å sättet för förvaringen, lärer det icke kunna vara för den allmänna rättskänslan stötande, om den senare, hvilken ej är mera sakkunnig än ägaren, rättar sig efter dessa föreskrifter, hvilka han ju erhållit från den, som ensam äger bestämma öfver saken. Och antaget att någon endast ogärna villfarit begäran af annan att förvara denne tillhörigt gods; öfverenskommelse har slutligen ingåtts, att godset skulle förvaras å plats, där det emellertid uppenbarligen lätt kunde skadas, om icke särskilda försiktighetsåtgärder iakttoges; då depositarien till fullo insett denna fara men icke velat underkasta sig besväret med iakttagandet af samma försiktighetsmått, har han betingat sig rättighet till underlåtande af försiktighetsmåtten och frikallat sig från all ansvarighet för följderna

däraf, att godset här förvarades. Om nu deponenten — trots det att han måhända blifvit särskildt uppmärksamgjord på den fara, som sålunda hotade godset, därest depositionen komme till stånd, och hvilken fara han i allt fall bort inse — det oaktadt ingått aftalet, så vore det just stridande mot allmänna rättskänslan, om deponenten, i fall saken sedermera verkligen blefve skadad, skulle kunna utkräfva ersättning härför under förebärande af det obestridliga faktum, att skadan uppkommit genom underlåtenhet, som i och för sig måste betraktas såsom grof vårdslöshet.

Har någon, som i förvar mottagit en sak, betingat sig frihet från vidtagande af åtgärd, som uppenbarligen är för sakens bevarande *oundgängligen* nödig, såsom, då fråga är om krukväxter, deras vattnande, är jämväl ett sådant fritagande fullt giltigt. Men man kan här icke tala om »förvar» i detta ords juridiska bemärkelse; deposition föreligger heller icke, lika litet som då någon medgifver att å område, hvaröfver han förfogar, må förvaras annan tillhörigt gods men samtidigt förklarar sig icke vilja ägna godset någon som helst vård. I den förvaringsplikt, hvilken ingår såsom ett nödvändigt moment i depositionsaftal och hvarförutan detta icke kan finnas till, inbegripes nämligen vårdplikt, om ock denna, såsom förut yttrats, kan i mer eller mindre mån efter öfverenskommelse *inskränkas*. Om åter någon förbundit sig att *vårda* en sak men därvid helt allmänt frikallat sig från ansvarighet för skada, som genom något hans vållande kunde uppstå, utgör detta aftal till sin förra del deposition, men senare delen af aftalet upphäfver i så väsentlig mån den förra, att aftalet, om det i sin helhet skulle upprätthållas, blefve ett narrspel utan förnuftig mening. Det måste betraktas såsom en absurditet att den, som förbinder sig *vårda* en sak, förbehåller sig befogenhet att *groft vanvårda* den. Och förbehållet måste i hvad det afser grof vårdslöshet vara stötande för allmänna rättsmedvetandet samt därföre såsom innefattande ett s. k. »pactum turpe» anses ogiltigt.

Att detta är öfverensstämmande med den ståndpunkt, som af vår rätt intages, torde man kunna sluta äfven däraf, att de rättslärde, hvilka i satsen, att någon har skyldighet att vårda gods »såsom sitt eget», se ett konkret förhållande och sålunda taga hänsyn endast till den ifrågavarande personens görande och låtande, likväl enstämmigt anse det självklart, att han icke har rätt att räkna sig till godo den omständigheten, att han tilläfventyrs beträffande egna angelägenheter plägar ådagalägga grof vårdslöshet.

Såsom redan antydts måste däremot ett förbehåll, hvarigenom depositarien helt allmänt fritagit sig från ansvarighet för skada genom något sitt vållande, tillerkännas giltighet, i hvad det afser mindre förseelse.[1]

Väl har stundom blifvit bestridt, att anledning förefinnes till åtskillnad uti ifrågavarande hänseende emellan de särskilda slagen af vållande. Man har härutinnan åberopat, att enligt hos oss rådande rättsåskådning såväl grof vårdslöshet som mindre förseelse med afseende å *icke* obligatoriska förhållanden medför ersättningsskyldighet; det är en ur allmänna rättsmedvetandet framsprungen, sedermera legaliserad plikt för hvar och en att icke genom ovarsamhet tillskynda annan förlust, och det bör icke tillkomma individerna att genom enskilda öfverenskommelser rubba hvad sålunda fastslagits och därigenom verka störande på det allmänna rättsmedvetandet. Dessa skäl kunna emellertid desto mindre vara afgörande, som i svensk rätt, sådan den ter sig i praxis, en märkbar tendens gjort sig gällande att mildare bedöma mindre förseelse i allmänhet. Ej sällsynta äro de domslut, enligt hvilka (med hvad rätt lämnas därhän) den, som genom vårdslöshet, oförsiktighet eller försummelse tillfogat annan skada, befrias från ersättningsskyldighet, »enär vårdslösheten etc. icke varit af *sådan* beskaf-

[1] Jämför, ehuru fråga icke var om deposition, Kungl. Maj:ts dom den 19 december 1898: H. 1898 not n:o 424.

fenhet, att den skäligen bör till ersättningsskyldighet föranleda». I allt fall synes det vara helt naturligt och icke kunna vara för någon stötande, att en depositarie — framför allt den, som ingått aftalet uteslutande i syfte att göra deponenten en tjänst — förbehållit sig frihet från ansvarighet för skada, uppkommen af mindre förseelse. Det bör icke rimligen förmenas honom att göra inskränkningar i aftalet till förmån för egna tillhörigheter, att tillförsäkra sig rätt att i första rummet få ägna sin omsorg åt hvad, som tillhör honom själf. Riktigheten häraf måste självfallet medgifvas af dem, hvilka i fråga om depositaries förvaringsplikt utgå från depositariens individuella beskaffenhet och sålunda låta honom tillgodoräkna sig den omständigheten, att han i vården af sina egna angelägenheter plägar iakttaga mindre noggrannhet. Kan en depositarie utan öfverenskommelse opåtaldt göra sig skyldig till mindre förseelse, bör en annan genom öfverenskommelse kunna tillförsäkra sig samma förmån. Förbises må dock icke, att genom öfverenskommelse af nu angifven art deponentens rätt till ersättning för skada, som förorsakats af grof vårdslöshet, kan varda skäligen illusorisk.

Såsom längre fram skall närmare påvisas, åligger det i vanliga fall depositarien, då skada timat, att visa, att den uppstått af någon anledning, som icke föranleder tillämpning af hans ersättningsskyldighet, eller, med andra ord, att skadan skett af våda. Men genom öfverenskommelse af ofvannämnda beskaffenhet lärer bevisskyldigheten kastas öfver på deponenten, som också, då depositarien i tvifvelaktiga fall snarare bör frias än fällas, mången gång skall beröfvas sin rätt på grund af den ofta nog stora svårigheten att uppdraga en bestämd gräns emellan grof vårdslöshet och mindre förseelse.

Om, såsom ofvan förutsatts, depositarie icke kan med laga verkan fritaga sig från ansvarighet för grof vårdslöshet, följer naturligtvis häraf, att ett allmänt fritagande från ansvarighet för uppsåtlig skada är ogiltigt.

Däremot torde, i analogi med hvad förut yttrats beträffande grof vårdslöshet, intet laga hinder finnas för ingående af öfverenskommelse, enligt hvilken depositarien under viss förutsättning berättigas att med det deponerade godset vidtaga åtgärd, som, betraktad i och för sig, måste anses såsom brottslig. Om emellan deponenten och depositarien aftalas, att, därest t. ex. godset icke inom viss tid afhämtas, detsamma skall med äganderätt tillfalla depositarien, så lärer det väl få anses ostridigt, att, i fall deponenten inom den utsatta tiden icke låter sig afhöra, depositarien har lagligt anspråk på äganderätt till godset. Lika ostridigt bör det då också kunna vara, att depositarien med laga verkan kan berättigas att under viss förutsättning få förfara med godset efter godtfinnande *och sålunda jämväl att förstöra detsamma.* Härvid måste dock göras den väsentliga restriktionen, att deponenten icke sedermera förbjuder förstöringen.[1].

Från schweiziska obligationsrätten anföras följande bestämmelser.

Art. 113. Im Allgemeinen haftet der Schuldner für jede Fahrlässigkeit. Diese Haftung ist eine mehr oder minder ausgedehnte, je nach der besonderen Natur des Geschäftes. Insbesondere wird dieselbe milder beurtheilt, wenn das Geschäft für den Schuldner keinerlei Vortheil bezweckt.

Art. 114. *Eine zum Voraus getroffene Verabredung, wodurch die Haftung für rechtswidrige Absicht oder grobe Fahrlässigkeit ausgeschlossen sein soll, ist nichtig.* Auch ein zum Voraus erklärter Verzicht auf Haftung für leichtes Verschulden kann nach billigem Ermessen des Richters als nichtig betrachtet werden, wenn der Verzichtende zur Zeit seiner Erklärung in einem Dienstverhältnisse zu dem anderen Theile stand, oder wenn die Verantwortlichkeit aus dem Betriebe eines obrigkeitlich konzessionirten Gewerbes folgt.

[1] Jämför, ehuru icke fråga var om deposition, Kungl. Maj:ts utslag den 15 mars 1889; H. 1889 sid. 161, den 13 april 1896; H. 1896 sid. 185, och den 11 mars 1897; H. 1897 sid. 120.

Art. 115. Der Schuldner ist verantwortlich für das Verschulden der seiner Autorität untergeordneten Familienglieder, seiner Angestellten und Arbeiter. Ebenso sind juristische Personen, wenn sie ein Gewerbe betreiben, verantwortlich für das Verschulden ihrer Vertreter, Angestellten oder Arbeiter bei deren geschäftlichen Verrichtungen. *Die Verantwortlichkeit des Schuldners für das Verschulden der genannten Personen kann durch eine zum Voraus getroffene Verabredung beschränkt oder aufgehoben werden.* Steht aber der Verzichtende zu dem andern Theil in einem Dienstverhältniss oder folgt die Verantwortlichkeit aus dem Betriebe eines obrigkeitlich konzessionirten Gewerbes, so darf die Haftung nur für leichtes Verschulden wegbedungen werden.

I tyska civillagen har delvis en annan princip gjort sig gällande. Där stadgas nämligen dels i 276 §: »Der Schuldner hat, sofern nicht ein Anderes bestimmt ist, Vorsatz und Fahrlässigkeit zu vertreten. — — — *Die Haftung wegen Vorsatzes kan dem Schuldner nicht im Voraus erlassen werden*» och dels i 278 §: »Der Schuldner hat ein Verschulden seines gesetzlichen Vertreters und der Personen, deren er sich zur Erfüllung seiner Verbindlichkeit bedient, in gleichem Umfange zu vertreten wie eigenes Verschulden. *Die Vorschrift des § 276 Abs. 2 findet keine Anwendung.*»

Till belysning af den nu lämnade redogörelsen för den enligt lag depositarie åliggande förvaringsplikt i allmänhet, hvilken, såsom visats, genom enskild öfverenskommelse kan utsträckas och i viss mån jämväl inskränkas, anföras här följande rättsfall, ehuru de icke alla afse deposition i egentlig mening.

Hotellägaren Emil Eggers instämde handlanden F. Mühlenbock samt anförde: Mühlenbock hade enligt aftal emellan parterna hösten 1894 mottagit åtskilliga Eggers tillhöriga lagerträd med förbindelse att under vintern förvara och vårda dem. Då Eggers på våren 1895 återfick träden,

hade emellertid fyra af dem befunnits skadade af frost. Eggers yrkade på grund häraf, att Mühlenbock måtte förpliktas ersätta skadan med 535 kronor efter afdrag af 80 kronor. Mühlenbock invände: Emellan parterna hade aftalats, att träden ifrågavarande vinter, likasom föregående vintrar, skulle förvaras i en Mühlenbock tillhörig källare, hvilken Eggers på grund af sina erfarenheter från föregående år ansett vara för ändamålet tillräckligt god. Och Eggers hade icke kunnat antaga, att Mühlenbock skulle för Eggers skull vidtaga nya särskilda anordningar i källaren. Denna hade emellertid icke varit afsedd och ej heller lämplig till förvaringsplats för ömtåligare träd och växter. Ifrågavarande vinter hade för öfrigt varit ovanligt kall; medeltemperaturen i februari 1895 hade sålunda varit — 7,1° C. (Detta senare styrktes af Mühlenbock.) För att Mühlenbock skulle vara pliktig ersätta skadan fordrades, att Eggers visade, att Mühlenbock uraktlåtit något, som man under de gifna förhållandena af en förståndig och omtänksam person haft rätt att vänta i fråga om frostens utestängande. Nu hade emellertid Mühlenbock, så vidt möjligt varit, sökt hindra temperaturen i källaren att sjunka. Skadan hade alltså förorsakats af våda, i följd hvaraf Mühlenbock enligt 12 kap. 2 § handelsbalken, vore fri från ansvarighet. — I målet blef upplyst, att ett värmeledningsrör, som från källaren ledde till ett i samma byggnad beläget växthus, var till en sträcka af tre meter draget under källarens tak, och detta rör meddelade värme till källaren.[1] Afgiften för trädens förvarande, som förut varit 50 kronor, hade af Mühlenbock höjts till 80 kronor, under förebärande att källaren måste eldas och träden skötas af en trädgårdsmästare. Den-

[1] Huruvida det varit *möjligt* att medelst röret, som hufvudsakligen var afsedt för växthuset, åstadkomma för ändamålet tillräcklig värme, blef däremot icke utredt. Ett vittne intygade emellertid, att Mühlenbocks trädgårdsmästare uppgifvit, att det vore omöjligt att träden kunde skadas af frost, enär källaren uppvärmdes genom ifrågavarande värmeledning. Ett vittne intygade, att en af vittnet bebodd ofvanför källaren befintlig lägenhet, dit källarens rörledning sträckte sig, varit tillräckligt varm, ehuru särskild eldstad icke funnits.

ne, som vittnade i målet, intygade, att han i källaren hängt upp mattor för köldens utestängande och i öfrigt icke underlåtit någon åtgärd till trädens skydd. — Vintern i fråga hade i källaren, förutom lagerträden, förvarats endast Mühlenbock tillhörig tegelsten. — Underrätten yttrade: att enär det vore lagligen ådagalagdt, att Mühlenbock, som mot aftalad ersättning till Eggers upplåtit en Mühlenbock tillhörig källare för förvaring under vintern 1894—1895 af de i målet omförmälda lagerträden, jämväl åtagit sig att därunder ägna träden vård och tillsyn, samt detta åtagande äfven måste anses omfatta skyldighet för Mühlenbock att så skydda träden, att de ej toge skada af frost; alltså och enär Eggers styrkt, att fyra af lagerträden blifvit frostskadade, under det de förvarats i källaren, hvarest Mühlenbock, på sätt upplyst vore, icke hållit sådan uppvärmning, att densamma varit tillräcklig för frostens afvärjande från träden, funne underrätten Mühlenbock icke hafva fullgjort hvad honom ålegat i afseende å trädens vårdande och på grund däraf vara pliktig att för omförmälda skadan å desamma utgifva godtgörelse till Eggers, i följd hvaraf och då skadans värde med hänsyn till den därom å ömse sidor förebragta bevisningen icke kunde sättas till högre belopp än 50 kronor för hvartdera af två träd, 150 kronor för ett träd och 35 kronor för det fjärde, eller tillhopa 285 kronor, Mühlenbock förpliktades emot kvitto till Eggers genast betala hvad af sistnämnda belopp återstode oguldet efter afdrag af 80 kronor, af Eggers medgifven ersättning till Mühlenbock för samtliga lagerträdens vård och skötsel, eller 205 kronor. — Underrättens beslut gillades utan meningsskiljaktighet såväl af hofrätten som, på nedre revisionens hemställan, af Kungl. Maj:t. (Kungl. Maj:ts dom den 31 okt. 1898 H. 1898 Not A 326. Se jämväl Kungl. Maj:ts dom den 30 dec. 1874, anmärkt å sid. 73.)

C. A. Gustafsson i Sundsvall instämde firman F. T. Backteman et C:ni i Luleå samt anförde: Firman hade under år 1901 i egenskap af ångbåtskommissionär i sitt förvar

emottagit ett af Gustafsson med ångbåt till Luleå afsändt parti sötmandel om 100 kg. Då Gustafsson sedermera skolat hos firman återtaga partiet, hade det befunnits, att däraf saknades 52 kg. Gustafsson yrkade förty åläggande för firman att till honom utgifva ersättning för den felande varumängden efter ett pris af 2 kr. 75 öre för kg. med 143 kronor. — Firman svarade: Firman hade mottagit godset såsom kommissionär åt Gustafsson för att utlämna detsamma till viss person på bestämda villkor. Denne hade emellertid icke utlöst godset. Firman hade därför, då Gustafsson icke föreskrifvit särskilda skyddsåtgärder, förvarat detsamma i ett af firman förhyrdt magasin, hvilket varit fylldt af varor, så att särskild tillsyn ej kunnat utöfvas öfver hvarje särskildt kolli. Efter omkring 300 dagars magasinering hade af Gustafsson anskaffad ny köpare infunnit sig hos firman för att afhämta godset. Därvid hade befunnits, att 52 kg. af den uppgifna vikten fattades, och hade det tydligen synts, att råttor ätit af varan. — Underrätten yttrade, att som något förhållande icke blifvit ådagalagdt, på grund hvaraf firman kunde anses skyldig att utgifva ersättning för ifrågavarande 52 kg. sötmandel, ogillades Gustafssons talan. — Hofrätten utlät sig däremot i dom, att enär firman, hvilken ostridigt i sitt förvar emottagit ifrågavarande, Gustafsson tillhörande parti sötmandel, därigenom ådragit sig skyldighet att vårda godset, samt af hvad i saken förekommit uppenbarligen framginge, att firman genom försummelse af sin berörda skyldighet varit vållande därtill, att, på sätt jämväl vore ostridigt, en del af mandelpartiet gått förlorad; ty och som firman på grund häraf vore pliktig att till Gustafsson utgifva ersättning för den honom sålunda tillskyndade skada; alltså och då firman ej bestridt Gustafssons uppgift, att den del af partiet, som ej af Gustafsson återbekommits, uppgått till en myckenhet af 52 kg., men Gustafsson icke visat, att varan haft högre värde, än firman finge anses hafva medgifvit, eller 2 kronor för hvarje kg., blefve, med ändring af underrättens

beslut, Gustafssons i saken förda talan på det sätt bifallen, att firman förpliktades till Gustafsson mot kvitto genast utgifva 104 kronor. — Nedre revisionen yttrade, att emedan upplyst vore, att omförmälda 100 kg. mandel mottagits af firman såsom ångbåtskommissionär för att utlämnas till konditorn A. Jansson, men icke af denne utlösts, utan en längre tid blifvit kvarliggande hos firman i ett af denna till förvaringsrum för varor användt stängdt magasin, samt att under tiden 52 kg. af mandeln, hvilken varit innesluten i en bal, uppätits af råttor; ty och som den sålunda timade skadan icke kunde anses orsakad genom försummelse i firmans skyldighet att vårda ifrågavarande gods, hemställdes, att Kungl. Maj:t måtte, med upphäfvande af hofrättens dom, fastställa det slut, hvartill underrätten kommit. Kungl. Maj:t biföll nedre revisionens hemställan. Tre justitieråd fastställde emellertid hofrättens dom. (Kungl. Maj:ts dom den 14 april 1904; H. 1904 sid. 108.)

D. Burstinsky instämde O. B. Joachimsson samt anförde: Från Stockholm hade den 30 maj 1903 till Burstinsky med ångbåt sändts ett paket väf till värde af 125 kronor 60 öre. Då varan nästa dag ankommit till Sundsvall, hade Burstinsky därom erhållit underrättelse genom Joachimsson såsom ångbåtens kommissionär, och Burstinsky hade därefter till Joachimsson erlagt frakt för varan. Då Burstinsky skulle hämta paketet, hade han emellertid icke utfått detsamma. Burstinsky yrkade därför, att Joachimsson måtte förpliktas antingen utlämna paketet eller ersätta dess ofvannämnda värde med ränta. — Joachimsson svarade: Då paketet anlände till Sundsvall, hade Burstinsky genast erhållit underrättelse enligt 138 § sjölagen, att godset vore anländt och genast skulle hämtas. Burstinsky hade aldrig anmodat Joachimsson att omhändertaga paketet, och det vore därför Burstinskys ensak, om han låtit det kvarligga å kajen. Joachimsson bestrede, att han låtit upplägga paketet i sitt magasin. — Underrätten yttrade, att, enär upplyst vore,

att Burstinsky samma dag ifrågavarande paket med berörda ångbåt ankommit till Sundsvall, eller den 31 maj 1903, blifvit därom underrättad med tillsägelse att genast afhämta godset; vid hvilket förhållande och då Burstinsky, såvidt visadt vore, först omkring midten af påföljande juni efterfrågat varan, Joachimsson, äfven om varan blifvit inlagd i Joachimssons magasin, icke såsom fartygets kommissionär kunde anses lagligen skyldig att ansvara för varan, i händelse den förkommit, kunde Burstinskys talan i saken icke bifallas. — Hofrätten utlät sig däremot i dom, att, enär af hvad i saken förekommit måste anses framgå, att, sedan ifrågavarande till Burstinsky adresserade packe tyg den 31 maj 1903 med ofvanberörda fartyg ankommit till Sundsvall, Joachimsson i egenskap af kommissionär för ångfartyget mottagit godset, och att detta därefter intagits i Joachimssons magasin; ty och som följaktligen Joachimsson varit pliktig att hålla vård om godset, hvilket Burstinsky, enligt hvad upplyst vore, icke bekommit; och någon omständighet, på grund hvaraf Joachimsson skulle blifvit fri från skyldigheten att ansvara för godset, icke förebragts; alltså och då Joachimsson icke haft något att anmärka mot det å godset satta värdet, förpliktade hofrätten, med ändring af underrättens beslut, Joachimsson att genast till Burstinsky utlämna ifrågavarande gods eller, därest Joachimsson det ej kunde, till Burstinsky utgifva omstämda beloppet jämte fem procent ränta däråfrån stämningsdagen, till dess betalning skedde. — Kungl. Maj:t yttrade på hemställan af Nedre revisionen, att, enär af hvad i saken förekommit måste anses framgå, att, efter det ifrågavarande packe tyg med ångbåt ankommit till Sundsvall, packen öfverlämnats till och mottagits af Joachimsson såsom ångbåtens kommissionär; ty och som vid sådant förhållande Joachimsson, på sätt hofrätten yttrat, varit pliktig att hålla vård om godset i fråga; alltså och på de af hofrätten i öfrigt anförda skäl fastställdes det slut, hvartill hofrätten i saken kommit. (Kungl. Maj:ts dom den 21 oktober 1907; H. 1907 sid. 424.)

Härnösands enskilda bank instämde vaktmästaren vid dess afdelningskontor i Örnsköldsvik N. P. Sjöberg samt anförde: Då kontoret den 4 april 1903 kl. 2 e. m. stängdes, lämnade kassören till Sjöberg två öppna bref, innehållande sedlar till sammanlagdt belopp af 8,394 kr. 48 öre med order att inlämna brefven på postkontoret, som öppnades kl. 4 e. m. Brefven förkommo emellertid, innan Sjöberg postbehandlat dem, och penningarna kommo ej till rätta. Då brefven måste anses hafva förkommit genom Sjöbergs ovarsamhet och bristande omtanke, yrkades åläggande för honom, som alltså eftersatt den honom såsom depositarie åliggande vårdnadsplikt, att ersätta banken med förenämnda belopp. — Sjöberg genmälde: Han hade i afvaktan på postkontorets öppnande nedlagt brefven i en olåst låda uti ett i banklokalen stående bord. I denna låda plägade han, på sätt jämväl vore af bankens tjänstemän kändt, alltid förvara de honom anförtrodde brefven tills postkontorets öppnande. Han hade en stund lämnat banklokalen men då låst dörren efter sig. — Underrätten yttrade, att enär mot Sjöbergs bestridande icke visats, att han, som vid tiden för emottagandet af i saken ifrågavarande försändelser och penningebelopp varit anställd såsom vaktmästare, vid samma försändelsers och penningebelopps förvarande, intill dess att dessa skulle öfverlämnas till postverket för befordran, handlat i strid mot honom i sådant afseende lämnad föreskrift eller vid bankkontoret rådande sedvänja, vid hvilket förhållande ersättningsskyldighet i saken icke kunde honom åläggas, kunde bankens talan icke bifallas. — Hofrätten utlät sig däremot i dom, att enär, äfven om, emot hvad i saken förekommit, antagas finge, att Sjöbergs vid underrätten lämnade uppgift, att försändelserna efter uttagandet ur kassahvalfvet lagts i förenämnda låda, vore sann, Sjöberg ej ens uppgifvit, att han tillåst samma låda, samt med afseende särskildt å nämnda förhållande Sjöberg måste anses hafva ägt skyldighet att, då han aflägsnade sig från banklokalen, tillse, att dörrarna till denna varit låsta, men i sådant afseende förekommit, dels

att Sjöberg vid polisförhör uppgifvit, att han ej kunde erinra sig, huruvida han, då han genom den dörr, som från banklokalen ledde till den trappuppgång, vid hvilken Sjöberg hade sin bostad, begifvit sig till denna, stängt nämnda dörr, och dels att ett i saken afhördt vittne förmält sig hafva stående i berörda trappuppgång sett Sjöberg jämte en annan person vid ifrågavarande tid begifva sig från Sjöbergs bostad in i banklokalen utan att vid öppnandet af ofvannämnda dörr begagna sig af nyckel; ty och som med afseende tillika ej mindre å hvad i målet afhörda vittnen berättat rörande af Sjöberg vid samtal med dem fällda yttranden, häntydande på, att han skulle hafva under sin frånvaro från banklokalen lämnat ifrågavarande dörr olåst, än äfven hvad i öfrigt i saken förekommit, det måste anses styrkt, att Sjöberg vid ingåendet till sin bostad underlåtit att tillåsa samma dörr; alltså och då Sjöberg följaktligen måste anses hafva gjort sig skyldig till sådan vårdslöshet vid handhafvandet af ifrågavarande värdeförsändelser, att han vore pliktig ersätta banken den förlust, som banken genom försändelsernas mistning lidit, ålade hofrätten, med ändring af underrättens beslut, Sjöberg att genast mot kvitto till banken utgifva 8,394 kr. 48 öre. — Kungl. Maj:t fastställde, på nedre revisionens hemställan, hofrättens dom. (Kungl. Maj:ts dom den 13 juli 1906; H. 1906 sid. 354.)

Handlanden Magnus Johansson instämde bonden Gumme Persson med yrkande, att denne måtte förpliktas att med 72 rdr. ersätta ett fat tran, som han åtagit sig att transportera från Sölvesborg till Johanssons hemvist i Röhult men i stället under vägen förstört. (Fatet hade skadats, så att tran utrunnit.) — Underrätten yttrade, att det väl förekomme, att omstämda trantunnan befunnits oskadad, då den af Persson mottagits; men som emot Perssons bestridande hvarken visats, att han ägt befattning med forslade varans pålassande eller att skadan genom hans vangömmo eller vållande under forslingen tillkommit, ogillades käromålet. — Lagmansrätten fastställde detta beslut, enär Persson en-

dast tillfälligtvis och utan föregånget aftal om viss forlön och ansvarighet för varan mottagit densamma att transportera från Sölvesborg till Röhult, samt Johansson, som vid trantunnans utlämnande till Persson från handlanden Holms bod själf varit tillstädes, ägt tillfälle efterse, om tunnan med behörig försiktighet anbragtes å vagnen, äfvensom huruvida den under parternas gemensamma färd städse befunnits i oskadadt skick, men dock allt sådant underlåtit. — Hofrätten meddelade däremot följande (icke öfverklagade dom): Efter granskning af handlingarna finner hofrätten det vara lagligen utredt, att Persson den 20 oktober 1842 i handlanden Holms bod mottagit och därefter på sin vagn lassat en tunna, innehållande tran, den Persson åtagit sig att forsla för Johanssons räkning till dennes hemvist i Röhult, samt att, då Persson med lasset ankommit till Kylinge, det befunnits, att tunnan, som, då den mottogs, var hel och oskadd, under färden söndergått och tranen utrunnit, äfvensom att denna skada inträffat i följd däraf, att mindre försiktighet användts vid kärlets anbringande å vagnen och under forslingen. Vid öfvervägande häraf och enär den omständigheten, att Johansson, som vid trantunnans utlämnande till Persson varit tillstädes och i sällskap med denne, fastän å annan vagn, färdats från Sölvesborg, ägt tillfälle efterse att kärlet med behörig försiktighet behandlades, icke kan till alla delar befria Persson från den förbindelsen, honom i egenskap af forman ålegat, pröfvar hofrätten rättvist, med ändring af lagmansrättens beslut, på det sätt skilja emellan parterna, att de skola till hälften hvardera vidkännas skadan å trantunnan, i följd hvaraf Persson ålägges att till Johansson betala halfva värdet för berörda tunna tran med 36 rdr. En ledamot afgaf följande skiljaktiga yttrande: Jag anser det vara lagligen styrkt, att Persson den 20 oktober 1842 i handlanden Holms bod mottagit och därefter på sin vagn lassat en tunna, innehållande tran, i oskadadt skick samt fullständigt bandad och god, hvilken tunna Persson åtagit sig att emot betalning, som dock vid tillfället icke

blifvit till visst belopp bestämd, forsla för Johanssons räkning till hans hemvist i Röhult; samt att, då Persson med lasset ankommit till Kylinge, några band å tunnan befunnits hafva brustit och tranen hafva utrunnit, hvilken skada tillkommit däraf, enligt ett vittnes intyg, att Persson kört något för fort och haft för liten halmbädd under kärlet, hvarigenom det kommit att ligga bart emot häckstången, och banden förmedelst kärlets tyngd sålunda afslagits, hvarjämte ett vittne intygat, att underbädden i vagnen bestått af hö och ett hästtäcke, tillika med en järnplåt, men dock otillräckligt att förekomma kärlets skakning; *och emedan Persson,* som mottagit ofvannämnda tunna tran att forsla till Röhult, *därigenom måste anses hafva iklädt sig förbindelse att till detta ställe fortställa densamma så oskadad, som den under hans vård stått att bibehålla,* och, ehvad ett eller annat af ofvannämnda förhållanden vållat den å kärlet tillkomna skadan, som haft till följd, att tranen utrunnit, det på Persson berott att desamma förekomma, hvadan skadan är att betrakta såsom af hans vangömmo tillkommen; ty och då den omständighet, att Johansson varit tillstädes, då tunnan utlämnades till Persson, och i sällskap med honom, likväl å annan vagn framför honom, färdats från Sölvesborg, så att Johansson icke varit ur tillfälle att efterse, det kärlet med behörig försiktighet behandlades, icke undanröjer eller utesluter Perssons förut anmärkta förbindelse, desto mindre som han själf synes hafva, åtminstone till någon del, erkänt densamma medelst erbjudande att ersätta hälften af tunnans värde: alltså och med tillämpning af 12 kap. 2 § handelsbalken ålägger jag Persson att till Johansson utgifva värdet af oftanämnda tunna tran med 72 rdr. (Se S. XV s. 351.)

I anledning af detta rättsfall erinras om hvad å sid. 18 yttrats med afseende å det fall, att gods, som deponerats i bristfälligt omslag, i följd däraf tager skada. Har depositarien, som bort inse förhållandet, utan förbehåll mottagit godset, får han finna sig i att blifva bedömd såsom om han förbundit sig ansvara för saken äfven under de

för handen varande ogynnsamma omständigheterna. Om det emellertid skulle inträffa, att t. ex. deponenten, efter det godset sålunda deponerats, vid besök hos depositarien finner, att godset på grund af dess bristfälliga omslag måste skadas, men det oaktadt underlåter att själf vidtaga någon åtgärd till bevarande af sitt gods eller att i allt fall påpeka förhållandet för depositarien, så bör deponenten, om godset verkligen skadas, icke vara berättigad att därför utkräfva full ersättning af depositarien, utan skadeståndet bör jämlikt grunderna för stadgandet i 6 kap. 1 § strafflagen jämkas. Enahanda bör — utan afseende därå att depositarien bort inse, att det deponerade godset skulle skadas på grund af bristfälligt omslag — förhållandet blifva, om deponenten vid godsets öfverlämnande, på fråga af depositarien, förklarat samma omslag vara för ändamålet tillfyllest, och depositarien, förlitande sig härpå, i följd häraf sedermera alldeles underlåtit att granska omslaget.

J. A. Ulf instämde J. Wennberg såsom innehafvare af firman John Wennberg & c:i samt anförde: Ulf, som till Wijkström & son i Oskarshamn levererat virke, hade sändt detta virke till Marianelunds järnvägsstation, hvarest Wennberg enligt aftal med Ulf skulle mottaga det samt ombesörja dess inlastande å järnvägsvagnar, destinerade till Oskarshamn. Det af Ulf till Marianelund sända virket hade utgjort 1,229 7/12 tolfter plank och bräder men däraf hade Wijkström & son bekommit 44 11/12 tolfter för litet. Då Wennberg af Ulf bekommit ersättning för virkets mottagande, *tillsyn*, *vård* och lastning, vore Wennberg ersättningsskyldig för det förkomna partiet. Ulf yrkade därför att det måtte varda Wennberg ålagdt ersätta Ulf för samma parti med 5 kronor 30 öre för tolft eller med tillhopa 238 kronor 6 öre. Wennberg svarade: Han hade icke åtagit sig att ansvara för virket. Skadan hade för öfrigt icke uppkommit genom någon hans försummelse. Ifrågavarande gods hade varit af beskaffenhet att icke kunna magasineras, hvadan det lagts å stationsområdet eller t. o. m. utanför detta

vid landsvägen, där det på mångahanda sätt kunnat förkomma. Wennberg hade allenast åtagit sig att mot en afgift af endast 2 kronor per järnvägsvagn ombesörja, att af det virke, som Ulf låtit nedforsla till Marianelund och upplägga på skilda ställen därstädes, ett visst antal tolfter eller vagnslaster skulle befordras till vederbörande köpare. Wennberg hade således endast varit Ulfs hjälpreda vid anskaffande af järnvägsvagnar och arbetsfolk m. m. dylikt. — Ulf uppgaf, att annat aftal icke träffats mellan parterna, än att, sedan Wennbergs »företrädare å platsen» sedan mer än 20 år tillbaka plägat mottaga och vårda det virke, som nedforslats till Marianelund, samt ombesörja dess lastande och afsändande mot en ersättning af 2 kronor för vagnslast, hade Wennberg på Ulfs begäran och på enahanda villkor af honom mottagit virke. — Underrätten yttrade, att af hvad i saken förekommit inhämtades, *att* sedan Wennbergs företrädare uti den handelsaffär vid Marianelunds järnvägsstation, som numera innehades af Wennberg, plägat, emot en ersättning af 2 kronor för hvarje lastad vagn, för de i trakten boende personers räkning, hvilka drifvit affärer med virke, uppmäta eller afräkna det till stationen framforslade virket, utbetala forsellöner för detsamma samt därefter ombesörja virkets lastning och detsammas afsändande till uppgifna emottagare, Wennberg för Ulfs räkning och emot den nämnda ersättningen tagit enahanda befattning med virke, som Ulf låtit till nämnda järnvägsstation framforsla och upplägga dels inom dels utom järnvägens område; *att* Wennberg enligt ett af honom utgifvet bevis under år 1895 mottagit Ulf tillhörigt virke till en myckenhet af 1,229 tolfter 7 stycken bräder och sparrar för att afsändas till Wijkström & son; *samt att* Wennberg vitsordat riktigheten af Ulfs påstående, att af nämnda myckenhet virke endast 1,177 tolfter 4 stycken mottagits af Wijkström & son; och enär emot Wennbergs bestridande Ulf icke visat, att något aftal emellan parterna träffats angående Wennbergs åtgärder med afseende å ifrågakomna virke, *samt den befattning, Wenn-*

berg ostridigt tagit med virket, icke kunde med hänsyn till godsets beskaffenhet, platsen för detsammas förvarande samt den af Wennberg uppburna ersättningen föranleda därtill, att skyldighet till vård om virket bort åligga Wennberg; ty och som, äfven om en sådan skyldighet skulle kunna anses åligga Wennberg, Ulf i allt fall icke styrkt, att den för honom uppkomna skadan vållats af försummelse från Wennbergs sida, blefve käromålet ogilladt. — Hofrätten fann ej skäl att göra ändring i häradsrättens beslut. Men nedre revisionen afgaf följande betänkande: Enär Wennberg, hvilken såsom innehafvare af firman John Wennberg & c:i ostridigt från Ulf mottagit ofvanberörda 1,229 tolfter 7 stycken bräder och sparrar, med hänsyn till den befattning, Wennberg haft med nämnda virke, samt öfriga i saken förekommande omständigheter torde få anses hafva ägt skyldighet att taga vård om virket; ty och som upplyst är, att Wennberg af detta virkesparti till vederbörande köpare afsändt allenast 1,177 tolfter 4 stycken, *samt Wennberg ej i någon mån gjort sannolikt, att i saken omstämda 44 tolfter 11 stycken utan Wennbergs förvållande förkommit vid Marianelund:* alltså och då det vid sådant förhållande lärer få anses utredt, att Wennberg varit vållande till den Ulf genom mistningen af nyssberörda parti virke tillskyndade förlust, hvilken, enligt hvad Wennberg lämnat obestridt, uppgått till ett belopp af 238 kronor 6 öre, hemställer nedre revisionen, att Kungl. Maj:t måtte, med ändring af hofrättens dom, pröfva rättvist förplikta Wennberg att till Ulf utgifva 238 kronor 6 öre. Kungl. Maj:t biföll nedre revisionens hemställan. (Kungl. Maj:ts dom den 7 juni 1898. H. 1898 s. 224.)

Följande rättsfall utvisa jämväl, att den, som utan uppdrag af ägaren tillvaratager eller eljest tillfälligtvis får om händer en sak, kan stå i ansvarighet för densamma likasom vore han depositarie.[1]

[1] Det torde dock ligga i sakens natur, att den för deposition uppställda ansvarighetsprincipen icke här alltid kan tillämpas lika strängt som då deposition verkligen föreligger.

C. A. Holmbäck yrkade efter stämning, att, som handelsbiträdet A. G. Petersson, hvilken hade anställning hos handlanden Grandin, den 25 juli 1874 omhändertagit en af Holmbäck i Grandins salubod kvarglömd börs, innehållande penningar m. m., Petersson måtte förpliktas återställa börsen med dess innehåll eller ock ersätta Holmbäck värdet däraf med 36 rdr 90 öre. Petersson genmälde, att sedan Holmbäck från saluboden, där han verkställt några uppköp, aflägsnat sig, hade Petersson iakttagit, att på disken kvarlegat en börs, hvilken Petersson, som då varit inbegripen i handel med en hustru Petersson, öfverlämnat till henne. Hustru Petersson, i rättegången hörd, förnekade, att hon mottagit börsen. Hon, som den ifrågavarande dagen varit inne i boden för att göra uppköp, hade därvid haft i handen sin börs och en sedel å 5 rdr, af hvilken hon lämnat betalning för uppköpen. Petersson hade velat lämna henne en annan börs, men hon hade ej vidrört denna utan låtit den kvarligga på disken, då hon bortgått från boden, där vid tillfället flera personer varit tillstädes. — Ett af svaranden Petersson åberopadt vittne körsnären Söderling berättade: Holmbäck hade i boden köpt öl, därför han lämnat likvid ur en sedel å 5 rdr, hvarefter han lagt öfverskottet i sin börs och aflägsnat sig, men återvändt om en stund för att köpa ägg, därvid han saknat börsen. Svaranden Petersson hade under tiden haft Holmbäcks börs i sin hand och frågat hustru Petersson, som varit tillstädes i boden, hvar hon hade sin börs, därtill hon genmält, att hon icke hade någonting i börsen utan att hon hade sina penningar i handen och framvisat en sedel å 5 rdr. Svaranden Petersson hade då yttrat att den af honom omhänderhafda börsen vore »bra tjock». Vittnet, som kvarstannat i boden efter hustru Petersson, hade ej sett svaranden Petersson lämna ifrån sig den ifrågavarande börsen. Vid tillfället hade flera andra personer varit inne i boden, men ingen af dem hade vid omvittnade tilldragelsen varit i närheten af svaranden Petersson. — Underrätten yttrade, att emedan upplyst vore, att Holm-

bäck den 25 juli 1874, efter verkställdt uppköp i Grandins salubod, på disken därstädes kvarglömt en börs, samt att Petersson i egenskap af hos Grandin anställdt handelsbiträde tillvaratagit börsen och, under förmenande att den tillhörde hustru Petersson, som vid tillfället gjorde uppköp i boden, i skämtsamma uttryck härom tillsagt henne samt låtit börsen ligga på disken bredvid henne under förmodan, att hon skulle tillvarataga densamma; förty och då Petersson måste anses hafva varit pliktig att, innan han lämnade börsen ifrån sig, göra sig förvissad därom, att den komme i rätter ägares händer, samt börsen med dess innehåll följaktligen förkommit genom Peterssons vangömmo, ålades Petersson att, därest han ej gitte till Holmbäck återställa börsen med dess innehåll, till Holmbäck utgifva värdet 36 rdr 90 öre. — Hofrätten utlät sig däremot, att som något förhållande ej blifvit ådagalagdt, på grund hvaraf Petersson kunde anses skyldig ansvara för ifrågavarande börs med dess innehåll, ogillades Holmbäcks talan. Men emedan ostridigt vore, att Holmbäck, efter att hafva gjort några uppköp i Grandins salubod, å disken därstädes vid sitt aflägsnande kvarglömt sin börs, och att densamma sedermera icke kommit till rätta; ty och som Petersson medgifvit, att han efter Holmbäcks bortgång ur boden tagit börsen i sin hand, samt emot Peterssons uppgift, att han aflämnat börsen till hustru Petersson, som i boden innevarit, förekommit, dels att hustru Petersson förnekat sig hafva mottagit börsen, dels ock att ett i målet hördt vittne, körsnären Söderling, intygat, att han väl hört Petersson, som haft börsen i sin hand, fråga hustru Petersson, hvar hon hade sin börs, men icke sett honom lämna börsen från sig till hustru Petersson, som gått ur boden före vittnet, vid hvilket förhållande å Peterssons berörda uppgift icke kunde fästas sådant afseende, att han icke fortfarande skulle vara underkastad den skyldighet att ansvara för börsen, som omhändertagandet af densamma medfört; alltså och då Petersson vid underrätten förklarat sig icke ifrågasätta, att ej börsen innehållit de

af Holmbäck uppgifna penningebelopp och persedlar, eller att börsen och hvad däri förvarats haft värde, hvartill Holmbäck skattat densamma, pröfvade Kungl. Maj:t skäligt att, med ändring af hofrättens utslag, fastställa det slut, hvari underrätten stannat. Tre justitieråd funno skäl ej vara anfördt, som i hofrättens utslag kunde verka ändring. (Kungl. Maj:ts utslag den 13 okt. 1875; H. 1875 s. 477.)

A. Petersson instämde A. Wahlgren med yrkande om åläggande för honom att återgälda 100 kronor, som Petersson lämnat i förvar hos sin i Wahlgrens tjänst varande dotter, men Wahlgren vid ett tillfälle sommaren 1873 omhändertagit. Underrätten utlät sig, att Wahlgren medgifvit, att han, på sätt vittnena Frohm och Lindblad berättat, vid det tillfälle stämningen afsåge, efter det sistnämnda vittne ur en låda i ett skrifbord å Wahlgrens kontor framtagit ett af Peterssons dotter ditlagdt konvolut, ostridigt innehållande 100 kronor, tillhöriga Petersson, från Lindblad till sig tagit berörda konvolut, men invändt, att Wahlgren omedelbarligen efter detsammas mottagande nedlagt det uti en annan i samma bord befintlig låda, hvarest straxt därefter, sedan Wahlgren en kort stund varit ute från kontoret, penningarna saknats; och emedan Wahlgren för hvad han sålunda invändt ej förebragt någon bevisning, samt Wahlgren, efter hvad upplyst och medgifvet vore, senast innehaft ifrågavarande penningar, med hvilka veterligen ej någon annan tagit befattning; ty och då Wahlgren måste anses skyldig för dessa af honom sist omhänderhafda medel ansvara, förpliktades Wahlgren att till Petersson utgifva fordrade beloppet. — Hofrätten utlät sig däremot i dom, att enär den befattning, Wahlgren enligt sitt erkännande tagit med ifrågavarande papperskonvolut, icke varit af sådan beskaffenhet, att han endast på grund däraf kunde anses hafva ådragit sig skyldighet att för detsammas innehåll ansvara, blefve, med upphäfvande af underrättens beslut, stämningspåståendet ogilladt. — Nedre revisionen hemställde om gillan-

de af hofrättens dom. Men Kungl. Maj:t yttrade: Som ostridigt är, att sedan Lindblad ur en låda i skrifbordet å Wahlgrens kontor uttagit ett Petersson tillhörigt paket, som, efter hvad Wahlgren medgifvit, innehållit 100 kronor, Wahlgren tagit paketet från Lindblad, och att detsamma därefter på obekant sätt förkommit; *alltså och emedan Wahlgren*, som uppgifvit sig endast hafva nedlagt paketet i en annan bordslåda, *icke gittat visa, att han, efter att hafva tagit paketet om hand, skilt sig därifrån på sådant sätt, att det kunnat utan hans vållande eller vangömmo förkomma,* och Wahlgren följaktligen måste vara fortfarande underkastad den skyldighet att ansvara för paketet, hvilken öfvertagandet af detsamma medfört, ty varder, med upphäfvande af hofrättens dom, underrättens domslut gilladt. Ett justitieråd biföll nedre revisionens hemställan. (Kungl. Maj:ts dom den 23 sept. 1875; H. 1875 s. 379.)

I fråga om ansvarighet för den, i hvars förvar gods utan hans vetskap eller vilja öfverlämnats, se under 6 §.

Lagkommittén föreslog följande stadgande (8 kap. 1 § handelsbalken): »Lägger man in hos annan i förvar penningar eller annan lösegendom, vårde han, som emottog, det inlagsgods, som sitt eget. Missfares eller förkommer det af hans vanvård eller vållande; gälde fullt åter: sker det af våda; vare saklös.» — —

Ur motiven: »*Den, som mottager annans gods till förvarande, ikläder sig förbindelsen att återställa det så oskadadt, som det under hans vård stått att bibehålla.* Hvad lagförslaget om själfva vården af sådant gods innehåller torde, såsom i det närmaste öfverensstämmande med hvad lagen förut i denna del stadgat, ej behöfva särskild redovisning.» I fråga om lagkommitténs uppfattning af innebörden i nu gällande stadgande, se sid. 33.

Lagberedningen anslöt sig i sak fullkomligt till lagkommittén. Lagberedningens förslag härutinnan innehöll näm-

ligen: »Lägger man in hos annan i förvar penningar eller annan lösegendom; vårde han, som emottog, det gods som sitt eget. Skadas det af hans vanvård eller vållande; gälde fullt åter: sker det af våda; vare saklös.» — —

I schweiziska obligationsrätten finnes intet särskildt stadgande om depositaries ansvarighet för deponeradt gods. Denna ansvarighet framgår emellertid ur den redan anmärkta 113 art. (Se sid. 44.) Någon bestämd gräns emellan särskilda fall har här icke uppdragits. Regeln är att i obligatoriska förhållanden ansvarar en hvar för hvarje vårdslöshet, d. v. s. för allt hvad som med normalmänniskan såsom måttstock skäligen kan läggas honom till last. Men ansvarigheten bedömes strängare eller mildare allt efter aftalets beskaffenhet. I synnerhet skall ansvarigheten bedömas mildt med afseende å den, för hvilken någon fördel med aftalet icke åsyftats. På grund häraf anses den, som icke betingat sig ersättning för förvaring af en sak, böra bedömas mindre strängt än den, som mot ersättning åtagit sig förvaringen. Någon absolut bestämd ansvarighet för depositarie finnes, som sagdt, emellertid icke.

Förslaget till tyska civillagen upptog i sin ursprungliga form den principen, att depositarie skulle svara för hvarje vårdslöshet. Förslagets ställning härtill äfvensom till depositaries allmänna vårdplikt i öfrigt motiverades sålunda: »Depositarien såsom sådan ansvarar enligt romerska rätten blott för dolus och culpa lata, så vidt icke depositionen skett i hans intresse eller han trugat sig till densamma eller förbundit sig till strängare ansvarighet. Enligt romerska rättens exempel har jämväl i den moderna rätten bestämts en mildare ansvarighet för depositarie, så att denne svarar antingen blott i förhållande till den omsorg, som han plägar använda i egna angelägenheter, eller ock blott för grof vårdslöshet. Förslaget afviker härifrån: depositarien har, frånsedt särskild öfverenskommelse, alltid att an-

svara för hvarje vårdslöshet. För det fall, då depositarien betingat sig godtgörelse, kan denna bestämmelse, i synnerhet som den så till vida öfverensstämmer med gällande rätt, icke möta någon betänklighet. I fråga om den, som förbundit sig att utan ersättning förvara en sak, kan man icke längre åberopa romerska rätten. Dennas bestämmelser, som förklaras genom aftalsrättens historiska utveckling, äro i den moderna lagstiftningen uppgifna på vidsträckta områden och kunna icke i våra dagar fasthållas. Den, som nu för tiden åt annan anförtror sitt gods till förvaring, förväntar icke, att denne hufvudsakligen skall förhålla sig blott passiv utan att han i förvaringen skall använda en särskild omsorg, och för visso icke blott en sådan, hvars åsidosättande innebär grof vårdslöshet. Detta framträder såsom kontrahenternas afsikt särskildt tydligt i det fall, då värdefullt gods t. ex. en ansenlig summa penningar öfverlämnas till förvaring. Det kan endast ifrågasättas, om icke depositariens ansvarighet kan begränsas till skyldighet att visa samma omsorg, som han plägar använda i sina egna angelägenheter. I detta fall kan dock icke afgörande vikt fästas därpå att depositarien icke betingat sig godtgörelse för förvaringen, eller på den omständigheten, att han blott gjort deponenten en tjänst. — — Genom fasthållande af regeln (att i obligatoriska förhållanden i allmänhet en hvar ansvarar för hvarje vållande) vinner icke blott lagboken en önskvärd enkelhet utan rättssäkerheten blir jämväl i afsevärd grad större, och å andra sidan undviker man därigenom det anstötliga, som skulle ligga däri, att den, som uteslutande i afsikt att göra en tjänst förbundit sig att utan godtgörelse fortskaffa en sak till en närbelägen plats, vore pliktig att svara för hvarje vårdslöshet men icke den, som åtagit sig att utan ersättning på kort tid förvara samma sak. — — Den gamla stridsfrågan, om och i hvad mån den depositarie ansvarar, hvilken från fara, som gemensamt hotar det deponerade godset och hans eget, räddar det senare, under det han låter det förra gå förloradt, har gifvit nyare

lagstiftning anledning till särskilda bestämmelser. Frågan är af allmännare innebörd och berör alla de förhållanden, då någon är i besittning af två saker — hvaraf en är hans egen och en tillhör en annan, för hvilken senare saks bevarande det på grund af aftal (t. ex. lån) eller i följd af annan rättsgrund åligger honom att sörja — och båda sakerna gemensamt hotas af en fara, men blott den ena kan räddas. Lagen har icke att afgöra detta spörsmål; dess lösning bör öfverlämnas åt praxis och vetenskap. Betänkligt vore i hvarje fall att bestämma, det man utan ansvarighet för den deponerade saken alltid skulle äga att rädda sin egen. Häri skulle ligga en otillbörlig inskränkning i förvaringsplikten, en återgång till den romerska förutsättningen, att förvaringsplikten hufvudsakligen består endast i ett negativt förhållande, eller till den uppfattningen, att depositarien ansvarar endast för culpa lata.»

Den slutligen godkända texten upptog emellertid uti 690 § följande stadgande: »Wird die Aufbewahrung unentgeltlich übernommen, so hat der Verwahrer nur für diejenige Sorgfalt einzustehen, welche er in eigenen Angelegenheiten anzuwenden pflegt.»

Med detta stadgande bör sammanställas bestämmelsen i 277 §, så lydande: »Wer nur für diejenige Sorgfalt einzustehen hat, welche er in eigenen Angelegenheiten anzuwenden pflegt, ist von der Haftung wegen grober Fahrlässigkeit nicht befreit.»

Enligt den österrikiska rätten är däremot depositarie, i öfverensstämmelse med denna rätts principiella ståndpunkt, ansvarig för hvarje försummelse. (§§ 964 och 1295.)

Den franska rätten åter innehåller följande bestämmelser: »*1927.* Le dépositaire doit apporter, dans la garde de la chose déposée, les mêmes soins qu'il apporte dans la garde des choses qui lui appartiennent.» »*1928.* La disposition de l'article précédent doit être appliquée avec plus de rigueur, 1:o) si le dépositaire s'est offert lui-même pour recevoir le dépôt; 2:o) s'il a stipulé un salaire pour la garde du dépôt;

3:o) si le dépôt a été fait uniquement pour l'intérêt du dépositaire; 4:o) s'il a été convenu expressément que le dépositaire répondrait de toute espèce de faute.» »*1929*. Le dépositaire n'est tenu, en aucun cas, des accidents de force majeure, à moins qu'il n'ait été mis en demeure de restituer la chose déposée.»

I dansk och norsk rätt förekomma dessa bestämmelser: »Anammer nogen anden Mands Gods i Forvaring og til at gjemme, da bör hand det at gjemme som sit eget Gods. End kommer det Ild i hans Hus og opbrænder det, eller Tyve bortstiele det, eller det af anden Ulykke bortkommer tillige med hans eget Gods, da være hand angerlös. End vorder hans eget Gods bevaret, og det bevises, at hand hafde Tid og Leilighed det betroede Gods med sit at frelse, da gielde hand igien det, som hand i Forvaring anammet hafde.»

I fråga om rätta innebörden af detta lagrum hafva skiljaktiga meningar yppats. Hvad första punkten angår, var åtminstone förr den tolkningen vanligast (se t. ex. Ugeskr. for Retsv. 1880 s. 384—387, Örsteds Hdbg V s. 414—418 och Nordisk Retsencykl. 10 häft. s. 280), att depositariens förbindelse går ut på att förvara saken med samma omsorg och aktsamhet, som han *själf* plägar använda i fråga om sina tillhörigheter af samma slag. Dock får grof vårdslöshet icke ifrågakomma. När saken, trots att den sålunda lagbestämda aktsamheten användts, skadats eller förkommer, är depositarien fri från ersättningsskyldighet. Denna regel kan både utvidga och inskränka depositariens förvaringsplikt; det förra när han i sina egna angelägenheter är mera försiktig och omtänksam än personer i allmänhet; och det senare när han är mindre försiktig. Andra och tredje punkterna förstås sålunda, att depositarien vid inträffad olyckshändelse är fri från ersättningsskyldighet, när hans eget gods — hvarmed menas gods, som är af samma slag eller i allt fall efter vanlig uppfattning bör behandlas med samma aktsamhet som det deponerade godset — förkommer samti-

digt med det deponerade, äfven om depositarien vid tillfället, i fråga om räddningen, icke visat den omsorg, han eljest brukar iakttaga och följaktligen kunde väntas äfven här använda. Grof vårdslöshet får han emellertid icke låta komma sig till last. Depositarien är berättigad att först rädda sitt eget gods dock med den angifna begränsningen med hänsyn till dettas beskaffenhet och värde. Om depositarien för förvaringen betingat sig godtgörelse eller icke, är vid bedömande af hans ansvarighet ej af någon betydelse.

I fråga om bestämmande af lämplig plats för förvaringen har naturligtvis depositarien valfrihet under förutsättning, att icke deponenten härom lämnat uttrycklig föreskrift eller det eljest framgår, att viss förvaringsplats varit afsedd. Det åligger depositarien, såsom i schweiziska obligationsrätten säges, att förvara den deponerade saken på en »säker» plats. Hänsyn måste tagas till omständigheterna i förekommande fall och sakens beskaffenhet. För värdepapper t. ex. erfordras säkrare förvaringsplats än för annat gods.

Har deponenten lämnat särskild föreskrift angående platsen för sakens förvarande, måste depositarien, såsom nämndt, rätta sig härefter. Denna regel är emellertid icke utan väsentligt undantag. Om, efter det depositionen ägt rum, någon omständighet inträffar, som gör den sålunda afsedda platsen olämplig, och depositarien i följd däraf bör förstå, att saken lätteligen kan skadas, därest den ej flyttas, har han under vissa förutsättningar icke blott rättighet utan äfven skyldighet att härom draga försorg, nämligen då i följd af farans öfverhängande beskaffenhet eller annan orsak tillfälle saknas att inhämta ny föreskrift från deponenten samt annan lämplig förvaringsplats, utan särskildt afsevärd olägenhet för depositarien, kan beredas. Enahanda bör förhållandet vara för det fall, att förvaringsplatsen redan från början varit olämplig men detta först efteråt insetts. Försummar deponenten, ehuru underrättad,

att lämna ny föreskrift, gör depositarien, så vidt icke faran är ögonskenlig, vanligen klokast uti att vid sådant förhållande icke ombestyra sakens förflyttande. Uppstår skada å saken, sedan förvaringsplats utan deponentens begifvande ombytts, kan det nämligen för depositarien blifva nödigt att förebringa bevisning därom, att förflyttningen varit af verkligt behof påkallad, hvilken bevisning mången gång kan vara svår nog att åstadkomma. Och deponentens underlåtenhet att lämna svar på underrättelsen kan i regelmässiga fall icke betraktas annorledes än såsom uttryck för hans önskan, att saken, oafsedt den hotande faran, skall förblifva där den är. Underrättelsen är, i fråga om depositaries ansvarighet, härutinnan till sina följder likställd med förklaring från depositarien, att han icke längre vill hafva saken i förvar. Den depositarien uti ifrågavarande hänseende åliggande underrättelseplikt är sålunda tydligen jämväl en förmån för honom.

Af hvad som förut i annat sammanhang yttrats framgår, att det här sagda icke äger tillämplighet, då den af deponenten bestämda förvaringsplatsens olämplighet insetts redan vid aftalets ingående. (Jämför sid. 41.)

Bryter depositarien, utan att laga anledning därtill förefinnes, mot deponentens från början gifna föreskrift, så medför detta den verkan, att han blir ansvarig äfven för sådana händelser, som eljest ej skulle fallit honom till last. Han är pliktig ersätta jämväl sådan skada, som härrör af olyckshändelse, så vidt han icke förmår visa, att skadan skulle inträffat, äfven om föreskriften blifvit iakttagen. Därjämte blir deponenten enligt allmänna grunder berättigad att genast bryta aftalet. Då det ligger i depositionsaftals natur, att deponenten när som helst kan återfordra sitt gods, kunde det synas, som om sistnämnda rättighet icke innebure någon särskild fördel. Att detta dock kan vara fallet, skall under 6 § påvisas.

Likasom beträffande platsen för den deponerade sakens förvarande har depositarien jämväl i fråga om det sätt, hvarpå saken i öfrigt lämpligast bör förvaras, i regel fullkomlig frihet. Samma grundsatser som om förvaringsplats gälla äfven om förvaringssättet i dess helhet. Afviker depositarien från meddelad föreskrift om ett visst förvaringssätt, blir han sålunda ansvarig för alla olyckshändelser, som inträffa efter afvikelsen, med mindre han förmår visa, att skadan skulle timat, äfven om föreskriften iakttagits. Då en afvikelse blir nödvändig af objektiva skäl, som bero på af deponenten tydligen icke förutsedda omständigheter, och tillika tillfälle saknas att inhämta och afvakta nya föreskrifter, är depositarien både berättigad och förpliktad att tillgodose deponentens intresse genom att förfara efter förståndigt bepröfvande af hvad som under de föreliggande omständigheterna kan vara lämpligast.

Depositarien är icke pliktig att ställa sig till efterrättelse godtyckliga föreskrifter, som deponenten lämnar *efter* aftalets ingående.

Tyska civillagen § 692 är af följande lydelse:

»Der Verwahrer ist berechtigt, die vereinbarte Art der Aufbewahrung zu ändern, wenn er den Umständen nach annehmen darf, dass der Hinterleger bei Kenntniss der Sachlage die Aenderung billigen würde. Der Verwahrer hat vor der Aenderung dem Hinterleger Anzeige zu machen und dessen Entschliessung abzuwarten, wenn nicht mit dem Aufschube Gefahr verbunden ist.»

En fråga, som äger beröring med de båda sist afhandlade spörsmålen, är, huruvida depositarien alltid måste själf förvara det deponerade godset eller han äfven kan lämna detsamma i vård åt en annan. Frågan har på olika tider och i särskilda länder besvarats på skiftande sätt, än jakande än nekande, i båda fallen med mer eller mindre vidtgående begränsningar. Den moderna rättens ståndpunkt tor-

de emellertid i allmänhet vara den, att depositarien icke äger sätta annan i sitt ställe. Undantag härifrån medgifves, förutom då depositarien till substitution haft deponentens samtycke (uttryckligt eller presumeradt), endast för det fall, att det af en eller annan anledning blir depositarien omöjligt eller åtminstone mycket svårt att längre förvara godset och han icke är i stånd att härom lämna deponenten underrättelse, på det att denne själf, så vidt han icke föredrager att återtaga godset, må kunna välja ny depositarie. Att denna princip omfattas af vår rätt, torde vara klart. Redan af den omständigheten, att, i fråga om det med deposition nära befryndade aftalet sysslomanskap befogenhet icke är inrymd för sysslomannen att sätta annan i sitt ställe, bör följa, att ej heller depositarien har dylik befogenhet. Med hänsyn därtill att depositionsaftal (likasom sysslomanskap) i allmänhet grundar sig på ett personligt förhållande af förtroende till depositariens (sysslomannens) redbarhet och ordentlighet, synes detta jämväl vara det enda materiellt riktiga. I regel lärer det kunna tagas för gifvet, att den, som lämnat sitt gods i förvar hos viss person, också velat att just denne och icke någon annan skulle ombesörja förvaringen. Och då så är förhållandet, samt depositarien i fråga om förvaringsplatsen och förvaringssättet är förbunden att ställa sig deponentens föreskrifter till efterrättelse, bör konsekvensen bjuda, att depositarien också uti nu ifrågakomna hänseende måste underkasta sig deponetens vilja. Mången gång lärer det för deponenten vara af vida större betydelse, att depositarie icke ombytes än att någon speciell föreskrift rörande förvaringen icke öfverträdes.

Lagkommissionen hade i sitt äldsta förslag upptagit ett så lydande stadgande:

»Gifver någon inlags fä och förtrodt godz ifrån sig under tredie mans vård, emot egarens vetskap; svare honom, som insatte, till allan skada, som ther å kommer, och söke sedan sin man som han bäst gitter.»

Emellertid beslöt lagkommissionen (år 1722) att denna § skulle utgå, »ty det faller af sig sjelf såsom en ratio generalis, när jag vårdar hans som mitt egit eller sätter min ägendom tillika in deposito hos en annan; så har ingen at säija derpå».

Det synes sålunda, som om lagkommissionen skulle stannat vid den åsikt, att en depositarie skulle äga att utan någon påföljd öfverlämna det deponerade i förvar hos tredje man, om blott depositarien samtidigt hos samme person, (som valts med nödig omtanke och urskillning) deponerade något sitt eget gods.

Det förefaller likväl egendomligt, att lagkommissionen såsom självklar betecknat en sats, som synes vara rakt stridande emot det lagstadgande, som af lagkommissionen endast några få år därförut föreslagits.

I allt fall lärer man nu icke behöfva känna sig bunden af en lagkommissionens *åsikt* om en viss rättsprincip, då denna åsikt icke fått uttryck i något lagstadgande.

Att depositarien emellertid i nödfall och då det icke är för honom möjligt att lämna deponenten besked om den inträffade situationen, har rättighet att öfverlämna förvaringen till annan, lärer följa af hos oss rådande allmänna rättsprinciper. Någon eftergift med afseende å det uppställda villkoret, att depositarien, så vidt möjligt är, har att underrätta deponenten, kan icke göras. Men i uttrycket »så vidt möjligt är» måste inbegripas icke allenast, att depositarien vet eller eljest kan förskaffa sig kännedom om deponentens vistelseort, utan äfven att det timade nödfallet icke är af sådan beskaffenhet, att det nödvändiggör godsets *ofördröjliga* öfverlämnande till annans förvaring. Tredskas deponent, som erhållit behörig underrättelse, att förfoga öfver godset, är depositarien naturligtvis likaledes berättigad att öfverlämna detsamma till annan. Se vidare under 6 §, där spörsmålet i fråga kommer att ytterligare beröras.

Har depositarie, som enligt nu utvecklade grunder ägt

befogenhet att sätta annan i sitt ställe, begagnat sig däraf,[1] är han dock icke under alla förhållanden befriad från samtliga förpliktelser på grund af aftalet. Har depositarien öfverlämnat godset till någon, som, enligt hvad depositarien hade eller bort hafva sig bekant, plägade visa oordentlighet vid skötandet af egna angelägenheter, är nämligen depositarien ansvarig för skada, som genom den nye depositariens oordentlighet kan komma att uppstå. Och om särskild undervisning med afseende å godsets behöriga vård tarfvas, är depositarien vid enahanda risk skyldig att lämna sådan.

Om depositarien med befogenhet sätter annan man i sitt ställe, är denne därefter att betrakta såsom depositarie med rätt för honom, därest ersättning skall utgå, att bekomma sådan för den tid, han har godset i förvar.

Öfverlämnar depositarien, utan att han därtill ägt rättighet, förvaringen af godset åt annan, komma de förut angifna reglerna med afseende å obehörig förändring af förvaringsplats och af sättet i öfrigt för förvaringen i alla hänseenden till tillämpning.

Tyska civillagens 691 § anföres i detta sammanhang:

»Der Verwahrer ist im Zweifel nicht berechtigt, die hinterlegte Sache bei einem Dritten zu hinterlegen. Ist die Hinterlegung bei einem Dritten gestattet, so hat der Verwahrer nur ein ihm bei dieser Hinterlegung zur Last fallendes Verschulden zu vertreten.»

Af motiveringen framgår, att depositarien anses berättigad att i nödfall sätta annan i sitt ställe.

Uttryckligt stadgande härom finnes i österrikiska lagen (§ 965).

Om vid aftalet deponenten medgifvit, att icke depositarien (d. v. s. den, som kontraherat med deponenten) utan annan *för depositariens räkning* uteslutande skall ombesörja förvaringen, är i juridisk mening depositarien förvarare och

[1] Jämför Kungl. Maj:ts dom den 29 december 1905; H. 1905 s. 541.

följaktligen också ansvarig för den faktiske förvararens görande och underlåtande.

Härefter följer i ordningen att besvara det, sistnämnda fråga närstående spörsmålet, huruvida och i hvad mån depositarie är ansvarig för medhjälpare (tjänare eller andra biträden), af hvilka han, enligt deponentens (uttryckliga eller tysta) begifvande, äger begagna sig.

Det riktiga svaret härå är otvifvelaktigt, att hvarje handling af medhjälpare är att betrakta precis, som om den vore begången af depositarien själf. Medhjälparens görande och låtande, så i godt som i ondt, tillräknas depositarien. Denna depositariens ansvarighet är en följd af depositionsaftalets natur, af dess beskaffenhet att vara ett slags arbetsaftal. Depositarien har förbundit sig att ansvara för ett visst resultat; att återställa den deponerade saken så oskadad, som den under hans vård stått att bibehålla. Depositariens ansvarighet förminskas eller upphäfves icke ens däraf, att medhjälparen tilläfventyrs handlat i strid mot föreskrift, som depositarien i fråga om förvaringen kan hafva lämnat.

Att depositarien vid valet af medhjälpare iakttagit all möjlig omtanke och urskillning, är utan betydelse, lika väl som den omständigheten, att medhjälparen under en längre tid därförut visat sig motsvara depositariens förtroende.

Såsom i viss mån belysande för uppfattningen uti ifrågavarande hänseende hos 1734 års lagstiftare anmärkes här stadgandet uti 28 kap. 3 § byggningabalken, så lydande: »Gästgifvare skall för skälig betalning åt vägfarande hus läna och stallrum. Vårde ock allt det, som gästen i hans gömmo antvardar, eller gälde strax åter hvad *af hans husfolks*, eller af hans eget vållande förekommer, eller förderfvas.» — —.

Med afseende å ordet »husfolk» bör särskildt påpekas, hurusom lagen utgått därifrån, att allt gästgifvarens hus-

folk på ett eller annat sätt varit honom behjälpligt vid drifvandet af hans näring och sålunda jämväl i förvarandet af gods, som af gäst kunnat öfverlämnas i gästgifvarens »gömmo».

Följande rättsfall är med afseende å det behandlade spörsmålet af intresse.

H. Bardack yrkade efter stämning, att enär han vid besök den 23 december 1872 i Berns' schweizeri- och konsertlokal i Stockholm, där vaktmästaren C. Eriksson var anställd för att vid ingången mottaga de besökandes ytterplagg, till Erikssons minderårige son, hvilken vid nämnda tillfälle i faderns ställe tjänstgjorde, aflämnat en ny sjubbskinnspäls mot erhållande af kontramärke, men Bardack sedermera icke kunnat återbekomma samma päls, Eriksson måtte förpliktigas att till honom utgifva ersättning för densamma med 150 rdr. — Underrätten yttrade, att som Eriksson medgifvit sig hafva vid ofvannämnda tillfälle genom ett af Eriksson begagnadt biträde, hans omyndige son Leonard Eriksson, emot kontramärke mottagit den Bardack tillhöriga päls och, mot Bardacks bestridande samt hvad i saken hörda vittnen berättat, ej visat, att den päls af sjubbskinn, Leonard Eriksson vid Bardacks bortgång från stället senare på aftonen velat till honom aflämna, varit den päls, som Bardack till förvar åt Leonard Eriksson anförtrott; alltså och då med afseende å hvad genom vittnesmålen vore om värdet af den ifrågavarande, Bardack tillhöriga pälsen upplyst, detta värde borde antagas hafva utgjort minst 125 rdr, ålades Eriksson att, där han ej kunde vid anfordran till Bardack utlämna en päls, som denne erkände vara den i denna sak omstämda, såsom ersättning för densamma till Bardack utgifva ofvanberörda belopp 125 rdr. — Hofrätten utlät sig däremot i dom, att som Bardack icke mot Erikssons bestridande styrkt, att han vid ifrågavarande tillfälle till Erikssons son öfverlämnat någon annan päls, än den Eriksson vid underrätten företett och erbjudit sig att Bardack tillhandahålla, pröfvade hofrätten, med ändring af underrättens

beslut, rättvist den af Bardack mot Eriksson i saken förda talan att ogilla. En ledamot afgaf följande skiljaktiga yttrande: »Som det af Bardack uppgifna förhållande, att han ifrågavarande dagen till Erikssons minderårige son, hvilken i faderns ställe betjänat de besökande i Berns' salong med att emottaga deras ytterplagg, aflämnat en päls emot erhållande af kontramärke, men sedermera icke återbekommit samma päls, icke föranleder till skyldighet för Eriksson att utgifva ersättning för pälsens värde, pröfvar jag, lika med pluraliteten, rättvist Bardacks emot Eriksson förda talan att ogilla.» — Nedre revisionen hemställde, att Kungl. Maj:t måtte pröfva rättvist att, med upphäfvande af hofrättens dom, gilla underrättens beslut. Och denna hemställan blef af Kungl. Maj:t bifallen. Ett justitieråd yttrade: »Som ostridigt är, att när Bardack mot bekommet kontramärke återfordrade den af honom vid ifrågavarande tillfälle åt Erikssons son till förvar öfverlämnade päls, det rum å hängaren, som haft samma nummer som kontramärket, funnits vara tomt, alltså och på de i öfrigt af underrätten anförda skäl, pröfvar jag rättvist att, med ändring af hofrättens dom, fastställa det slut, hvari underrätten stannat.» (Kungl. Maj:ts dom den 30 dec. 1874; H. 1874 s. 591.)

Ehuru icke afseende deposition, må också följande rättsfall, där tvisten rörde sig jämväl därom, huruvida vederbörande ägt befogenhet att använda medhjälpare, i samband härmed anmärkas.

Firman Collijn et Tjulander instämde handlanden E. Josephson samt anförde: Firman hade efter att under år 1868 till Josephson, i hans egenskap af agent dels för Graeser Gebrüder et Comp., dels ock för Joh. Erckens Söhne, öfverlämnat två växlar, ställda att betalas tre månader från utgifningsdagen, den ena å 1,157 mark 14 schilling Hamburgerbanko och den andra å 1,008 mark 14 schilling samma mynt, i ändamål att Josephson skulle, enligt åtagande, till förenämnda handelshus öfversända växlarna såsom likvid för varor, hvilka firman från dem fått mottaga. Firman hade

emellertid icke af berörda handelshus bekommit erkännande angående verkställd likvid, utan under år 1869 från dem erhållit skrifvelse med anmaning att betala samma varor. Det hade sedermera upplysts, att växlarna blifvit olofligen tillgripna af en hos Josephson anställd, numera förrymd bokhållare, Kress, samt därefter, försedda med falska endossementer, hos vederbörande acceptanter företedda och af dem inlösta. På grund däraf yrkade firman åläggande för Josephson, hvilken borde godtgöra den skada, som uppkommit därigenom, att den person, hvars biträde Josephson för fullgörande af sitt ifrågavarande uppdrag begagnat, missbrukat hans förtroende, att till firman utgifva växlarnas belopp jämte ränta från de särskilda förfallodagarna. — Underrätten yttrade, att som genom hvad i saken förekommit måste antagas, att Josephson, efter mottagande af berörda växlar, inneslutit dem uti bref till förenämnda handelshus och därefter aflämnat samma bref jämte andra, innehållande växlar till ett högre belopp, som Josephson för egen del afsändt, till Josephsons första biträde å hans kontor, bokhållaren Kress, för att af honom till postverket befordras; alltså och ehuru upplyst blifvit, att förstberörda växlar icke kommit ofvan omförmälda handelshus till handa; likväl och emedan Josephsons åtgärd att för fortskaffning till postverket utlämna brefven med de inneslutna växlarna till bokhållaren Kress, hvilken under en längre tjänstetid visat sig motsvara det förtroende, Josephson för honom fattat, icke kunde läggas Josephson till last, så att han kunde anses hafva genom vangömmo eller vållande föranledt den för firman uppkomna skadan, ogillades käromålet. — Hofrätten fann i dom ej skäl göra ändring i underrättens beslut. — På nedre revisionens hemställan utlät sig emellertid Kungl. Maj:t, att emedan ostridigt vore, att Josephson åtagit sig att för firmans räkning afsända ifrågavarande två växlar, den ena till Graeser Gebrüder et Comp. och den andra till Joh. Erckens Söhne; men, enligt hvad i saken vore utredt, i stället för att själf fullgöra berörda åtagande, öfverlämnat åt

den hos honom anställde Kress att föranstalta om växlarnas inneslutande i Josephsons bref till nämnda utländska handelshus och befordrande till postinrättningen, hvilket haft till följd, att Kress kommit i tillfälle att tillägna sig växlarna och dem för egen del använda; ty och då Josephson härigenom måste anses vållande till den förlust, firman, som nödgats ånyo utgifva växlarnas belopp, sålunda fått vidkännas, pröfvade Kungl. Maj:t rättvist att, med upphäfvande af domstolarnas beslut, förplikta Josephson att emot kvitto till firman genast utgifva samma växelbelopp, tillhopa 2,166 mark 12 schilling Hamburgerbanko, med motsvarande svenskt mynt, efter den vid likviden gällande kurs, jämte sex procent ränta å 1,157 mark 14 schilling från den 23 september 1868 och å 1,008 mark 14 schilling från den 8 december samma år, tills betalning följde. (Kungl. Maj:ts dom den 19 december 1870; N 1871 s. 311.)

Har *deponenten* förbehållit sig att viss person skall hjälpa depositarien i förvaringen, kan icke denne medhjälpares fel läggas depositarien till last.

Vidare bör tilläggas, att depositariens ansvarighet endast afser *verkliga* medhjälpare, d. v. s. sådana som på något sätt, direkt eller indirekt, verkligen biträda vid förvaringen. Om t. ex. någon depositariens enskilde tjänare, som icke alls har att göra med förvaringen — måhända i bästa välmening — vidtager någon oförsiktig åtgärd med det deponerade godset med påföljd, att godset däraf tager skada, så är hvad om depositaries ansvarighet för medhjälpare förut yttrats icke tillämpligt,[1] hvilket dock icke hindrar att depositarien i allt fall blir ersättningsskyldig, om han t. ex. genom att hafva låtit godset vara åtkomligt för tjänaren visat vårdslöshet.

Enligt vår rätt lärer nämligen husbonde (arbetsgifvare) i allmänhet icke var skyldig ersätta skada, som tjänaren (arbetaren) tillfogar tredje man under annan förutsättning

[1] Jfr det å sid. 72 anmärkta stadgandet 28 kap. 3 § byggningsbalken.

än, att husbonden (arbetsgifvaren) har skuld (culpa in eligendo, inspiciendo, custodiendo).

Såsom af följande rättsfall framgår, äro dock meningarna härutinnan synnerligen delade.

P. Ersson instämde P. Jonsson och anförde: Under 1891 års vinter hade Jonsson låtit å ett Ersson tillhörigt skogsskifte i Näsbyn olofligen afverka och därifrån bortföra minst 400 stockar, hvilka Jonsson sedermera försålt. På grund häraf yrkades, att Jonsson måtte förpliktas ersätta Ersson de afverkade stockarnas värde samt den Erssons skog genom afverkningen i öfrigt tillskyndade skada. — Jonsson genmälde: En person vid namn J. Persson och en annan skulle under vintern 1891 för Jonssons räkning verkställa afverkning å ett Jonsson tillhörigt, bredvid Erssons omförmälda mark beläget skogsskifte, men hade på grund af misstag rörande rågången mellan skiftena bedrifvit afverkning å Erssons i stället för å Jonssons skifte. Af det afverkade virket hade 291 stockar försålts för Jonssons räkning. Den härför uppburna betalningen, 282 kronor 78 öre, hade för Erssons räkning insatts i bankinrättning. — Persson hördes såsom vittne och berättade: Då han under vintern 1891 hos Jonsson begärt arbete, hade Jonsson hänvisat honom att å ett Jonsson tillhörigt skogsskifte, beläget intill Erssons skog, verkställa afverkning. Vittnet, som ansett sig väl känna ifrågavarande skogstrakt, hade till Jonsson, hvilken af sjukdom var förhindrad att medfölja till skogen, yttrat, att vittnet med säkerhet tilltrodde sin kunna taga reda på det af Jonsson uppgifna skogsskiftet. Åtföljd af en annan person, som skulle vara vittnet behjälplig vid afverkningen, hade vittnet uppsökt rålinien mellan parternas skogsskiften men af misstag till följd däraf, att vittnet icke kunnat se märkena i träden, inkommit på Erssons skifte och där verkställt afverkning. — Underrätten yttrade, att emedan upplyst vore, att, sedan Jonsson med Persson träffat aftal, att denne skulle verkställa afverkning å till Jonsson upplåtet skogsskifte i Näsbyn, Persson vid verkställande af afverkningen misstagit sig om skogsskiftets läge och jämte annan persson å ett Ersson tillhörigt skifte fällt 288 timmerträd, af hvilka erhållits 400 stockar, och undanhuggit eller nedhuggit 479 träd af mindre dimensioner, samt Jonsson, *hvilken icke kunde undgå att*

ansvara för den skada, hans arbetare gjort vid utförande af det dem uppdragna arbete, icke visat, att han erbjudit Ersson godtgörelse i vidsträcktare mån än med 282 kronor 78 öre för försålda 291 stockar eller att återstoden af de afverkade träden kommit Ersson till godo, förpliktades Jonsson på i öfrigt beträffande värdet af det afverkade anfördt skäl att såsom ersättning för omstämda skadan utgifva 800 kronor. — Hofrätten pröfvade på skäl, som för besvarande af ifrågavarande spörsmål äro utan betydelse, rättvist att, med ändring af underrättens beslut, förklara den af Ersson anhängiggjorda talan icke kunna annorlunda vinna bifall, än att Ersson berättigades lyfta förberörda för Erssons räkning insatta belopp jämte den ränta, som banken kunde hafva i räkning däråa godtgjort. — På hemställan af Nedre revisionen utlät sig Kungl. Maj:t, att, *enär annan omständighet af beskaffenhet att för Jonsson föranleda yrkad betalningsskyldighet icke blifvit i saken förebragt, än att Jonsson af ifrågavarande virke omhändertagit och sålt 291 stockar;* ty och då den ersättning, som för samma stockar bort tillkomma Ersson, icke skäligen kunde uppgå till högre belopp än det, för hvilket desamma blifvit försålda, samt nämnda belopp blifvit Ersson erbjudet och för hans räkning insatt i bankinrättning, pröfvade Kungl. Maj:t rättvist fastställa det slut, hvartill hofrätten i saken kommit. Ett justitieråd pröfvade dock lagligt att, med upphäfvande af hofrättens dom, fastställa underrättens beslut. (Kungl. Maj:ts dom den 10 december 1894; H. 1894 s. 634.)[1]

Rönnebergs m. fl. härads brandstodsförening instämde Skånska sockerfabriksaktiebolaget samt anförde: Genom brand den 5 juni 1894 förstördes åtskilliga B. Persson i Årup tillhöriga, i föreningen försäkrade byggnader och lösören, för hvilka föreningen sedermera utbetalat ersättning med 10,282 kronor 70 öre. Branden hade uppkommit i följd af sprängskott, hvilka på ett afstånd af endast 9 meter från Perssons med halmtak försedda hus aflossats under ett af bolaget anordnadt arbete för nedläggande af rörledning för bolagets räkning. Genom utförande af dylikt sprängningsarbete i närheten af lätt antändlig byggnad utan vidtagande af någon som helst åtgärd till före-

[1] Jfr Kungl. Maj:ts dom den 13 februari 1877; H. 1877 sid. 45.

kommande af eldsolycka måste bolaget anses hafva genom oförsiktighet, vårdslöshet och försummelse varit vållande till den timade eldsvådan. På grund häraf yrkades åläggande för bolaget att återgälda föreningen det utlagda ersättningsbeloppet. — Underrätten fann genom hvad i målet förekommit det vara ådagalagdt, att vid stensprängning, som den 5 juni 1894 på föranstaltande af bolaget och för dess räkning verkställts, eld i följd af sprängskott antändt en till lägenheten Årup hörande, med halmtak försedd byggnad, belägen på ett afstånd af 9 meter från det ställe, där sprängskotten aflossades, äfvensom att antändningen förorsakat, att nämnda och andra till lägenheten hörande byggnader jämte däri förvarade lösören, hvilka byggnader och lösören varit försäkrade i föreningen, blifvit af eld förstörda; och emedan jämväl ådagalagdt vore, att vid stensprängningens utförande icke blifvit vidtagna sådana försiktighetsåtgärder, som till förekommande af närliggande byggnaders antändning varit af nöden; ty och som bolaget följaktligen enligt stadgandena i 24 kap. 1 § byggningabalken samt 19 kap. 21 § och 6 kap. 1 § strafflagen vore skyldigt att godtgöra den skada, som genom eldsvådan tillskyndats föreningen; alltså och då upplyst vore, att föreningen i brandskadeersättning utbetalt tillhopa 10,282 kronor 70 öre, förpliktades bolaget att emot kvitto till föreningen genast utgifva nämnda belopp. — Hofrätten fann i utslag bolaget icke hafva anfört skäl, ledande till ändring i underrättens beslut. — Kungl. Maj:t fann ej skäl att i hofrättens utslag göra ändring. Tre justitieråd yttrade emellertid, att enär, äfven om antagas finge, att ifrågavarande eldsvåda uppkommit genom vållande af personer, hvilka verkställt omförmälda sprängningsarbete, den omständigheten, att arbetet utförts för bolagets räkning, icke i och för sig föranledde därtill, att bolaget vore skyldigt ersätta den sålunda uppkomna skadan, samt i målet icke ens uppgifvits något förhållande, som eljest kunde för bolaget medföra sådan ersättningsskyldighet, förklarade justitieråden, med upphäfvande af domstolarnas beslut, den af föreningen förda talan icke kunna bifallas. (Kungl. Maj:ts utslag den 26 april 1897; H. 1897 s. 249.)[1]

---

[1] Jfr Kungl. Maj:ts utslag den 6 oktober 1882; H. 1882 sid. 449.

Påls C. Jansson yrkade efter stämning,[1] att som hos Stora Kopparbergs bergslag anställda arbetare somrarna 1885 och 1886 under kolningsarbete, som för bergslagets räkning verkställts å den till Janssons hemman i Öfver-Mora hörande utskog på det så kallade Käringberget, genom svedjande förstört därstädes växande ungskog, bergslaget måtte förpliktas ersätta Jansson värdet af den förstörda ungskogen äfvensom den skada, som till följd af svedjandet skett å själfva marken. Det upplystes i målet, att bergslaget förvärfvat rätt till afverkning af utskogen å det s. k. Käringberget mot villkor, bland andra, att den ungskog, som uppväxt å den af Jansson under de sista 15 åren afverkade skogsmarken, »ej finge af köparen vidröras». Bergslaget svarade: Om än bergslaget åt vissa arbetare uppdragit att verkställa kolning å ifrågakomna mark, följde likväl icke däraf skyldighet att ersätta omstämda skadan. Bergslaget hade nämligen uti det med kolarne uppgjorda aftal uttryckligen förbjudit svedjande. — Underrätten yttrade, att det genom hvad i målet förekommit vore upplyst, att ifrågavarande arbetare, oaktadt därutinnan uti det emellan dem och bergslaget träffade aftal uttryckligen meddelade förbud, å omförmälda mark företagit svedjande, samt att häraf jämväl genom eldens spridning uppstått skada för Jansson; och *enär bergslaget utan afseende därpå, att det genom aftal med arbetarne förbjudit dessa att företaga svedjande och tillförbundit dem att för öfverträdelse af samma förbud själfva ansvara, ej kunde fritagas från skyldighet att hålla Jansson såsom jordägare skadeslös för det intrång och den förlust, arbetarne kunde genom dylik öfverträdelse honom tillskyndat*, förpliktades bergslaget att till Jansson utgifva skadestånd, som i brist af godvillig uppgörelse skulle bestämmas af på angifvet sätt utsedda gode män. — Hofrätten fann i utslag icke skäl att göra ändring i underrättens beslut. — Kungl. Maj:t fann ej skäl att i hofrättens utslag göra ändring. Tre justitieråd yttrade emellertid, att det vore väl utredt, att den skada, hvarom i målet vore fråga, uppstått genom svedjande af personer, som för bergslagets räkning utöfvat dess kol-

[1] Ifrågavarande rättsfall anföres i detta sammanhang, ehuru parterna före den skadegörande tilldragelsen stodo i obligatoriskt rättsförhållande till hvarandra. Skadan kan emellertid icke anses hafva stått i sådant samband till rättsförhållandet, att det kan vara oberättigadt att jämföra detta rättsfall med de närmast föregående.

ningsrätt å vederparten tillhörig mark, men då enligt handlingarnas föranledande *svedjandet skett emot bergslagets förbud; då det ej ens blifvit påstådt, att svedjandet varit för kolningen nödigt, samt då i målet icke förebragts någon utredning, att bergslaget skulle vid val af kolare eller eljest i sina åtgärder åsidosatt skälig omsorg*, pröfvade justitieråden rättvist att, med ändring af domstolarnas beslut, ogilla den mot bergslaget förda talan. (Kungl. Maj:ts utslag den 15 april 1890; H. 1890 s. 187.)

Vice häradshöfdingen A. R. Åberg instämde, enligt uppdrag af Stockholms stads drätselkommission, krigskollegium samt anförde: Genom försummelse och vårdslöshet af artillerister, som den 15 november 1860 för Kungl. Maj:ts och Kronans räkning förde en pråm genom Stockholms sluss, hade en pollare på prämen sönderstött rigeln å västra slussbron. För iståndsättande af rigeln hade drätselkommissionen därefter fått betala 201 rdr 91 öre rmt. På grund häraf yrkades åläggande för krigskollegiet, som vore att anse å Kungl. Maj:ts och Kronans vägnar såsom redare för prämen och följaktligen, jämlikt 16 kap. Skiplegobalken i Sjölagen, skyldigt att ansvara för omförmälda skada, att af allmänna medel gälda staden ofvan berörda belopp. — Underrätten yttrade, att ehuru ostridigt vore att ifrågavarande å västra slussbron skedda skada förorsakats därigenom, att då Kronans manskap den 15 november 1860 genom slussen fört för Kronans räkning en pråm, en däråt befintlig pollare stött emot en af riglarna å nämnda slussbro; likväl och som vid det upplysta förhållande, att nämnda pråm endast tillfälligtvis samt i och för transport af Kronans effekter varit utaf Krigskollegiet förhyrd, kollegiet icke kunde såsom redare anses, och följaktligen det å kärandesidan åberopade lagrum icke kunde i förevarande fall vara tillämpligt; alltså och om än pråmkarlarne, hvilka icke blifvit i målet stämda, skulle åsidosatt erforderlig försiktighet vid prämens genomfart, funne underrätten krigskollegiet icke kunna förpliktas att af allmänna medel gälda kostnaden för berörda skada, utan blefve käromålet ogilladt. — Hofrätten utlät sig i dom, att emedan den i saken åberopade omständighet, att genom vårdslöshet af det Kungl. Maj:ts och Kronans manskap, som vid ifrågavarande tillfälle förde prämen, omförmälda skada å prämen inträffat, hvarken på grund af åberopade lagrummet, hvilket

ej vore i förevarande fall tillämpligt, eller eljest lagligen föranledde till skyldighet för Kungl. Maj:t och Kronan att ersätta utgifterna för samma skadas afhjälpande, gillades det slut, hvartill underrätten kommit. — Nedre revisionen hemställde om gillande af hofrättens dom. Kungl. Maj:t yttrade emellertid, att som upplyst vore, att vid det tillfälle, då omförmälda, för Kungl. Maj:ts och Kronans räkning förhyrda och af dess manskap förda pråm framfördes genom Stockholms sluss, denna tillskyndats skada, till hvars botande åtgått en till beloppet icke bestridd kostnad af 201 rdr 91 öre; alltså och då af hvad i saken förekommit måste antagas, att nämnda skada uppkommit endast till följd af försummelse eller okunnighet hos prånens manskap, vid hvilket förhållande Kungl. Maj:t och Kronan vore skyldig i första rummet godtgöra staden dess i omförmälda hänseende uppkomna förlust, pröfvade Kungl. Maj:t rättvist att, med ändring af domstolarnas beslut, förplikta Kungl. Maj:t och Kronan att till Stockholms stad betala fordrade 201 rdr 91 rmt. Två justitieråd gillade hofrättens dom. (Kungl. Maj:ts dom den 6 april 1865; N. 1866 s. 598.)

I samband med förevarande spörsmål må anmärkas, hurusom enligt 47 § i K. F. angående försäljning af brännvin m. m. den 24 maj 1895 husbonde ansvarar för förbrytelse, som, med hans vetskap, mot denna förordning begås af hans husfolk eller i hans arbete antagen person, likasom vore förbrytelsen af husbonden själf gjord.

Använder depositarien medhjälpare utan att vara därtill berättigad, är han skyldig att ersätta all skada, äfven sådan, som allenast indirekt förorsakats af hans aftalsstridiga förfarande. Dock sträcker sig icke hans ansvarighet till skada på grund af olyckshändelse, där skadan skulle inträffat, äfven om han ej användt medhjälpare, och kausalsammanhang följaktligen icke finnes emellan det aftalsstridiga förfarandet och skadan.

Med afseende å gästgifvares (hotell- eller värdshusvärds) ansvarighet för resandes gods gäller i svensk rätt den regeln, att slik ansvarighet icke förefinnes, därest ej godset särskildt öfverlämnats i gästgifvarens eller hans »husfolks» vård. Gästgifvaren är alltså väl ansvarig för gods, som resande t. ex. vid sin ankomst lämnar mötande betjäning, under det godset sålunda befinner sig i betjäningens vård. Men sedan godset väl inkommit i det åt den resande anvisade rummet, har denne att på egen risk sörja för detsamma. Se det ofvan anmärkta stadgandet i 28 kap. 3 § byggningabalken.

Lagkommittén föreslog härutinnan följande stadgande (8 kap. 6 § handelsbalken): »Gästgifvare, värdshusvärd eller annan, som är pliktig att härbärgera resande, eller för sin näring eller vinning gäster i sitt hus emottager, svare för det gods, som af dem lämnas i hans vård, eller i deras, som af honom äro satta att gästgifveriet eller näringen förestå.» Lagberedningens motsvarande stadgande (10 kap. 11 § handelsbalken) innehöll, att gästgifvare etc. skulle svara för gods, som lämnades i hans vård, eller i deras, som af honom vore satta att resande eller gäster *betjäna*. Motiveringen till det senare stadgandet var af följande lydelse: »Enligt lagförslaget skall gästgifvare ansvara allenast för det gods, som lämnas i hans egen vård eller i deras, som af honom äro satta att gästgifveriet eller näringen förestå. Beredningen anser denna föreskrift innefatta nog ringa säkerhet för vården af resandes tillhörigheter. Om det vore för strängt att, i likhet med åtskilliga utländska lagar, ålägga gästgifvare ansvarighet för allt gods, som resande i härbärget införa, är det likväl, i beredningens tanke, en billig fordran, att de skola svara för gods, som anförtros åt personer, hvilka af dem äro satta att resande eller gäster betjäna. En sådan ändring har man därföre föreslagit.»

I utländsk lagstiftning har man ansett nödigt att i allmänhet skärpa ansvarigheten för »gästgifvare». Sålunda äro i schweiziska obligationsrätten följande bestämmelser meddelade:

»*486.* Gastwirthe, welche Fremde zur Beherbergung aufnehmen, haften für jede Beschädigung, Vernichtung oder Entwendung der von ihren Gästen eingebrachten Sachen, sofern sie nicht beweisen, dass der Schaden durch ein Verschulden des Gastes selbst oder seiner Begleiter oder Dienstleute oder durch höhere Gewalt oder durch die Beschaffenheit der Sache verursacht wurde. — Ein Verschulden des Gastes ist namentlich dann anzunehmen, wenn er unterlassen hat, grössere Geldsummen oder andere Sachen von bedeutendem Werthe dem Wirthe zur Aufbewahrung zu übergeben. Aber auch in diesem Falle haftet der Wirth sowohl für sein eingenes Verschulden als für dasjenige seiner Dienstleute.» »*487.* Der Wirth kann sich der im vorhergehenden Artikel bestimmten Verantwortlichkeit nicht dadurch entziehen, dass er dieselbe durch Anschlag in den Räumen des Gasthofes ablehnt oder von besonderen Bedingungen abhängig macht.» »*488.* Die Vorschriften der Artikel 486 och 487 über die Haftpflicht der Gastwirthe finden auch auf Stallwirthe rücksichtlich der bei ihnen eingestellten oder von ihnen oder ihren Leuten auf andere Weise übernommenen Thiere und Wagen und des dazu gehörigen Geschirres entsprechende Anwendung.» Tyska civillagen innehåller följande bestämmelser härutinnan: »§ 701. Ein Gastwirth, der gewerbsmässig Fremde zur Beherbergung aufnimmt, hat einem im Betriebe dieses Gewerbes aufgenommenen Gaste den Schaden zu ersetzen, den der Gast durch den Verlust oder die Beschädigung eingebrachter Sachen erleidet. Die Ersatzpflicht tritt nicht ein, wenn der Schaden von dem Gaste, einem Begleiter des Gastes oder einer Person, die er bei sich aufgenommen hat, verursacht wird oder durch die Beschaffenheit der Sachen oder durch höhere Gewalt entsteht. — Als eingebracht gelten die Sachen, welche der Gast dem Gastwirth oder Leuten des Gastwirths, die zur Entgegennahme der Sachen bestellt oder nach den Umständen als dazu bestellt anzusehen waren, übergeben oder an einen ihm von diesen angewiesenen Ort oder in Ermangelung einer Anweisung an den hiezu bestimmten Ort

gebracht hat. — Ein Anschlag, durch den der Gastwirth die Haftung ablehnt, ist ohne Wirkung.» »§ 702. Für Geld, Werthpapiere und Kostbarkeiten haftet der Gastwirth nach § 701 nur bis zu dem Betrage von eintausend Mark, es sei denn, dass er diese Gegenstände in Kentniss ihrer Eigenschaft als Werthsachen zur Aufbewahrung übernimmt oder die Aufbewahrung ablehnt oder dass der Schaden von ihm oder von seinen Leuten verschuldet wird.» »§ 703. Der dem Gaste auf Grund der §§ 701, 702 zustehende Anspruch erlischt, wenn nicht der Gast unverzüglich, nachdem er von dem Verlust oder der Beschädigung Kenntniss erlangt hat, dem Gastwirth Anzeige macht. Der Anspruch erlischt nicht, wenn die Sachen dem Gastwirthe zur Aufbewahrung übergeben waren.»

Här bör slutligen jämväl erinras om stadgandet i 20 kap. 3 § strafflagen, enligt hvilket det skall anses såsom stöld eller snatteri, »om gästgifvare, värdshusvärd eller annan, som härbärgerar resande eller för sin näring eller vinning emottager gäster i sitt hus, tillgriper hvad i dess vård af gästen lämnadt är».

Har någon med två eller flera ingått aftal, att dessa gemensamt skola förvara honom tillhörigt gods, uppkommer frågan om fördelningen af depositariernas ansvarighet.

Om de gemensamt medelst brottslig handling skada godset, är saken klar. Jämlikt 6 kap. 5 § strafflagen svara de nämligen då solidariskt. Redan innan ifrågavarande stadgande om solidaritet beträffande skadestånd i brottmål blef gällande, hade praxis så småningom kommit att fastslå riktigheten af denna grundsats. Ehuru något motsvarande stadgande med afseende å skadestånd på grund af vårdslöshet ej förefinnes, har det här gått på enahanda sätt; praxis har jämväl i detta fall utvecklat solidarisk förpliktelse. Lagkommittén likasom lagberedningen föreslog bestämmelser i denna riktning.

Har skada uppstått uteslutande genom en depositaries förvållande, bör deponenten icke förty vara oförhindrad att af meddepositarie utsöka fullt skadestånd, såframt ej i aftalet förutsatts, att de olika depositarierna skulle i afseende å godsets förvaring äga vidtaga särskilda åtgärder, i hvilket fall hvardera depositarien naturligtvis svarar allenast för hvad han beträffande honom åliggande åtgärder gör eller låter.[1]

Denna regel om depositaries ansvarighet för meddepositarie bör följa däraf, att depositarie svarar för medhjälpare.[2]

Huruvida, när skadestånd utkräfts hos en depositarie, denne äger regressrätt till sina meddepositarier för hvad han guldit utöfver den efter hufvudtalet å honom belöpande andel, är en mycket omtvistad fråga, som emellertid icke låter besvara sig vare sig rent jakande eller rent nekande. Har depositarien ensam förorsakat skadan, kan han gifvetvis icke äga någon som helst regressrätt till de öfriga. Och om skadeståndet guldits af någon, som icke vållat skadan, är han tydligen berättigad att för *allt* hvad han betalat hålla sig till den, af hvilken skadan förorsakats. Oskyldiga depositarier äga däremot gent emot hvarandra vanlig regressrätt. Har skadan förorsakats gemensamt af samtliga depositarierna, torde omfånget af deras regressrätt till hvarandra böra göras beroende af den omständigheten, huruvida alla varit lika vållande till skadan. Har den ene varit mera vållande än den andre, synes regressrätten i förhållande härefter böra jämkas.

Från schweiziska obligationsrätten anföres här *dels* 481 art., så lydande: »Haben Mehrere die Sache gemeinschaftlich zur Aufbewarung erhalten, so haften sie solidarisch»; och *dels* 60 art. af följande innehåll: »Haben Mehrere den Schaden

---

[1] Jämför 8 § i lagen om ansvarighet för skada i följd af järnvägsdrift den 12 mars 1886.

[2] Anmärkas må dock, att svensk rättsuppfattning i allmänhet visat obenägenhet mot solidarisk ansvarighet, äfvensom att flera sysslomän icke anses stå i dylik ansvarighet, hvilket sistnämnda förhållande dock torde bero därpå, att, såsom lagkommittén uttryckte sig »deras åtgärder kunna vara särskilda».

gemeinsam verschuldet, so haften sie solidarisch für den Ersatz, ohne Unterschied, ob sie als Anstifter, Urheber oder Gehülfen gehandelt haben. Ob und in welchem Umfange demjenigen, welcher bezahlt hat, ein Regress gegen die Mitschuldigen zustehe, wird durch richterliches Ermessen bestimmt.»

Med afseende å de synpunkter, som böra vara bestämmande i fråga om omfånget af den ersättning, depositarien har att utgifva, i fall han brister i sin förvaringsplikt och därigenom tillskyndar deponenten skada, har man velat ifrågasätta, att depositarie i allmänhet icke skulle vara pliktig att utgifva skadestånd i vidare mån än, som motsvarade den deponerade sakens verkliga värde. Deponenten skulle vara berättigad till godtgörelse för liden förmögenhetsminskning men icke för uteblifven vinst, d. v. s. den vinst, som frångått honom därigenom att saken på grund af skadan icke kunnat användas i afsedt lukrativt syfte. Till bemötande häraf kan man hänvisa till uttrycket i förevarande paragraf, att depositarie, som genom bristande förvaringsplikt åstadkommit skada å saken, skall gälda skadan »*fullt* åter». Och »fullt» eller »allt» skadestånd har städse ansetts innefatta icke allenast liden förlust utan ock uteblifven vinst. Såsom exempel härpå kan anföras följande af lagkommittén (i 15 kap. 6 § handelsbalken) föreslagna, sedermera jämväl af lagberedningen upptagna stadgande: »Är skada med uppsåt eller genom groft vållande orsakad, då må därunder räknas, ej blott den förlust, någon lidit å det, han redan ägde eller innehade, utan ock den vinst eller båtnad, som honom frångått; hvilket med orden all skada eller fullt skadestånd vanligen utmärkes. I andra fall varde skadan efter blotta förlusten mäten, där ej stadgadt finnes, att den till än mindre belopp jämkas må. Har den, som skadan lidit, genom eget vållande därtill medverkat; varde ock skadeståndet jämkadt efter ty som skäligt pröfvas.» Stadgandet motiverades af

lagkommittén sålunda: »En hvar är berättigad att fordra ersättning för den skada, honom genom annans vållande tillfogas, ehvad skadan genom öfverträdande af någon kontraktsplikt, eller eljest genom obehörig åtgärd eller underlåtenhet är orsakad; men det gifves särskilda grader af skadeersättning. Antingen sträcker den sig endast till den förlust, någon lidit å det, han redan ägde eller innehade; eller ock inbegripes däruti jämväl den båtnad eller vinst, som honom frångått (lucrum cessans). Den senare graden betecknas vanligen med orden all skada eller fullt skadestånd; och en så beskaffad ersättning anses äga rum, då skadan af uppsåt eller genom groft vållande blifvit orsakad. I andra fall åter godtgöres skada efter förra graden, så vida icke lagen medgifver ytterligare modifikation i ersättningsansvaret, då skadestånd till ännu lägre grad kan utstakas. Att den, som genom eget vållande medverkat till den skada, han lidit, bör i samma förhållande vidkännas minskning, lärer ej kunna bestridas.»

Enligt en annan åsikt, som hämtat stöd i nyssnämnda af lagkommittén föreslagna stadgande, skall allenast den depositarie, som gjort sig skyldig till groft vållande, hafva förpliktelse att ersätta uteblifven vinst. Jämväl denna åsikt är emellertid stridande mot det af förevarande paragraf använda uttryckssätt, som ju icke alls gifver anledning till åtskillnad härutinnan emellan grof vårdslöshet och mindre förseelse. Märkas bör emellertid, att ej heller lagkommittén, lika litet som lagberedningen, gjorde dylik åtskillnad (jämför sid. 61) utan helt allmänt stadgade, att depositarie, om den deponerade saken skadades genom något hans vållande, skulle gälda fullt skadestånd. Särskildt lagberedningens uppfattning härutinnan är skäligen svårbegriplig. Sedan nämligen lagkommittén med afseende å säljares skyldighet att förvara hvad han sålt, tills det blifvit öfverlämnadt till köparen, föreslagit följande stadgande: »Säljaren vårde det såldt är som sitt eget. Tager det skada, eller förkommer något däraf, genom hans vanvård eller vållande, äge köparen

frihet att från köpet afstå eller taga hvad skadadt eller i behåll är, njute ock af säljaren *fullt skadestånd*», så gjorde lagberedningen häri den ändring, att uttrycket »fullt skadestånd» utbyttes mot allenast »skadestånd», hvilket motiverades sålunda: »Ingen annan ändring har gjorts, än att köparen, då det sålda skadas genom säljarens vanvård eller vållande, blott skall njuta skadestånd men icke *fullt* skadestånd, enär det senare, hvilket innefattar ej allenast liden förlust utan ock uteblifven vinst, endast skall följa på den skada, som blifvit tillfogad med uppsåt eller genom groft vållande, hvilket här icke bestämdt förutsättes.» — I fråga om deposition — kan mot lagberedningen anmärkas — har det naturligtvis ej heller bestämdt förutsatts, att skadan tillfogats med uppsåt eller genom groft vållande.

En tredje åsikt gör visserligen icke skadeståndets omfattning på något sätt beroende af graden utaf den ådagalagda vårdslösheten men håller före, att depositarie i intet fall kan förpliktas att i skadestånd utgifva mera än hvad han vid aftalets ingående bort beräkna.[1] Detta skulle följa af den allmänna grundsatsen, att man icke genom någon utfästelse kunde förpliktas till mera än man kunde och borde beräkna, när utfästelsen skedde. Det synes emellertid, som om ifrågavarande mening tarfvar modifikation. Här är icke fråga om hvad man är pliktig på grund af *utfästelse* utan på grund af utfästelses *brytande*. Af samma grund, som den, hvilken misshandlar en obekant person, är pliktig att i skadestånd utgifva hela den arbetsförtjänst, den misshandlade under vanliga förhållanden kunnat uppnå, äfven om dess belopp varit högre än våldsverkaren haft anledning att antaga, bör också den depositarie, som, brytande mot sin ingångna förbindelse, åstadkommer skada å den deponerade saken, vara skyldig gälda den vinst, saken kunnat lämna deponenten, änskönt denna vinst varit större än depositarien kunnat beräkna. Enligt vår rätt torde nämligen ingen

[1] Detta är den i franska rätten sanktionerade grundsatsen om skadestånd i kontraktsförhållanden.

skillnad härutinnan finnas emellan den, som gör sig skyldig till rättskränkning genom brottslig gärning, och den, som öfverträder någon kontraktsplikt. Att detta äfven varit lagkommitténs uppfattning framgår af dess nyss anförda motivering till dess allmänna stadgande om skadestånd. Hvad särskildt deposition angår, har lagstiftaren, såsom visats, ålagt depositarie, som brustit i sin förvaringsplikt, skyldighet att gälda »fullt» skadestånd. Och detta uttryck lärer, om man vill hålla sig till bokstafven, innebära, att depositarien har att ansvara icke allenast för skada af hvarje slag utan jämväl för *hela* skadan så af det ena som det andra slaget.

Omfånget för skadeståndet får dock gifvetvis icke utsträckas öfver rimlighetens gränser. Har t. ex. någon vid orimligt högt vite förbundit sig att till tredje man öfverlämna den deponerade saken men hindrats från fullgörande af sin förbindelse, därigenom att saken medelst depositariens vållande förkommit, så är depositarien i allt fall icke skyldig att utgifva detta vite. Ej heller är depositarien skyldig att ersätta skada, som varit alldeles oberäknelig. Tilläggas må äfven, att hänsyn icke får tagas till individuellt intresse, som från deponentens sida kan vara fästadt vid saken. Se vidare under nästa paragraf.

Har det deponerade godset helt och hållet förstörts genom depositariens förvållande, skall han, i enlighet med hvad nyss sagts, ersätta deponenten godsets fulla värde.

Angående beräkningen af värdet hafva dock olika meningar yppats.

En åsikt förfäktar sålunda, att det värde skall vara bestämmande, som godset hade, när depositionen skedde. Till stöd härför har åberopats stadgandet i 12 kap. 2 § byggningabalken, där i fråga om djur, som emottagits till utfodring, föreskrifves, att, därest djuren icke kunna återlämnas, så mycket bör gäldas, som de voro värda, då de emottogos.

Att gifva detta antikverade lagbud utsträckt tillämplighetsområde bör dock icke ifrågakomma. Den, som genom rättsstridig handling tillfogar annan förlust, är enligt allmänna rättsprinciper skyldig att till fullo ersätta den verkliga skadan. Deponent, som genom depositariens förvållande får sin sak förstörd, sedan den stigit i värde, kan därföre icke vara behörigen tillgodosedd genom erhållandet af det lägre värde, saken vid depositionen ägde; detta värde motsvarar uppenbarligen icke den verkliga skadan. Lagkommittén framhöll också gent emot nyssnämnda lagbud, hurusom »en oredlig emottagare skulle kunna med vinst föryttra eller till eget behof använda kreatur, hvilkas värde blifvit ökadt under den tid, han dem till bete eller utfodring hos sig haft».

Enligt en annan mening, som torde hafva omfattats af lagkommittén, skall, där viss tid aftalats, värdet vid denna tids utgång alltid vara afgörande.[1] Godkännandet af en princip i denna riktning skulle emellertid ej heller utesluta möjligheten af kränkning utaf deponentens befogade intresse. Om t. ex. vid tiden för skadans timande allmän prisstegring uppkommit å saker af samma slag som den deponerade, hvilken prisstegring sedermera inemot aftalade tidens slut efterträdts af starkt prisfall, skulle ju deponenten, så framt skadan icke skett, kunnat genom sakens försäljning draga nytta af prisstegringen. Principen är riktig allenast under förutsättning, att deponenten icke haft för afsikt att föryttra saken.

Förevarande spörsmål torde riktigast böra lösas på det sätt, att uteslutande vikt fästes å det värde, saken hade, när skadan inträffade. Härigenom varder ock depositariens berättigade intresse tillvaratagetet; han blir i så fall icke utsatt för risken att nödgas ersätta mera än den verkliga skadan, hvaremot han ju icke med fog kan begära att slippa undan för billigare pris. Visst torde ock vara, att praxis medgifver depositarie befrielse från vidare skadeståndsskyldighet, om

[1] Jämför 25 § i lagen om köp och byte.

han omedelbart, efter det skadan timat, godtgjort deponenten sakens dåvarande värde.[1] Detta gäller naturligtvis dock endast under förutsättning, att saken är en handelsvara, så att deponenten är i tillfälle att genast förskaffa sig en liknande sak. Är detta icke händelsen, kan depositarien vara skyldig att utgifva, förutom själfva värdet, ersättning för uteblifven vinst.

Har saken skadats utan att hafva helt och hållet förstörts, torde deponenten, om skadan icke kan botas, vara berättigad att antingen fordra sakens fulla värde och låta depositarien behålla saken eller ock utfå saken jämte ersättning för dess värdeförminskning.

Med afseende å deponentens rättsställning, om en förlorad och af depositarien ersatt sak sedermera tillrättakommer, ansågs förr (se Sk. L. 16: 31) i anslutning till romerska rätten, att deponenten hade befogenhet att välja emellan att taga saken i anspråk eller låta sig nöja med den bekomna ersättningen. Enligt nyare rättsåskådning anses emellertid att, i och med det deponenten bekommer ersättning, på depositarien definitivt öfvergå de anspråk till saken, som förut tillkommo deponenten.

Principiellt måste deponenten, när saken skadats eller förstörts, vara berättigad att bekomma ersättning därför i penningar. Dock synes, i händelse deponenten icke kan anses hafva något intresse i att återfå just den ifrågavarande saken, det icke skäligen böra tillerkännas honom befogenhet att afvisa en annan sak af samma slag och godhet, som depositarien i stället bjuder honom.

Hvad härefter angår frågan om bevisskyldigheten gäller såsom regel, hvilket förut antydts, att densamma åligger depositarien. Han har att ådagalägga, att skadan timat af

[1] I öfverensstämmelse med romerska rätten förfäktar en åsikt, att depositarien skall i skadestånd erlägga så mycket, som saken högst gällt under den tid, som förflutit från det deponenten bort få den och till dess dom faller.

»våda», d. v. s. genom en olyckshändelse, som han icke skäligen bort förutse eller förebygga. Grunden för depositariens skadeståndsskyldighet är nämligen, såsom riktigt blifvit anmärkt, här icke en viss positiv åtgärd af otillåten art eller ett underlåtande af en viss åtgärd, hvartill han varit förbunden, utan den ligger däri, att han icke, såsom hans plikt varit, med afseende å saken ifråga iakttagit det förvaringssätt, som varit behöfligt för åstadkommande af det aftalade resultatet: att återställa saken så oskadad, som den under hans vård stått att bibehålla. Depositarien har sålunda att visa, det misslyckandet af hans åtagande är att söka i någon omständighet, hvarför han ej svarar. Men härmed är ingalunda sagdt, att bevisbördan i alla afseenden hvilar å depositarien. Att en regelmässigt för skadans åstadkommande tillräcklig orsak, för hvilken depositarien enligt allmänna rättsprinciper icke eo ipso kan anses ansvarig, verkligen inträffat, utgör bevis, att skadan timat af våda, deponenten naturligtvis dock förbehållet att förebringa motbevisning.

Till förtydligande häraf anföras några exempel.

Uppgifver t. ex. depositarien, att saken förstörts vid eldsvåda, åligger det honom att visa, att eldsvåda verkligen ägt rum äfvensom att saken därvid förstörts. Men deponenten måste uppenbarligen styrka påstående, att depositarien uppsåtligen eller genom vållande förorsakat eldsvådan. Och likaledes har deponenten att visa oriktigheten af depositariens uppgifter om de närmare omständigheterna vid eldsvådans förlopp, såsom att elden uppkommit eller spridt sig så hastigt, att det för depositarien icke varit möjligt att rädda saken.

Enahanda är förhållandet, om den, som i deposition mottagit kreatur, såsom ursäkt för att han ej kan återställa dem förebär, att de dött i smittosam sjukdom. Depositarien har att styrka riktigheten af denna sin uppgift; deponenten åter eventuellt påstående, att depositarien genom vårdslöshet, oförsiktighet eller försummelse förorsakat, att kreaturen angripits af sjukdomen.

Uppgifver depositarien, att kreaturen bortstulits, åligger det honom att styrka denna uppgift. (I förhållandets natur ligger, att det mången gång kan vara särdeles svårt att visa, det olofligt tillgrepp ägt rum, i följd hvaraf det icke bör uppställas allt för stränga fordringar med afseende å fullgörandet af bevisskyldigheten, då fråga är om trovärdig person.) Påstående af depositarien, att kreaturen förvarats på visst sätt — att ladugården, där de förvarats, varit låst; att vakt varit utsatt o. s. v. — måste tagas för godt, därest det icke af deponenten vederlägges. Om det uppgifna förvaringssättet kan anses hafva varit för ändamålet tillfyllest, tillkommer det naturligtvis domstolen att afgöra.

Satsen, att bevisskyldigheten åligger depositarien, får ej heller förstås så, som skulle han hafva förpliktelse att styrka sin uppgift, att saken varit skadad redan, när den kom i hans besittning. Deponenten måste visa, att uppgiften är oriktig. Det kan följaktligen vara af vikt för deponenten att före depositionen låta besiktiga saken. Har depositarien förbundit sig att återställa saken i »fullgodt» skick, kan han tydligen icke till befrielse från skadeståndsskyldighet åberopa den omständigheten, att skadan uppkommit före aftalet.

Att deponenten har att visa storleken af den skada, han genom depositariens förvållande lidit, följer af allmänna rättsprinciper. I samband härmed må dock ytterligare anmärkas, att det af deponenten för saken erlagda inköpspris icke i och för sig är af afgörande betydelse.

Till sist erinras här ånyo därom, att bevisskyldigheten omkastas, därest depositarien förbehållit sig rättighet att svara allenast för sådan skada, som skett af uppsåt eller genom grof vårdslöshet. Medelst ett dylikt förbehåll rubbas nämligen grundvalen för depositionsaftalets natur.

Angående bevisskyldigheten hänvisas jämväl till de å sid. 55 och 60 refererade rättsfall.

Se för öfrigt i fråga om bevisskyldigheten under nästa paragraf.

Deponentens rätt att återfå det deponerade godset är obegränsad i anseende till tiden. Men om godset skadas, är deponentens fordran på ersättning därför underkastad de vanliga preskriptionsreglerna.

I fråga om beräkning af preskriptionstiden är följande att iakttaga.

Är grunden till skadan att söka i depositariens brottsliga förfarande, räknas preskriptionstiden från den dag brottet begicks.

Om depositarien genom vårdslöshet, oförsiktighet eller försummelse varit vållande till skadan, preskriberas likaledes rätten till ersättning från den dag, skadan timade. Man äger icke under förebärande, att *aftalet* grundlägger vårdplikt för depositarien och därföre äfven eventuell fordringsrätt för deponenten (i händelse depositarien skulle brista i uppfyllandet af samma plikt), antaga dagen för aftalets ingående såsom preskriptionstidens utgångspunkt. Detsamma skulle nämligen då konsekvent gälla äfven i fråga om skada, som åstadkommits genom brottslig handling från depositariens sida, hvilket emellertid uppenbarligen vore oriktigt. Väl har härvid den invändningen gjorts, att *en hvar*, som uppsåtligen skadar annans gods, ådrager sig ersättningsskyldighet alldeles utan afseende därå, att han icke stått i något obligatoriskt förhållande till ägaren. Men härtill kan genmälas, att en hvar, som utan föregående aftal tillvaratagit annans gods, har vårdplikt af ungefär enahanda omfattning som depositarie. (Se Kungl. Maj:ts utslag den 13 oktober 1875; H. 1875 s. 477 och Kungl. Maj:ts dom den 23 september 1875 H. 1875 s. 379.) Visst lärer i allt fall vara, att om depositarien genom något sitt vållande förorsakar skada, samt vållandet varit af sådan beskaffenhet, att detsamma skulle medfört ersättningsskyldighet, äfven om skadan vållats af någon, som icke hade särskild vårdplikt, ifrågavarande åsikt om preskriptionstidens beräkning är den med lagens grund öfverensstämmande. Och att allt efter vållandets olika beskaffenhet taga olika utgångspunkt för preskriptionstiden lärer

åtminstone icke vara lämpligt. — Enligt en annan mening skall preskriptiontsiden räknas från den dag, saken enligt aftalet bort till deponenten återställas. Deponenten kunde — har man förmenat — icke anses hafva lidit skada, förrän det visat sig, att depositarien brustit i sin vårdplikt; och detta inträffade först vid aftalade depositionstidens utgång. Om saken dessförinnan blefve skadad, kunde nämligen depositarien bota skadan och sålunda i allt fall återställa saken i aftalsenligt skick. Men frånsedt det fall, att saken helt och hållet förstörts och det alltså för depositarien är omöjligt att vid aftalstidens slut återställa densamma, eller att timad skada eljest är af beskaffenhet att icke kunna botas, lärer äfven i öfrigt befogad anmärkning kunna framställas mot ifrågavarande åsikt. Om depositarien botar skadan och sålunda å behörig tid återställer saken i oskadadt skick, kan det naturligtvis icke alls blifva fråga om preskription. Man har att utgå från det faktum, att skadan icke blifvit botad. Fasthålles detta, synes det vara klart, att man måste medgifva, det deponenten lidit skada samtidigt därmed, att saken skadats. Och i samma ögonblick skadan blef honom tillfogad, erhöll han fordringsrätt. Att fordringen såsom varande tillsvidare eventuell icke kunde utsökas, förrän det vid aftalstidens slut visat sig, att depositarien underlåtit att bota skadan, kan härutinnan icke vara af betydelse. Visserligen må medgifvas, att godkännandet af den här antagna utgångspunkten för preskription kan synas hårdt emot deponenten, som möjligen först, då han återfordrar sin sak, får veta att den skadats eller förstörts. Hans ersättningsanspråk kan nämligen hafva blifvit preskriberadt, innan han fått kännedom om, att han lidit skada. Men förhållandet kan ju vara alldeles detsamma i fråga om skada, som tillskyndats någon genom brott. Beträffande sådan skada har det ofta inträffat, att ersättningsanspråket redan varit preskriberadt, då målsägaren fått vetskap om brottet. (Jfr Kungl. Maj:ts utslag den 24 augusti 1887; H. 1887 s. 293, den 8 december 1896; H. 1896 s. 505 och den 11 oktober 1899; H. 1899s. 414.)

Har depositarien genom aftalet åtagit sig att ansvara för all skada, löper preskriptionstiden i fråga om deponentens rätt till godtgörelse för sådan skada, som uppkommit af våda, från dagen för aftalet. Att preskriptionstiden icke börjar löpa först den dag, skadan timade, är beroende däraf, att skada genom olyckshändelse icke i och för sig gifver upphof till fordran.

I vissa fall är depositarien pliktig att äfven utan åtagande ansvara för skada på grund af våda.

Detta är sålunda händelsen, om depositarien med afseende å sakens återställande gör sig skyldig till dröjsmål. Här torde preskriptionstiden böra räknas från den dag, skyldigheten för honom att återställa saken inträdt. Genom att eftersätta denna skyldighet har han en gång för alla ådragit sig plikt att svara för olyckshändelse, som timar under det han innehar saken.[1] Likasom den dag, då *genom aftal* skyldighet uppkommit för depositarien att svara för skada genom olyckshändelse, bildar utgångspunkten för preskription i fråga om dylik skada, bör nämligen förhållandet vara motsvarande beträffande den dag, då sådan skyldighet genom *lag* uppkommit.

Har depositarien obehörigen öfverlämnat godset till annan person, preskriberas rätten till ersättning för skada, som däraf kan uppkomma, från den dag, då depositarien sålunda gaf godset ifrån sig.

[1] Härutinnan har skäl anförts äfven för en annan åsikt. Depositarien har naturligtvis alltjämt efter aftalstidens utgång skyldighet att återställa saken. För hvarje ögonblick, han därmed dröjer, upprepas hans plikt att svara äfven för vådahändelse. Dagen för skadans timande skulle alltså utgöra preskriptionstidens utgångspunkt. I praktiken är spörsmålet säkerligen af ringa betydelse.

3 §. Sätter man under annans förvar tillslutna eller förseglade kistor, skåp eller packor, och vet ej den, som anammade, hvad däri är; eller är det honom ej, stycke från stycke, till vikt, mått eller antal, i händer gifvit; påstår sedan den, som inlade, mera under förvar gifvit vara, än han åter fick; vare den, som emottog, fri, där han allt obrutit och oskadt utgifver, som han det anammade. Finnes det vara brutit, och saknar ägaren något; fulltyge då med vittnen, eller ed sin, huru mycket han inlagt hafver. Gitter han det; svare den godset under sin vård hade, för all skada, eller vise med goda skäl, eller svärje, att det af hans vangömmo och vållande ej skedt är, eller att han ej däraf kunskap och nytta haft. Varder han öfvertygad, att han med vilja det försnillat; [stånde tjufsrätt.]

Ifrågavarande paragraf handlar hufvudsakligen om bevisskyldigheten, i händelse deponent och depositarie komma i tvist om huru mycket, som varit inlagdt i ett kärl, hvilket deponerats i förseglad eller eljest tillslutet skick men sedan blifvit brutet.

Till en början inskärpes emellertid den satsen, att om godset varit inlagdt i en läst »kista, skåp eller packa», hvartill deponenten själf behållit nyckeln, eller om kärlet, utan att depositarien fått kännedom om dess innehåll, lämnats förseglad eller annorledes tillstängdt, och godset således icke blifvit honom »stycke från stycke, till vikt, mått eller antal i händer gifvet», så är hans förvaringsplikt inskränkt till skyldigheten att vårda kärlet. Om detta obrutet och oskadadt återställes, har depositarien fullgjort sin åtagna förbindelse och är följaktligen fri från vidare ansvarighet. Påstående af deponenten, att kärlet varit uppbrutet eller eljest öppnadt, änskönt det icke synes däråa, måste af honom bevisas.

Har kärlet synbarligen varit brutet eller kan deponenten visa, att så ändock varit förhållandet, föranleder naturligtvis icke denna omständighet i och för sig till annan skyldighet för depositarien än att ersätta den skada, som genom själfva uppbrytningen möjligen kan hafva förorsakats. För det fall, att deponenten emellertid här uppgifver sig sakna något, af hvad i kärlet förvarats, äro, såsom nämndt, särskilda föreskrifter gifna. Bevisskyldigheten är visserligen i öfverensstämmelse med de vanliga reglerna ålagd deponenten, men den förmånen är honom förunnad, att, då det enligt förhållandenas natur är honom omöjligt att annorledes styrka sin uppgift, han får fullgöra bevisningen härom med sin egen ed. Likasom denna ed afser *myckenheten* af det förkomna godset, kan den gifvetvis också, ehuru lagen härutinnan tiger, omfatta det förkomna godsets *beskaffenhet*, hvaraf vidare bör följa, att deponenten äger under eden inbegripa jämväl *värdet*. I analogi härmed heter det i 17 kap. 35 § rättegångsbalken: »Då stöld är skedd; hafve målsäganden våld med ed att vita, huru mycket ifrån honom stulet är, om det ej annorlunda utletas kan. Är stulet gods ej kommet till rätta, att det kan skådas och värderas; då må ägaren med ed sin styrka, hvad det *värdt* var. Samma rätt hafve den, som skada genom brand lidit, när den ej annars mätas kan.» Däremot lärer anledning icke förefinnas till antagande, att ifrågavarande stadgande skulle vara tillämpligt i det fall, att tvist emellan deponenten och depositarien uppstår därom, huruvida i uppbrutet kärl befintligt (således icke förkommet) skadadt gods redan, när depositionen ägde rum, varit skadadt eller icke. Med afseende å deponenten — och det är ju uteslutande i hans intresse samma stadgande tillkommit — vore det för öfrigt obehöfligt att sålunda gifva stadgandet en räckvidd, som gingo utöfver de af lagens bokstaf utstakade råmärken. Ehuru bevisskyldigheten i vanliga fall, d. v. s. då depositionen skett öppet och alltså icke på sätt i förevarande paragraf förutsättes, hvilar å deponenten, har nämli-

gen den depositarie, under hvars vård det kärl, hvari godset förvarats, blifvit skadadt, presumtionen mot sig därom, att också själfva godset under hans vård skadats, och i följd häraf omkastas bevisbördan.[1]

Har deponenten på föreskrifvet sätt styrkt, att gods förkommit under förvaringstiden, är depositariens skadeståndsskyldighet icke därigenom utan vidare fastslagen. Han kan naturligtvis freda sig genom att styrka, att skadan uppkommit af våda. Denna depositarien åliggande bevisskyldighet, som öfverensstämmer med de under föregående paragraf angifna grunder för bevisbördans fördelning, är uti ifrågavarande paragraf uttryckligen framhållen. Här är emellertid därjämte meddelad bestämmelse om rätt för depositarien att fria sig med ed. Depositarien skall, heter det, svara för skadan, därest han ej med »goda skäl» eller sin *ed* visar, »att det af hans vangömmo och vållande ej skedt är eller att han ej däraf kunskap och nytta haft». Beträffande den här omnämnda ed har uppgifvits, att den vore en vanlig värjemålsed. Då kärlet brutits och gods förkommit, talade presumtionen för, att förlusten uppkommit genom depositariens vållande. Denna presumtion innefattade emellertid icke mer än halft bevis, hvarföre depositarien jämlikt 17

[1] Det har påstått att af samma skäl, som bevisskyldigheten här omkastas, borde jämväl, då fråga är om förkommet gods, deponenten vara befriad från skyldighet att styrka sin uppgift om, huru mycket kärlet innehållit. Sannolikheten skulle äfven i detta senare fall tala för, att gods under depositionstiden förkommit. Vid detta förhållande skulle den deponenten här medgifna ed icke kunna anses för honom utgöra någon särskild förmån. Nämnda resonemang är dock icke riktigt. Skillnad förefinnas emellan ifrågavarande båda fall. Att innehållet i kärlet är skadadt, är ett *faktum*. Det kan visserligen i och för sig vara lika möjligt, att skadan inträffat före depositionen, som att den uppstått, under det godset varit i depositariens vård. Men då kärlet under depositionstiden obehörigen uppbrutits, förefinnes bestämd presumtion för det senare alternativet. Den omständigheten, att deponenten återbekommer kärlet uppbrutet, föranleder däremot icke i och för sig till bestämdt antagande, att kärlet innehållit mera vid aflämnandet än vid återfåendet. Då emellertid möjligheten däraf icke är utesluten; då vidare den, som i tillslutet kärl deponerat gods, icke haft anledning att skaffa sig bevis om myckenheten af hvad sålunda deponerats; och då slutligen hans vidtagna försiktighetsmått gjorts om intet genom kärlets uppbrytande utan hans medgifvande, så har lagen såsom en gärd af billighet gifvit honom rätt till ifrågavarande ed.

kap. 30 § rättegångsbalken vore berättigad till värjemålsed. Denna åskådning beror dock på missuppfattning af depositionsaftalets natur. Står det fast, att skada uppkommit under depositionstiden, åligger bevisskyldigheten *alltid* depositarien. Vid sådant förhållande är det felaktigt att kalla ifrågavarande ed, som depositarien, då annan bevisning icke är tillgänglig, genast äger aflägga, för värjemålsed.

Likasom, enligt hvad förut yttrats, stadgandet om deponentens rätt till ed icke är tillämpligt i tvist därom, huruvida godset redan vid dess aflämnande i deposition varit skadadt, så är förhållandet enahanda hvad depositarien angår. Den ed, han enligt ifrågavarande paragraf får i visst fall aflägga, är för öfrigt af den egendomliga beskaffenhet, att det allenast af sådan grund bör förvägras honom att gå densamma i annat än det af lagen uttryckligen bestämda fallet, eller då fråga är om förkommet gods. Han får ju nämligen svära därpå, att skadan icke skett genom hans »vållande eller vangömmo». Det öfverlämnas sålunda åt hans eget omdöme att afgöra, huruvida han med afseende å förvaringen handlat med tillbörlig omsorg. Ehuru han själf anser sig hafva iakttagit sådan och jämväl gjort det i förhållande till den noggrannhet, han brukar använda i vårdandet af egna angelägenheter, är det långt ifrån omöjligt, att han åsidosatt en vanlig ordentlig människas omsorg; och det är efter denna måttstock, depositariens ansvarighet bör bedömas. Visserligen har det ansetts från materiell synpunkt gifvet, att, om depositarien har skyldighet att visa, det skadan förefunnits redan, innan han mottog godset, han också bör hafva rättighet att förebringa denna bevisning allenast genom ed af förenämnda beskaffenhet. Någon annan bevisning förmenas nämligen vara mången gång svårt eller rent af omöjligt att åstadkomma. Men det är härvid att märka, att depositarien kan freda sig genom att visa, det kärlets uppbrytande icke skett genom något hans vållande. Förmår han detta — och det bör i allmänhet icke vara honom svårare än att förebringa

bevisning i alla andra fall, då en sak under depositionstiden skadats och då ju bevisskyldigheten, enligt hvad förut framhållits, åligger honom, — så är nämligen hans ansvarighet i detta hänseende icke af annan art, än om godset blifvit till honom på vanligt sätt öfverlämnadt. Anledningen till bevisskyldighetens läggande på honom var ju att söka allenast däri, att kärlet uppbrutits. Men har han ingen skuld häri, bör han ej heller på grund däraf vidkännas någon som helst ökad tunga. Bevisar depositarien, att uppbrytandet skett under sådant förhållande, att han icke ansvarar därför, behöfver han alltså icke bevisa, att godset redan vid mottagandet varit skadadt; bevisskyldigheten åligger här deponenten.

Till undvikande af missförstånd bör i samband härmed påpekas, hurusom den omständigheten, att depositarien — då deponenten uppgifver gods vara förkommet — visar, att kärlet utan depositariens vållande uppbrutits, icke utestänger deponenten från hans rättighet att med ed betyga, huru mycket kärlet innehållit. Ifrågavarande, deponenten tillerkända förmån kan tillintetgöras endast i det fall, att depositarien, innan deponenten går eden, skulle kunna bevisa, att kärlet icke innehöll mera vid depositionstidens början än vid dennas utgång. Lagen, som icke tänkt sig, att depositarien skulle härutinnan förebringa bevisning, kan icke tillstädja deponenten att aflägga uppenbarligen falsk ed. I sammanhang härmed bör framhållas, att det, ehuru lagens ordalydelse därtill icke gifver anledning, måste tillkomma domstolen — i händelse det *uppenbarligen* visar sig, att deponent, som vill aflägga eden, uppgifver högre belopp än rimligt är — att utsätta något visst, såsom det högsta, hvartill den edliga bekräftelsen i dylikt fall må sträckas. Har deponenten aflagt ed, är det sedan icke tillåtet för depositarien att förebringa motbevisning, för så vidt han icke mot deponenten anställer menedstalan.

Beträffande depositarien kan det ej heller vara riktigt att låta honom gå den ed, hvartill han enligt ifrågavaran-

de paragraf berättigats, i det fall att deponenten bevisat eller det eljest blifvit utredt, att förlusten verkligen uppkommit genom depositariens vållande.

Slutligen bör uppmärksamheten fästas däråå, att sistnämnda edgång allenast afser befrielse från den civila påföljden: utgifvande af skadeersättning (»svare — för all skada»). För att den kriminella påföljden (»stånde tjufsrätt») skall inträda, fordras vanlig objektiv bevisning. Det är sålunda härför icke tillfyllest, att depositarien vägrar aflägga ifrågavarande ed.

Med afseende å storleken af det stadestånd, depositarien, i händelse han brustit i sin förvaringsplikt, skall utgifva, har i öfverensstämmelse med en under nästföregående paragraf anmärkt mening blifvit påstådt, att depositarie, som mottagit gods i förvar på det i denna paragraf förutsatta sätt, aldrig skulle vara pliktig ersätta skada å godset med högre belopp än som stode i proportion till förvaringspersedelns yttre och öfriga vid depositionen bekanta omständigheter. Den t. ex., som hos annan deponerat en låst kappsäck, innehållande en större summa penningar, utan att hafva omtalat hvad kappsäcken sålunda innehölle, skulle, om kappsäcken med sitt innehåll genom depositariens vållande förkomme, *åtminstone* icke vara berättigad att utfå full ersättning för sin förlust, hvilket skulle vara beroende däraf, att det ju icke är vanligt att på dylikt sätt förvara penningar. Enahanda skulle förhållandet blifva, om man från okänd person, hvars yttre röjde fattigdom, eller från känd, såsom fattig ansedd person mottagit dyrbarheter, särskildt om kärlet, hvari dessa legat inneslutna, varit af oansenligare beskaffenhet. Såsom framgår af hvad förut yttrats, är denna mening icke riktig. Depositarien är, hvilket i denna paragraf tydligen utsäges, pliktig att gälda *all* skada. I praktiken skulle det också många gånger vara alldeles ogörligt att rättvist bestämma det belopp, hvartill depositarie i hvar-

je särskildt fall bort uppskatta värdet af innehållet i kärlet. Att, för att använda ofvannämnda exempel om kappsäcken, låta depositarien här gå helt och hållet fri från skadeståndsskyldighet, skulle vara orimligt, då ju han, därest kappsäcken i stället innehållit kostbara kläder eller andra persedlar, i värde motsvarande ofvanberörda penningesumma, icke skulle undgått att gälda fullt skadestånd. För öfrigt hänvisas till hvad under nästföregående paragraf i detta ämne yttrats.

Ovedersägligt är emellertid, att viss sanning ligger i den omförmälda meningen. Då den frågan skall afgöras, huruvida depositarien genom sitt vållande förorsakat uppkommen skada, *kan* det blifva nödigt att taga hänsyn till de särskilda omständigheterna i det förevarande fallet. Det ligger sålunda i sakens natur, att man icke kan anses skyldig ägna lika stor omsorg om ett tillslutet kärl af obetydlig beskaffenhet, hvilket deponerats af någon såsom fattig ansedd man, som om ett af en millionär deponeradt låst skrin, hvars yttre angifver, att det är ämnadt till förvaringsrum för penningar. Hvad som kan anses lämpligt till plats för förvaring af det förra, kan vara olämpligt beträffande det senare. Om båda sakerna förvaras på samma ställe, hvarifrån de sedermera bortstjälas, kan det på grund däraf inträffa, att depositarien förklaras icke vållande till förlusten af den förra och följaktligen fri från all skadeståndsskyldighet men vållande till förlusten af den senare och sålunda pliktig gälda all skada.

Lagkommittén föreslog i 8 kap. 7 § handelsbalken följande bestämmelser: »Nu sätter man under annans förvar tillslutna eller förseglade kistor, skåp eller packor, och vet ej den, som emottog, hvad däri är, eller är det honom ej, stycke från stycke, till vikt, mått eller antal, i händer gifvet: påstår sedan den, som inlade, mera under förvar satt vara, än han återfick; vare mottagaren fri, där han allt obrutet och oskadadt utgifver. Är det brutet, och saknar ägaren något; vare lag om bevisning, som i 15 kap. 7 §

sägs: gitter han bevisningen fullgöra; svare den, som godset under sin vård hade, för all skada, eller lede ansvarigheten därföre med laga skäl ifrån sig, eller svärje, att skadan ej af hans vetterliga vanvård eller vållande kommit, och att han ej heller vetterligen däraf nytta haft.»

Lagkommitténs förslag till 15 kap. 7 § var af följande lydelse: »Uppstår fråga om skada, som någon lidit genom brand eller annat dylikt, och är den skada till verkligheten styrkt; då må han, som skadan lidit, dess belopp eller värde med ed fästa, där det ej annorledes utrönas kan: finnes det ljusligen, att han högre belopp eller värde uppgifver, än skäligt är; äge rätten makt att något visst bestämma, såsom det högsta, hvartill den edliga bekräftelsen sträckas må.»

Ur motiven: »Händelser kunna inträffa, då det är fullkomligt bevist, att skada verkligen timat, men beloppet eller värdet däraf ej kan utrönas annorlunda, än genom edgång af den, som skadan lidit. Uti hvad 1734 års lag härom stadgar i 17 kap. 35 § rättegångsbalken har kommittén föreslagit den inskränkning, att domaren skall äga makt utsätta något visst, såsom det högsta, hvartill den edliga bekräftelsen i slikt fall må sträckas, därest klarligen visar sig, att den, som vill aflägga eden, uppgifver högre belopp eller värde än skäligt är. Om denna edgång lämnades alldeles obegränsad, skulle de största orimligheter däraf kunna uppstå. Den, som hade skadestånd att fordra, kunde t. ex. föregifva, att ett spannmålsloft, som efter verkliga rymdmåttet knappt kunnat innefatta hundrade tunnor, hade innehållit flera tusende; han kunde skatta en tunna spannmål, ett lod silfver, eller annat dylikt, till mångdubbelt af gångbara värdet o. s. v. Det är för att afböja sådana uppenbara missbruk af edgången, som kommittén gjort det ofvannämnda inskränkande tillägg vid ifrågavarande stadgande.»

Lagberedningen föreslog bestämmelser af motsvarande innebörd.

I franska civilrätten förekommer följande stadgande (art. 1931): »Il ne doit point chercher à connaître quelles

sont les choses qui lui ont été déposées, si elles lui ont été confiées dans un coffre fermé ou sous une enveloppe cachetée.»

I de nya utländska lagstiftningarna har det icke ansetts nödigt att upptaga bestämmelser, som motsvara vår lags ifrågavarande stadgande.

Enligt 22 kap. 11 § strafflagen är ansvaret för uppsåtlig förskingring af annans gods, det man i besittning hafver, högst straffarbete i två år. Men enligt 20 kap. 3 § strafflagen skall det anses såsom stöld eller snatteri, »om någon försnillar gods, som annan i hans vård under lås, försegling eller annat dylikt stängsel insatt».

---

4 §. Nöter man förtrodt gods, eller sig till nytta det brukar, utan ägarens samtycke; böte [tio daler,] och skadan åter. Säljer man det, förpantar, eller förskingrar; gånge därmed, som i [11 kap. 4 §] om lån sagdt är.[1]

I denna paragraf är förbud meddeladt för depositarie ej mindre att »nöta» den deponerade saken, d. v. s. nyttja den på det sätt, att den förlorar i värde, än äfven att eljest »sig till nytta» bruka saken.

Intet hindrar emellertid deponenten att gifva depositarien tillstånd till sakens nyttjande. Aftalet förändrar icke därigenom natur. Väl har ifrågasatts, att dylikt tillstånd skulle medföra den verkan, att aftalet vore att betrakta allenast såsom lån och följaktligen måste bedömas uteslutande efter de för detta aftal gifna föreskrifter. Men

[1] I fråga om lån stadgas i detta afseende i 11 kap. 4 § denna balk: »Säljer, pantsätter, eller bortgifver någon, utan ägarens ja och samtycke, det han lånt hafver; betale han det fullt till den, som lånet gaf, och [böte hälften af dess värde]. Äge ock lånegifvaren makt, att lösa det åter. Finnes svek hos den, som köpte, i pant tog, eller gåfvan fick; gifve det åter till ägaren utan lösen, och [böte därtill som nu sagdt är].»

Ansvarsbestämmelserna äro upphäfda genom strafflagen, i hvars 22 kap. de nu återfinnas.

ihågkommas bör, att lån alltid sker i låntagarens intresse och att det är absolut stridande mot låneaftalets väsen, att låntagaren betingar sig ersättning af långifvaren. Den, som i förvar mottagit annans gods mot villkor icke allenast, att han får bruka detsamma, utan äfven att han för vården bekommer särskild ersättning, kan sålunda omöjligen anses såsom låntagare. Och i denna paragraf förutsättes för öfrigt, att brukningsrätt kan vara medgifven. Åtskilliga rättslärde hafva också, med hänsyn härtill, uppdelat depositionsaftal i dels depositum regulare, då depositarien icke får bruka saken, och dels depositum irregulare, då förhållandet är motsatt.

Ehuru depositarien sålunda, där tillstånd (uttryckligt eller tyst) icke erhållits, ej äger bruka saken, är dock denna regel, såsom af paragrafens ordalag framgår, icke utan undantag. Depositarien äger — heter det endast — icke »*sig till nytta*» bruka saken. Är saken af sådan beskaffenhet, att den tager skada, om den icke brukas, är depositarien därföre berättigad till brukning, hvilken då sker i deponentens intresse; och depositarien är, såsom under 2 § framhållits, därtill jämväl förpliktad. Härvid kan det icke läggas depositarien till last, om han samtidigt med det, att han sålunda fullgör sin brukningsplikt, begagnar sig af tillfället att genom brukningen bereda sig själf någon förmån. Den depositarie t. ex., hos hvilken en ridhäst deponerats, är oförhindrad att skaffa hästen behöflig motion på det sätt, att depositarien i egna angelägenheter begagnar hästen till ridning.

Den meningen har sökt göra sig gällande, att nyttjanderätt alltid skulle vara depositarien medgifven i de fall, då föremålet för aftalet utgjordes af lefvande kreatur. Till stöd härför har man anfört den omständigheten, att sedan lagkommittén i sitt förslag till handelsbalk (8 kap. 2 §) upptagit det gamla stadgandet i ungefär oförändrad form, eller: »Nöter man inlagdt gods, eller brukar det sig till nytta, utan ägarens samtycke; gälde all skada», så gjorde högsta domstolen häremot den anmärkningen, att då lef-

vande kreatur blifvit i förvar anförtrodda, skulle ett förbud emot deras begagnande i allmänhet vara skadligt för ägaren själf samt att kreaturens bruk syntes vara en billig ersättning för den större kostnad och omtanke, som vårdnaden erfordrade, i följd hvaraf högsta domstolen tillstyrkte, att ett på denna grundsats byggdt stadgande måtte meddelas. Högsta domstolen uttalade emellertid, såsom synes, ingalunda, att dess uppfattning stode i öfverensstämmelse med gällande lag. Men i den mån, som man med högsta domstolen kan anse, att kreatur i allmänhet taga skada genom att icke begagnas, bör man gifvetvis också, såsom förut yttrats, erkänna befintligheten af depositariens brukningsrätt. Mången gång, särskildt då förvaringen afser någon kortare tid, är detta dock icke förhållandet; och man har då intet annat att göra än att tillämpa lagen i enlighet med dess tydliga ordalydelse.

Att samtycke till brukning icke alltid måste vara uttryckligt utan i vissa fall jämväl kan presumeras, är ofvan antydt. När dylik presumtion kan anses föreligga, är naturligtvis beroende af de särskilda omständigheterna i hvarje föreliggande fall. Ett exempel anföres emellertid. Har någon åtagit sig att utan ersättning på längre tid förvara annan tillhöriga kreatur, såsom ett par oxar, så torde han, därest särskild föreskrift icke gifvits, på grund af presumeradt samtycke vara berättigad att använda dem till måttliga körslor, äfven om det icke skulle kunna påstås, att de genom att stå obegagnade skulle taga skada.

Depositarie, som obehörigen brukar den deponerade saken, är underkastad ansvar enligt 22 kap. 12 § strafflagen, hvarest stadgas: »Brukar man eller låter bruka, utan lof, hvad annan tillhörer och det man i besittning hafver: böte högst tjugufem riksdaler.»

Obehörigt brukande medför naturligtvis dessutom ersättningsskyldighet, därest saken genom brukningen varder

skadad, hvarjämte det åligger depositarien att utgifva skälig godtgörelse för brukningen, för så vidt med hänsyn till sakens beskaffenhet brukningen i vanliga fall plägar betinga godtgörelse.

Likasom det är depositarien förbjudet att själf bruka den deponerade saken, då han ej därtill har lof, är det naturligtvis under samma förutsättning honom förmenadt att till annan utlåna eller utlega saken. Och lika litet äger han eljest till annan utlämna saken, så vidt han icke, såsom under 2 § framhållits, genom något oförutsedt hinder blifvit ur stånd att längre vårda den och icke heller är i tillfälle att därom underrätta deponenten, i hvilket fall han äger öfverlämna saken till annan lämplig person, som åtager sig vården, tills deponenten själf kan vidtaga erforderliga åtgärder.

Har depositarien till annan obehörigen utlegt saken, kan han principiellt icke anses vara pliktig att därför till deponenten utgifva annat än skälig godtgörelse. Att icke förty godtgörelsen i många och möjligen i de flesta fall lämpligen kan bestämmas i öfverensstämmelse med den lega, depositarien betingat sig, ligger i förhållandets natur.[1]

Med afseende å frågan, huruvida depositarien, därest han i vinstgifvande syfte användt saken, är pliktig att till deponenten utgifva den sålunda tilläfventyrs uppkomna vinsten, hänvisas för öfrigt till sid. 144.

En viktig påföljd för obehörigt brukande är vidare förpliktelse för depositarien att — i öfverensstämmelse med hvad förut sagts om den depositarie, som bryter mot deponentens beträffande förvaringssättet gifna föreskrifter — ansvara jämväl för sådan skada, som uppkommit af våda,

[1] Det bör emellertid bemärkas, hurusom t. ex. den depositarie, som sålunda obehörigen utleger godset till tredje man, kan på grund af dennes rent personliga förhållande till depositarien hafva erhållit en oskälig hög lega. Å andra sidan kan depositarien på grund af särskilda omständigheter hafva för oskäligt lågt belopp utlegt godset. I båda fallen synes det vara klart, att den med tredje man öfverenskomna legan icke bör vara afgörande vid bestämmandet af den deponenten tillkommande ersättningen.

för så vidt icke depositarien förmår visa, att skadan i allt fall skulle inträffat.

Obehörigt brukande berättigar slutligen enligt allmänna grunder deponenten att genast bryta aftalet. Se vidare under 6 §.

I fråga om den depositarie, som *med* lof brukar saken, har blifvit påstådt, att han med hänsyn till ansvarigheten för densamma skulle vara likställd med låntagare, i följd hvaraf han icke borde vara berättigad att till sitt fredande åberopa den omständigheten, att skada uppkommit af våda. Då emellertid ansvarighet af dylik omfattning enligt gällande rätt icke åligger låntagare (se Kungl. Maj:ts dom den 12 mars 1884, H. 1884 s. 126), följer redan häraf, att man måste förneka tillvaron af samma stränga ansvarighet, då fråga är om depositarie. I hvarje fall synes fog saknas att likställa depositarie, som har brukningsrätt, med låntagare. Deponenten måste nämligen, äfven om han gifvit lof till brukningen, anses hafva intresse af aftalet, hvilket däremot aldrig är fallet hvad långifvaren angår. Vid sådant förhållande bör depositarien bedömas mildare än låntagaren. Att uppdraga en *bestämd* gräns mellan bådas ansvarighet är dock icke möjligt. Hvad nu särskildt beträffar depositarien, lärer det vara klart, att hans ansvarighet icke alltid kan mätas efter den måttstock, som är att använda i de fall, då brukningsrätt icke varit medgifven. Det rätta synes vara att i tillämpliga delar på depositarie af ifrågavarande slag använda samma princip som på den depositarie, hvilken för förvaringen betingat sig godtgörelse. Jämför sid. 37.

Från schweiziska obligationsrätten anföres här följande, i 476 art. intagna stadgande: »Der Aufbewahrer darf die hinterlegte Sache ohne Einwilligung des Hinterlegers nicht gebrauchen. Andernfalls schuldet er dem Hinterleger entsprechende Vergütung und haftet auch für den Zufall, sofern

er nicht beweist, dass dieser die Sache auch sonst getroffen hätte.»

I franska civilrätten (art. 1930) heter det: »Il ne peut se servir de la chose déposée, sans la permission expresse ou présumée du déposant.»

I tyska civilrätten har ansetts öfverflödigt att intaga bestämmelse härom, enär det ligger i sakens natur, att brukningsrätt icke är medgifven, så vidt den icke är nödig för bevarande af den deponerade saken.

1734 års lagstiftare erkände såsom regel vindikationsrätten i hela dess vidd. De fasthöllo, att ägarens rätt var okränkbar. Ägaren hade sålunda befogenhet att utan lösen återtaga sin egendom äfven från den, som i god tro förvärfvat densamma. Undantag gjordes allenast för två fall, nämligen de, som omnämnas i förevarande lagrum och uti 11 kap. 4 § handelsbalken, hvilka båda stadganden utgöra grundvalen för den numera så utbredda teorien om skydd för förvärf i god tro, s. k. extinktiva förvärf. Vid sidan af lagen har nämligen den uppfattningen allt mer och mer vunnit terräng, att redlig förvärfvare, oafsedt förvärfssättet, skall i möjligaste mån åtnjuta skydd. Under fortgående på den genom stadgandena i 11 kap. 4 § och 12 kap. 4 § H. B. inslagna vägen har praxis sålunda mycket tidigt fastslagit, att den i dessa stadganden gifna regeln borde i allmänhet tillämpas, då föryttraren innehaft saken med ägarens begifvande, alltså jämväl i annan form än såsom lån eller deposition. Om man ock till en början gjorde undantag för de fall, som beröras i 1 kap. 5 § H. B., är likväl numera jämväl denna inskränkning bortfallen. Med afseende å de fall, då föryttraren stulit saken eller eljest obehörigen frånhändt ägaren densamma, dröjde det visserligen ganska länge, innan den nya läran blef allmänt erkänd. För närvarande torde det emellertid vara visst, att våra domstolar icke ålägga den, som i god tro förvärfvat stulet gods, skyl-

dighet att annorledes än mot lösen återställa detsamma. Jämför femte delen af förevarande arbete, sid. 946 och följ.

Den affattning, bestämmelserna i förevarande paragraf likasom i 11 kap. 4 § handelsbalken erhållit, gifva visserligen icke i och för sig anledning till antagande, att i afseende å vindikation skillnad måste göras mellan fordringsbevis samt andra (kroppsliga) lösören. Icke förty lärer sådant var nödigt. Blotta innehafvet af lösöre utaf sistnämnda slag är till fyllest för att gifva presumtion om äganderätt. Den omständigheten åter, att någon är i besittning af ett fordringsbevis, berättigar icke i och för sig till antagande, att han är ägare däraf. Frågan härom är beroende af fordringsbevisets lydelse. Den, som uppvisar ett löpande skuldebref, måste anses såsom behörig ägare. Men om skuldebrefvet, ställdt till viss man, uppvisas af någon annan än denne, erfordras, för att uppvisaren skall betraktas såsom ägare, att skuldebrefvet blifvit å honom öfverlåtet. Utan öfverlåtelse äger han nämligen icke utfå fordringsbeloppet. Den, som af uppvisaren mottager skuldebrefvet, har därför — likasom han ju har att *på egen risk* pröfva äktheten af själfva förbindelsen — jämväl att *på egen risk* pröfva äktheten af tecknad öfverlåtelse (eller eljest gifvet bemyndigande att förfoga öfver skuldebrefvet). Från materiell synpunkt kan det icke heller vara mindre berättigadt att pålägga honom bevisbördan i senare hänseendet än i det förra. Den, som utfärdat ett icke löpande skuldebref, har för öfrigt icke skyldighet att utgifva fordringsbeloppet till annan än den, å hvilken skuldebrefvet lyder, eller till hvilken det blifvit behörigen öfverlåtet.[1]

Likasom den, hvilken utfärdat ett icke löpande skulde-

[1] Skulle en motsatt åsikt vinna insteg, vore detta liktydigt med tillintetgörande af allmänt rådande rättsåskådning i fråga om icke löpande skuldebref: den, från hvilken dylikt skuldebref förkommit, skulle vara beröfvad sin ovillkorliga rätt att allenast mot kvitto tilldömas förskrifna beloppet. Genom en dylik dom skulle man nämligen alltid riskera att kränka tredje mans »bättre» rätt.

bref (eller därmed likställd handling), icke har skyldighet att utgifva fordringsbeloppet till annan än den, å hvilken skuldebrefvet lyder eller till hvilken det behörigen öfverlåtits, har han å andra sidan ej heller rättighet att till förfång för den rättmätige ägaren betala till obehörig innehafvare af skuldebrefvet. Och det bör, i öfverensstämmelse med hvad ofvan sagts, principiellt tillkomma utfärdaren att på egen risk pröfva äktheten af gjord öfverlåtelse. Har han lämnat betalningen till obehörig innehafvare, kan han alltså icke, med mindre särskilda omständigheter till annat föranleda, freda sig från den rättmätige ägarens kraf med den invändningen, att han ej haft anledning antaga annat än att tecknad öfverlåtelse varit äkta.

Att meningarna angående nu berörda spörsmål i praxis emellertid äro delade, framgår af följande rättsfall.

Johan Styf efterlämnade vid sin år 1898 timade död åtta aktier i Sundsvalls handelsbank. Aktiebrefven voro ställda till Johan Styf. De tillföllo sonen Hans Styf och dottern Anna, gift med Erland Rothman, från hvilken hon emellertid redan år 1894 erhållit boskillnad. — Hans Styf och hustru Rothman instämde direktören i nämnda bank F. Kjellstrand samt anförde: Hustru Rothman hade för sin och sin broders räkning haft aktiebrefven i förvar i ett henne tillhörigt skrin, till hvilket endast hon haft nyckel. Utan syskonens vetskap hade Erland Rothman satt sig i besittning af aktiebrefven och pantsatt dem hos Kjellstrand, hvarefter han afvikit från hemmet. På grund häraf yrkades åläggande för Kjellstrand att utan lösen till hustru Rothman och Hans Styf utlämna aktiebrefven eller, om han afhändt sig desamma, utgifva deras värde. — Kjellstrand genmälde: Erland Rothman hade år 1901 å ett honom i banken beviljadt kassakreditiv uttagit 7,000 kr. utöfver hvad han ägt utbekomma. För anskaffande af medel till täckande af denna skuld hade han accepterat två växlar å tillhopa nämnda belopp, hvilka växlar Kjellstrand utfärdat, och till sä-

kerhet för växelskulden hos Kjellstrand pantsatt nämnda aktier, hvilka därvid hade varit försedda med öfverlåtelse af Erland Rothman å Johan Styfs dödsbos vägnar. Kjellstrand hade vid aktiernas mottagande varit i god tro. Han hade nämligen saknat anledning misstänka, att Erland Rothman vid pantsättningen handlat till kränkning af annans rätt. Äfven om Kjellstrand afvetat boskillnaden mellan makarna, hvilket han icke gjort, hade det förefallit honom naturligt, att Erland Rothman i sitt, såsom Kjellstrand antagit, tillfälliga trångmål vändt sig till sin hustru för att få belåna aktierna. Dessutom hade Erland Rothman vid flera särskilda tillfällen uppträdt såsom ombud för Johan Styfs dödsbo, och Kjellstrand hade haft anledning till den uppfattningen, att dess angelägenheter i allo omhänderhafts af Erland Rothman. Denne hade under flera år uppburit utdelning å aktierna, och Kjellstrand hade saknat kännedom om, att hans affärsställning varit dålig. Det syntes osannolikt, att aktiernas pantsättning icke blifvit hustru Rothman och Hans Styf kunnig förrän efter Erland Rothmans afresa. — Underrätten yttrade, att enär hustru Rothman och Hans Styf, hvilka icke gittat göra sannolikt sitt påstående, att ifrågavarande aktier »försvunnit» ur ett uppgifvet, med konstlås tillslutet, hos makarna Rothman befintligt järnskrin, däri aktierna för hustru Rothmans och Hans Styfs gemensamma räkning skulle hafva förvarats och till hvilket hustru Rothman burit på sig nyckel, icke ådagalagt annat förhållande, än att Kjellstrand, såsom han själf uppgifvit, mottagit aktierna såsom pant i god tro; ty och som Kjellstrand af i saken upplysta omständigheter måste anses hafva haft skälig anledning att antaga, att Erland Rothman, hvilken förut, då fråga varit om egendom, tillhörig dödsboet, däri allenast Erland Rothmans hustru och hennes ende broder varit delägare, kunnat disponera öfver dödsboets egendom, jämväl ägt att, på sätt som skett, förfoga öfver ifrågavarande aktier; alltså och då tillika blifvit upplyst, att i saken företedda växlar, hvilka, efter

det Rothman afvikit, Kjellstrand varit nödsakad att inlösa, i sin ordning varit omsättningsväxlar till de växlar, som tillkommit för täckande af öfvertrasseringen å Erland Rothmans kreditiv, kunde den i saken förda talan om åläggande för Kjellstrand att till motparterna återställa de pantsatta aktiebrefven utan lösen eller ersätta deras värde icke bifallas. — Hofrätten utlät sig däremot i dom, att enär i saken vore upplyst, att Erland Rothman till säkerhet för sin gäld hos Kjellstrand pantsatt ifrågavarande, å Johan Styf utställda och efter dennes död hustru Rothman och Hans Styf i arf tillfallna åtta aktiebref, hvilka till den del desamma förvärfvats af hustru Rothman vore att anse såsom hennes enskilda egendom, samt Erland Rothman icke, såvidt visats, erhållit bemyndigande af hustru Rothman och Hans Styf att, på sätt som skett, förfoga öfver aktiebrefven, och ej heller hvad i saken förekommit föranledde därtill, att Kjellstrand kunde anses hafva ägt giltig anledning antaga, att Erland Rothman varit befogad att för sin gäld pantsätta aktiebrefven, ålade hofrätten, med ändring af underrättens beslut, Kjellstrand att till hustru Rothman och Hans Styf emot kvitto utan lösen utlämna ifrågavarande aktiebref eller, därest Kjellstrand detta ej förmådde, till motparterna, likaledes mot kvitto, utgifva värdet af aktiebrefven, hvilket, om parterna icke kunde därom sämjas, skulle bestämmas i enlighet med det pris, hvartill vid tiden närmast före fullgörande af hofrättens dom försäljning af sådana aktiebref afslutits å fondbörsen i Stockholm, med tillägg af de belopp, hvarmed enahanda kuponger, som de till aktiebrefven hörande, hvilka vid fullgörandet förfallit till inlösen, blifvit af banken infriade. — Nedre revisionen hemställde om fastställelse af hofrättens dom. Kungl. Maj:t yttrade, att enär Erland Rothman icke, så vidt visadt blifvit, erhållit bemyndigande af hustru Rothman och Hans Styf att, på sätt som skett, förfoga öfver ifrågavarande aktiebref, pröfvade Kungl. Maj:t, som fann hofrättens dom icke angå utdelningskupongerna för tidigare år än 1902, lag-

ligt fastställa det slut, hvari hofrätten stannat. (Kungl. Maj:ts dom den 24 juli 1907; H. 1907 sid. 275.)

J. Abrahamsson utfärdade den 27 februari 1890 till sin svärfader P. M. Johansson en förbindelse å 3,196 kronor med ränta, till säkerhet hvarför inteckning fastställdes i ett Abrahamsson tillhörigt hemman. Abrahamsson blef år 1898 häktad och tilltalad för åtskilliga brott. Under rannsakningen erkände han, bland annat, att han från sin svärfader stulit omförmälda skuldebref, hvilket han därefter lämnat såsom pant till Smålands enskilda bank för ett lån å 2,150 kronor med ränta på grund af en i Johanssons namn falskeligen utfärdad omslagsrevers till banken eller order. Å omslagsreversen hade Abrahamsson falskeligen tecknat Johanssons namn under en utfästelse af innehåll, att till säkerhet för ifrågavarande lån aflämnades omförmälda intecknade förbindelse. Abrahamsson dömdes till ansvar för förfalskning, hvaremot ansvar för det af honom från Johansson föröfvade tillgreppet förklarades vara preskriberadt. — Johansson instämde sedermera banken samt anförde: Johanssons namn å omslagsreversen likasom å pantförskrifningen vore falskt och den såsom hypotek lämnade intecknade reversen hade olofligen tillgripits från Johansson. Någon för Johansson bindande pantsättning å sistberörda revers hade icke ägt rum, och banken, som erhållit densamma, kunde ej åberopa någon laglig grund därför, särskildt som Abrahamsson ej pantsatt reversen i eget namn. Johansson yrkade därför, att banken måtte åläggas till honom utgifva reversen utan lösen. Banken svarade: Det vore högst sannolikt, att pantsättningen skett med Johanssons vetskap. I allt fall hade banken vid pantsättningen varit i god tro och lämnat valuta. — Underrätten yttrade, att enär styrkt vore, att omslagsreversen blifvit i Johanssons namn falskeligen skrifven, samt den verkställda pantförskrifningen af den intecknade förbindelsen följaktligen vore utan verkan; alltså och då banken vid sådant förhållande icke visat sig vara berättigad att innehafva samma förbindelse, men genom hvad i saken förekom-

mit måste anses ådagalagdt, att Abrahamsson, som till banken öfverlämnat förbindelsen, obehörigen frånhändt Johansson densamma, förpliktades banken att vid anfordran till Johansson utan lösen utlämna förbindelsen. — Hofrätten utlät sig däremot i dom, att enär Abrahamsson vid utbekommande af ifrågavarande lån såsom säkerhet för dess återbetalning aflämnat den af honom själf utfärdade, intecknade förbindelsen; alltså och då, äfven om den af Abrahamsson tillika aflämnade omslagsreversen blifvit i Johanssons namn falskeligen skrifven samt den intecknade förbindelsen af Abrahamsson på brottsligt sätt åtkommits, i allt fall icke visadt blifvit, att banken annorledes än i god tro mottagit omförmälda intecknade förbindelse, funne hofrätten banken icke vara pliktig att samma förbindelse till Johansson utan lösen återställa, i följd hvaraf hofrätten, med ändring af underrättens beslut, ogillade Johanssons i saken förda talan. — Nedre revisionen hemställde om fastställelse af hofrättens dom. Men Kungl. Maj:t pröfvade med afseende däråa, att ifrågavarande intecknade skuldebref vore ställdt till Johansson och icke af honom öfverlåtet, rättvist att, med upphäfvande af hofrättens dom, fastställa underrättens i saken meddelade beslut. Ett justitieråd yttrade, att enär banken innehade ifrågavarande intecknade skuldebref allenast såsom pant för den i Johanssons namn utfärdade omslagsreversen, och banken vid pantsättningen icke haft anledning antaga annat förhållande, än att, såsom Abrahamsson äfven uppgifvit, det intecknade skuldebrefvet tillhörde Johansson; men upplyst och ostridigt vore, att omslagsreversen blifvit af Abrahamsson falskeligen skrifven i Johanssons namn, och vid sådant förhållande, ehvad det intecknade skuldebrefvet blifvit från Johansson olofligen tillgripet eller ej, pantsättningen vore utan verkan mot Johansson, samt banken ej förebragt någon annan omständighet, på grund hvaraf banken skulle vara lagligen berättigad att ur det Johansson ostridigt tillhöriga, intecknade skuldebrefvet godtgöra sig för den förlust, som banken lidit därigenom, att Abrahamsson af banken uppburit

valuta för den förfalskade omslagsreversen; alltså pröfvade justitierådet rättvist att, med upphäfvande af hofrättens dom, fastställa det slut, hvartill underrätten kommit. (Kungl. Maj:ts dom den 28 mars 1901; H. 1901 s. 141.)

Löjtnanten Lallerstedt instämde fabrikören Lamm samt anförde: Lamm hade i Lallerstedts aflidne broder grosshandlaren Lallerstedts urarfvakonkurs bevakat fordran på grund af en utaf den sistnämnde till stadsmäklaren Ekengren eller order utgifven skuldförbindelse å 6,000 rdr med ränta. Såsom säkerhet för denna fordran hade Lamm uppgifvit sig innehafva, på grund af skriftligt medgifvande af löjtnanten Lallerstedt, femton på löjtnanten Lallerstedt ställda lottbref i Vadstena enskilda bank. Löjtnanten Lallerstedt hade emellertid icke utfärdat sådant medgifvande eller bemyndigat sin broder att använda lottbrefven. På grund häraf yrkades förpliktande för Lamm att återlämna dem utan ersättning. — Underrätten yttrade, att emedan löjtnanten Lallerstedt bestridt, att han utfärdat eller låtit utfärda eller underskrifvit den med hans namn försedda handling, som grosshandlaren Lallerstedt i lifstiden, vid belåning år 1863 af en utaf honom utfärdad skuldförbindelse å 6,000 rdr, aflämnat till Lamm, och enligt innehållet af hvilken handling löjtnanten Lallerstedt skulle af honom tillhöriga aktier i Vadstena enskilda bank, lydande hvardera å 400 rdr, öfverlåtit på sin broder grosshandlaren Lallerstedt femton stycken, hvilka Lamm fått såsom hypotek mottaga; ty och som stilen i denna öfverlåtelsehandling och underskriften å densamma befunnes vara väsentligen olika med löjtnanten Lallerstedts vanliga stil, och någon bevisning om handlingens äkthet ej blifvit förebragt, samt ej heller visadt vore, att löjtnanten Lallerstedt godkänt den af grosshandlaren Lallerstedt vidtagna åtgärden med aktiernas hypotisering; alltså och då i följd däraf vore ådagalagdt, att Lamm utan rätte ägarens vetskap och begifvande blifvit innehafvare af omförmälda aktiebref, ålades Lamm att till löjtnanten Lallerstedt utan lösen utlämna samma aktiebref. — Hofrätten fastställde i dom underrät-

tens beslut. Nedre revisionen yttrade, att enär upplyst blifvit, att sedan löjtnanten Lallerstedt hos annan person pantsatt och denne till grosshandlaren Lallerstedt utlämnat ifrågavarande femton lottbref, grosshandlaren Lallerstedt utlämnat desamma till stadsmäklaren Ekengren såsom pant för omförmälda, af grosshandlaren Lallerstedt till Ekengren eller order utfärdade skuldförbindelse, hvarefter Lamm kommit i besittning af nyssnämnda förbindelse jämte därför pantsatta lottbrefven; ty och då något förhållande icke blifvit i målet ådagalagdt, på grund hvaraf torde kunna antagas, att Lamm annorledes än i god tro kommit i besittning af berörda lottbref, hemställde Nedre revisionen, att Kungl. Maj:t, jämlikt grunderna i 10 kap. H. B., måtte pröfva rättvist att, med ändring af domstolarnas beslut, ogilla löjtnanten Lallerstedts talan. Kungl. Maj:t pröfvade emellertid rättvist fastställa hofrättens dom. (Kungl. Maj:ts dom den 11 oktober 1866; N. 1866 s. 757.) Jfr Kungl. Maj:ts dom den 23 juli 1879; H. 1879 s. 257.

H. R. Andersson, såsom förmyndare för O. Johanssons stärbhusdelägare, instämde Sundsvalls enskilda bank samt anförde: Banken hade under yrkande om likvid meddelat stärbhusdelägarna, att banken diskonterat en af Johansson utställd växel å 3,000 kronor, till säkerhet hvarför Johansson skulle såsom pant lämnat två af banken till Johansson utfärdade depositionsbevis å tillhopa 3,200 kronor med ränta. Enligt bankens uppgift skulle pantsättningen skett genom särskild af Johansson utfärdad, af två personer bevittnad handling. Som emellertid namnen å såväl växeln som pantafhandlingen vore falska, samt depositionsbevisen olofligen tillgripits från Johansson, yrkade Andersson, att banken måtte förpliktas utgifva depositionsbevisen eller deras värde i kapital och upplupen ränta. Banken svarade: Banken, som icke kände, hvilka personer bevittnat pantafhandlingen eller om denna vederbörligen bevittnats, hade i god tro mottagit hypoteket för lämnad penningförsträckning och vore således ej skyldig att återlämna detsamma, förrän bankens

fordran guldits. Då växeln icke å förfallodagen infriats, hade hypoteket i laga ordning sålts å offentlig auktion och därvid inropats af banken. — Underrätten yttrade, att som emot bankens bestridande annat förhållande ej blifvit styrkt, än att Johansson själf underskrifvit den handling, hvarigenom ifrågavarande två depositionsbevis blifvit hos banken pantsatta, och att banken varit i god tro vid mottagande af desamma, alltså kunde käromålet icke bifallas. — Hofrätten fann ej skäl att göra ändring i underrättens beslut. — Kungl. Maj:t fann ej skäl att göra ändring i hofrättens dom. Ett justitieråd instämde i detta slut, enär ingen anledning förefunnes därtill, att ifrågavarande depositionsbevis blifvit hos banken pantsatt utan Johanssons vetskap och vilja. Två justitieråd förenade sig om följande yttrande: »Emedan banken icke emot Anderssons bestridande styrkt, att ifrågavarande pantförskrifning blifvit utfärdad af Johansson, utan till stöd för ett motsatt antagande fast hellre förekommer, att de personer, hvilka finnas tecknade såsom vittnen å nämnda handling, redan vid tiden för dess tillkomst voro aflidna, hvadan handlingen synes hafva i afseende å vittnespåskrifterna undergått förfalskning; ty och som laglig giltighet följaktligen icke kan tillmätas den i Johanssons namn verkställda pantsättning, hvarigenom de i pantförskrifningen omförmälda, till Johansson utställda två depositionsbevis kommit i bankens besittning; alltså och då sedermera, enligt hvad upplyst är, berörda depositionsbevis, hvilka ostridigt lydt å 3,200 kronor med ränta, rörande hvars belopp utredning dock saknas, efter uppbud blifvit å auktion försålda och därvid af banken inropats, pröfva vi rättvist att, med ändring af domstolarnas beslut, förplikta banken att emot kvitto till Andersson antingen återställa depositionsbevisen eller ock gälda deras värde med 3,200 kronor jämte däråpå på betalningsdagen upplupen ränta enligt de i depositionsbevisen angifna grunder; vid hvilken likvid banken dock äger afräkna hvad Johanssons stärbhus till äfventyrs kan visas hafva af den å auktio-

nen för depositionsbevisen betingade inropssumman uppburit.» (Kungl. Maj:ts dom den 27 mars 1896; H. 1896 s. 141.)

Sedan Erica Ericsson mot depositionsbevis i Norrköpings enskilda bank den 10 augusti 1887 insatt 3,000 kronor, öfverlämnade hon den 30 augusti 1887 depositionsbeviset till L. J. Larsson jämte fullmakt för honom att uttaga och kvittera beloppet; och försåg hon samtidigt depositionsbeviset med anteckning därom, att hon bekommit beloppet. Larsson pantsatte emellertid depositionsbeviset såsom säkerhet för ett af honom i Jämtlands folkbank upptaget lån å 2,950 kronor, hvarpå folkbanken, då lånet ej infriades, lät å offentlig auktion den 28 april 1888 försälja panten, som därvid för 2,000 kronor inropades af E. P. Levin. Redan dessförinnan eller i februari 1888 hade Erica Ericsson inställt sig i Norrköpings enskilda bank och tillkännagifvit, att hon återkallade ofvanberörda för Larsson utfärdade fullmakt. Levin instämde sedermera Norrköpings enskilda bank med yrkande om åläggande för banken att till honom gälda omförmälda 3,000 kronor med ränta. — Underrätten yttrade, att enär det till grund för krafvet åberopade depositionsbeviset icke utgjorde en handling af den beskaffenhet, att blotta innehafvandet däraf kunde berättiga annan än den, till hvilken beviset utfärdats, att utfå det däri omförmälda belopp med ränta, utan endast innehölle, att banken för Erica Ericssons räkning emottagit 3,000 kronor, som af henne eller den, å hvilken beviset af henne öfverlåtits, finge med upplupen ränta efter 6 månaders uppsägning lyftas, men dylik öfverlåtelse, som ej kunde anses hafva skett därigenom, att Erica Ericsson å beviset antecknat, att hon bekommit beloppet med ränta, ej verkställts, och den af Erica Ericsson utfärdade fullmakten för Larsson att uttaga och kvittera beloppet af henne återkallats, ogillades Levins stämningstalan. — Hofrätten fann i dom ej skäl göra ändring i underrättens beslut, och Kungl. Maj:t fastställde, på hemställan af nedre revisionen,

hofrättens dom. (Kungl. Maj:ts dom den 27 november 1889; H. 1889 s. 417.)

Änkan Johanna Forss hade den 22 maj 1862 i Stockholms enskilda bank å deposition insatt 300 rdr. Den 22 maj 1866 företeddes det härom utfärdade depositionsbeviset af en person, som uppgaf sig vara timmermannen Ferd. Forss, tillika med en med Johanna Forss' namn undertecknad, af två vittnen styrkt fullmakt att uppbära beloppet. Banken utlämnade i anledning häraf penningarna till fullmaktsinnehafvaren. Johanna Forss instämde sedermera banken med yrkande att utfå ifrågavarande belopp, för hvars lyftande hon icke utfärdat någon fullmakt. Depositionsbeviset hade, enligt hvad hon uppgaf, blifvit henne frånstulet. — Underrätten yttrade, att ehuru upplyst vore, att banken till innehafvaren af förberörda fullmakt, emot dennes kvitto och återfående af det depositionsbevis, enligt hvilket Johanna Forss i banken insatt 300 rdr, som hon ägde att efter nittio dagars uppsägning lyfta mot återställande af samma bevis, behörigen kvitteradt, betalt sin på beviset grundade skuld; likväl emedan, vid det förhållande att beviset ej vore löpande, blotta innehafvandet däraf ej medfört laglig rätt för annan än Johanna Forss att på grund däraf uppbära betalning, utan en sådan rättighet måst medelst annat öfverlåtelsebevis styrkas; men banken, som åberopat nämnda fullmakt, ej emot Johanna Forss' bestridande styrkt, att hon samma handling utfärdat eller utfärda låtit eller att hon annorledes å annan öfverlåtit sin rätt till medlens uttagande; ty och då banken följaktligen måste antagas hafva utbetalt medlen till obehörig person, *samt Johanna Forss' anspråk mot banken ej kunde förringas däraf, att banken kunde hafva saknat anledning att misstänka fullmaktens giltighet,* kunde banken ej undgå att godtgöra Johanna Forss för hvad henne blifvit i depositionsbeviset tillförsäkradt, hvarföre banken förpliktades att till henne genast betala 300 rdr. — Hofrätten gillade i dom underrättens beslut. — Och på nedre revisionens hemställan fastställde Kungl. Maj:t hofrättens dom. Ett

justitieråd yttrade emellertid: »Emedan på grund af det emellan parterna ingångna aftal Stockholms enskilda bank ålegat att emot återbekommande af ifrågavarande depositionsbevis till Johanna Forss eller hennes rättsinnehafvare utgifva de af henne hos banken insatta penningar, samt den person, som, under uppgift att vara timmermannen Ferd. Forss, son till änkan Forss, till lyftning däraf sig anmält och medlen emot kvitto utbekommit, i sådant ändamål hos banken uppvisat och aflämnat icke allenast depositionsbeviset utan äfven en med Johanna Forss' namn undertecknad och med två vittnens skriftliga intyg försedd fullmakt att hennes penningar uttaga; ty och ehuru änkan Forss, under förmälan att depositionsbeviset blifvit henne frånstulet, tillika påstått, att den åberopade fullmakten falskeligen tillkommit; likväl och som, oafsedt det att någon omständighet till närmare utredning och bekräftelse af sagda förhållanden icke uti denna sak förekommit, banken, som vid depositionsbevisets inlösen därom saknat underrättelse och icke ägt anledning till misstanke mot dess innehafvare, ej heller i öfrigt haft laglig grund att förvägra depositionsbevisets infriande utan det på god tro guldit; alltså och enär banken icke skäligen kan i afseende å de insatta penningarnas handhafvande och utbetalning föras vårdslöshet till last, desto mindre som innehafvandet af depositionsbeviset, hvarförutan likvid från banken icke kunnat förväntas, styrkte fullmäktigens befogenhet, samt i allt fall banken icke må rättsligen bindas till ersättning af förlust, som tillkommit utan dess vållande och fast hellre till följd af sådan underlåten vård om depositionsbeviset, därigenom tillfälle till dess missbrukande blifvit öppnadt, pröfvar jag rättvist att, med ändring af domstolarnas beslut, den emot Stockholms enskilda bank förda talan att ogilla.» (Kungl. Maj:ts dom den 10 februari 1868; N. 1868 s. 319.)

Carl Ekendahl, såsom förmyndare för aflidne orgelnisten Wallenströms barn, instämde änkan Eva Wier samt anförde: Barnens förutvarande förmyndare, auditören J. Werner, hade

i denna egenskap omhänderhaft ett af komministern J. Collinder utgifvet, intecknadt skuldebref å 3,150 rdr bko med ränta. Detta skuldebref hade Werner pantsatt till säkerhet för sin enskilda skuld till änkan Wier. Då emellertid skuldebrefvet uttryckligen innehölle, att det tillhörde Ekendahls myndlingar, samt änkan Wier således icke kunnat sakna kännedom därom, att Werner ej ägde rätt att disponera öfver skuldebrefvet, yrkades åläggande för änkan Wier att till Ekendahl utan lösen återställa skuldebrefvet. — Underrätten yttrade, att emedan det af Werner till änkan Wier såsom säkerhet för en af honom till änkan den 25 maj 1840 uthändigad skuldförbindelse å 2,000 rdr bko lämnade, utaf Collinder den 12 februari 1839 utfärdade skuldebref å 3,150 rdr bko funnes uttryckligen vara ställdt till Werner i egenskap af förmyndare för Wallenströms omyndiga barn och jämväl hafva blifvit till nyssnämnda omyndiga barns eller Werners, i egenskap af förmyndare för dem, säkerhet intecknadt uti Collinders fastigheter, samt änkan Wier af det pantsatta skuldebrefvets lydelse kunnat inse, att det ej tillhörde Werner utan hans myndlingar, blefve, utan afseende å änkan Wiers obestyrkta förebärande, att Werner vid upptagandet af lånet skulle uppgifvit, att sådant skedde för myndlingarnas räkning, hvilket förhållande äfven motsades af ordalydelsen i Werners förskrifning, däri han iklädt sig betalningsskyldighet af lånesumman utan att nämna därom, att lånet upptoges för myndlingarnas behof, hvartill änkan Wier ej heller visat att ifrågavarande penningelån blifvit af Werner användt, änkan Wier, med stöd af 11 kap. 4 § och 12 kap. 4 § H. B., förpliktad att till Ekendahl utan lösen återställa ifrågavarande skuldebref. — Hofrätten utlät sig däremot i dom, att ehuru icke kunnat ådagaläggas, att den gäld, till säkerhet hvarför Werner hos änkan Wier pantsatt ifrågavarande skuldebref, blifvit gjord för myndlingarnas räkning och behof, i följd hvaraf annat förhållande här ej finge antagas, än att samma gäld, däråt Werner uti sitt enskilda namn utfärdat förskrifning, varit Werners och icke hans

myndlingars, samt Werner förty icke kunde anses hafva ägt, på sätt som skett, pantsätta och till änkan Wier öfverlämna skuldebrefvet; dock som, enligt grunderna för 11 kap. 4 § och 12 kap. 4 § H. B., något åliggande för änkan Wier att återställa panten utan lösen icke ägde rum, utan såvida änkan Wier skulle vid pantens mottagande hafva handlat med svek och icke varit i god tro, men därvid förekomme, att änkan Wier uti Werners egenskap af förmyndare för ägarna till det pantsatta skuldebrefvet haft skälig anledning att icke ifrågasätta behörigheten af Werners förfarande med samma handling, öfver hvilken han ägt sådan rätt att förfoga, som lagen i 22 kap. Ä. B. tillade förmyndare i afseende å omyndigs lösa gods, likasom ej heller i öfrigt någon bevisning om oredligt förhållande blifvit emot änkan Wier förebragt; alltså blefve, med ändring af underrättens beslut, Ekendahls talan ogillad. — Nedre revisionen tillstyrkte fastställelse af hofrättens dom, enär Werners förfoganden i afseende å hans myndlingars lösegendom, hvartill ifrågavarande skuldebref vore att hänföra, icke lagligen varit beroende af något särskildt därtill för Werner meddeladt bemyndigande för att såsom giltiga kunna anses, och änkan Wier i följd däraf ej kunnat åligga att, då Werner hos henne pantsatt skuldebrefvet, ingå i bedömande af hans rättighet att belåna detsamma, samt någon bevisning om oredligt förfarande ej heller blifvit mot änkan Wier förebragt, så att panten förty borde återställas. Kungl. Maj:t utlät sig emellertid, att som ifrågavarande skuldebref vore ställdt till Werner i egenskap af förmyndare för omförmälda omyndiga, till hvilkas säkerhet för ogulden köpeskilling detsamma blifvit intecknadt, vid hvilket förhållande änkan Wier bort finna, att skuldebrefvet icke tillhörde Werner, samt, om än, såsom änkan Wier obestyrkt uppgifvit, Werner föreburit vid lånets upptagande, att sådant skett för hans myndlingars räkning, det icke blifvit visadt, att de 2,000 rdr bko, Werner af änkan Wier till låns erhållit, kommit myndlingarna till godo, blefve,

med ändring af hofrättens dom, underrättens beslut gilladt. (Kungl. Maj:ts dom den 30 april 1846: S. XVII s. 156.)

C. Björkelund öfverlämnade till sin fader en af ränte- och kapitalförsäkringsanstalten i Stockholm för Björkelund utfärdad lifräntebok å 1,380 kronor och befullmäktigade fadern att under åren 1890—1892 lyfta utdelningarna däråå. Björkelunds fader bekom 1890 af A. G. Wahlin ett lån å 500 kronor och öfverlämnade därvid såsom säkerhet för lånets återbetalande, utan tillstånd af sonen, till Wahlin såsom pant lifränteboken. Björkelund instämde sedermera Wahlin med yrkande, att som pantsättningen af lifränteboken skett utan Björkelunds lof och minne, Wahlin måtte förpliktas att till Björkelund utan lösen utgifva lifränteboken eller det däråå insatta beloppet med ränta. — Underrätten utlät sig, att ehuruväl genom hvad i saken förekommit finge anses utredt, att Björkelunds fader icke ägt befogenhet att, på sätt som skett, pantsätta ifrågavarande, Björkelund tillhöriga lifräntebok; likväl och som mot Wahlins bestridande icke blifvit lagligen styrkt, att Wahlin annat än i god tro mottagit lifränteboken såsom säkerhet för det af Björkelunds fader hos Wahlin undfångna lån å 500 kr., samt Wahlin vid sådant förhållande icke kunde förpliktas att annorledes än mot lösen till Björkelund utlämna densamma, kunde käromålet icke bifallas. — Hofrätten yttrade däremot i dom, att som, enligt hvad Wahlin själf uppgifvit, Björkelunds fader vid pantsättningen af ifrågavarande, å Björkelund personligen utfärdade lifräntebok till bevis, att han därtill skulle vara befogad, icke haft annat att förete än två af Björkelund utfärdade fullmakter för innehafvaren att lyfta 1891 och 1892 års utdelningar å boken; men hvarken den omständigheten, att Björkelunds fader varit innehafvare af berörda fullmakter jämte lifränteboken, eller hvad eljest af Wahlin i saken åberopats innefattat skälig anledning för Wahlin att antaga, det Björkelunds fader ägt att, på sätt som skett, öfver boken förfoga, alltså blefve, med ändring af underrättens beslut, Wahlin förpliktad att till Björ-

kelund utlämna ifrågavarande lifräntebok, eller, därest Wahlin det ej gitte, att till Björkelund utgifva det belopp, som stämningsdagen å lifränteboken i kapital och ränta innestått jämte fem procents ränta däråfrån sistnämnda dag. — Nedre revisionen hemställde om fastställelse af hofrättens dom; och blef denna hemställan af Kungl. Maj:t bifallen. (Kungl. Maj:ts dom den 8 nov. 1895; H. s. 470.)

Tjänsteflickan Hanna Hansson instämde O. Andersson och dennes hustru med yrkande, att som makarna Andersson utan Hanna Hanssons medgifvande låtit å hennes numera aflidna mormor, änkan Anna Persson, hvars dotter hustru Andersson vore, öfverföra en för Hanna Hansson utfärdad och af henne i Anna Perssons förvar lämnad motbok med sparbanken i Svedala samt därefter på grund af fullmakt från Anna Persson i sparbanken uttagit af Hanna Hanssons å motboken innestående medel, tillhopa 200 kr., makarna Andersson måtte förpliktas att till Hanna Hansson återbära nämnda belopp. — Sedan underrätten på anförda skäl ogillat käromålet, utlät sig hofrätten i dom, som på hemställan af nedre revisionen fastställdes af Kungl. Maj:t, att hofrätten funne annat förhållande icke vara i saken ådagalagdt, än hvad å svarandesidan uppgifvits, eller att, sedan hustru Andersson af Anna Persson i januari 1902 såsom gåfva bekommit ifrågavarande motbok, hustru Andersson på grund af en samtidigt erhållen fullmakt, däri hon af Anna Persson bemyndigats att å motboken uttaga återstående 200 kr., i sparbanken lyftat å motboken tillhopa 200 kr.; och ehuru makarna Andersson icke emot Hanna Hanssons bestridande förmått lagligen styrka, att Anna Persson varit berättigad att, på sätt som skett, förfoga öfver motboken; likväl, enär med hänsyn till hvad i saken förekommit makarna Andersson finge antagas hafva ännu vid medlens lyftande ägt den uppfattning, att Anna Persson haft dylik förfoganderätt öfver motboken, samt vid sådant förhållande makarna Andersson icke kunde förpliktas att till Hanna Hansson återbära ifrågavarande belopp, fastställdes det slut, hvartill

underrätten kommit. — Ett justitieråd yttrade, att emedan upplyst och ostridigt vore, att ifrågavarande sparbanksbok ursprungligen varit utfärdad för Hanna Hansson såsom hennes tillhörighet, samt det icke blifvit styrkt eller ens i någon mån gjordt sannolikt, att Hanna Hansson öfverlåtit boken och den därpå grundade fordran på Anna Persson; ty och som fordringen följaktligen varit Hanna Hansson tillhörig, då hustru Andersson på grund af fullmakt från Anna Persson fick i sparbanken lyfta tillhopa 200 kr., samt hustru Andersson, som behållit detta belopp på den grund, att sparbanksboken och fordringen skulle blifvit henne skänkta af Anna Persson, vid sådant förhållande *desto hellre* måste anses pliktig att till Hanna Hansson återbära de obehörigen lyftade medlen, som hustru Andersson med hänsyn dels till hvad öfverskriften i sparbanksboken innehållit och dels till den omständigheten, att Anna Persson åtnjöt fattigunderstöd, haft skälig anledning att draga Anna Perssons rätt att öfver fordringen förfoga i tvifvelsmål samt följaktligen bort före penningarnas lyftande skaffa sig säker upplysning angående Anna Perssons rätt i berörda afseende; alltså pröfvade justitierådet rättvist att, med upphäfvande af underrättens dom, förplikta makarna Andersson att till Hanna Hansson mot kvitto utgifva 200 kr. jämte ränta. (Kungl. Maj:ts dom den 13 mars 1906; H. 1906 sid. 104.)

Såsom förmyndare för C. Jönssons omyndiga barn instämde O. Sunesson M. Robèrt samt anförde: Jönsson hade af Robèrt bekommit ett lån mot pant af inteckning i Jönssons hemman. Jönsson hade därvid af misstag till Robèrt jämväl öfverlämnat ett efter Jönssons aflidna hustru upprättadt arfskifte, hvarå meddelats bevis, att inteckning meddelats i ifrågavarande hemman, till säkerhet för nämnda omyndiga, för hvilka Jönsson då varit förmyndare, enligt samma arfskifte tilldeladt mödernearf. På grund häraf yrkades åläggande för Robèrt att till Sunesson utlämna sistnämnda inteckningshandling. — Robèrt genmälde, att han till säkerhet för omförmälda lån af Jönsson erhållit jämväl

ifrågavarande inteckningshandling såsom pant. — Underrätten fann det vara styrkt, att inteckningshandlingen i fråga blifvit af Jönsson pantsatt för berörda lån, och yttrade vidare, att enär vid sådant förhållande och då, äfven om, såsom Sunesson påstått, Jönsson varit obehörig att för sin skuld pantsätta inteckningshandlingen, Sunesson likväl icke visat, att Robèrt vid den tid, då pantsättningen ägt rum, haft vetskap därom, att Jönsson icke varit berättigad att öfver berörda handling förfoga, Robèrt lagligen ej kunde emot sitt bestridande förpliktas att utlämna handlingen, förrän Robèrt erhållit betalning för sin fordran hos Jönsson, men detta ostridigt ej skett, ogillades käromålet. — Hofrätten utlät sig däremot i dom, att som ifrågavarande arfskifteshandling vore försedd med bevis, att inteckningen blifvit beviljad Jönssons omyndiga barn till säkerhet för dem enligt arfskiftet tillkommande arfsmedel, samt Robèrt vid sådant förhållande bort finna, att nämnda handling icke tillhörde Jönsson; alltså och då, så vidt visadt vore, de medel, till säkerhet hvarför inteckningen meddelats, icke blifvit till Sunesson såsom förmyndare för ifrågavarande omyndiga guldna eller eljest kommit dem till godo, förpliktade hofrätten, med ändring af underrättens beslut, Robèrt att till Sunesson för hans myndlingars räkning utan lösen aflämna arfskifteshandlingen. — Nedre revisionen hemställde, att Kungl. Maj:t måtte, med upphäfvande af hofrättens dom, fastställa underrättens beslut. — Kungl. Maj:t fastställde emellertid hofrättens dom (Kungl. Maj:ts dom den 26 november 1890; H. 1890 s. 469.)

I slutet af 1700-talet insattes af särskilda personer i riksbanken till förmån för Borgs sockens fattiga 507 rdr 37 sk. 4 rst. bko. Uti de »lånebankoattester», som riksbanken i anledning häraf utfärdade, anmärktes, att insättningen skett med det villkor, att kapitalet icke finge rubbas eller förvandlas utan alltid skulle tillhöra de fattiga inom Borgs socken. Sedan domkapitlet i Linköpings stift gifvit socknen

tillstånd att i banken lyfta ifrågavarande kapital, beslöt socknen på kommunalstämma 1804 att till friherre E. G. Adelswärd, som försträckt socknen penningar, med äganderätt öfverlämna attesterna, i följd hvaraf »attesterna transporterades på innehafvaren». Då Adelswärd infann sig i banken för att lyfta attesternas belopp, blef detta honom förvägradt på grund af attesternas innehåll, enligt hvilket kapitalet alltid skulle tillhöra Borgs fattiga. På begäran af Adelswärd omskref emellertid banken attesterna på det sätt, att dessa, som från början varit åtskilliga, nu sammanslogos till två med samma innehåll som de gamla utom beträffande summa och datum. Någon antydan om den af socknen beslutade transporten till innehafvaren förekom icke i de nya attesterna. Adelswärd tillsade därefter enligt företedt stämmoprotokoll socknen, att han behölle attesterna allenast såsom pant för sin fordran. Efter Adelswärds död kom hans son i besittning af attesterna. Sedan jämväl den senare aflidit, gingo attesterna genom flera händer, tills stadsnotarien A. Rundqvist år 1882 mot lämnad valuta fick dem å sig öfverlåtna. Vid hans död tillföllo attesterna hans barn i arf. Under tiden hade attesterna åtskilliga gånger blifvit af banken omskrifna, dock alltid med enahanda innehåll eller att kapitalet icke finge rubbas eller förvandlas utan alltid skulle tillhöra Borgs sockens fattiga. — Borgs kommun instämde stadsnotarien Rundqvists stärbhusdelägare med yrkande om åläggande för dem att utlämna attesterna. Sedan kommunen förebragt bevisning därom, att Adelswärds son erhållit betalning för den fordran, hvarför attesterna häftat i pant, yttrade underrätten, att enär, äfven om Adelswärd, hvilken mottagit attesterna ursprungligen såsom godtgörelse för fordran, sedermera, på sätt kommunen uppgifvit, innehaft attesterna allenast såsom pant för berörda fordran, och samma fordran guldits utan att därvid attesterna, såsom vederbort, återställts till kommunen, stärbhusdelägarna dock vid det förhållande, att de, äfvensom deras fader, så vidt visadt blifvit, varit i god tro vid åtkomsten

af attesterna, icke vore lagligen pliktiga att utan undfående af attesternas belopp till kommunen återlämna attesterna, men något erbjudande i sådant afseende icke blifvit af kommunen gjordt, ogillades käromålet. — Hofrätten fann i dom ej skäl att i underrättens beslut göra ändring. — Nedre revisionen utlät sig däremot, att enär genom hvad i saken förekommit vore utredt, ej mindre att Adelswärd, hvilken emottagit förenämnda bankoattester ursprungligen såsom godtgörelse för fordran, sedermera innehaft attesterna allenast såsom pant för berörda fordran, än äfven att, sedan Adelswärd aflidit, hans son, som efter honom kommit i besittning af attesterna, erhållit betalning för samma fordran utan att därvid attesterna, såsom vederbort, återställts; alltså och då stärbhusdelägarna icke ens uppgifvit, att kommunen skulle annorledes än till Adelswärd afhändt sig attesterna, samt med hänsyn till attesternas innehåll den omständighet, huruvida stadsnotarien Rundqvist vid åtkomsten af dem varit i god tro, icke vore af betydelse, hemställdes, att Kungl. Maj:t måtte, med upphäfvande af domstolarnas beslut, förplikta stärbhusdelägarna att till kommunen utlämna ifrågavarande attester. — Kungl. Maj:t pröfvade emellertid rättvist fastställa hofrättens dom. (Kungl. Maj:ts dom den 7 juni 1900; H. 1900 s. 293.)

Att det ofvan omnämnda, af kommunen fattade beslutet, att attesterna skulle transporteras på innehafvaren, varit för Kungl. Maj:t af afgörande betydelse, är all anledning att antaga. I likhet med nedre revisionen synes man emellertid böra anse, att denna transport — om den nu någonsin verkställts, hvarom handlingarna i målet icke lämnade bestämd upplysning — varit utan vikt, då de omskrifna attesterna icke antydde sådan transport och beslutet om transporten annullerades genom senare öfverenskommelse emellan kommunen och Adelswärd, enligt hvilken öfverenskommelse Adelswärd skulle innehafva de omskrifna attesterna såsom pant.

Äfven följande rättsfall torde lämpligen under förevarande paragraf kunna anföras.

F. Berglöf instämde H. Fornander samt anförde: Vid omorganisation af aktiebolaget Jäderberg et comp. hade numera aflidne A. Brolin för Berglöfs räkning utbytt en Berglöf tillhörig aktie mot tjugu nya aktier. Tio af dessa aktier, som Brolin utan Berglöfs vetskap pantsatt, innehades nu af Fornander, och yrkade därför Berglöf, att Fornander, som å aktierna uppburit utdelningen, måtte förpliktas att till Berglöf återställa aktierna samt utgifva de uppburna utdelningarna, mot det att Berglöf lämnade såsom lösen det belopp, hvarför aktierna pantsatts, eller 5,000 kr. — Sedan underrätten meddelat yttrande och hufvudsakligen bifallit stämningspåståendet, utlät sig hofrätten i dom, att som det måste anses utredt, att Fornander, hvilken till säkerhet för ett af Brolin i Bollnäs sockens sparbank erhållet lån lämnat trettio på innehafvaren ställda, med n:ris 151—180 betecknade, Fornander tillhöriga aktier i aktiebolaget Jäderberg et comp., vid Fornanders infriande af lånet i stället för tio af dessa aktier erhållit tio likadana med n:ris 301—310 betecknade aktier, hvilka tillhört Berglöf; i följd hvaraf och då annat förhållande ej visats, än att Fornander härvid saknat kännedom om Berglöfs äganderätt till sistnämnda aktier, Fornander vore skyldig att till Berglöf utlämna dessa aktier allenast mot lösen till belopp af aktiernas värde samt således icke kunde vara pliktig utbetala därå redan skedda utdelningar, blefve, med ändring af underrättens beslut, Berglöfs talan endast på det sätt bifallen, att Fornander kändes skyldig, därest Berglöf inom viss utsatt tid hos honom erbjöde sig lösa ifrågavarande tio, med n:ris 301—310 betecknade aktier efter deras värde, att till Berglöf utlämna aktierna med de kuponger, för hvilka utdelning då ännu ej af bolaget beslutits, emot det att Fornander af Berglöf undfinge ersättning för aktierna efter det värde, de i sådant skick ägde, hvilken ersättning i brist af godvillig öfverenskommelse skulle bestämmas af gode män. — På nedre revisionens hemställan fastställde Kungl. Maj:t

hofrättens dom. (Kungl. Maj:ts dom den 6 juli 1894; H. 1894 s. 396.)

G. E. Rylander instämde Stockholms allmänna telefonaktiebolag och yrkade, att enär bolaget låtit trots Rylanders förbud från Skeppsbron i Stockholm bortföra ett därstädes upplagdt, Rylander tillhörigt parti järn, bolaget måtte förpliktas återställa järnpartiet eller utgifva dess värde. Sedan bolaget invändt, att det i god tro köpt järnpartiet af en agent vid namn Robsahm, yttrade underrätten, att ehuru upplyst vore, att sedan firman Devos et comp. från Antwerpen till Rylander eller order afsändt 20,776 kilogram järn, och berörda järnparti efter dess ankomst till Stockholm blifvit upplagdt å Skeppsbron, bolaget låtit därifrån afhämta järnpartiet utan att Rylander, så vidt visadt vore, därtill lämnat sitt samtycke eller för järnpartiet af bolaget uppburit någon betalning; likväl och som bolaget styrkt, att samma järnparti blifvit till bolaget såldt af annan person, som därför af bolaget uppburit betalning med 2,804 kr. 76 öre, samt med hänsyn såväl till köpesummans storlek som andra i saken förekomna omständigheter antagas måste, att bolaget vid köpets afslutande och järnets afhämtande varit i god tro; alltså och då bolaget vid sådant förhållande, jämlikt grunderna för 11 kap. 4 § och 12 kap. 4 § handelsbalken, ej vore skyldigt att till Rylander annorledes än mot lösen utlämna järnpartiet eller att för detsamma till Rylander ånyo erlägga betalning, kunde Rylanders mot bolaget förda talan ej bifallas. — Hofrätten utlät sig däremot i dom, att emedan i saken vore upplyst, att ifrågavarande parti järn blifvit den 21 maj 1891 af firman Devos et comp. med ångfartyget Motala från Antwerpen afsändt till Rylander samt efter fartygets ankomst till Stockholm jämväl af Rylander utbekommits från fartyget och upplagts å Skeppsbron; ty och som såvidt handlingarna föranledde järnpartiet, då det den 3 och 4 påföljande juni genom bolagets egen försorg afhämtades från upplagsplatsen, finge antagas fortfarande hafva varit i Rylanders besittning; samt vid sådant för-

hållande den omständigheten, att bolaget kunde hafva med Robsahm i god tro träffat aftal om köp af järnet, icke kunde befria bolaget från skyldighet att för detsamma, som nu af bolaget användts, lämna Rylander godtgörelse, alltså blefve, med ändring af underrättens beslut, bolaget förpliktadt att till Rylander utgifva järnpartiets värde 2,842 kr. 60 öre. — Högsta domstolen fastställde utan meningsskiljaktighet, på nedre revisionens hemställan, hofrättens dom. (Kungl. Maj:ts dom den 19 mars 1894 s. 160.)

Efter stämning yrkade J. O. Åslund att af firman Axell et comp. utfå 642 rdr. 64 öre i betalning för bjälkar och sparrar, som Åslund levererat till firman. Firman invände, att den köpt virket icke af Åslund utan af A. Forsberg, till hvilken ock betalningen erlagts. Forsberg, i rättegången hörd, uppgaf, att virket blifvit försåldt af Åslund till sedermera aflidne N. Norberg och af denne till Forsberg, som betalt köpeskillingen och därefter i sin ordning af firman undfått likvid. — Underrätten yttrade, att enär ifrågavarande bjälkar och sparrar ostridigt blifvit levererade till firman, samt firman icke mot Åslunds bestridande styrkt, att någon annan än denne varit berättigad att för berörda trävaror uppbära betalning, eller att betalning blifvit till annan person för Åslunds räkning erlagd, ålades firman att till Åslund utgifva omstämda beloppet. — Hofrätten fann ej skäl göra ändring i underrättens beslut. — Men på nedre revisionens hemställan yttrade Kungl. Maj:t, att då Åslund, hvilken, efter hvad ostridigt vore, ej ingått aftal med firman om leverans af ifrågavarande virke, icke mot firmans uppgift, att den af annan person köpt virket, ådagalagt, att detsamma blifvit af Åslund eller för hans räkning till firman levereradt, blefve, med ändring af domstolarnas beslut, firman befriad från betalningsskyldighet. (Kungl. Maj:ts dom den 14 oktober 1875; H. 1875 s. 401.)

Th. Springer påstod efter stämning å F. Wahlström, att enär denne såsom pant för skuld, hvilken handelsresanden H. Lagergren ådragit sig för mat och husrum å det af Wahl-

ström innehafda hotell i Sköfde, kvarhållit en häst, en trilla och en sele, som vore Springer tillhöriga, men af Lagergren med Springers tillstånd under en resa begagnats, Wahlström måtte förpliktas att utlämna nämnda egendom till Springer. — Underrätten utlät sig, att då genom hörda vittnens berättelser och genom hvad i öfrigt förekommit ådagalagdt blifvit, att den häst, trilla och sele, hvarom fråga uppstått och hvilken egendom af Lagergren innehafts vid hans ankomst den 18 juni 1889 till Sköfde hotell, vid nyssnämnda tid varit och fortfarande vore Springer tillhöriga, samt Wahlström icke visat någon rätt att till säkerhet för den skuld, Lagergren åsamkat sig till honom, mot Springers bestridande såsom pant kvarhålla nämnda Springers egendom, ålades Wahlström att genast till Springer utlämna berörda häst, trilla och sele; och blefve af Wahlström framställdt anspråk på godtgörelse för underhåll och vård af hästen ogilladt. — Hofrätten fann i dom ej skäl att göra ändring i underrättens beslut. Två ledamöter uttalade emellertid följande skiljaktiga mening: »Vi finna det väl numera vara upplyst, att ifrågavarande häst, trilla och sele äro Springer tillhöriga, och att Lagergren endast fått låna dem af Springer för att under Lagergrens i Springers ärenden företagna resor begagnas; men enär af hvad i saken förekommit uppenbart framgår, att Wahlström under hela den tid, Lagergren hos Wahlström åtnjutit kost och bostad samt erhållit föda och härberge åt hästen, icke haft anledning antaga annat, än att, såsom Lagergren för Wahlström uppgifvit, hästen, trillan och selen varit Lagergren tillhöriga; förty och med tillämpning af grunderna för lagens stadganden i 11 kap. 4 § handelsbalken samt 10 § 11 mom. i förordningen den 10 augusti 1877 om utsökningslagens införande, pröfva vi lagligt att, med upphäfvande af underrättens beslut, förklara Wahlström icke vara skyldig utlämna ifrågavarande häst, trilla och sele, därest Springer icke dels betalar Lagergrens till Wahlström för kost och husrum under ifrågakomna tid åsamkade skuld,

om hvars belopp särskild rättegång i händelse af tvist må utföras, dels ock för hästens föda och vård från den 18 juni 1889, till dess den varder hos Wahlström afhämtad, utgifver ersättning, beräknad efter 1 krona 50 öre för hvarje dag.» För närmare utveckling af sin åsikt tillade den ene af dessa här skiljaktiga ledamöter ytterligare: »Då en ägare, under hvad rättstitel det vara må, öfverlåtit besittningsrätten till lös egendom å annan person och denne mot ägarens vilja rättsstridigt disponerar öfver saken, så har i fråga om ägarens vindikationsrätt mot den, som på god tro sedermera blifvit sakens innehafvare, svenska lagstiftningen hyllat den s. k. germanska grundsatsen. Denna stadgar under ofvannämnda förutsättning, att den, som i god tro kommit i besittning af saken, antingen får behålla den rätt, som till honom öfverlåtits, eller ock endast mot det, att han hålles skadeslös, är skyldig att till ägaren utgifva saken. Lagens stadganden i denna fråga återfinnas i 11 kap. 4 § och 12 kap. 4 § handelsbalken, af hvilka det förstnämnda lagrummet, så vidt det ännu är gällande, lyder: 'Säljer, pantsätter eller bortgifver någon utan ägarens ja och samtycke det han lånt hafver, betale han det fullt till den, som lånet gaf. Äge ock långifvaren makt att lösa det åter. Finnes svek hos den, som köpte, i pant tog eller gåfvan fick, gifve det åter till ägaren utan lösen.' De omnämnda sätten att disponera öfver den lånta lösegendomen äro tydligen endast exempelvis anförda, ty någon tvekan därom, att den uttalade grundsatsen skall gälla, äfven om låntagaren t. ex. bortbytt eller utlegt saken, lärer väl ej gärna kunna uppstå.[1] Uti förevarande sak har väl Lagergren icke pantsatt ifrågavarande Springer tillhöriga lösegendom, men han har vidtagit åtgärder, som medfört väsentligen samma följd, som om han uttryckligen pantsatt. Lagergren kan, såsom Wahlström anmärkt, ej återfå ifrågakomna lösegendom, så-

[1] Den, som af obehörig person lånat eller legt gods, torde hafva ovillkorlig förpliktelse att utan godtgörelse återlämna det till ägaren. Väl att märka är för öfrigt, att stadgandena i 11: 4 och 12: 4 handelsbalken förutsätta disponerande öfver godset genom rättsstridig handling.

ledes ej heller själf återställa den till Springer, om han ej betalar sin skuld till Wahlström. Lagergren har således öfver den lånta egendomen rättsstridigt disponerat.» — Kungl. Maj:t fastställde på nedre revisionens hemställan hofrättens dom. (Kungl. Maj:ts dom den 15 sept. 1891. H. 1891 s. 391.)

---

5 §. Hafva flere satt gods under annans vård, däri de alle del äga; det må ej å enderas begäran gifvas åter, utan han allas fullmakt därå visar. Gifver den godset i vård hade det annorlunda ut; svare han hvardera för dess del, och söke sin man.

Hvad i förestående paragraf blifvit uttaladt är af beskaffenhet att böra tillämpas icke allenast, då fråga är om deposition, utan jämväl med afseende å andra fall, när någon är i besittning af gods, som tillhör flera gemensamt. Godset får icke utlämnas till endera, så framt denne ej är berättigad att å de öfrigas vägnar återfordra detsamma.

Den depositarie, som obehörigen till en deponent utlämnar godset, är pliktig genast ersätta de öfriga delägarna den förlust, de därigenom lida. Dessa hafva sålunda icke skyldighet att först vända sig mot den, som obehörigen utfått godset. Till denne har naturligtvis depositarien sedermera regressrätt.

Undantag från ifrågavarande regel äger rum — förutom i den händelse deponenterna själfva bestämt ett visst fall, då endera af dem äger utbekomma godset —, om godset är af den beskaffenhet att det kan delas (t. ex. en penningesumma) och en hvar af deponenterna däri äger bestämd andel. I sistnämnda fall låter det sig tydligen icke göra att förhindra en deponent att uttaga hvad honom tillkommer, därför att de öfriga tilläfventyrs icke vilja uttaga sina andelar.

Tvista flera, som gemensamt deponerat gods, om bättre rätt därtill, bör depositarien icke lämna ut godset till någon af dem.[1]

Lagkommittén, som i sitt förslag till handelsbalk (8 kap. 4 §) upptog innehållet i förevarande paragraf oförändradt, gjorde därtill följande tillägg: »Kan godset delas, och äro ägarnas lotter däri bestämda; då må han ej kvarhålla enderas lott, förty att de andra ej taga sitt ut.»

Lagberedningens förslag härutinnan var så lydande:

»Hafva flera del i gods, som under annans vård står: det må ej gifvas på enderas begäran ut, där han ej innehafver de andras fullmakt eller rätt att det återtaga. Gifver den, som godset i vård hade, det annorlunda ut; svare han hvardera för dess del, och söke sin man. Kan godset delas, och äro ägarnas lotter däri bestämda; då må han ej kvarhålla enderas lott, förty att de andra ej taga sitt ut.»

Ur motiven: »Då flera hafva del uti inlagsgods, kan det hända, att en af dem otvifvelaktigt måste anses berättigad att återtaga det, fastän han icke till den ändan företer de andras särskilda fullmakt —, t. ex. om samfälldt bolagsgods blifvit för bolagets räkning deponeradt, om någon efter lag eller särskildt aftal blifvit i allmänhet innehafvare af annans rätt o. s. v. Med afseende härå har 4 § blifvit något förändrad.»

Flera personer, som gemensamt deponerat en sak med utfästelse om ersättning för förvaringen, svara solidariskt för ersättningen. De äro — såsom lagkommittén i fråga om flera hufvudmäns förhållande till en gemensam syssloman anmärkte — »i detta ärende att betrakta för en samfällighet, hvari urskiljandet af enderas större eller mindre andel icke tillkommer deras gemensamma syssloman eller kan verka på hans rätt emot dem alla».

---

[1] Naturligtvis kan dock förhållandet gestalta sig annorlunda, om det är uppenbart, att endera förvärfvat uteslutande rätt till godset.

6 §. Nu vill ej den, som godset emottog, hafva det längre i förvar; säge då honom till, som insatte, att han må hämta det åter, och tage bevis därå. Tager ägaren det ej åter; stånde själf all fara.

Uti förevarande aftals natur ligger, att deponenten är berättigad att efter godtfinnande återfordra den deponerade saken. Denna regel, som för lagstiftaren framstått så klar, att det icke ansetts erforderligt att särskildt uttala den, gäller vare sig ersättning för förvaringen utfästs eller icke och utan hänsyn därtill, om förvaringen afsett bestämd eller obestämd tid.

Deponentens ifrågavarande befogenhet att när som helst återtaga saken är dock icke utan begränsning. Först och främst är sålunda, såsom under 8 § närmare skall påvisas, depositarien icke skyldig utlämna saken, förrän han undfår godtgörelse för den nödiga kostnad, han tilläfventyrs gjort å densamma, äfvensom för hvad han kan hafva utgifvit för förhyrande af förvaringsrum m. m.

Har depositarien med hänsyn till öfverenskommen viss tid nödgats göra särskilda kostnader, är deponenten skyldig att ersätta *alla* dessa, änskönt förvaringen icke kommer att räcka hela den öfverenskomna tiden. Om t. ex. depositarien med anledning däraf, att förvaringen enligt aftalet skulle pågå ett år, för denna tid hyrt ett rum mot visst belopp, måste deponenten, i fall han inom ett år återfordrar saken, utgifva hela detta belopp och icke allenast den del däraf, som belöper på tiden intill återfordrandet. Enahanda är förhållandet, om depositarien i förvaringsrummet inrättat eldstad, äfven om denna åtgärd — nödig med hänsyn till sakens beskaffenhet och den tid, aftalet afsåg — sedermera icke alls skulle komma deponenten till nytta, enär saken af honom återfordras före inträdandet af kall väderlek; deponenten är i allt fall pliktig lämna depositarien ersättning.

Har ersättning för förvaringen utfästs och viss tid, hvarunder aftalet skulle gälla, därjämte bestämts, bör deponenten, om han före utgången af nämnda tid begär sakens utlämnande, vidare hafva förbindelse att af den utfästa ersättningen gälda så mycket, som svarar mot den tid, aftalet sålunda faktisk ägt bestånd.[1] Att depositarien i allmänhet icke kan vara berättigad till hela ersättningen, följer af ifrågavarande aftals natur — af deponentens oförgripliga befogenhet att efter godtfinnande återfordra saken och af den omständigheten att depositariens åtagande, oafsedt ersättningen, måste anses hafva skett hufvudsakligen i deponentens intresse — äfvensom däraf, att depositariens rättighet till hela ersättningen måste, om icke annorledes öfverenskommits[2], antagas hafva gjorts beroende däraf, att han verkligen under hela den öfverenskomna tiden skulle komma att förvara saken. Då för öfrigt, enligt hvad förut påpekats, depositarien icke är berättigad till någon del af den ersättning, som kan vara utfäst, i händelse deponenten, brytande ingången öfverenskommelse om deposition, icke öfverlämnar saken i depositariens förvar, talar redan detta för riktigheten af det sagda.

Observeras bör dock ej mindre, att depositarien i visst fall, utan afseende däråt att det deponerade godset återfordras före den utsatta tidens utgång, äger utfå hela den ersättning, som kan vara aftalad, än äfven att han, då ersättning för förvaringen utfästs, icke alltid är berättigad till särskild godtgörelse för hafda nödiga utgifter. Om det framgår, att ersättningen utfästs *uteslutande* på grund af vid aftalets ingående förutsedda utgifter, som depositarien skulle vidkännas, är naturligtvis denne, om han vid sakens återfordrande verkligen haft samma utgifter, berättigad till hela öfverenskomna ersättningen. Men lika tydligt är, att han då icke äger därutöfver undfå någon godtgörelse för utgifterna.

[1] Har deponenten i förskott betalat ersättningen, äger han icke återfå någon del däraf.

[2] Naturligtvis kan öfverenskommelse härutinnan ske äfven tyst; och en sådan tyst öfverenskommelse torde ofta få anses vara för handen, då depositarien yrkesmässigt mottager gods till förvaring.

Har ersättningen — hvilket får antagas vanligen vara fallet — afsett såväl förutsedda utgifter för depositarien som dennes besvär, kan det ej heller vara riktigt att pålägga deponent, som före aftalad tid begär att få saken åter, skyldighet att gälda både den del af öfverenskomna ersättningen, som belöper på tiden intill sakens återfordrande, och särskild godtgörelse för depositarien tilläfventyrs åsamkade utgifter. Depositarien skulle nämligen härigenom obehörigen riktas. Å andra sidan kan det ej heller vara riktigt att alltid förklara honom skyldig att låta sig nöja med ersättning allenast i ettdera hänseendet. Antaget att förvaringen skulle räcka ett år; att saken tarfvade särskild tillsyn och omsorg; att ersättningen skulle utgå med 1,200 kronor; att i aftalet förutsatts, att depositarien till förvaringsplats skulle inom en månad uppföra en särskild byggnad; samt att, efter det depositarien i enlighet med sitt åtagande under första månaden uppfört byggnaden för en kostnad af 600 kronor, deponenten vid samma månads utgång återfordrar saken. Gifvetvis kan depositarien icke vara pliktig att såsom full betalning åtnöja sig med hvad af den utfästa ersättningen belöper på denna månad eller 100 kronor. Och då han är berättigad till ersättning jämväl för den tillsyn och omsorg, han i öfrigt ägnat saken, kan man ej heller afspisa honom med godtgörelse för byggnadens uppförande eller 600 kronor. Följande princip bör tillämpas: Deponenten har att lämna full godtgörelse för depositariens utgifter. Summan af dessa subtraheras från utfästa ersättningen. Hvad af den sålunda uppkomna resten belöper på den faktiska förvaringstiden, skall depositarien därjämte utbekomma. I anförda exemplet skulle depositarien alltså erhålla tillhopa 650 kronor. Med afseende å ifrågavarande spörsmål är slutligen att märka, att, om depositariens omförmälda utgifter (d. v. s. de, som förutsetts vid aftalet) skulle uppskattas till högre belopp än utfästa ersättningen, depositarien naturligtvis i allt fall icke äger utfå mera än som mot densamma svarar. Orimligt vore, om depositarien i något hänseende komme i bättre ställning,

därigenom att aftalet i förtid häfdes. Har han vid aftalet missräknat sig i fråga om utgifternas storlek, får han också finna sig i att icke blifva särskildt ersatt för den af honom i öfrigt utöfvade förvaringsplikten.

Om depositarien, när deponenten före den bestämda tidens utgång återfordrar saken, icke ännu haft några nödiga utgifter i och för densammas bevarande, är depositariens omförmälda rätt att af aftalad ersättning bekomma så mycket, som belöper på den tid, saken af honom innehafts, i visst fall inskränkt. Detta är nämligen förhållandet, då vid aftalets ingående uttryckligen föreskrifvits eller uppenbarligen förutsatts, att depositarien skulle vidkännas vissa utgifter, som, därest aftalet skulle räcka öfverenskomna tiden, voro oundgängliga, och med hänsyn till hvilka ock beloppet af ersättningen bestämts. För den händelse dessa utgifter icke vid aftalet uppskattats, bör därföre sådan uppskattning sedermera äga rum, samt beloppet af utgifterna frändragas öfverenskomna ersättningssumman, hvarefter resten lägges till grund af bedömande, af hvad depositarien skall utbekomma.

I det fall att aftalet afsett obestämd tid, är depositarien utan afseende å tiden för sakens återfordrande berättigad att utfå hela den ersättning, som kan vara emellan kontrahenterna öfverenskommen. Dock bör den begränsning härutinnan iakttagas, som kan vara en följd däraf, att, såsom nyss förut anmärkts, ersättningen tilläfventyrs utfästs med särskild hänsyn till vissa uttryckligen föreskrifna eller uppenbarligen förutsatta utgifter.

Med afseende å rätt för depositarie, som betingat sig godtgörelse för förvaringen, att därjämte erhålla ersättning för nödiga kostnader hänvisas för öfrigt till 8 §.

Se utländsk lagstiftning sid. 146.

Depositarien har skyldighet att vid depositionstidens tilländagång till deponenten utgifva, jämte den deponerade saken, däraf fallen afkomst.

Lagkommittén uttryckte detta på följande sätt (8 kap. 3 §): »Har af inlagsgods frukt eller afvel fallit; vare innehafvaren skyldig den till ägaren utgifva eller ersätta.»

I lagberedningens förslag erhöll ifrågavarande stadgande följande något förändrade lydelse: »Har af inlagsgods frukt eller annan afkomst fallit; vare innehafvaren skyldig den till ägaren utgifva.»

Ur motiven: »Lagkommitténs 3 § ålägger depositarien alternativt att till ägaren utgifva eller ersätta afkomst af inlagsgods. Men på det icke denna föreskrift må kunna så tydas, att det får bero af innehafvaren själf att efter behag antingen utgifva afkomsten eller ersätta den, har beredningen icke särskildt omnämnt ersättningsskyldigheten, helst innehafvaren ändå icke kan befrias från densamma, om han icke kan utlämna själfva afkomsten.»

Att lagberedningen med sitt uttryck »frukt eller annan afkomst» icke afsett annat än hvad lagkommittén velat framhålla med orden »frukt eller afvel», lärer vara alldeles uppenbart.

Beträffande den betydelse, »afkomst» uti ifrågavarande hänseende rätteligen bör äga, hafva emellertid olika meningar sökt göra sig gällande. En åsikt förfäktar sålunda, att därmed förstås hvarje föremål af värde af hvad slag det vara må, som under depositionstiden på ett eller annat (behörigt eller obehörigt) sätt, direkt eller indirekt, härflutit af saken. Enligt en annan uppfattning är afkomst af saken allenast liktydigt med fysiska produkter af densamma, t. ex. ägg, ull och mjölk o. s. v. i förhållande till de djur, af hvilka de erhållas; kalfvar, föl o. s. v. i förhållande till modren; frukter i förhållande till träden.

Den senare definitionen är dock för trång, likasom den förra är för vid. Det bör nämligen icke kunna förnekas, att t. ex. vinst, som utfallit på en deponerad obligation eller lottsedel, måste betraktas såsom afkomst lika väl som föl efter ett deponeradt sto. Å andra sidan synes det vara alldeles klart, att icke den inkomst, som depositarien hufvudsakligen ge-

nom sina kroppsliga eller intellektuella förmögenheter men med saken såsom medel kan uppnå, är att anse såsom afkomst af saken.

Det rätta är utan tvifvel att med afkomst förstå dels det, som direkt kommer af saken, såsom afvel efter djur eller frukt af träd, dels ock det som direkt härflyter af äganderätten till saken, såsom utdelning å aktie, vinst på en lottsedel och ränta å en skuldsedel.[1]

I öfverensstämmelse härmed yttras ock i motiven till lagen om köp och byte:

»Afkastningen kan vara af två olika slag: å ena sidan den med korta mellantider återkommande s. k. löpande afkastningen, å andra sidan den mera tillfälliga eller oregelbundna, hvilken senare någon gång kan vara helt opåräknad. Till det förra slaget hör exempelvis mjölk, ägg, spillning; till det senare slaget åter afkomma af boskap, premier eller pris för utställda föremål, vinst å premieobligation.»

I detta ämne har emellertid ännu en mening blifvit framförd: Hänsyn måste — säger man — tagas till den omständigheten, i hvad mån ett visst inkomstbringande resultat haft sin grund hufvudsakligen i sakens beskaffenhet eller i depositariens verksamhet. I förra fallet förefinnes »afkomst», hvartill alltså deponenten är berättigad; i det senare däremot icke. Om t. ex. en berömd författare deponerar ett manuskript, skulle depositarien, därest han (utan tillstånd) mot betalning uppläste manuskriptet, vara pliktig att till deponenten utgifva inkomsten af föreläsningen. Om åter en såsom förträfflig föreläsare känd man finge hos sig deponeradt ett manuskript från en för allmäheten okänd författare, skulle denne depositarie under angifna förhållande äga behålla inkomsten. Då lagen — anför man vidare — icke stadgat strängare straff för den, som utan lof brukar deponeradt gods, än 25 kronors böter, vore det ju helt

[1] I och för sig medför depositionsaftalet icke rätt för depositarien att uppbära vinsten eller räntan, men har han uppburit sådan, är han naturligtvis skyldig att betala den till deponenten.

naturligt, om depositarien mången gång skulle känna sig frestad att bruka saken, därest han vore viss att få för sig behålla den däraf vunna inkomsten, som naturligtvis kunde flerdubbelt öfverstiga nämnda belopp. Hvad särskildt nyss anförda exempel anginge, skulle det vara så godt som omöjligt för deponenten att visa någon skada genom depositariens rättsstridiga förfarande. Och i de allra flesta fall kunde det, då själfva saken icke tagit skada genom brukningen, ej ens blifva tal om något skadestånd.

Emot sistnämnda åsikt synes med fog kunna anmärkas: I båda de anförda exemplen var den inkomst, depositarien erhöll, afkomst af hans personliga verksamhet och icke af manuskriptet. Af lagkommitténs och lagberedningens uttryck, att depositarien skulle vara pliktig utgifva »frukt eller afvel» eller »frukt eller annan afkomst», som af den deponerade saken *fallit*, torde otvetydigt framgå, att, förutom frukt och afvel i egentlig bemärkelse, allenast sådana produkter af saken (af äganderätten till densamma) afsetts, hvartill depositarien icke medverkat.[1] Den omständigheten, att straff för olofligt nyttjande af deponeradt gods satts lågt, kan naturligtvis icke i och för sig föranleda till den slutsatsen, att sådant nyttjande medför skyldighet att utgifva den vinst, som däraf kan uppstå. Om depositarien, utan att deponenten däraf lidit skada, riktat sig genom att obehörigen hafva begagnat ett medel, som deponenten satt honom i händer, kan det visserligen synas för rättskänslan stötande, att depositarien får behålla vinsten och sålunda njuta frukterna af sitt rättsstridiga förfarande. Men det lärer icke vara möjligt att förhindra honom härifrån genom framkonstruerande af någon mer eller mindre konstlad betydelse af begreppet »afkomst». Och enligt svensk rätt torde obehörigt riktande utan samband med skada för annan icke vara tillfyllest-

[1] I samband härmed bör påpekas, att om någon, som fått utsädesspannmål i deposition, olofligen på sin mark utsår spannmålen, så kan deponenten tydligen icke vara berättigad till den skörd, som däraf uppkommer. Skörden är afkomst icke eller åtminstone icke uteslutande af den deponerade spannmålen utan framförallt af jorden i förening med depositariens arbete.

görande rättsgrund för betalningsskyldighet. Man tänke sig t. ex. det fall, att den, som i deposition erhållit en summa penningar, nedlagda i ett låst skrin, bryter detsamma och tillägnar sig penningarna samt använder dem till inköp af en lottsedel, hvarpå sedan vinst utfaller. Säkerligen skulle det icke falla någon svensk domare in att här förplikta depositarien att återbära mer än den förskingrade summan jämte laga ränta däråa.

För den händelse, att det deponerade föremålet af depositarien försäkrats t. ex. för skada af eld eller dylikt och sedermera förstöres eller skadas under sådana omständigheter, att försäkringssumman utgår, tillkommer denna deponenten. Dock har naturligtvis deponenten skyldighet att, så vidt ej annorlunda aftalats, återgälda depositarien utbetalda försäkringspremier.

Från schweiziska obligationsrätten (art. 478) anföres följande stadgande: »Der Hinterleger kann die hinterlegte Sache nebst allfälligem Zuwachs jederzeit zurückfordern, selbst wenn für die Aufbewahrung eine bestimmte Dauer vereinbart wurde. Jedoch hat er dem Aufbewahrer den Aufwand zu ersetzen, welchem dieser mit Rücksicht auf die vereinbarte Zeit gemacht hat.» I motiven anfördes, hurusom depositarien hade att utgifva »alle Früchte, die er von der Sache gezogen hat und die noch vorhanden sind, auch die eingezogenen Zinsen, Dividenden u. s. w.»

I tyska civillagen (§ 695) stadgas: »Der Hinterleger kann die hinterlegte Sache jederzeit zurückfordern auch wenn für die Aufbewahrung eine Zeit bestimmt ist.» I samma lags 699 § 2:dra stycket heter det vidare: »Endigt die Aufbewahrung vor dem Ablaufe der für sie bestimmten Zeit, so kann der Verwahrer einen seinen bisherigen Leistungen entsprechenden Theil der Vergütung verlangen, sofern nicht aus der Vereinbarung über die Vergütung sich ein anderes ergiebt.»

I ursprungliga texten till förslaget till ifrågavarande § hade därjämte föreskrifvits: »Der Verwahrer hat die hinterlegte Sache nebst den etwa davon gezogenen Nutzungen herauszugeben.» I motiveringen till sistnämnda stadgande — som ansågs erforderligt för att påpeka att icke allenast talan på grund af obehörigt riktande stode deponenten till buds — framhölls, att det däremot vore onödigt att särskildt stadga skyldighet för depositarien att till deponenten utgifva »Zuwachs».

I österrikiska lagen (§ 962) stadgas skyldighet för deponent, som i förtid återfordrar saken, att ersätta depositarien kostnader, som han gjort med afseende å den bestämda tiden. I tyska lagen har däremot denna skyldighet, hvilken ansetts självklar, icke särskildt omnämnts.

Franska civillagens art. 1944, 1934 och 1936 äro så lydande: »Le dépôt doit être remis au déposant aussitôt qu'il le réclame, lors même que le contrat aurait fixé un délai déterminé pour la restitution; à moins qu'il n'existe, entre les mains du dépositaire, une saisie-arrêt ou une opposition à la restitution et au déplacement de la chose déposée.» »Le dépositaire auquel la chose a été enlevée par une force majeure, et qui a reçu un prix ou quelque chose à la place, doit restituer ce qu'il a reçu en échange.» »Si la chose déposée a produit des fruits qui aient été perçus par le dépositaire, il est obligé de les restituer.»

Ehuru regeln sålunda är, att depositarien har skyldighet att till deponenten utgifva all af saken fallen afkomst — detta ord fattadt i den ofvan angifna bemärkelsen — och följaktligen jämväl, därest depositarien sig till nytta förbrukat afkomsten, att lämna deponenten ersättning härför, ligger det dock stundom i sakens natur, att slik skyldighet icke förefinnes. Den t. ex., som i deposition mottager en ko, måste, om annat icke stadgats, ofta äga att på grund af depo-

nentens presumerade samtycke utan redovisningsskyldighet tillgodogöra sig mjölken.

Förut har framhållits, hurusom deponenten har rätt att genast *häfva* aftalet, därest depositarien, utan att laga anledning därtill förefunnits, bryter mot föreskrifter, som deponenten med afseende å förvaringen kan hafva lämnat, eller därest depositarien utan lof brukar saken eller lämnar den till annan person. Detta har sin betydelse i det fall, att ersättning för förvaringen utfästs. Har depositarien å sin sida brutit mot aftalet, äger han nämligen icke påfordra, att deponenten fullgör sina åtagna skyldigheter. Dock har han i allt fall rätt till godtgörelse för å saken nedlagda, nödiga kostnader.

Vägrar depositarien att på deponentens anmaning utlämna den deponerade saken, blir depositariens ansvarighet för densamma därigenom i väsentlig mån skärpt. Visserligen finnes icke i vår lag något uttryckligt stadgande om påföljden för dylik vägran. Men af begreppet lagstridigt dröjsmål i allmänhet följer, att faran för saken öfvergår på depositarien. Denne blir skyldig att ansvara till och med för sådan skada, som uppstått af våda. Det har uppgifvits, att billigheten fordrade att frikänna depositarien från ansvar, ifall han kunde styrka, att skadan skulle hafva träffat saken, äfven om den vederbörligen blifvit öfverlämnad till deponenten. Till denna slutsats har man jämväl analogivis velat komma, i det man åberopat det förhållande, att depositarie, som icke ställt sig till efterrättelse af deponenten gifna föreskrifter med afseende å förvaringsplats eller sättet för förvaringen, kunde freda sig från ansvarighet för skada genom våda, därest han förmådde visa, att skadan skulle uppkommit, äfven om föreskrifterna blifvit följda. Men man har härvid förbisett, att af den omständigheten, att skadan skulle hafva

träffat saken, jämväl i händelse den i rätt tid återställts till deponenten, ingalunda med nödvändighet följer, att deponenten skulle hafva kommit att däraf blifva lidande, enär han möjligen kunde, innan olyckan timade, hafva försålt eller på annat sätt dragit nytta af saken.

I lagkommitténs och lagberedningens förslag (8 kap. 1 §) stadgades också ovillkorligen: »Tredskas han, som godset innehafver, att gifva det ut, då det rätteligen fordras åter: svare till all skada, som däråa sedan uppkommer, ändå att den af våda sker.»

Med afseende å depositaries rättighet att påfordra befrielse från förpliktelsen att längre förvara den deponerade saken medgifver ifrågavarande paragraf honom dylik rättighet utan någon som helst begränsning. Påståendet att depositarien, därest viss tid bestämts, måste vara skyldig att behålla saken så länge han lofvat — till stöd hvarför uppgifvits, att uti paragrafen *supponerats*, att aftalet afsett obestämd tid — är oriktigt. Det kan ju icke vara möjligt att antaga, att lagstiftaren med bestämmelsen i första punkten af paragrafen velat utsäga allenast något så självklart, som att depositarien, då viss tid för aftalet ej bestämts, äger att när som helst återlämna godset.

Om emellertid depositarien åtagit sig att under viss tid förvara saken och därjämte bestämts, att ersättning för förvaringen skall utgå, är han icke berättigad att före utgången af den sålunda aftalade tiden fordra sakens återtagande. Bestämmelserna uti detta kapitel hafva nämligen, såsom förut anmärkts, tillkommit särskildt med hänsyn till de fall, att ersättning för förvaring icke utfästs. Det kan icke hafva varit lagstiftarens mening att uttala en från allmänna rättsprinciper så vidt skild grundsats, som att depositarie utan afseende å ingången öfverenskommelse om ersättning och om viss tid alltid skulle äga att rygga aftalet. Sådan befogenhet kan tillkomma honom endast i händelse det på grund af

oförutsedda omständigheter blir honom mycket svårt eller omöjligt att fortfarande ombesörja förvaringen. I fråga om rätt för honom att under dylikt förhållande (helt eller del vis) utbekomma öfverenskommen ersättning jämte godtgörelse för särskilda kostnader hänvisas till hvad förut yttrats om det fall, att deponenten i förtid återfordrar saken. (Jfr sid. 140.) — I fall depositionen afsett obestämd tid, torde depositariens rätt till betingad ersättning i dess helhet vara beroende däraf, att han icke återlämnar godset tidigare än deponenten vid aftalets ingående rimligen kan antagas hafva förutsatt.

Depositarie, som önskar befrielse från sin ingångna förbindelse, har att tillsäga deponenten, att han må hämta sitt gods åter. Att denna tillsägelse icke alltid kan hafva den verkan, att depositariens lagbestämda ansvarighet för godset genast upphör, ligger dock i sakens natur. Deponenten måste hafva skälig tid på sig att vidtaga andra åtgärder till godsets bevarande. — Lagen lämnar icke någon anvisning, huru den depositarie har att förfara, som önskar blifva fri från aftalet men icke kan anträffa deponenten med tillsägelse. (Se härom sid. 154.)

Om viss tid för förvaringen bestämts, är naturligtvis deponenten skyldig att vid utgången af denna tid utan tillsägelse afhämta godset. Paragrafens föreskrift om tillsägelse kan, då aftalet träffats på bestämd tid, endast afse det fall, att depositarien vill återlämna godset före den aftalade tidens utgång.

I schweiziska obligationsrätten, art. 479, stadgas: »Der Aufbewahrer kann die hinterlegte Sache vor Ablauf der bestimmten Zeit nur dann zurückgeben, wenn unvorhergesehene Umstände ihn ausser Stand setzen, die Sache länger mit Sicherheit oder ohne eigenen Nachteil aufzubewahren. Ist keine Zeit für die Aufbewahrung bestimmt, so kann der Aufbewahrer die Sache jederzeit zurückgeben.»

Motsvarande stadgande i tyska civillagen, § 696, är så lydande: »Der Verwahrer kann, wenn eine Zeit für die Aufbewahrung nicht bestimmt ist, jederzeit die Rücknahme der

hinterlegten Sache verlangen. Ist eine Zeit bestimmt, so kann er die vorzeitige Rücknahme nur verlangen, wenn ein wichtiger Grund vorliegt.» Ungefär enahanda bestämmelser finnas i österrikiska rätten, §§ 962 och 963.

Tredskas deponenten att återtaga sitt gods, då depositarien rätteligen sådant påfordrar eller då bestämd tid för förvaringen är ute, skall deponenten själf »stå all fara».

Angående innebörden af detta uttryck har samstämmighet ingalunda varit rådande.

Den förr vanligaste meningen torde emellertid hafva varit, att depositariens genom aftalet uppkomna aktiva förvaringsplikt på grund af deponentens tredska förbyttes till en passiv förvaringsplikt. Depositarien skulle icke vara pliktig att å godset nedlägga något för dess bevarande nödigt arbete; han behöfde icke till deponentens fördel vidtaga någon som helst positiv åtgärd. Å andra sidan skulle han svara allenast för sådan skada, som uppkommit genom någon hans positiva åtgärd.[1]

Med fog kan dock ifrågasättas, att förevarande mening ej längre bör tagas för god, sedan lagen om köp och byte uttryckligen uttalat sig för en annan princip. Enligt 33 § i denna lag kan sålunda den omständigheten, att köpare underlåter att i rätt tid afhämta eller mottaga det köpta godset, icke befria säljaren från skyldighet att ägna detsamma nödig vård.

Om enahanda princip tillämpas å depositarie, och den allmänna ansvarighetsregeln alltså skall gälla äfven efter det deponenten låtit dröjsmål i afseende å godsets afhämtande komma sig till last,[2] uppkommer emellertid en hart när

[1] Den, som i förvar mottagit kreatur, ådrager sig naturligtvis ansvar för djurplågeri, därest han — låt vara efter det deponenten gjort sig skyldig till dröjsmål i afseende å afhämtande af kreaturen, — underlåter att gifva dem föda. En annan sak är, om deponenten är berättigad till ersättning för den skada, som genom dylik underlåtenhet kan tillskyndas honom.

[2] Dröjsmålet bör dock bidraga till ansvarighetens minskning *inom* den af lagen angifna ramen.

olöslig svårighet att nöjaktigt förklara det uti ifrågavarande lagrum använda uttrycket, att deponenten själf skall »stå all fara». Detta uttryck skulle nämligen i så fall endast innebära, att depositarien, sedan deponenten gjort sig skyldig till dröjsmål, icke svarade för skada, uppkommen af våda. Men såsom under 2 § påvisats, gör depositarien ej heller detta enligt den allmänna ansvarighetsregeln.[1]

En mening förfäktar, att depositarien har samma ansvar som den, i hvars besittning gods mot hans vilja varder öfverlämnadt. Det bör emellertid ihågkommas, att någon på alla förekommande händelser användbar regel, hvarefter ansvaret i sistnämnda fall skall mätas, icke är möjlig att uppställa. Om t. ex. någon i annans frånvaro mot dennes förut gifna förbud i hans bostad inlägger gods af sådan beskaffenhet, att afsevärdt intrång därigenom förorsakas, är innehafvaren af bostaden uppenbarligen berättigad att utan vidare genom godsets utflyttande omedelbart skilja sig från dess besittning. Men dylik befogenhet tillkommer tydligen icke en depositarie.

Om åter gods, som sålunda obehörigen inlägges, är af ringa omfång och ej heller i öfrigt af beskaffenhet att förorsaka någon märkbar olägenhet (t. ex. en bok, som från bokhandel sändes till påseende), förefinnes för visso ingen befogenhet för bostadens innehafvare att på angifna sätt frigöra sig från godsets besittning, utan är denne verkligen likställd med en depositarie, som icke kan förmå deponenten att afhämta hvad som deponerats.

Enligt en annan åsikt befrias depositarien genom deponentens tredskan att återtaga godset från sin kontraktsplikt och varder för framtiden förbunden endast till den omsorg, som hvarje innehafvare af annans gods måste ägna detsam-

[1] Det kan förtjäna anmärkas, hurusom lagkommissionen uttalade den åsikten, att om deponenten ej efter anmaning afhämtade godset samt offentlig myndighet ej heller ville »sig thermed befatta», depositarien kunde »häfva depositum uth». Denna åsikt, som lagkommissionen torde hafva hämtat från tidigare romerska jurister, synes icke hafva godkänts vid lagens slutliga affattning. I nutida rättsåskådning är ock denna åsikt allmänt öfvergifven.

ma. I sak skiljer sig denna åsikt icke mycket från den ofvan i texten såsom riktig betecknade. Den, som utan uppdrag af ägaren omhändertager gods, har sålunda i och med detsamma iklädt sig skyldighet att vårda detsamma. Likasom en vanlig depositarie är han förbunden till aktiv förvaringsplikt; och visst är att han lika litet som en depositarie har befogenhet att godtyckligt till skada för ägaren skilja sig från det en gång omhändertagna godset (jfr rättsfall å sid. 58 och 60). Om man t. ex. på en gata finner en ring, som där blifvit tappad, har man visserligen ingen juridisk plikt att upptaga ringen för att söka återställa den till ägaren. Men om man nu gör detta, har man icke rättighet att en tid därefter åter utlägga ringen på den plats, där den hittades. Den, som tillvaratager en sak, hvilken sedan förkommer eller skadas, lärer icke kunna freda sig från ersättningsskyldighet med mindre han förmår visa, att han därtill varit utan skuld, fastän man vid afgörande af frågan, huruvida skuld föreligger, i tvifvelaktiga fall bör bedöma honom mildare än en depositarie.

Åtskilliga andra tolkningar af förenämnda uttryck hafva förekommit. Än har man sålunda sagt, att depositarien icke svarar för något vållande. Än har man velat befria honom från ansvar för skada, uppkommen genom mindre förseelse, i följd hvaraf han skulle vara skyldig ersätta allenast sådan skada, som han uppsåtligen eller medelst grof vårdslöshet förorsakat. Slutligen har det blifvit sagdt, att depositarien, i händelse deponenten tredskas att återtaga godset, icke har större ansvar för detsamma än hvilken annan person som helst. Härvid är emellertid att märka, att om någon vetat brott vara å färde, däraf annans egendom, som icke är i den förres vård, sättes i fara, denne dock aldrig vid påföljd att eljest vara skadeståndsskyldig är förbunden att förhindra brottet. I afseende härå erinras om stadgandet i 3 kap. 8 § strafflagen, så lydande: »Har annan, än de personer, som i 7 § nämnda äro (d. v. s. föräldrar, fosterföräldrar eller andra uppfostrare eller förmyn-

dare), vetat brott, däraf någons lif, hälsa, frihet eller egendom i synnerlig fara sattes, å färde vara, och underlåtit att det i tid, så att faran afvärjas kunde, upptäcka, när det utan angifvelse till åtal ske kunnat; varde ock han straffad såsom i 7 § sägs.» Brottslighet enligt detta lagrum medför emellertid icke skyldighet att till målsägande utgifva skadestånd. I ett rättsfall, där detta spörsmål var före, yttrade underrätten, att styrkt vore *att* Hansson och Heddelin i samråd beslutat antända södra längan å Gunnaröd; *att* Hansson sedermera uppsåtligen satt eld å denna byggnad med påföljd, att densamma nedbrunnit; *samt att* Tengvall vetat brottet å färde vara och likväl underlåtit att det upptäcka i tid, så att faran afvärjas kunnat; och dömdes förty samtlige de tilltalade till ansvar samt Hansson och Heddelin, hvilkendera gälda gitte, till utgifvande af skadestånd, hvarjämte Tengvall förpliktades att utgifva skadeståndet, i den mån det ej kunde utfås af de öfriga tilltalade. Hofrätten fann ej skäl göra ändring i underrättens utslag. Men »enär Tengvall icke gjort sig skyldig till sådan brottslighet, som enligt lag medförde förpliktelse att till målsägande utgifva skadestånd», befriade Kungl. Maj:t, som i öfrigt ej gjorde ändring i underdomstolarnas beslut, Tengvall från den honom ålagda ersättningsskyldighet. (Kungl. Maj:ts utslag den 12 jan. 1891; H. 1891 s. 9.)

Om aftalet afser obestämd tid, är det för depositarien, i händelse deponentens vistelseort är okänd, icke möjligt att uppsäga aftalet. Här kan sålunda icke blifva tal om någon förändring i anseende till arten af den normala ansvarigheten.

I öfverensstämmelse med hvad förut sagts står det emellertid öppet för depositarien, om han icke utan särdeles afsevärd olägenhet längre kan förvara den deponerade saken, att öfverlämna den till annan person med iakttagande af hvad å sid. 70 yttrats. Se jämväl sid. 157.

Härefter följer i ordningen att till besvarande upptaga spörsmålet, i hvad mån depositarien, i händelse deponenten låter lagstridigt dröjsmål komma sig till last med afseende å återtagande af den deponerade saken, äger befria sig från bördan att längre innehafva densamma.

Lagkommittén föreslog härutinnan följande stadgande (8 kap. 5 §): »Nu vill ej den, som godset emottog, hafva det längre i förvar; säge då till ägaren, att han måtte hämta det åter. Gör han ej det; lite innehafvaren till Konungens befallningshafvande, som äger tillhålla honom att godset afhämta, eller låta det, på hans kostnad, honom tillställas eller, där det ej ske kan, å offentlig auktion säljas och auktionsmedlen i länets ränteri förvaras, till dess han kommer. Ägare, som försummat taga åter inlagsgods, när han därom tillsagd blifvit, stånde sedan själf all fara för godset.»

Lagberedningens motsvarande stadgande lydde sålunda: »Vill ej den, som inlagsgods emottog, hafva det längre i förvar; då må han anmana ägaren att det återtaga. Gör ägaren ej det, eller är han frånvarande och kan ej med anmaning träffas; lite den, som godset innehafver, till Konungens befallningshafvande, och tillhålle han ägaren att godset afhämta, eller låte det, på dennes kostnad, honom tillställas eller, där det ej ske kan, å offentlig auktion säljas och auktionsmedlen i länets ränteri förvaras, till dess han kommer. Ägare, som försummat taga åter inlagsgods, när han därom tillsagd blifvit; stånde sedan själf all fara för godset.»

Lagkommittén afgaf följande motivering: »Då lagens ord i 12 kap. 6 § handelsbalken, att ägare, som försummar att på innehafvarens tillsägelse taga åter inlagsgods, skall själf stå all fara för godset, ej må så tydas, som skulle innehafvaren kunna saklöst lämna godset utan vård; och föreskrift således är nödig, huru man må i slikt fall från godsets vidare vård befrias, har kommittén gifvit innehafvaren anvisning att vända sig till Konungens befallningshafvande, som har att tillhålla ägaren att afhämta godset eller låta det,

på hans kostnad, honom tillställas eller, när det ej kan ske, å offentlig auktion säljas och auktionsmedlen i länets ränteri förvaras, till dess han kommer.»

Under åberopande af hvad lagkommittén och lagberedningen sålunda föreslagit har man påstått att, i händelse deponenten gjort sig skyldig till lagstridigt dröjsmål, depositarien skulle vara berättigad att erhålla Konungens befallningshafvandes handräckning att få den deponerade saken på deponentens bekostnad honom tillställd eller, där det ej kan ske, å auktion försåld.

Detta är dock icke riktigt. I gällande lag lärer man förgäfves söka efter ett stadgande, som kan grundlägga dylik skyldighet för Konungens befallningshafvande (eller öfverexekutor). Att lagkommittén med ifrågavarande stadgande afsåg att införa en *nyhet* i lagstiftningen framgår ock af ofvannämnda motivering.

Denna fråga torde dock numera sakna praktisk betydelse.

Det är nämligen att antaga, det bestämmelserna i 34 § af lagen om köp och byte komma att analogiskt tillämpas jämväl å deposition. I detta lagrum är stadgadt, att om, sedan köparen gjort sig skyldig till dröjsmål, säljaren ej utan väsentlig kostnad eller olägenhet kan fortfara med godsets vårdande, eller köparen ej förfogar öfver godset inom skälig tid efter det han blifvit därom tillsagd, säljaren äger låta det för köparens räkning säljas å offentlig auktion, med skyldighet dock för säljaren att, såvidt ske kan, i god tid gifva köparen underrättelse om tid och plats för auktionen. Kan ej försäljning sålunda ske, eller är uppenbart, att de med försäljningen förenade kostnader ej skulle kunna ur köpeskillingen utgå, har säljaren rätt att bortskaffa godset.[1]

Förutom nyssnämnda befogenhet gifver deponentens dröjsmål depositarien (alternativt) rätt att utan vidare åter-

[1] Att depositarien i visst fall har skyldighet att ombestyra godsets försäljning, har förut påvisats. Se sid. 17.

ställa godset till deponenten på dennes bekostnad likasom att, med iakttagande af hvad å sid. 71 yttrats, öfverlämna förvaringen åt tredje man.

Beträffande det fall, att aftalet afser obestämd tid och deponentens vistelseort är okänd, lärer depositarien, änskönt dröjsmål å deponentens sida i afseende å godsets afhämtande här icke kan ifrågakomma, hafva rätt, i enlighet med hvad ofvan framhållits, försälja godset. Dock synes härvid böra förutsättas, att svårighet möter för förvaringens öfverlämnande till tredje man eller att depositarien på grund af aftalet är berättigad till ersättning ur godset, i hvilken händelse det icke skäligen kan af honom fordras, att han skall till tredje man öfverlåta förvaringen, då han ju därigenom skulle gå miste om den säkerhet för ersättningen, som i godset blifvit honom af lagen tillförsäkrad.

Om depositarien obehörigen utlämnar det deponerade godset till annan än deponenten, är depositarien enligt allmänna rättsregler skyldig att omedelbart ersätta deponenten den däraf uppkomna skadan. Deponenten är alltså icke pliktig att i första hand vända sig mot den, till hvilken godset sålunda utlämnats.

Anhåller någon att å deponentens vägnar eller eljest i hans ställe få godset till sig utlämnadt, har depositarien att på egen risk pröfva äktheten af de handlingar, som den förstnämnde till styrkande af sin behörighet därutinnan kan förete. (Jfr sid. 112.)

Nedannämnda rättsfall, ehuru icke någotdera afser deposition, äro härvid af intresse.

Vid frånträdande af förvaltningen af Husby Rekarne sockens magasinskassa öfverlämnade Per Olsson till socknens kommunalnämnd en af Anders Persson till magasinskassan eller order d. 3 jan. 1867 utgifven, med borgen af H. E. Rosenberg försedd skuldförbindelse å 1,333 rdr med ränta. Kommunalnämnden godkände emellertid icke skuldförbindelsen

utan instämde Per Olsson med yrkande att af honom utfå beloppet; och blef betalningsskyldighet Per Olsson ålagd. Kommunalnämnden hade emellertid återställt förbindelsen i öfverkorsadt skick till Anders Persson. Per Olsson instämde härefter kommunalnämndens medlemmar med påstående om åläggande för dem att på Per Olsson behörigen transportera och till honom aflämna Anders Perssons förbindelse eller ock till Per Olsson betala det belopp, han nödgats utgifva eller med ränta och exekutionskostnad tillhopa 1,620 rdr 86 öre jämte ränta. — Sedan underrätten förklarat Per Olssons talan icke kunna bifallas, meddelade hofrätten följande dom: Emedan utredt vore, att, efter det Per Olsson vid frånträdande af magasinskassans förvaltning till kommunalnämnden öfverlämnat ifrågavarande förbindelse, men densamma icke blifvit såsom redovisning godkänd, och Per Olsson blifvit i mot honom af kommunalnämnden anställd rättegång förpliktad att till kommunalnämnden utgifva 1,333 rdr med ränta från d. 1 jan. 1867, Per Olsson fullgjort den honom sålunda ålagda betalningsskyldighet; ty och som vid sådant förhållande Per Olsson varit lagligen berättigad att återbekomma ofvan omförmälda, af honom till kommunalnämnden såsom redovisning aflämnade förbindelse, men, enligt hvad upplyst vore, berörda förbindelse blifvit från kommunalnämnden d. 2 jan. 1868 i öfverkorsadt skick till Anders Persson återställd; alltså och då Per Olssons motparter, hvilka vid tiden, då förbindelsen till Anders Persson återställdes, ostridigt utgjorde Husby Rekarne sockens kommunalnämnd och sålunda vore för kommunalnämndens berörda åtgärd ansvariga, i följd häraf jämväl vore skyldiga att för mistningen af ifrågavarande förbindelse hålla Per Olsson skadelös, blef, med ändring af underrättens beslut, Per Olssons i saken förda talan i så måtto bifallen, att hans motparter förpliktades att en för alla och alla för en mot kvitto till Per Olsson utgifva 1,333 rdr jämte ränta från d. 3 jan. 1867. — Denna dom blef af Kungl. Maj:t gillad. (Kungl. Maj:ts dom den 6 april 1876; H. 1876 s. 196.)

A. Petersson anförde efter stämning å Sundsvalls enskilda bank: Petersson hade såsom säkerhet för ett honom hos banken beviljadt kreditiv å 5,000 kr. att begagnas intill år 1881 pantsatt ett af honom utgifvet löpande skuldebref å 15,000 kr., intecknadt i Peterssons fastighet. Oaktadt banken d. 14 maj 1881 bekommit full likvid, hade banken utlämnat inteckningen till obehörig person, länsmannen L. Stjernström, hvilken därefter mot säkerhet af inteckningen för egen del undfått lån. Då detta ej i rätt tid infriats, hade inteckningen å offentlig auktion försålts. På grund häraf yrkade Petersson, att banken måtte förpliktas återställa inteckningen eller också utgifva 15,000 kr. Banken genmälde: Sedan Petersson oaktadt upprepade påminnelser underlåtit infria sin skuld, hade Stjernström en dag anmält sig för att å Peterssons vägnar inbetala densamma, och hade därvid, sedan likviden fullgjorts, Stjernström utbekommit inteckningen jämte kreditivkontraktet. Banken hade enligt kontraktet varit berättigad att vid uraktlåten likvid efter godtfinnande använda panten. — Underrätten yttrade, att som ostridigt vore, ej mindre att omstämda, i innehafvarens hand gällande inteckning blifvit till banken lämnad såsom säkerhet för ett kreditivlån, än äfven att Petersson, hvilken icke visat, att han vid erhållandet af detta lån tingat andra villkor, än dem banken upplyst vara vid dylika låns utlämnande från nämnda bank i allmänhet vanliga, underlåtit att å förfallotiden inbetala sin kreditivskuld; alltså och då banken i följd häraf varit lagligen oförhindrad att, på sätt som skett, för sin ifrågavarande fordran hos Petersson emot inteckningens utlämnande genom Stjernström mottaga betalning, ogillades käromålet. — Hofrätten utlät sig däremot genom dom, att emedan banken, som ostridigt den 14 maj 1881 erhållit full likvid för ifrågavarande, af Petersson hos banken upptagna kreditivlån å 5,000 kr., icke visat, att banken för erhållande af likvid för sin berörda fordran måst i större eller mindre mån tillgodogöra sig innehållet af ifrågakomna, utaf Petersson till säkerhet för kreditivskulden

lämnade inteckning å 15,000 kr., samt vid sådant förhållande banken saknat laglig befogenhet att till annan än Petersson eller den, som af honom därtill bemyndigats, utlämna inteckningen, men banken, som uppgifvit sig hafva till Stjernström lämnat inteckningen, emot Peterssons bestridande icke ådagalagt, att Stjernström erhållit sådant uppdrag af Petersson, ty pröfvade hofrätten rättvist att, med ändring af underrättens beslut, förplikta banken att till Petersson genast återställa inteckningen eller ock att, därest sådant ej kunde ske, till Petersson utgifva ersättning för honom genom bankens berörda förfarande tillskyndad skada; om beloppet hvaraf parterna i brist af godvillig öfverenskommelse finge särskildt tvista. — Hofrättens dom blef på nedre revisionens hemställan af Kungl. Maj:t fastställd. (Kungl. Maj:ts dom den 30 mars 1886; H. 1886 s. 175.)

Genom Kungl. Maj:ts dom den 30 mars 1886 ålades Sundsvalls enskilda bank att till A. Petersson, hvilken för ett honom beviljadt kreditivlån hos banken pantsatt ett af honom till viss man eller order utgifvet, intecknadt skuldebref å 15,000 kronor med ränta, genast återställa samma skuldebref eller, om detta icke kunde ske, till Petersson utgifva ersättning för den honom genom bankens förfarande att till obehörig person utlämna skuldebrefvet tillskyndade skada, om beloppet hvaraf parterna i brist af godvillig öfverenskommelse finge särskildt tvista. Petersson instämde sedermera banken med yrkande, att som vid försök till verkställighet af Kungl. Maj:ts dom banken förklarat sig ej kunna återställa skuldebrefvet, banken måtte förpliktas att i skadestånd till Petersson utgifva genom skuldebrefvet förskrifna 15,000 kronor med ränta, hvarjämte Petersson fordrade godtgörelse för skada och förlust, som han lede, bland annat, till följd däraf, att det i hans fastighet intecknade skuldebrefvet, som vore till betalning förfallet, kunde när som helst göras mot Petersson gällande, och i så måtto att Petersson ej kunde för längre tid än ett år åt gången till annan person utarrendera fastigheten. — Underrätten ytt-

rade, att som Petersson ej ens uppgifvit än mindre visat, att han nödgats infria skuldebrefvet, vid hvilket förhållande Peterssons yrkande om bankens förpliktande att till Petersson betala skuldebrefvets belopp vore för tidigt väckt; alltså och då Petersson i öfrigt icke mot bankens bestridande lagligen styrkt sina i stämningen framställda påståenden, kunde Peterssons talan för närvarande icke bifallas. — Hofrätten utlät sig däremot i dom, hvari Kungl. Maj:t på hemställan af nedre revisionen ej gjorde ändring, att som Kungl. Maj:ts dom måste så förstås, att banken skulle hålla Petersson skadeslös för den förlust, som kunde komma att tillskyndas Petersson därigenom, att skuldsedeln icke genast till honom återställdes; förty och då banken allt ditintills icke inlöst skuldsedeln från dess nuvarande innehafvare och återställt densamma till Petersson, och Petersson förgäfves sökt att genom annan person få skuldsedeln för sin räkning inlöst, till följd hvaraf den Petersson tilldömda skadeersättningen ej kunde till beloppet bestämmas; men af hvad i saken förekommit vore uppenbart, att Petersson genom bankens förfarande oaflåtligen lede förlust därigenom, att ifrågavarande, af honom utfärdade och i hans fastighet intecknade skuldebref, som vore af löpande egenskap och till betalning förfallet, när som helst kunde af skuldsedelns innehafvare göras gällande mot Petersson; alltså och då ostridigt vore, att banken till betäckande af Peterssons ofvan omförmälda kreditivskuld icke användt större eller mindre del af det i skuldsedeln förskrifna belopp, bifölle hofrätten, med ändring af underrättens beslut, på det sätt Peterssons i saken förda talan, att banken förpliktades att, därest banken icke till Petersson återställde skuldsedeln inom viss, utsatt tid, i Västernorrlands läns ränteri nedsätta så stort belopp, som motsvarade skuldsedelns kapital 15,000 kronor jämte ränta, vid påföljd för underlåtenhet däraf, att ett belopp, motsvarande samma kapital och ränta, finge på anmälan af Petersson genom exekutors försorg hos banken uttagas och i nämnda ränteri nedsättas med rättighet för Petersson ej mindre att,

sedan han infriat skuldsedeln, af det sålunda nedsatta beloppet lyfta hvad han kunde visa sig hafva varit lagligen nödsakad att för infriande af skuldsedeln utbetala än ock att, därest Petersson för sådant ändamål nödgades utgifva mera än nedsatt blifvit, för utbekommande däraf föra särskild talan emot banken efter befogenhet. (Kungl. Maj:ts dom den 8 december 1890; H. 1890, s. 459.)

Härmed må följande rättsfall jämföras.

G. Holmberg hade hos Kronobergs läns sparbank erhållit ett lån å 6,000 kr. och till säkerhet därför pantsatt ett af honom utgifvet, intecknadt skuldebref på samma belopp. Därjämte hade J. Sonesson jämte andra ingått borgen för lånet enligt förbindelse, så lydande: »Sedan den hypotiserade inteckningen är använd för återbetalningen af ofvanstående lånesumma, gå undertecknade, en för alla och alla för en, i borgen såsom för egen skuld för återstoden.» Sedan Holmberg verkställt en del afbetalningar, infriade Sonesson lånets återstod och utbekom därvid inteckningen jämte lånereversalet. Holmgren instämde därefter sparbanken samt anförde: Af den omständigheten att Sonesson erhållit inteckningen, utan att densamma försetts med anteckning om det belopp, hvarför den då stått i pant, hade blifvit en följd, att Holmberg, som försålt intecknade fastigheten, därvid å köpeskillingen nödgats vidkännas afdrag för inteckningens hela belopp och sålunda lidit förlust, motsvarande hvad Holmberg å sin skuld till sparbanken afbetalt eller 1,074 kr. 6 öre. På grund häraf yrkade Holmberg, att banken, som icke haft Holmbergs bemyndigande att till Sonesson utlämna inteckningen, måtte förpliktas att till Holmberg utgifva 1,074 kr. 6 öre. — Underrätten utlät sig, att som Sonesson, då han såsom borgesman inbetalade ifrågavarande, af Holmberg upptagna lån, varit lagligen berättigad att från sparbanken utbekomma den såsom pant för lånet aflämnade inteckningen, samt sparbanken icke haft skyldighet att vid utlämnandet till Sonesson af inteckningen därom underrätta Holmberg eller låta förse inteckningen med påskrift om det belopp,

för hvilket inteckningen då af sparbanken innehafts såsom säkerhet; alltså och då vid sådant förhållande, äfven om Holmberg fått obehörigen utbetala det belopp, hvarmed den i den intecknade förbindelsen förskrifna summan öfverstigit Holmbergs skuld till sparbanken, banken ej kunde anses pliktig ersätta den förlust, som därigenom för Holmberg uppkommit, blefve Holmbergs talan ogillad. — Hofrätten gillade underrättens beslut. — Men nedre revisionen anförde: Enär ifrågavarande inteckning icke, såvidt visadt blifvit, af Holmberg lämnats till sparbanken med vidsträcktare rätt än att därur göra sig betäckt för den lånesumma med ränta, hvarför Holmberg till sparbanken häftade; ty och som, efter det Holmberg verkställt afbetalningar å lånet, så att däråd den 31 december 1879 återstod ett oguldet kapitalbelopp af 4,647 kr. 11 öre, sparbanken, då den tillät Sonesson att sistnämnda dag infria sagda återstod, uppgående med ränta till 4,925 kr. 94 öre, icke torde ägt att, på sätt som skett, utan Holmbergs medgifvande till Sonesson utlämna inteckningen, samt sparbanken följaktligen måste anses vara till Holmberg redovisningsskyldig för skillnaden emellan inteckningens hela belopp, 6,000 kr., och det belopp, 4,925 kr. 94 öre, hvarför Holmberg vid dess utlämnande häftade i skuld till sparbanken; alltså och då sparbanken icke visat, att Holmberg erhållit någon valuta för nämnda skillnad, utan fastmer i saken är upplyst, att vid sedermera upprättad likvid öfver försäljning af den Holmberg tillhöriga fastighet, hvari inteckningen meddelats, Holmberg fått vidkännas afdrag å köpeskillingen för hela beloppet af ifrågavarande inteckning, hemställer nedre revisionen, att Kungl. Maj:t måtte pröfva rättvist att, med ändring af domstolarnas beslut, förplikta sparbanken att till Holmberg utgifva 1,074 kr. 6 öre. — Kungl. Maj:t pröfvade emellertid utan meningsskiljaktighet rättvist att fastställa hofrättens dom. (Kungl. Maj:ts dom den 14 juli 1885; H. 1885 s. 217.)[1]

[1] Utgången i detta mål var tydligen beroende därpå, att den pantsatta inteckningen utlämnats till *löftesman*.

N. Mild erhöll enligt revers den 1 juni 1879 i Härnösands enskilda bank ett lån å 20,500 kronor. Till säkerhet härför lämnade han såsom pant, förutom åtskilliga aktier, tre af honom utgifna skuldebref: ett å 10,000 kronor med borgen af S. A. Norlander jämte två andra, ett af den 3 februari 1877 till innehafvaren å 5,000 kronor jämte ränta med borgen af N. P. Lundin och L. Björklund samt ett å 10,000 kronor med borgen af två personer. Sedan Mild försatts i konkurs, inbetalade de två sistnämnda löftesmännen till banken 10,000 kronor mot afskrifning å omslagsreversen och mot återfående af det med deras borgen försedda skuldebrefvet. Norlander och hans två medlöftesmän erlade därefter till banken full likvid för dess återstående fordran, utgörande med ränta 10,877 kronor, och fick Norlander därvid mottaga ej mindre den af honom och hans båda medlöftesmän ingångna förbindelsen än äfven omförmälda aktier och skuldebrefvet med Lundins och Björklunds borgen. — Lundin och Björklund instämde banken samt anförde: Norlander hade, sedan han bekommit aktierna, försålt desamma för 3,701 kronor 50 öre. Dessutom hade han efter lagsökning hos Lundin och Björklund uttagit 5,524 kronor 17 öre på grund af deras omförmälda borgen. Norlander hade emellertid icke varit berättigad att uttaga sistnämnda belopp vid det förhållande, att han och hans båda medlöftesmän genom försäljningen af aktierna erhållit full godtgörelse för hvad de betalt utöfver de 10,000 kronor, för hvilka de på grund af sin borgen själfva ansvarat. Då banken till Norlander utlämnat det löpande skuldebref, hvarför Lundin och Björklund gått i borgen, samt banken, som härtill saknat befogenhet, sålunda förorsakat den förlust, som för Lundin och Björklund uppkommit, yrkades åläggande för banken att till dem utgifva 5,524 kronor 17 öre. — Underrätten yttrade i utslag, hvilket sedermera af öfverdomstolarne fastställdes, att som banken efter erhållen likvid för sin fordran på grund af reversen den 1 juni 1879 varit pliktig att till infriaren däraf, å hvilken bankens rätt öfvergått,

öfverlämna de till säkerhet för förskrifna beloppets gäldande af Mild satta panter, ogillades käromålet. (Kungl. Maj:ts dom den 22 april 1884; H. 1884, s. 200.)

J. Axelsson instämde J. Andersson med yrkande om dennes förpliktande att utgifva betalning för ett parti hafre om 15 säckar, hvilket Axelsson i maj 1900 sändt till Sättraby station å Rimbo—Häfverösunds järnväg och Anderssons mottagande. Detta stämningspåstående ogillades, enär Axelsson icke styrkt, att omstämda hafrepartiet vare sig rekvirerats af Andersson eller af denne bekommits. — Axelsson instämde sedermera Stockholm—Rimbo järnvägsaktiebolag samt anförde: I den föregående rättegången hade utredts, att föreståndaren för Sättraby station därifrån utlämnat hafrepartiet till obehöriga personer, utan att ens dessförinnan till Axelssons beprövande framställts frågan om partiets utlämnande till annan än Andersson. Bolaget, som trafikerade järnvägen, vore vid sådant förhållande Axelsson såsom afsändare ansvarig för den förlust, Axelsson lidit till följd af hafrepartiets utlämnande. Därför yrkades åläggande för bolaget att i ersättning för denna förlust till Axelsson utgifva hafrepartiets värde. — Bolaget genmälde: Några dagar efter hafrepartiets ankomst hade ett par hos en landtbrukare vid namn Medin anställda drängar begärt att utfå hafren för Medins räkning. Denna begäran hade villfarits, sedan stationsinspektoren genom telefonsamtal med Andersson förvissat sig om dennes samtycke därtill. Järnvägens tjänstemän, som ej hade att ingå i någon pröfning, om rekvisition af varan skett eller icke, kunde åtnöja sig med adressatens medgifvande till varans utlämnande och vore genom sådant medgifvande befriade från ansvar för varan. — Sedan bolaget låtit afhöra vittne till bestyrkande af uppgiften i afseende å Anderssons samtycke till hafrepartiets utlämnande, yttrade underrätten, att, ehuru upplyst och ostridigt vore, att det i saken ifrågavarande parti hafre, som af Axelsson i maj månad 1900 afsändts såsom järnvägsfraktgods till Sättraby station vid den af bolaget

trafikerade Rimbo—Häfverösunds järnväg och Anderssons mottagande, blifvit af föreståndaren vid sagda station utlämnadt till annan person; likväl och som hvad i saken förekommit gåfve vid handen, att detta skett med Anderssons uttryckliga medgifvande, vid hvilket förhållande stationsföreståndarens ofvanberörda förfarande icke vore af beskaffenhet att kunna till skadeståndsskyldighet för bolaget föranleda, kunde käromålet icke bifallas. — Hofrätten utlät sig däremot i dom, som på hemställan af nedre revisionen fastställdes af Kungl. Maj:t, att emedan ostridigt vore, att Axelsson i maj 1900 å den af bolaget trafikerade Rimbo—Häfverösunds järnväg till Sättraby station samt Anderssons mottagande afsändt såsom järnvägsfraktgods 15 säckar hafre; samt upplyst vore, att hafrepartiet blifvit af föreståndaren för nämnda järnvägsstation utlämnadt till annan person; men i saken icke kunde anses styrkt, att utlämnandet skett på grund af bemyndigande af Andersson i hans egenskap af hafrepartiets mottagare; alltså och då bolaget ålåge att godtgöra Axelsson den förlust, som genom hafrepartiets obehöriga utlämnande ådragits Axelsson, samt nämnda förlust måste anses hafva uppgått till ett belopp, motsvarande hafrepartiets uppgifna värde, 165 kr., förpliktade hofrätten, med ändring af underrättens beslut, bolaget att till Axelsson utgifva detta belopp. (Kungl. Maj:ts dom den 21 oktober 1907; H. 1907 sid. 421.)

Handlanden W. Nachmansson i Lund instämde stationsinspektoren vid Backaryds station å Bredåkra—Tingsryds järnväg K. Petersson samt anförde: I enlighet med en till Nachmansson ankommen skriftlig rekvisition hade denne afsändt vissa varor till L. A. Schatz under adress Backaryds station; och hade järnvägen å varorna utfärdat en fraktsedel, enligt hvilken transporten skulle verkställas i enlighet med gällande taxa och reglemente. Sedermera hade befunnits, att varorna icke rekvirerats af Schatz och ej heller kommit denne till handa utan af Petersson utlämnats till någon annan person, hvadan Nachmansson gått förlustig varorna

utan valuta. Enär Petersson vore ansvarig för den skada, som sålunda tillskyndats Nachmansson, yrkades förpliktande för Petersson att utgifva varornas värde. — Petersson genmälde: En person, som uppgifvit sig heta Schatz och, enligt hvad Pettersson gjort sig underrättad om, verkligen hette så, hade på stationen efterfrågat, om några till honom adresserade varor ankommit från Lund, och, sedan nu ifrågakomna varor anländt, fått dem till sig utlämnade. Petersson hade vid dessa förhållanden icke haft anledning antaga, att icke denne person varit rätt mottagare af varorna, och ansåge sig förty hafva vidtagit all möjlig försiktighet vid utlämnandet. — Det upplystes, att en son till Schatz blifvit vid domstol tilltalad, för det han falskeligen i sin faders namn skrifvit rekvisitionen å ifrågavarande varor, men att denna talan ogillats. — Sedan underrätten på anförda skäl ogillat käromålet, utlät sig hofrätten i dom, som på nedre revisionens hemställan fastställdes af Kungl. Maj:t, att enär Petersson icke kunde anses hafva gjort sig skyldig till oförsiktighet vid utlämnandet af ifrågavarande gods, pröfvade hofrätten rättvist fastställa det slut, hvartill underrätten kommit. (Kungl. Maj:ts dom den 17 december 1906; H. 1906, sid. 566.)

Har emellan deponenten och depositarien öfverenskommits, att godset vid depositionstidens utgång skall af depositarien tillhandahållas viss annan person, är depositarien icke berättigad att utlämna godset till annan än den, öfverenskommelsen sålunda afsett.

Följande rättsfall är emellertid att härvid observera.

Grosshandlaren John Feychting instämde vindragarelaget i Stockholm samt anförde: Feychting hade den 7 januari 1893 hos vindragarelaget till magasinering lämnat 12 halfva och 12 fjärdedels pipor vin. Då Feychting sedermera ville uttaga vinet, fattades 2 halfva och 6 fjärdedels pipor. På grund häraf yrkades förpliktande för vindragare-

laget att ersätta Feychting hans härigenom uppkomna förlust. Feychting företedde följande kvitto från vindragarelaget: »Emottagit till magasinering af herr John Feychting $^{12}/_{2}$, $^{12}/_{4}$ pipor vin och nedlagda i källaren Storkyrkobrinken 9, som härmed erkännes. Stockholm den $^{7}/_{1}$ 1893.» Vindragarebolaget svarade: Agenten F. W. Bergman hade till magasinering hos vindragarelaget lämnat ifrågavarande vin. Han hade anhållit, att kvittot måtte utställas på Feychting. På fråga, om vinet ej vore hans, förklarade han, att vinet visserligen tillhörde honom, men att han gärna såge, att han finge kvittot i Feychtings namn. Denna begäran hade villfarits utan att vindragarelaget ansett sig hafva därigenom blifvit redovisningsskyldigt till annan person än Bergman. Denne hade sedermera betalat nedläggningspenningar och första kvartalets magasinshyra. En tid däreftter började Bergman att i särskilda poster taga ut en del af vinet och erlade då vederbörliga uttagningspenningar. Vindragarelaget hade sålunda haft all anledning att antaga, det vinet tillhörde Bergman. Annat förhållande vore ej heller ådagalagdt. Blott den omständigheten, att kvittot vore ställdt till Feychting, kunde väl ej medföra äganderätt för honom, då annan person inlagt vinet samt uppgifvit sig såsom ägare; och förrän Feychting visade, att han vid inläggningstillfället varit ägare till vinet, kunde han ej göra gällande något anspråk därpå. — Feychting, som uppgaf, att Bergman i egenskap af ombud för honom magasinerat vinet, instämde sedermera jämväl Bergman med yrkande, att som han icke varit berättigad att uttaga vinet, han måtte förpliktas att till Feychting återställa detsamma eller, om det icke kunde ske, ersätta dess värde. Bergman genmälde, att han hos vindragarelaget uttagit ifrågavarande vin med Feychtings medgifvande till ett emellan Feychting och Bergman öfverenskommet pris, som till fullo godtgjorts Feychting. — Underrätten yttrade, att emedan upplyst blifvit, att efter det vindragarelaget enligt ofvannämnda kvitto af Feychting för magasinering mottagit 12 halfva och 12 fjärdedels pipor

vin, Bergman, som till vindragarelaget öfverlämnat nämnda vinparti, däraf utan att hafva visat något bemyndigande af Feychting åter utbekommit 2 halfva och 6 fjärdedels pipor, samt Bergman, hvilken icke bestridt, att det till vindragarelaget öfverlämnade vinpartiet tillhörde Feychting, utan fasthellre uppgifvit sig hafva allenast på grund af Feychtings order eller enligt öfverenskommelse med honom uttagit omförmälda 2 halfva och 6 fjärdedels pipor vin, icke styrkt sina härom meddelade uppgifter eller visat, att han godtgjort Feychting för det uttagna vinet, vid hvilket förhållande vindragarelaget jämte Bergman måste anses skyldiga att ersätta Feychting den förlust, som genom vinpartiets obehöriga utlämnande till Bergman kunde hafva Feychting tillskyndats; alltså och på i öfrigt beträffande storleken af denna förlust anförda skäl ålades vindragarelaget och Bergman att till Feychting utgifva visst belopp. — Hofrätten fann i dom utan meningsskiljaktighet ej skäl göra ändring i underrättens beslut. — Nedre revisionen yttrade, att som i saken måste anses ådagalagdt, att Bergman haft Feychtings uppdrag att såsom Feychtings agent för hans räkning till vinhandlande i Stockholm försälja ifrågakomna, Feychting tillhöriga men af Bergman hos vindragarelaget inlagda vinparti, samt med hänsyn till hvad sålunda och i öfrigt i saken blifvit upplyst det icke torde kunna till ersättningsskyldighet för vindragarelaget föranleda, att en del af nämnda vinparti på order af Bergman och mot hans kvitto af vindragarelaget utlämnats, utan att Bergman sedermera kunde hafva därför redovisat till Feychting, hemställdes att Kungl. Maj:t måtte, såvidt vindragarelaget anginge, befria vindragarelaget från ersättningsskyldighet i saken. En ledamot hemställde, att Kungl. Maj:t måtte ej finna skäl göra ändring i hofrättens dom. — Kungl. Maj:t utlät sig, att emedan annat förhållande icke blifvit ådagalagdt än det af vindragarelaget uppgifna, eller att, sedan Bergman hos vindragarelaget till magasinering aflämnat ifrågavarande vin, Bergman, då han erhöll åberopade kvittot

å vinpartiet, förklarat, att detsamma vore Bergmans, men att han gärna såge, att han finge kvittot utställdt i Feychtings namn; samt Bergman därefter, enligt hvad upplyst vore, till vindragarelaget betalt nedläggningspenningarna och magasinshyra för vinet, utan att han, såvidt handlingarna föranledde, hvarken då eller vid de tillfällen, när han hos vindragarelaget uttagit omstämda 2 halfva och 6 fjärdedels pipor vin, tillkännagifvit, att vinpartiet öfvergått i Feychtings ägo; ty och som i betraktande af hvad sålunda förekommit, och enär Feychting ostridigt icke förrän vid midsommaren 1893 hos vindragarelaget framställt något anspråk på vinpartiet, Feychting, äfven om han verkligen, då omstämda delen af vinpartiet utaf Bergman uttogs, var ägare till detsamma eller innehafvare af omförmälda kvittot, därom utredning likväl saknades, icke kunde anses vara lagligen berättigad att för den skada, som uti ifrågavarande hänseende kunde hafva Feychting tillskyndats, undfå ersättning af vindragarelaget, som uppenbarligen vid vinets utlämnande till Bergman handlat i god tro, pröfvade Kungl. Maj:t rättvist att, med ändring af hofrättens dom beträffande vindragarelaget, ogilla Feychtings emot detsamma i saken förda talan. Tre justitieråd fastställde emellertid hofrättens dom. (Kungl. Maj:ts dom den 25 november 1898; H. 1898 s. 485.)

I fråga om detta rättsfall må anmärkas: Då vindragarelaget i sitt kvitto erkänt sig hafva af Feychting i förvar emottagit omtvistade parti vin, hade vindragarelaget icke lagligen ägt att utlämna vinet till någon annan än Feychting eller den, som visat sig hafva hans uppdrag att uttaga vinet. Motiveringen till Kungl. Maj:ts dom bör därföre icke godkännas. Men då, såsom ock af nedre revisionens betänkande framgår, omständigheterna i målet verkligen syntes gifva vid handen, att Bergman haft Feychtings uppdrag eller medgifvande att uttaga vinet, kan ju i allt fall den utgång saken fått vara materiellt riktig. — Emellertid är att märka, att såväl underrätten och hofrätten som en ledamot i nedre revisionen och tre justitieråd om-

fattade en åsikt öfverensstämmande med hvad ofvan angifvits vara riktigt.

Uppkommer tvist emellan deponenten och annan person om bättre rätt till det deponerade godset, har depositarien, oberoende däraf och vid risk att eljest anses hafva gjort sig skyldig till lagstridigt dröjsmål, skyldighet att villfara deponentens begäran om godsets utlämnande till honom, såvidt icke förbud häremot varder depositarien meddeladt af behörig myndighet.

Det tillkommer icke depositarien att pröfva de stridiga anspråken. Ej heller äger han innehålla godset, tills anspråken blifvit af domstol pröfvade.[1]

I följande rättsfall, afseende pant, har emellertid en annan princip uttalats.

J. Schiåltz erhöll i Mälareprovinsernas enskilda bank två lån, det ena å 80,000 kronor och det andra å 30,000 kronor. Såsom säkerhet för dessa lån pantsattes aktier i Riddarhytte aktiebolag till antal, för det förra lånet af 20 och för det senare af 6 sådana aktier. De sistnämnda aktierna skulle enligt lånereversalet utgöra säkerhet äfven för andra Schiåltz' förbindelser till nämnda bank. Dessa sistberörda förbindelsers belopp jämte ifrågavarande lån å 30,000 kronor öfversteg nämnda sex aktiers beräknade värde. Enligt skriftlig öfverenskommelse den 2 oktober 1896 öfverlät Schiåltz till S. Hammarstrand berörda 26 aktier till ett värde af 5,500 kronor för hvarje mot skyldighet för Hammarstrand att öfvertaga ofvannämnda två lån. Schiåltz försattes 1897 i konkurs. Hammarstrand förklarade sig villig att till banken lämna likvid för ifrågavarande båda lån å tillhopa 110,000 kronor mot rätt för honom att utbekomma de 26 aktierna. Banken vägrade emellertid att mottaga den

[1] Naturligtvis kan dock förhållandet gestalta sig annorlunda, om det är uppenbart, att deponenten icke har någon rätt till godset.

sålunda bjudna likviden under hänvisning därtill, att de 6 aktierna utgjorde pant jämväl för Schiältz' öfriga förbindelser till banken. Banken ville ej heller utlämna allenast de 20 aktierna mot erhållande af betalning för lånet å 80,000 kronor, enär sysslomännen i konkursen icke medgåfve rätt för Hammarstrand, som vägrade att fullgöra Schiältz' förbindelse till banken i dess helhet, att påkalla uppfyllande af aftalet emellan honom och Schiältz endast till en del. Efter att förgäfves hafva hembjudit samtliga aktierna till inlösen af konkursboet lät banken sedermera trots Hammarstrands protest sälja dem å offentlig auktion, därvid de för lånet å 80,000 kronor pantsatta aktierna betingade ett pris af 6,100 kronor stycket. Sedan banken godtgjort sig för sin fordran på grund af nyssberörda lån, öfversände banken, oafsedt ny protest från Hammarstrands sida, till sysslomännen öfverskottet, 36,292 kronor 20 öre. I anledning häraf instämde Hammarstrand såväl banken som sysslomännen med yrkande om åläggande för dem, hvilkendera bäst förmådde, att till Hammarstrand, hvilken påkallade uppfyllande af aftalet med Schiältz allenast i hvad det afsåge de 20 aktierna, gälda det vid försäljningen uppkomna öfverskottet 36,292 kronor 20 öre. — Sedan underrätten af anförda orsaker ogillat käromålet, utlät sig hofrätten i dom, hvari Kungl. Maj:t ej gjorde ändring, att enär hvarken den omständigheten, att Hammarstrand till följd däraf, att de 6 aktierna befunnits pantsatta jämväl för annan Schiältz' skuld till banken och förty icke kunnat af Hammarstrand förvärfvas på de i ofvanberörda afhandling stadgade villkor, afstått från köpet, i hvad detsamma rörde omförmälda aktier, eller hvad eljest i saken förekommit föranledt därtill, att Hammarstrand, hvilken ostridigt i öfrigt fullgjort sitt åtagande enligt nämnda afhandling, icke skulle, så vidt konkursboets rätt anginge, äga att, på sätt Hammarstrand begärt, mot gäldande af det belopp med ränta, för hvilket återstående 20 aktier lämnats såsom säkerhet, från banken utbekomma desamma; ty och som uti det af Schiältz för lånet å 80,000

kronor utfärdade skuldebref Schiåltz, för den händelse han bruste i den betalningsskyldighet, han genom nämnda skuldebref iklädt sig, tillförsäkrat banken ovillkorlig rätt att till betäckande af sin fordran använda ifrågakomna, såsom pant för lånet lämnade 20 aktier, samt den befogenhet, som sålunda tillerkänts banken, desto mindre kunde hafva förringats därigenom, att Hammarstrand med företeende af ofvanberörda afhandling anhållit att få inlösa aktierna, som hans anhållan därvid blifvit å konkursboets vägnar bestridd, och det icke tillkommit banken att pröfva giltigheten af den utaf Hammarstrand åberopade öfverlåtelsen; men med hänsyn till beskaffenheten af samma öfverlåtelse och de mot Hammarstrands rätt till aktierna från konkursboets sida gjorda invändningar banken icke heller ägt att, sedan sålunda anspråk å ifrågavarande 20 aktier framställts såväl af Hammarstrand som å konkursboets vägnar, till förfång för Hammarstrand redovisa till konkursboet det efter gäldande af bankens fordran uppkomna öfverskott å köpeskillingen för aktierna, samt banken genom sin åtgärd därutinnan ådragit sig skyldighet att lika med konkursboet ersätta Hammarstrand nämnda till konkursboet utbetalda öfverskott 36,292 kronor 20 öre; alltså förpliktade hofrätten, med ändring af underrättens beslut, konkursboet och banken att, en för bägge och bägge för en, mot kvitto till Hammarstrand utgifva nyssnämnda belopp. (Kungl. Maj:ts dom den 4 oktober 1901; H. 1901 s. 410.) Jämför Kungl. Maj:ts dom den 28 januari 1898; H. 1898 sid. 17.

Uti schweiziska obligationsrätten (art. 482) stadgas i ifrågavarande afseende: »Wird an der hinterlegten Sache von einem Dritten Eigenthum beansprucht, so ist der Aufbewahrer dennoch zur Rückgabe an den Hinterleger verpflichtet, sofern nicht gerichtlich Beschlag auf die Sache gelegt oder die Eigenthumsklage gegen ihn anhängig gemacht worden ist. Von diesen Hindernissen hat er den Hinterleger sofort zu benachrichtigen.»

I franska civillagen (art. 1937 och 1938) föreskrifves: »Le dépositaire ne doit restituer la chose déposée, qu'à celui qui la lui a confiée, ou à celui au nom duquel le dépôt a été fait, ou à celui qui a été indiqué pour le recevoir.» »Il ne peut pas exiger de celui qui a fait le dépôt, la preuve qu'il était propriétaire de la chose déposée. — Néanmoins, s'il découvre que la chose a été volée, et quel en est le véritable propriétaire, il doit dénoncer à celui-ci le dépôt qui lui a été fait, avec sommation de le réclamer dans un délai déterminé et suffisant. Si celui auquel la dénonciation a été faite, néglige de réclamer le dépôt, le dépositaire est valablement déchargé par la tradition qu'il en fait à celui duquel il l'a reçu.»

Depositarien är i regel icke pliktig utlämna det deponerade godset annorledes än mot återfående af det recepisse, han däråa kan hafva utfärdat. Om emellertid recepisse, som ställts till deponenten själf (eller eljest till viss man), uppgifves vara förkommet, har depositarien, äfven i händelse bevisning om uppgiftens riktighet ej kan förebringas, skyldighet att utlämna godset mot kvitto. Genom detta kvitto kan depositarien värja sig mot blifvande anspråk. Han blir visserligen nödsakad att till framtida säkerhet underkasta sig besväret att förvara kvittot, hvarigenom han kommer i afsevärdt ofördelaktigare ställning, än om han återfått sitt recepisse, hvilket han ju genast kunnat förstöra. Men depositariens och deponentens intressen böra mot hvarandra afvägas. Det bör besinnas, att, om deponenten allenast på grund af den omständighet, att han icke kunde bevisa, det recepisset förkommit, finge sitt anspråk tillbakavisadt, han lede en förlust, som vore ojämförligt kännbarare än den olägenhet, depositarien måste vidkännas genom att nödgas förvara kvittot.

Beträffande det fall, att depositarien å det deponerade godset utfärdat recepisse, ställdt till innehafvaren, har de-

positarien, utan afseende däråt att recepisset icke kan företes, förpliktelse att till vederbörande utlämna godset, om det kan fulltygas (eller är ostridigt), att recepisset så förkommit eller förstörts, att det icke vidare kan göras gällande. Har dylik bevisning icke förebragts, kan det gifvetvis aldrig ifrågakomma att förplikta depositarien att utlämna godset allenast mot kvitto, enär detta ingalunda skulle trygga hans rätt. Däremot lärer praxis vara böjd för att ålägga depositarien att utlämna godset mot kvitto *jämte säkerhet* för den kostnad och skada, som han kan få vidkännas i följd däraf, att annan person med uppvisande af recepisset tilläfventyrs fordrar godsets utlämnande.[1] Anmärkas må äfven, att om annan än deponenten utan att kunna förete recepisset under förebärande att detsamma förkommit fordrar godsets utlämnande, han måste, i händelse af bestridande, visa, att han varit innehafvare af recepisset.

Med afseende å frågan hvem bevisskyldigheten åligger i händelse af tvist emellan kontrahenterna, huruvida recepisse utfärdats eller icke — hvilken fråga har sin väsentliga betydelse i det fall, att depositarien uppgifver, att recepisset utställts till innehafvaren — så lära samma regler gälla som beträffande försträckning. Det är sålunda deponenten, som har att vederlägga depositariens uppgifter uti ifrågavarande hänseende. Man har desto mindre anledning att betvifla depositariens uppgift, att recepisse utfärdats, som lagstiftaren särskildt uppmanat deponenten att skaffa sig bevis om depositionen. Att vederlägga uppgift af depositarien, att föregifvet recepisse ställts till innehafvaren, kan visserligen för deponenten vara förenadt med största svårighet. Men har deponenten visat sådan liknöjdhet för eget bästa, att han icke affordrat depositarien recepisse, eller har han verkligen erhållit recepisse men sedermera genom uraktlåten vård låtit detsamma förkomma eller förstöras,

[1] I fråga om den tid dylik fordran kan göras gällande hänvisas till sid. 95.

har han sig själf att skylla för den skada, som däraf kan uppkomma. Hvad depositarien angår, kan det icke rimligen af honom begäras, att han skall förse sig med bevis vare sig om det faktum, att recepisse utfärdas, eller om dettas innehåll. Villigt bör emellertid medgifvas, att depositariens påstående, att han utfärdat ett till innehafvaren ställdt recepisse, mången gång kan med hänsyn till det deponerade godsets beskaffenhet och omständigheterna i öfrigt vid aftalet vara i och för sig så otroligt, att mycket afseende däråa icke kan fästas.

Till sist bör anmärkas, att polletter, som förvarare af ytterplagg vid teatrar, restaurationer o. d. vid ytterplaggens mottagande aflämna, icke äro likställda med till innehafvaren ställda recepissen. Dylika polletter äro allenast igenkänningstecken. Förvararen är, utan afseende däråa att polletten icke kan företes, pliktig att till en hvar utlämna hvad denne i förvararens vård anförtrott. Om emellertid förvararen i god tro utlämnar klädespersedlar till innehafvaren af vederbörlig pollett, är naturligtvis förvararen fri från skadeståndsskyldighet.

Följande rättsfall, ehuru icke afseende deposition, anföres här lämpligen.

A. Hage yrkade efter stämning, att som M. Larsson år 1861 från Hage bekommit ett af friherre von Blixen Finecke till Hage eller order utgifvet skuldebref å 35,000 rdr för att låta detsamma intecknas, men Larsson sedermera efter uppdragets fullgörande vägrat återlämna skuldebrefvet, Larsson måtte förpliktas att mot erhållande af fordradt belopp återställa skuldebrefvet. Larsson invände, att han bekommit skuldebrefvet, icke från Hage utan från von Blixen Finecke genom C. Reimann. Denne senare hade af Larsson erhållit recepisse, på grund af hvilket kraf kunde anställas mot Larsson. — Underrätten utlät sig, att enär vid det af Larsson uppgifna förhållande, att det af honom till Reimann utgifna recepisse varit ställdt till Reimann personligen, denne ock varit berättigad att, på sätt som skett, förklara samma handling utan förbindande kraft, samt följaktligen rätte ägarens

af skuldebrefvet rättighet att detsamma återfå icke, såsom Larsson förmenat, vore beroende af recepissets återställande; alltså och då det finge anses styrkt, att skuldebrefvet blifvit å Hages vägnar till Larsson öfverlämnadt, förpliktades Larsson att mot erhållande af sin fordran hos Hage till denne utlämna skuldebrefvet. — Detta beslut gillades såväl af hofrätten som, på nedre revisionens hemställan, af Kungl. Maj:t. Två justitieråd yttrade emellertid, att som af hvad i saken förekommit angående ifrågavarande löpande skuldebref, hvilket Larsson erkänt vara till honom öfverlämnadt endast för ombesörjande åt annan person af dess intecknande, det icke mot Larssons förnekande kunde antagas för utredt, att detta öfverlämnande till Larsson skett annorlunda, än att, såsom han påstått, Larsson därom utfärdat erkännande i skriftligt bevis af sådan lydelse, att Larsson kunde vara förbunden att till den person, hvilken som helst, som vore bevisets innehafvare och på grund däraf emot Larsson gjorde kraf, utlämna skuldebrefvet; och vid sådant förhållande, då nämnda bevis icke kunnat af Hage framskaffas för att emot skuldebrefvets utbekommande till Larsson återställas, denne vore berättigad till det af honom yrkade villkor för skuldebrefvets utlämnande till Hage att fullgod säkerhet skulle ställas därför, att icke på grund af nämnda skriftliga bevis, där det af annan person komme att emot Larsson göras gällande, någon skada eller förlust skulle Larsson åkomma; alltså bifölles på det sätt ändringssökandet, att den Larsson ålagda skyldighet till skuldebrefvets utlämnande förklarades bero däraf, att Hage ställde sådan fullgod säkerhet mot skada eller förlust för Larsson, som här ofvan vore nämnd. (Kungl. Maj:ts dom den 26 februari 1874; H. 1874 s. 116.)

Den, som i deposition mottagit ett skuldebref, är icke på grund däraf berättigad att uppbära vare sig det däri förskrifna kapitalet eller upplupen ränta. Lämnar skuldebref-

vets utfärdare icke förty betalning till depositarien, utsätter utfärdaren sig för risken att nödgas ännu en gång utgifva, hvad sålunda betalts. Skuldebrefvets ägare har icke ens skyldighet att i första hand vända sig mot depositarien.

Är skuldebrefvet löpande, och har utfärdaren icke anledning att antaga annat än att depositarien är dess ägare, kan dock naturligtvis icke den verklige ägaren utsöka betalning hos utfärdaren, om denne hos depositarien inlöser skuldebrefvet.

Följande rättsfall kan i detta sammanhang lämpligen anföras:

Gustaf Carlsson instämde Nils Henrik Greén samt anförde: Carlsson och H. Carstensén hade inledt förhandlingar emellan Greén och Nils Hansen om inköp af ett Greéns hemman. Greén hade därvid utfärdat en förbindelse, hvari han utfäst sig att, i den händelse han genom Carlssons och Carstenséns bemedling finge sälja hemmanet, vid första afbetalningen af köpeskillingen till dem utgifva 2,000 rdr. Greén hade emellertid, oaktadt ifrågaställda fastighetsförsäljning ägt rum och förbindelsen till betalning förfallit, icke å Carlssons andel eller hälften af utfästa beloppet till honom erlagt mer än 615 rdr. På grund häraf yrkades förpliktande för Greén att till Carlsson utgifva återstoden, 385 rdr. Greén företedde ifrågavarande förbindelse i hufvudskrift under förmälan, att han inlöst densamma hos N. Svendsén. — Underrätten yttrade, att emedan Carlsson själf upplyst, att åberopade förbindelsen blifvit i hans närvaro utfärdad af Greén och, utan att hafva kommit i Carlssons hand, genast till förvarande öfverlämnad åt Svendsén, hvilken syntes hafva i viss mån medverkat till den omförmälda hemmanshandeln; ty och enär Greén, hvilken det icke bevisligen varit förbjudet att hos Svendsén, då han fortfarande innehade förbindelsen, densamma slutligen infria, vid dessa förhållanden varit lagligen berättigad att, på sätt som skett, sistnämnda åtgärd vidtaga och därigenom från skulden sig befria; alltså blefve Carlssons fordringsanspråk ogilladt. —

Hofrätten utlät sig i dom, att emedan Greén uti ifrågavarande skuldebref förbundit sig att under uppgifvet, sedermera inträffadt fall till Carlsson och Carstensén betala 2,000 rdr, och Greén således varit oberättigad att utan Carlssons och Carstenséns medgifvande hos annan person skuldebrefvet infria; ty och som Greén hvarken styrkt sitt förebärande, att N. Svendsén, hvilken haft skuldebrefvet i förvar, varit behörig att för detsamma uppbära likvid, eller ådagalagt, att Carlsson å den honom tillkommande hälft af förskrifna beloppet bekommit mera än han uppgifvit eller 615 rdr, blefve, med upphäfvande af underrättens beslut, Greén förpliktad att mot kvitto till Carlsson utgifva omstämda beloppet. En ledamot i hofrätten (referenten i målet) fann på de af underrätten upptagna skäl, och då Carlsson ej föreburit, än mindre visat, att han icke kunnat hos Svendsén utfå de af honom hos Greén på grund af ifrågavarande förbindelse uppburna penningar, som borde Carlsson tillkomma, lagligt fastställa underrättens beslut. En annan ledamot yttrade: »Emedan upplyst är, att omstämda skuldförbindelsen blifvit med Carlssons begifvande lämnad i förvar hos Svendsén, samt att Greén hos den sistnämnde inlöst skuldförbindelsen, hvilken därvid jämväl till Greén återlämnats; ty och som, äfven om Svendsén vid uppbärandet af likvid för skuldförbindelsen öfverskridit det honom i afseende å densamma lämnade uppdrag, sådant likväl lagligen icke må föranleda förpliktelse för Greén att fordrade beloppet ånyo gälda; alltså biträder jag det slut, hvartill referenten kommit.» — Nedre revisionen hemställde, att Kungl. Maj:t måtte pröfva rättvist gilla hofrättens dom. Denna hemställan blef af Kungl. Maj:t bifallen. Två justitieråd förenade sig dock i följande yttrande: Med hänsyn till hvad i saken blifvit upplyst därom, *att* äfven Svendsén haft bestyr för åstadkommande af den i handlingarna omförmälda egendomshandel; *att* ifrågavarande förbindelse tillkommit efter aftal med Svendsén; *att* förbindelsen, ehuru ställd endast till Carlsson och Carstensén, blifvit af Greén öfverlämnad, icke till dem,

utan med deras begifvande till Svendsén; *och att* den sedermera oafbrutet af Svendsén innehafts, till dess den af honom efter verkställd slutbetalning till Greén återställdes, funno justitieråden det vara uppenbart, att nämnda förbindelse innehafts af Svendsén under sådana förhållanden, att Greén ägt hos honom infria densamma; och pröfvade justitieråden för den skull rättvist att, med ändring af hofrättens dom, gilla det slut, hvari underrätten stannat. (Kungl. Maj:ts dom den 16 februari 1876; H. 1876 sid. 42.)

Angående den ort, där deponeradt gods skall återställas till deponenten, innehåller vår lag icke någon bestämmelse. I depositionsaftalets natur ligger emellertid, att återlämnandet bör ske å den ort, hvarest godset enligt aftalet skulle förvaras. Deponenten har att på sin bekostnad där afhämta godset. I öfverensstämmelse härmed är det deponenten, som, därest godset på hans begäran tillsändes honom, ej mindre ansvarar för de härmed förbundna kostnaderna än äfven står faran för godset under vägen. Enahanda är förhållandet, om öfverenskommelse träffats, att godset vid aftalets slut skulle öfverföras till en annan plats än förvaringsorten för att där tillhandahållas deponenten.[1] Denne står i ansvar för *alla* de kostnader, som äro nödiga för aftalets fullgörande.

Har depositarien förvarat godset å annan ort än som med aftalet afsetts, är det hans affär att vid depositionstidens tilländagång föra godset till den öfverenskomna orten; kostnad och fara bär han själf. Undantag härifrån äger dock rum i det fall, att depositarien varit berättigad till ombyte af förvaringsort. Jämför sid. 66.

Lagkommittén och lagberedningen ansågo ej heller nödigt att uti ifrågavarande afseende meddela några bestämmelser.

---

[1] Naturligtvis kunna dock särskilda, i det konkreta fallet föreliggande omständigheter föranleda till annat resultat.

I schweiziska obligationsrätten stadgas däremot (art. 480): »Die hinterlegte Sache ist auf Kosten und Gefahr des Hinterlegers da zurückzugeben, wo sie aufbewahrt werden sollte.»

Motsvarande stadgande i tyska civillagen (§ 697) är så lydande:

»Die Rückgabe der hinterlegten Sache hat an dem Orte zu erfolgen, an welchem die Sache aufzubewahren war; der Verwahrer ist nicht verpflichtet, die Sache dem Hinterleger zu bringen.»

I franska rätten förekomma här följande bestämmelser (art. 1942 och 1943): »Si le contrat de dépôt désigne le lieu dans lequel la restitution doit être faite, le dépositaire est tenu d'y porter la chose déposée. S'il y a des frais de transport, ils sont à la charge du déposant.» »Si le contrat ne désigne point le lieu de la restitution, elle doit être faite dans le lieu même du dépôt.»

Af depositionsaftalets natur af arbetsaftal följer, att depositarien (i fall ersättning för förvaringen öfverenskommits) är, såvidt icke annorledes bestämts, först vid förvaringens upphörande berättigad till utfående af ersättningen.[1]

I tyska civillagen stadgas härom (§ 699): »Der Hinterleger hat die vereinbarte Vergütung bei der Beendigung der Aufbewahrung zu entrichten. Ist die Vergütung nach Zeitabschnitten bemessen, so ist sie nach dem Ablaufe der einzelnen Zeitabschnitte zu entrichten.»

Man har förmenat, att depositarien alltid är berättigad till aftalad ersättning utan afseende å den omständigheten,

[1] Om ersättningen bestämts på det sätt, att depositarien berättigats till ett visst belopp, t. ex. för hvarje vecka, månad eller år, förvaringen kunde komma att räcka, lärer han äga att efter utgången af en hvar sådan tidsperiod utbekomma den härför bestämda ersättning.

att det deponerade godset i hans vård skadats, såframt nämligen skadan uppkommit under sådana förhållanden, att han enligt de under 2 § utvecklade grunder icke är därför ansvarig.

Denna uppfattning är emellertid icke i allo riktig. Såsom förut framhållits, har deponent, som före bestämd tid återtager sitt gods, icke skyldighet att af den öfverenskomna ersättningen betala mera än hvad som belöper på den tid, aftalet ägt bestånd och depositarien sålunda innehaft godset. (Jfr sid. 140.) Vid sådant förhållande kan depositarie, i hvars vård godset före utgången af den bestämda förvaringstiden blifvit *förstördt*, ej heller i vidsträcktare omfattning vara berättigad till ersättning.

Att depositarien, om godset utan hans förvållande skadas, efter det deponenten gjort sig skyldig till dröjsmål i afseende å godsets afhämtande, alltid är berättigad till aftalad ersättning, är självklart. Men äfven i det fall, att skadan under nyssnämnda tid uppkommit under sådant förhållande, att depositarien är därför ansvarig, är denna omständighet icke i och för sig tillfyllest att beröfva honom rätt till ersättningen. Är godset oskadadt, när deponenten gör sig skyldig till dröjsmål, och har alltså depositarien i hvad på honom berott fullgjort aftalet, är ju nämligen ersättningen redan förtjänt. Förorsakar depositarien sedermera skada å godset, äger deponenten kvitta sitt anspråk på skadestånd mot depositariens fordran på ersättning. Huruvida depositarien kan utfå något af ersättningen, beror sålunda på skadans och ersättningens inbördes förhållande.

I sammanhang med sistnämnda spörsmål står frågan, huruvida depositarie, som under aftalad tid fullgjort sin skyldighet med afseende å förvaringen, är förlustig sin rätt till öfverenskommen ersättning på den grund, att han gör

sig skyldig till dröjsmål i afseende å godsets återlämnande. Denna fråga bör besvaras nekande. Genom sitt dröjsmål har han allenast utsatt sig för risken att nödgas utgifva godtgörelse för den skada, som därigenom kan hafva uppstått. I sakens natur ligger dock, att depositarie, under det han fortfarande tredskas att utlämna godset, icke kan uttaga ersättning för förvaringen.

Det har ifrågasatts, att depositarien, äfven om ersättning för förvaringen icke utfästs, skulle, i händelse deponenten gör sig skyldig till dröjsmål, *alltid* vara berättigad till ersättning för tiden efter samma dröjsmål. Detta är dock icke riktigt. Depositariens anspråk på ersättning härutinnan är beroende af den omständigheten, huruvida förvaringen med hänsyn till godsets beskaffenhet och andra omständigheter kan anses hafva förorsakat depositarien besvär eller olägenhet af afsevärd beskaffenhet.

Om däremot ersättning för förvaringen öfverenskommits, och aftalet afsett *viss* tid, måste deponent, som gör sig skyldig till dröjsmål, principiellt vara pliktig utgifva särskild godtgörelse, för det depositarien sålunda längre tid än han beräknat måste ombesörja förvaringen.

Har aftalet afsett obestämd tid, är deponentens skyldighet härutinnan icke absolut utan beroende af omständigheterna i förhandenvarande fall.

Om ersättningen t. ex. bestämts på det sätt, att depositarien berättigats till ett visst belopp för hvarje dag, förvaringen pågår, äger depositarien tydligen äfven för tiden efter det deponenten gjort sig skyldig till lagstridigt dröjsmål befogenhet att utfå ersättning, hvarvid är att märka, att densamma kan komma att utgå efter högre beräkningsgrund än den i aftalet angifna.

För det fall åter, att depositarien tillerkänts en viss rund summa, lärer hans rätt till ytterligare ersättning, efter det dröjsmål kommit deponenten till last, vara beroende af summans storlek och dröjsmålets långvarighet äfvensom den tid, depositarien vårdat godset, innan han uppsade aftalet, o. s. v.

Under åberopande af satsen, att en förpliktad persons skyldighet upphör, när hans prestation uttryckligen eller *tyst* godkännes af den berättigade, äfven om denne icke på grund af prestationens beskaffenhet till art och fullständighet behöft godkänna densamma, har man velat framkonstruera förbindelse för deponent, som återfår sitt gods i skadadt skick, att inom skälig tid från mottagandet framställa anmärkning härom vid risk att eljest gå förlustig sin rätt till skadestånd. Till stöd härför har man jämväl framhållit, att köpare fått dylik skyldighet sig ålagd.

I saknad af lagstadgande uti ifrågavarande riktning kan dock denna uppfattning om deponentens anmärkningsplikt icke godkännas. Köparens skyldighet härutinnan kan ej analogivis åberopas. Denna har framtvingats af behofvet att befria affärsvärlden från det för all handel hämmande bandet att under en längre tidrymd stå i ansvarighet för det sålda. Hvad åter depositarien angår, synes det icke kunna med fog påstås, att någon som helst omständighet påkallar en särskild undantagsställning till förmån för honom i förhållande till öfriga personer, som på ett eller annat sätt förorsaka skadegörelse.

Naturligtvis kan dock deponenten med förbindande verkan tyst godkänna den af depositarien ombesörjda förvaringen. Men dylikt godkännande kan icke anses hafva skett allenast därigenom, att deponenten underlåtit att framställa anmärkning inom »skälig tid», hvilket uttryck ju plägar beteckna en kortare tidrymd.

I samband härmed bör jämväl anmärkas, att den om-

ständigheten, att deponenten utan anmärkning betalar depositarien ersättning för förvaringen, icke i och för sig innebär ett godkännande.

Till sist påpekas, att deponenten icke har rätt att, i stället för att betala depositarien ersättning för förvaringen, å honom öfverlåta godset.

7 §. Dör den, som inlagsfä om händer hade; då böra hans arfvingar där svara före, och gifva fullt åter.

Då hvad denna paragraf innehåller följer af allmänna rättsgrundsatser, är densamma egentligen obehöflig.

Arfvingarne äro skyldiga återställa det deponerade godset eller, om det genom depositariens förvållande förkommit, ersätta dess värde. Däremot öfvergår depositariens förbindelse att förvara godset icke på arfvingarne. Dessa äro, utan afseende däråt att viss förvaringstid aftalats och ersättning för vården utfästs,[1] berättigade att genast påfordra godsets ofördröjliga afhämtande med rätt att af ersättningen utfå så mycket som svarar mot den tid, aftalet ägt bestånd. Under den tid, godset är i arfvingarnes vård, svara de därför på sätt som förut yttrats med afseende å det fall, att gods varder deponeradt hos flera depositarier. Den i 8 § depositarie tillförsäkrade rätt tillkommer jämväl hans arfvingar; och äfven i öfrigt äro arfvingarne med angifna undantag lika berättigade och förpliktade som depositarien.

Deponentens död berättigar icke i och för sig depositarien att häfva aftalet.

---

[1] Endast i detta fall är, såsom förut yttrats, depositarien förhindrad att godtyckligt bryta aftalet.

8 §. Hafver man å nedsatt gods nödig kostnad gjort, eller betalt hyra, för det rum däri godset förvaras; då bör ägaren det gälda, förr än godset återgifves.

Angående innebörden af det i förevarande kapitel intagna stadgandet, att deponenten har att ersätta depositarien de i paragrafen omförmälda kostnader, »förr än godset återgifves», har sedan länge viss tvekan försports. Å ena sidan har man påstått, att depositarien härigenom allenast tillerkänts retentionsrätt; å den andra har man förmenat, att panträtt enligt 10 kapitlet handelsbalken afsetts.

I afseende härå bör till en början inskärpas, hurusom panträtt enligt nämnda kapitel särskildt innebär befogenhet för en borgenär att ur visst gods, tillhörigt en annan, utan föregående utmätning och utan att den senare kommit i konkurs, skaffa sig betalning för sin fordran, i händelse betalningen icke godvilligt erlägges. Dylik befogenhet tillkommer däremot icke den, som har retentionsrätt, hvilken består i rättighet att, så vidt icke särskilda af lagen angifna förutsättningar inträffa, kvarhålla en annans gods, intill dess han för sin fordran blifvit godtgjord.

Vid besvarandet af spörsmålet i fråga har man vidare att uppmärksamma vissa lagrum, där panträtt och retentionsrätt beröras.

I 71 § utsökningslagen är stadgadt:

»Har någon panträtt i gäldenärs lösa gods eller rätt att sådant gods till säkerhet för sin fordran kvarhålla, må hinder däraf ej möta för godsets utmätande och försäljande för annan gäldenärens skuld; och njute sådan borgenär rätt till betalning ur köpeskillingen, såsom i 6 kap. sägs. Den, som har lös egendom såsom pant eller eljest under panträtt i handom, vare dock, där egendomen icke utgöres af fartyg eller gods i fartyg, ej pliktig att lämna panten från sig, med mindre full lösen därför gifves, eller panthafvaren nöjes med att för sin betalning hålla sig till köpeskillingen; ej äge panthafvaren

vägra att taga lösen, då den, i fall som nu är sagdt, honom bjudes, ändå att hans fordran ej är till betalning förfallen.»

Enligt denna paragraf kan alltså panträtt bestå med eller utan besittning af godset. Af panträtt med besittning omnämnas två slag; det heter nämligen *dels:* »den som har lös egendom såsom pant», och dels: »eller eljest under panträtt i handom». Det förra uttrycket syftar på sådan pant, som omförmäles i 10 kap. handelsbalken äfvensom på Kungl. förklaringen den 24 maj 1872, enligt hvilken med det i 17 kap. 3 § handelsbalken förekommande stadgande, att den som hafver lös pant i händer, därutur njuter betalning framför gäldenärens öfriga fordringsägare, afses äfven det fall, att gods, hvari panträtt är af ägaren medgifven, innehafves af tredje man, som förbundit sig att tillhandahålla panthafvaren godset eller dess värde. Med det senare uttrycket åsyftas: 1:o 17 kap. 3 § senare punkten handelsbalken, som säger, att handtverkare »för arfvode å det gods, som hos honom kvart är», äger därur njuta betalning framför alla andra; 2:o Kungl. kungörelsen den 13 februari 1830, hvarest stadgas, att för de uti riksbanken belånte järn- och vågeffekter skall banken äga förmånsrätt enligt 17:3 H. B. uti låntagarens å vågen kvarvarande, i vågattesterna upptagna behållning af hvarje belånad särskild sort utan afseende å ombyten i stämplar och dimensioner; och 3:o Kungl. förordningen den 6 oktober 1848 första stycket, där det föreskrifves: »Har någon till försäljning emottagit varor, samt på blifvande köpeskilling lämnat förskott, eller i och för uppdraget haft kostnad, njute för samma förskott och kostnad med ränta, därest förskottstagarens egendom till hans borgenärer afträdes, innan förskottet blifvit guldet, betalning utur varorna med den rätt, som i 17:3 H. B. är tillagd innehafvare af lös pant.»

Det bör redan här påpekas, att icke uti något af sistnämnda tre stadganden uttrycket »panträtt» blifvit användt.

Med panträtt utan besittning åsyftas *dels* sjöpanträtt för så kallade sjöfordringar (267, 268 och 276 §§ sjölagen den 12 juni 1891) och *dels* andra stycket af nyssnämnda för-

ordning den 6 oktober 1848, så lydande: »Lag samma (se första stycket här ofvan) vare om förskottet är lämnadt på grund af sådant konossement, som i sjölagen omtalas, ändå att varorna före konkursen ej kommit förskottsgifvaren till handa; dock sker härigenom icke någon inskränkning i den rätt, som i 5 och 7 §§ af 17 kap. bestämmes för sjöfolks lön, frakt och skeppslega, (bilbref) och på bodmeri taget lån.»

I motsats till hvad förhållandet är beträffande panträtt med besittning har enligt ofvan anmärkta paragraf i utsökningslagen den, som äger retentionsrätt, förpliktelse att ovillkorligen lämna ifrån sig godset i fråga.

Af utsökningslagen framgår i öfrigt:[1] Skall lös egendom säljas, däri någon har panträtt (med besittning), måste, om panthafvaren icke förklarat sig villig att för sin fordran taga betalning ur köpeskillingen, före utropet underrättelse meddelas, att försäljningen sker med bibehållande af panthafvarens rätt. (Inroparen har sedermera lösningsrätt.) — Har panthafvaren förklarat sig nöjas med att för sin betalning hålla sig till köpeskillingen, utropas godset naturligtvis utan förbehåll, och panthafvaren äger af köpeskillingen bekomma så mycket, som till gäldande af hans fordran är nödigt. — Borgenär, som, då lös egendom för annans fordran utmätes, har retentionsrätt (eller panträtt utan besittning), är berättigad att ur köpeskillingen undfå betalning, allenast under förutsättning att han hos utmätningsmannen före auktionen därom framställer yrkande. För köpeskillingens fördelning skall särskildt sammanträde hållas, såframt icke köpeskillingen lämnar full tillgång för samtliga konkurrerande borgenärers förnöjande eller dessa, oaktadt brist förefinnes, äro ense om huru medlen skola fördelas. Kan ej borgenär, som på grund af rententionsrätt (eller panträtt utan besittning) yrkar betalning, utan att han fått utmätning, visa att gäldenären medgifvit honom betalning ur köpe-

[1] Med afseende å fartyg eller gods i fartyg finnas särskilda stadganden, för hvilka redogörelse här dock icke lämnas.

skillingen, skall utmätningsmannen i hvarje fall kalla honom och gäldenären till sammanträde för att sin rätt bevaka.

Ett annat lagrum, som med afseende å ifrågavarande spörsmål är af intresse, är 54 § konkurslagen, som lyder sålunda: »Har borgenär lös egendom i pant eller eljest under panträtt i handom, eller har fartyg eller gods i fartyg tagits i mät för fordran, för hvilken borgenären har sådan rätt till fartyget eller godset, som i 11 kap. sjölagen sägs, eller har eljest för fordran lös egendom blifvit utmätt inom den tid och på det sätt, att, enligt hvad särskildt är stadgadt, förmånsrätt i den egendom för samma fordran uppkommit; äge borgenären besörja, att den pant eller egendom å offentlig auktion såld varder, där ej gode männen eller sysslomännen vilja den lösa; skolande försäljningen, där egendomen utgöres af fartyg eller gods i fartyg, ske i den ordning, som om dylik egendom, den där blifvit utmätt, särskildt är stadgad. Där ej egendomen utmätningsvis försäljes, låte borgenären gode männen eller sysslomännen minst en månad förut veta, när försäljningen skall ske, och vise för dem reda för hvad som influtit. Vill ej borgenären om försäljningen föranstalta, som nu sagdt är; äge sysslomännen därom besörja.»

Här nämnes sålunda icke något om retentionsrätt lika litet som om panträtt utan besittning. Uttrycket »eljest under panträtt i handom» har naturligtvis här samma innebörd som i utsökningslagen.

Slutligen bör jämväl uppmärksammas följande stadgande uti Kungl. förordningen om tioårig preskription och om årsstämning den 4 mars 1862, nämligen dels 8 §: »Ej vare borgenär, den där har gods såsom pant eller eljest under panträtt i handom, pliktig att gifva det gods ut, innan fordran, hvarför han panträtt däri äger, honom gulden varder, ändå att den fordran ej blifvit efter 1 § bevakad: öfverskjuter fordringen godsets värde; gälle för bevakandet af det öfverskott hvad om fordran stadgadt är»; och dels 14 §: »Är fast egendom för borgenärs fordran intecknad, eller har han lös egendom som pant eller eljest under panträtt i handom;

njute han betalning ur egendomen, ändå att han ej, efter årsstämning, sin fordran angifver. — — —»

Huru det i nu omförmälda författningar begagnade uttrycket »eller eljest under panträtt i handom» tillkommit, framgår af följande historiska redogörelse.

Det af lagkommittén föreslagna stadgande, som skulle motsvara 8 § i 12 kapitlet handelsbalken, var så lydande: »Har man å nedsatt gods nödig kostnad gjort, eller betalt hyra för rum, däri gods förvaras, eller för dess vård någon förlust lidit, därtill man ej själf vållande varit, då bör ägaren det gälda, förr än godset återtages» (8 kap. 8 §).

Lagberedningen formulerade sitt motsvarande stadgande sålunda: »Har den, som gods till förvaring emottagit, däråt gjort nödig kostnad, eller betalt hyra för rum, däri godset förvaras, eller för dess vård någon förlust lidit, därtill han ej själf vållande varit; då vare han berättigad att det af ägaren återfå, och hafve våld att godset under panträtt kvarhålla, intill dess sådant honom guldet varder.»

I motiven till detta stadgande yttrades följande:

»Genom föreskriften i 8 §, att depositarien skall vara berättigad *under panträtt* kvarhålla inlagsgods, intill dess ägaren ersätter honom all den kostnad och förlust, godsets vård kan hafva ådragit honom, har beredningen velat bestämdare än lagkommittén uttrycka detentionsrättens verkan och påföljd. Depositariens omkostnader på en annans gods, som därigenom bevaras, alstra en sakrätt, den där utan tvifvel bör gifva honom lika stor förmånsrätt och säkerhet, som om han från början emottagit godset under verklig panträtt.»

I samband härmed erhöll 22 kap. 2 § handelsbalken i lagberedningens förslag följande lydelse: »Förmånsrätt framför alla andra njute: 1:o panthafvare, i handfången pant, för hufvudstol och ränta — — —; 2:o handtverkare eller annan i gods, *det han under panträtt i handom hafver*, för arfvode, kostnad eller annat, som honom gäldas bör, innan han gifver godset ut; 3:o) Skeppsredare — — resan.»[1]

[1] Lagkommitténs motsvarande stadgande lydde sålunda: »Förmånsrätt

Härjämte föreslog lagberedningen såväl med afseende å konkurs som preskription och årsstämning stadganden, däri förekommo orden: »den som har lös egendom såsom pant eller eljest under panträtt i handom».

Med uttrycket »eljest under panträtt i handom» syftade lagberedningen uppenbarligen på sitt stadgande i 22 kap. 2 § 2 mom. handelsbalken.

Hvad lagberedningen beträffande konkurs samt preskription och årsstämning sålunda föreslagit, upptogs sedermera i konkurslagen och 1862 års förordning.

Sedan den af lagberedningen uppfunna »panträtten» härigenom vunnit helgd, var det naturligt, att den jämväl skulle godkännas af författarna till den efteråt tillkomna utsökningslagen.

Emellertid har man allt hitintills underlåtit att vidtaga någon förändring af 17 kap. 3 § andra punkten handelsbalken. Då här icke talas om någon som helst panträtt utan om förmåns- och retentionsrätt, saknar uttrycket »den som har lös egendom under panträtt i handom» i själfva verket allt underlag.[1] Ostridigt är dock, i enlighet med hvad nu anförts, att detta uttryck syftar på sistnämnda lagrum.

Af den omständighet, att handtverkares ifrågavarande rätt alltså uti ofvanberörda författningar betecknas såsom panträtt och likställts med panträtt på grund af upplåtelse,

---

framför alla andra njute: — — — 2:o handtverkare eller annan i gods, som hos honom kvar är, för arfvode eller kostnad, som efter lag gäldas bör, innan godset af ägaren återtagas må. — —.» — Först i 4 § meddelade lagberedningen bestämmelse om den förmånsrätt, som tillkom husvärd, i fråga om hvilken icke användts uttrycket »panträtt».

[1] Författarne af konkurslagen synas icke hafva haft fullt klart för sig skillnaden emellan »den som har lös egendom såsom pant» och »den, som har lös egendom under panträtt i handom». I 90 § konkurslagen talas nämligen om »borgenär, som för sin fordran har lös pant i handom». Och detta uttryck afser otvifvelaktigt ej mindre panträtt enligt 10 kap. handelsbalken än äfven panträtt enligt 2:dra punkten af 17 kap. 3 § samma balk jämte 1830 och 1848 års här förut anmärkta författningar. I lagberedningens motsvarande stadgande stod på vanligt sätt: »Borgenär, den där har lös egendom såsom pant eller eljest under panträtt i handom.»

Mot författarna till utsökningslagen kan riktas liknande förebråelse för bristande konsekvens uti ifrågavarande afseende.

följer naturligtvis ingalunda, att samma rätt äfven utom dessa författningars giltighetssfärer är att anse såsom panträtt, och att befogenhet alltså skulle tillkomma handtverkare att, utan föregående utmätning och utan att gäldenären kommit i konkurstillstånd, ur det innehållna godset skaffa sig betalning för sin fordran. Ingen kan påstå, att dylik realisationsrätt var medgifven handtverkare af 1734 års lagstiftare. Och ändring uti 1734 års lag härutinnan kan icke anses vara gjord, därför att senare tillkomna författningar med afseende å speciella förhållanden karaktäriserat rätten i fråga såsom panträtt. Att märka är jämväl, att lagberedningen städse skilde emellan å ena sidan »den som har lös egendom såsom pant», hvarmed afsågs panträtt på grund af upplåtelse, samt å andra sidan den som eljest har lös egendom »under panträtt i handom», hvarunder inbegreps, bland annat, handtverkares (och depositaries) ifrågavarande rätt. Genom detta särskiljande finnes grund till det antagande, att lagberedningen icke velat i allo likställa all »panträtt» och sålunda ej heller haft för afsikt att fastslå den satsen, att den för handtverkare proklamerade panträtten skulle vara förbunden med realisationsrätt, för hvars utöfvande lagberedningen i allt fall icke lämnat någon som helst regel.

På grund af hvad nu yttrats och då den depositarien uti förevarande paragraf tillerkända rätt tydligen icke kan vara af vidsträcktare omfattning än den, som enligt senare punkten af 3 § 17 kapitlet handelsbalken tillkommer handtverkare för arfvode å det gods, »som hos honom kvar är», måste det vara klart, att depositariens ifrågavarande rätt icke är panträtt i ofvan angifna mening. Till stöd härför kan emellertid åberopas jämväl stadgandet i 11 kapitlet 3 § handelsbalken: »Ingen må, för egen eller annans skuldfordran, hålla det inne, som han till låns fått, utan han *däri panträtt hafver eller med ägarens vilja nödig kostnad därå gjort.*» Häraf framgår ju, att lagstiftaren icke tänkt sig, att låntagaren skulle för nödiga kostnader hafva panträtt i det lånta

godset. Och skillnad mellan låntagare och depositarie härutinnan kan icke förefinnas.

Att depositarien i undantagsfall kan hafva rätt att försälja godset och ur köpeskillingen göra sig betald för de i denna § berörda kostnader, se sid. 156.

En annan fråga är, om icke depositarie kan hafva samma rätt, som tillkommer »handtverkare». Till stöd härför har man anfört, att det skulle vara omöjligt att inskränka bestämmelsen om handtverkares förmånsrätt efter dess ordalydelse, så att den skulle gälla endast beträffande sådana förbättringar af en lös sak, som genom handtverksarbete åstadkommas. Fastmera borde detta lagrum anses erkänna en allmän förmånsrätt för dem, som i följd af aftal nedlade arbete på en annans lösa gods, som de hade i sin besittning. Och lagrummets grund kunde gifvetvis åberopas jämväl till förmån för depositarie. Förordningen af 1848 om förmånsrätt för kommissionär hade ju redan för ett analogt fall sanktionerat en sådan utsträckt tolkning. Slutligen har man äfven åberopat lagberedningens uppfattning i ämnet.

Vid besvarandet af denna fråga bör särskild hänsyn tagas till en hvar af de författningar, som enligt hvad förut uppvisats gifva olika befogenhet åt den, som har panträtt enligt 17 kapitlet 3 § handelsbalken, och den, som har retentionsrätt.

Beträffande härvid först konkurslagen kan anmärkas, att Kungl. Maj:t genom utslag den 15 februari 1882 (H. 1882 s. 100 och N. 1883 s. 152) ogillat yrkande af husvärd om förbud för syslomän i hyresgästs konkurs att, förrän hyran blifvit betald, afyttra den lösegendom, som fanns i huset; och genom utslag den 10 september 1889 (H. 1889 not. B. n:o 606) fastställde Kungl. Maj:t vederbörande hofrätts utslag, hvarigenom husvärd förklarats icke hafva varit befogad att försälja gods, som han kvarhållit för hyresfordran. Enahanda princip har uttalats i Kungl. Maj:ts utslag den 9 mars 1899 (H. 1899; not. B. n:o 167.)[1]

[1] Emot denna mening, som har sin grund däri att konkurslagen med

Af den omständighet, att husvärd sålunda i fall af konkurs icke äger motsätta sig utlämnande af gästens gods till konkursboet, har man utan vidare dragit den slutsatsen, att förhållandet skulle vara enahanda med afseende å depositarie åtminstone i fråga om hans hyresfordran. Denna slutsats är emellertid tydligen förhastad. Lagberedningen gjorde härutinnan skillnad emellan husvärd och depositarie. Den senare förklarades, såsom visats, hafva panträtt och på grund däraf jämväl befogenhet att i händelse af deponentens konkurs själf ombesörja godsets försäljning, hvaremot sådan befogenhet icke tillerkändes husvärd. Författarna af konkurslagen, som efter lagberedningen förklarade, att den, som har lös egendom under panträtt i handom — hvarunder lagberedningen ju inbegrep jämväl depositarie —, äger motsätta sig egendomens utlämnande till gäldenärens konkursbo och själf ombesörja densammas försäljning, hade måhända icke klart för sig, huruvida sådan befogenhet härigenom var inrymd äfven åt depositarie. Men om detta icke får anses hafva varit meningen, uppstår ett spörsmål, som icke är af lagen besvaradt. Med hvilken rätt skall depositarien i konkursen utfå sin fordran? I 17 kap. handelsbalken spejar man förgäfves efter någon uttryckIig bestämmelse om förmånsrätt för depositariens i nu ifrågavarande § omförmälda kostnader. Att depositarien icke förty har förmånsrätt, är uppenbart. Och lika uppenbart lärer det då vara, att det lagrum i 17 kap. H. B., som bör å depositarie tillämpas, är just senare punkten i 3 §. Då vidare, enligt hvad ofvan nämnts, 54 § konkurslagen med orden »eljest under panträtt i handom» syftar på senare punkten i 3 § 17 kap. H. B., bör häraf vara en gifven följd, att de citerade orden afse jämväl depositarie.

uttrycket: den som eljest har lös egendom »under panträtt i handom» skulle syfta allenast på sådan rätt, som i fråga om förmånsrätt är likställd med panträtt på grund af upplåtelse, kan emellertid med fog anmärkas, att det synes svårt att uppleta något antagligt skäl, hvarföre husvärd — som, hvad hyran för sista året angår, har förmånsrätt framför den, som kan hafva fått godset för någon sin fordran utmätt — blifvit försatt i sämre ställning än den, som sålunda genom utmätning förvärfvat sig förmånsrätt. Denne sistnämnde har ju i 54 § konkurslagen likställts med panthafvare.

Beträffande härefter ofvan anförda stadganden i preskriptionsförordningen måste förhållandet vara enahanda. Man saknar anledning antaga, att det i dessa stadganden förekommande uttrycket »panträtt» är af mindre vidsträckt betydelse än hvad lagberedningen därmed förstått. Precis samma skäl, som tala för panthafvares eller handtverkares rätt uti ifrågavarande afseende, kunna jämväl åberopas till förmån för depositarie.

Hvad slutligen angår utsökningslagen, måste svaret på ifrågavarande spörsmål utfalla annorlunda.

Lagstiftaren, som, enligt hvad förut visats, på utsökningslagens område till begreppen panträtt och retentionsrätt knutit en skillnad i rättslig befogenhet, måste där anses hafva uppfattat den depositarien tillerkända rätt såsom retentionsrätt.

Väl har detta blifvit bestridt, därvid framhållits, dels att utsökningslagen ju ostridigt under begreppet panträtt inbegrepe, förutom sådan rätt, som i annan lag särskildt betecknas såsom panträtt, de rättigheter, hvilka enligt 17 kap. 3 § 2:a stycket H. B. samt 1830 och 1848 års omförmälda författningar uttryckligen blifvit i fråga om företräde till betalning därmed likställda, dels ock att konsekvensen då fordrade, det ifrågavarande rätt, som — äfven om den möjligen icke kunde anses innefatta panträtt i egentlig mening — i allt fall måste medföra förmånsrätt såsom panträtt enligt 17 kap. 3 § H. B., likaledes inom utsökningslagens område hänfördes till panträtt. Häremot kan emellertid med fog invändas, att, om man undantager den retentionsrätt, som tillkommer husvärd, samtliga retentionsrätter medföra förmånsrätt enligt sist sagda lagrum, i följd hvaraf, om förenämnda resonemang vore riktigt, utsökningslagens retentionsrätt, hvartill allenast nyssberörda, husvärd tillkommande rätt vore att hänföra, skulle vara till begreppet inskränkt på ett sätt, som uppenbarligen icke öfverensstämmer med de i utsökningslagen använda ordalagen.

Depositarie, som betingat sig ersättning för förvaringen, bör i afseende å hela denna ersättning äga samma rätt, som ifrågavarande paragraf tillerkänner honom för nödiga kostnader.

Riktigheten häraf har förnekats. Under förmenande att grunden för förevarande stadgande vore den, att depositarien på grund af aftalet vore pliktig att under depositionstiden göra nödiga kostnader å det deponerade godset, *ehuru dessa kostnader icke på förhand kunnat beräknas*, har man velat förklara depositarien berättigad till retention (allenast) för så stor del af den betingade ersättningen, som svarar mot de gjorda kostnaderna. Lagstiftaren har ansetts sakna skäl att tillerkänna depositarien ifrågavarande befogenhet med hänsyn till ersättning för själfva förvaringen, enär ju det berott på depositarien själf att vid aftalets ingående tillförsäkra sig garanti för utbekommande af samma ersättning.

Grunden för stadgandet om depositariens retentionsrätt lärer emellertid icke vara den här angifna. Det kan t. ex. icke förnekas, att depositarien har retentionsrätt jämväl för sådana under depositionstiden gjorda kostnader, som han, utan att hafva varit därtill lagligen pliktig, nedlagt å det deponerade godset allenast på begäran af deponenten, och som alltså med hänsyn till värdet kunnat på förhand precis bestämmas. Ihågkommas bör i detta afseende stadgandet i 11 kap. 3 § H. B., hvarest medgifvits låntagare retentionsrätt, om han med ägarens vilja (jfr femte delen sid. 939) gjort nödig kostnad å det låntagna godset. Och depositarie kan icke rimligen vara i sämre ställning än låntagare. Ej heller bör i fråga om grunden för depositaries retentionsrätt förbises bestämmelserna om retentionsrätt för rättegångsombud och husvärd äfvensom stadgandet i 17 kap. 3 § H. B. om den rätt, som tillkommer handtverkare »för arfvode å det gods, som hos honom kvar är». Och slutligen är just uti ifrågavarande lagrum uttryckligen föreskrifvet, att depositarie har retentionsrätt för hyra, som han betalt för det rum, där det deponerade godset förvarats.

I omförmälda lagrum har uttalats en allmän princip om retentionsrätt för kostnader, som retinenten gjort under sådant förhållande, att han för dem är berättigad till ersättning. Och med hänsyn till det system, som följts vid lagens uppställning, måste man vara berättigad att analogiskt tillämpa denna princip å alla likartade fall.

Godkännande af satsen, att depositarien äger retentionsrätt allenast för så stor del af den betingade ersättningen, som svarar mot de gjorda kostnaderna, skulle för öfrigt möta praktiska svårigheter. I de flesta fall vore det nämligen icke möjligt att afgöra i hvad mån, enligt kontrahenternas afsikt vid aftalet, uti öfverenskommen ersättning ingått ersättning för förutsedda[1] kostnader. Och att vid depositionsaftalets slut efter särskild värdering af kostnaderna göra en uppdelning af den öfverenskomna ersättningen skulle tydligen mången gång kränka depositariens rätt, hvarföre sådan värdering ej bör ifrågakomma annorledes än i nödfall.

Den uppfattning har sökt göra sig gällande, att ifrågavarande paragraf skulle afse allenast sådana kostnader, som gjorts *å* godset. Att denna uppfattning, som ju endast har sin grund i en trång bokstafstolkning, är oriktig, lärer icke vara erforderligt att närmare påvisa.

Har ersättning för förvaringen icke öfverenskommits, är depositarien berättigad till godtgörelse för *alla* kostnader, som för det deponerade godsets vidmakthållande åsamkats honom, under förutsättning, såsom redan förut anmärkts, att kostnaderna varit nödiga och stått i förnuftig proportion till godsets värde.

---

[1] För alldeles oförutsedda kostnader, hvilka således icke kunnat tagas i betraktande vid ersättningens bestämmande, är depositarien alltid, oafsedt ersättningen, berättigad att bekomma särskild godtgörelse, för hvilken han då ock äger retentionsrätt.

För andra än nödiga kostnader är depositarien berättigad till ersättning allenast under förutsättning, att de gjorts på deponentens begäran. I samma mån depositarien sålunda har rätt till ersättning för nyttiga eller öfverflödiga kostnader, tillkommer honom också för desamma retentionsrätt.

I händelse på grund af det deponerade godsets beskaffenhet skada förorsakas depositarien, är deponenten därför ansvarig, såframt han icke kan visa, att han därtill varit utan skuld. Om t. ex. en person hos annan deponerar ett kreatur, behäftadt med smittosam sjukdom, och smittan härigenom sprides till depositarien tillhöriga kreatur, är deponenten pliktig ersätta all häraf uppkommen skada, om han icke förmår styrka, att sjukdomen hos hans kreatur varit honom obekant och att han ej heller bort känna den. Har depositarien vid aftalets ingående afvetat sjukdomen, är han naturligtvis icke berättigad till ersättning.

I schweiziska obligationsrätten (art. 477) stadgas: »Der Hinterleger haftet dem Aufbewahrer für den aus der Hinterlegung entstandenen Schaden, sofern er nicht beweist, dass der Schaden ohne alles Verschulden von seiner Seite entstanden sei. Auch haftet er ihm für die mit Erfüllung des Vertrages nothwendig verbundenen Auslagen.»

I tyska civillagen äro i detta afseende följande bestämmelser meddelade (§§ 694 och 693): »Der Hinterleger hat den durch die Beschaffenheit der hinterlegten Sache dem Verwahrer entstehenden Schaden zu ersetzen, es sei denn dass er die gefahrdrohende Beschaffenheit der Sache bei der Hinterlegung weder kennt noch kennen muss oder dass er sie dem Verwahrer angezeigt oder dieser sie ohne Anzeige gekannt hat.» »Macht der Verwahrer zum Zwecke der Aufbewahrung Aufwendungen, die er den Umständen nach für erforderlich halten darf, so ist der Hinterleger zum Ersatze verpflichtet.»

Motsvarande stadgande i franska rätten (art. 1947) är så lydande: »La personne qui a fait le dépôt, est tenue de rembourser au dépositaire les dépenses qu'il a faites pour la conservation de la chose déposée, et de l'indemniser de toutes les pertes que le dépôt peut lui avoir occasionnées.»

Att depositarien äfven i afseende å ersättning för förlust, hvarom nu är fråga, äger retentionsrätt till godset, måste man vara berättigad att analogivis sluta af stadgandet i 57 § af lagen om köp och byte, enligt hvilket köpare, när han häfver köpet efter att hafva fått godset i sin vård, tillerkänts dylik rätt beträffande ersättning för förlust, som uppkommit genom säljarens underlåtenhet att riktigt fullgöra aftalet.[1]

Med afseende å det fall, att den, som i deposition mottagit gods, hvari han erhållit retentionsrätt, å sin sida häftar i skuld för hyra till sin husvärd, har det blifvit satt i fråga, att husvärden, hvilken ju för hyran har retentionsrätt gent emot depositarien, skulle äga att, med begagnande af dennes retentionsrätt, kvarhålla nämnda gods. Depositariens retentionsrätt skulle nämligen, i och med det han komme i skuld för hyran, utan vidare öfvergå på husvärden.

Denna mening är dock oriktig. Depositariens fordringsrätt kan icke annorledes än genom faktisk öfverlåtelse gå öfver till husvärden, vid hvilket förhållande någon tyst öfvergång af depositariens retentionsrätt, som står i oskiljaktigt samband med fordringsrätten, icke kan ifrågakomma. Äfven om man kunde antaga möjligheten af dylik tyst öfvergång af retentionsrätten, är att märka, hurusom husvärden genom en sålunda förvärfvad retentionsrätt icke kan få större befogenhet än som tillkommer depositarien. Och dennes befogenhet att kvarhålla saken är beroende af tillvaron utaf hans fordran. Erhåller han likvid för eller ef-

[1] Lagkommittén och lagberedningen tillerkände, såsom förut visats, depositarie retentionsrätt uti ifrågavarande afseende.

terskänker han fordringen, upphör retentionsrätten, som husvärden följaktligen aldrig kan göra gällande mot depositariens vilja.

Att husvärd icke har retentionsrätt i gods, tillhörigt den, som å sin sida hyrt af hyresgäst, är uttaladt i följande rättsfall:

Aktören A. W. Natt och Dag instämde till Stockholms kämnersrätt notarien E. A. Planck samt anförde: Planck hade vid utmätning hos tobaksplantören C. G. Nordströms änka, i hvilkens ifrån Planck hyrda lägenhet Natt och Dag då bott, olofligen borttagit åtskillig Natt och Dag tillhörig lösegendom, som Planck sedermera kvarhållit för änkans hyresskuld. På grund häraf yrkades åläggande för Planck att återställa samma egendom eller betala dess värde jämte ränta samt ersätta kostnad och skada. — Kämnersrätten yttrade, att som Planck medgifvit, att ifrågavarande, af Planck för änkan Nordströms hyresskuld kvarhållna, till ett värde af 115 rdr 36 sk. banko skattade lösörepersedlar, jämte åtskilliga ej värderade bref, räkningar och andra papper, tillhörde Natt och Dag; samt Planck, om än änkan Nordström, enligt det med henne uppgjorda hyreskontrakt, icke varit berättigad att hos sig inhysa andra personer, hvarken därigenom eller i följd af Nordströms underlåtenhet att gälda sin hyra ägt rätt att för samma Nordströms hyresskuld kvarhålla annan, hos Nordström inneboende, persons saker, dem Planck således obehörigen och olagligen denne undanhållit; ålades Planck att genast till Natt och Dag återställa berörda persedlar eller ersätta deras värde med 115 rdr 36 sk. banko jämte fem procent ränta däråt från stämningsdagen, hvarjämte Planck kändes skyldig att med 24 sk. banko i veckan, räknadt från den dag, då Planck af sakerna satte sig i besittning, till dess de Natt och Dag tillhandahölles, ersätta den honom genom Plancks ofvanberörda åtgärd tillskyndade skada. — Rådstufvurätten fastställde kämnersrättens beslut. — Hofrätten fastställde underrätternas domar, dock att, enär särskild ersättning för den skada, som

tillskyndats Natt och Dag genom Plancks åtgärd att sätta sig i besittning af ifrågavarande persedlar, blifvit Natt och Dag tillagd, Planck befriades från den honom ålagda skyldigheten att gälda ränta. — Kungl. Maj:t utlät sig, på hemställan af nedre revisionen, att som Planck vid kämnersrätten medgifvit, att ifrågavarande persedlar vore Natt och Dag tillhöriga, och den af Planck sedermera gjorda uppgift, att af berörda persedlar ett bolster, en kudde och ett täcke skulle vara änkan Nordströms tillhörighet samt såsom sådan blifvit i hennes till borgenärerna afträdda bo upptagen, icke vore i någon mån styrkt, utan fastmera vederlades af änkan Nordströms inför kämnersrätten i målet afgifna förklarande, att hennes sängkläder vore af annan beskaffenhet än Natt och Dags och förvarades å annat ställe än de sistnämnda, då de anhöllos af Planck, samt Planck hvarken i afseende på yrkad befrielse från den honom ålagda afgift till Natt och Dag för saknadt bruk af omtvistade effekter eller i öfrigt anfört skäl, ledande till ändring i öfverklagade besluten, blefve hofrättens domslut fastställdt. (Kungl. Maj:ts dom den 18 maj 1846; S. XVIII sid. 352.)[1]

Den, som i god tro af orättmätig innehafvare i deposition mottagit en sak, hvari han sedermera fått retentionsrätt, är icke pliktig att utan lösen (d. v. s. betalning för sin fordran) utlämna saken till ägaren.

Den meningen, enligt hvilken retentionsrätt här icke kan uppkomma, är oriktig. De ordalag, som i 11:3 och 12:8 H. B. begagnas, äro nämligen, såsom med rätta blifvit anmärkt, af en sådan positiv styrka, att däraf framgår, att lagens mening är att gifva retinenten befogenhet att kvarhålla saken äfven gent emot tidigare sakrättshafvare.

---

[1] Den omständigheten, att husvärd haft anledning antaga, att hyresgästen vore ägare till något tredje man tillhörigt, i hyresgästens besittning varande gods, kan icke för husvärden medföra retentionsrätt till detsamma. (Se Kungl. Maj:ts dom den 15 september 1891; H. 1891 sid. 391.)

Retentionsrätten är verksam äfven mot tredje man; den fortfar utan afseende däråt att saken af deponenten försäljes,[1] och den upphör ej heller därigenom, att saken mot depositariens vilja undandrages hans besittning, om han blott ånyo omhänderfår densamma, och äger han äfven föra talan om sakens återvinnande. Naturligtvis kan dock icke en retinent hafva vidsträcktare vindikationsrätt än som tillkommer en ägare. Har tredje man i god tro förvärfvat saken och kommit i besittning af densamma, kan alltså depositarien icke göra någon vindikationsrätt gällande.

Retentionsrätten är odelbar, hvilket innebär, att depositarien icke är skyldig att utan betalning utlämna någon del af det retinerade godset;[2] och deponenten äger ej heller genom att betala en del af sin skuld påfordra utbekommande af proportionerlig del af godset.

Att meningarna rörande denna fråga äro i praxis delade, framgår af följande rättsfall.

Studeranden Alfred Fredén instämde änkan Christina Berndes samt anförde: Fredén hade af Christina Berndes förhyrt ett rum i Uppsala för vårterminen 1899, i hvilken tid, enligt därstädes gällande sedvana vid förhyrning af rum på termin, jämväl inbegrepes påföljande mellantermin. Christina Berndes hade den 3 juli 1899 under Fredéns frånvaro tillstängt berörda rum medelst hänglås samt härigenom skilt Fredén från begagnande af såväl rummet som hans däri förvarade tillhörigheter. På grund häraf yrkades, att Christina Berndes måtte dömas till ansvar och förpliktas utgifva

---

[1] Retinenten *såsom sådan* är oberoende af, att ägaren vidtager dylik åtgärd. Däremot har den omständigheten, att ägaren sålunda förfogar öfver saken, den verkan, att retinenten icke kan få densamma utmätt för sin fordran. Möjlighet härtill förefinnes naturligtvis endast så länge saken tillhör gäldenären.

[2] Det förutsättes naturligtvis här, att »godset» utgöres af flera föremål.

skadestånd. — Underrätten yttrade, att enär Cristina Berndes vidgått, att hon den 3 juli 1899 i afsikt att skilja Fredén från det af honom förut bebodda rum hos henne i Fredéns frånvaro genom anbringande af ett hänglås utanför dörren till berörda rum utestängt Fredén från rummet och sedermera förvägrat honom komma i besittning af detsamma med däri förvarade, Fredén tillhöriga saker; alltså dömdes Cristina Berndes att böta fem kronor, men som Fredén icke visat sig vara berättigad i lägenheten kvarbo efter ofvanberörda den 3 juli, förklarades Fredéns i målet väckta ersättningstalan icke kunna bifallas. — Hofrätten, där Fredén besvärade sig, yttrade däremot i fråga om ersättningsanspråket, att hofrätten funne väl Cristina Berndes hafva varit berättigad att då Fredén icke inom laga tid eller åtta dagar före ifrågavarande vårtermins slut erlagt återstående delen af hyran, få Fredén i laga ordning från lägenheten vräkt *samt därvid hålla Fredén tillhörigt gods kvar, till dess han rätt för sig gjort, men, enär upplyst vore, att Christina Berndes, oaktadt hennes hyresfordran uppgått till allenast trettio kronor, kvarhållit alla Fredéns i lägenheten befintliga tillhörigheter till ett värde, som enligt hvad i målet framginge vida öfverstigit nämnda belopp, och förvägrat Fredén att däraf något utbekomma,* samt Christina Berndes härigenom måste anses hafva öfverskridit ofvannämnda henne i berörda hänseende tillkommande rätt och följaktligen vara pliktig att ersätta Fredén den skada, som för denne uppstått därigenom, att han under omkring två månader varit i saknad af de tillhörigheter, som Christina Berndes, på sätt ofvan nämnts, icke varit berättigad kvarhålla, funne hofrätten skäligt att, med ändring af underrättens beslut, förplikta Christina Berndes att i ersättning för berörda skada till Fredén emot kvitto utgifva ett skäligt belopp af trettio kronor. — En ledamot fann ej skäl till ändring i underrättens beslut. — Hofrättens utslag blef ej öfverklagadt.

Satsen om retentionsrättens odelbarhet är emellertid underkastad viss inskränkning. Den, som i deposition mottagit

flera slags föremål, hvilka icke till hvarandra stå i förhållande af hufvud- och bisak och ej heller kunna betraktas såsom en enhet, kan ej vara berättigad att kvarhålla alla föremålen af den anledning, att han å ett nedlagt nödig kostnad.

Är det emellan kontrahenterna ostridigt, att retentionsrätt för depositarien förefinnes, så kan deponenten icke genom att ställa säkerhet för skulden förvärfva anspråk på godsets utfående.[1] Felaktigt är att till stöd för en motsatt mening åberopa stadgandet i 155 § utsökningslagen, enligt hvilket kvarstad samt skingrings- och reseförbud upphöra, då gäldenären ställer pant eller borgen.

Om åter rättegång uppkommit därom, huruvida fordran, som medför retentionsrätt, förefinnes eller icke, torde deponenten kunna af domstolen berättigas att genast återfå sitt gods mot ställande af sådan säkerhet, att motparten, i händelse domen utfaller till hans förmån, kan omedelbart ur säkerheten skaffa sig betalning. Att säkerheten kan bestå äfven i borgen,[2] lärer få antagas.

Från den nu angifna regeln, att depositariens retentionsrätt icke upphör därigenom, att deponenten lämnar säkerhet, synes möjligen med hänsyn till grunderna för stadgandet i 57 § af lagen om köp och byte[3] undantag böra göras för det fall, att fråga endast är om retentionsrätt för skada, som tillskyndats depositarien.

I fråga om retentionsrätt må till sist anmärkas, att det på grund af de i vår rätt gällande principer om aftalsfri-

[1] I förhållandets natur ligger dock, att retinenten icke i allmänhet vägrar att mottaga säkerheten, om han därigenom kan omedelbart skaffa sig betalning.

[2] Med afseende å hvad nyss yttrats synes dock härvid böra förutsättas, att fråga är om proprieborgen.

[3] Härmed bör jämföras 36 § i samma lag.

het måste följa, att det icke är förbjudet att genom aftal konstituera retentionsrätt. Den, som äger att i någon sin sak upplåta panträtt, kan för öfrigt ej rimligen sakna befogenhet att i samma sak upplåta retentionsrätt, som ju är af mindre omfattning än panträtt. Jämför Högsta domstolens motivering i rättsfall, afgjordt genom Kungl. Maj:ts dom den 14 mars 1900; H. 1900 not B. n:o 144, där fråga dock ej var om tredje mans rätt.[1]

Deponentens rätt att återfå sitt gods vid aftalstidens slut är, såsom förut framhållits, icke någon fordringsrätt utan tillkommer honom såsom ägare, hvaraf gifvetvis följer, att depositarie, som till äfventyrs af deponenten äger fordran, för hvilken retentionsrätt ej är medgifven, icke har kvittningsrätt till godset.

Om åter godset i depositariens vård skadas eller går under på grund af omständighet, för hvilken han är ansvarig, har han rättighet att kvitta den fordran, som han å sin sida kan äga hos deponenten, mot dennes skadeståndsanspråk.

I förhållandets natur ligger, att depositarien icke är berättigad till ersättning för kostnader, som han nedlagt å godset, om detsamma sedermera genom hans vållande förkommer, förstöres eller skadas, så att deponenten icke får något gagn af kostnaderna. Här kan ju sålunda i egentlig mening aldrig vara fråga om rätt för depositarien att kvitta dylik ersättning mot det skadestånd, som han skall gälda deponenten. Väl att märka är dock, att, om deponenten håller på sin rätt att icke behöfva ersätta kostnaderna, skadeståndet icke får till hans förmån bestämmas med hänsyn till det (förhöjda) värde, som godset just genom kostnaderna erhållit.

I händelse depositarien är berättigad till skadestånd på

[1] Har vid upplåten retentionsrätt aftalets syfte varit att kränka tredje man, måste gifvetvis aftalet vara ogiltigt gent emot denne.

grund däraf, att förlust tillskyndats honom genom godsets beskaffenhet, äger han, oafsedt att godset sedermera genom hans förvållande skadats eller förstörts, för samma skadestånd rätt till kvittning mot det skadestånd, som han å sin sida är skyldig att utgifva till deponenten.

---

9 §. (Nekar man emot bättre vetande till inlagsfä eller förtrodt gods; plikte som i 11 kap. 2 § om lån sagdt är.)

Denna § är upphäfd genom 13 § i 22 kap. strafflagen.

10 §. (Förtror man åt annan sitt gods att vårda, då det ur eld, sjö, eller från fiende frälsadt är; nekar han därtill, som emottog, och varder öfvertygad, att han det svikligen döljt; straffes med tredubbla böter som för tjufnad.)

Denna §, som handlar om det så kallade depositum miserabile, är jämväl upphäfd genom 22 kap. 13 § strafflagen.

---

11 §. Dömes gods under tredje mans förvar, det bör vårdas, som annat inlagsfä, och ej gifvas ut, förr än Domaren eller Befallningshafvanden det tillåter.

Om, såsom i denna § förutsättes, domaren eller öfverexekutor förordnar, att gods skall sättas i förvar hos tredje man, är denne att betrakta såsom depositarie. Följaktligen böra i fråga om honom de i detta kapitel gifna bestämmelser i tillämpliga delar gälla. Exempel på fall, då dylik deposition kan förekomma, återfinnas i 18 kap. 3 § ärfdabalken och 146 § utsökningslagen.

---

12 §. (Säljer, eller förpantar handtverkare, det honom till gärning för viss lön i händer sättes; gälde skadan åter, och böte så han, som den veterligen annans gods köpte, hvardera tjugu daler.)

Denna § är upphäfd; motsvarande straffbestämmelser återfinnas i 22 kap. 11 och 12 §§ strafflagen.

Sedan redogörelse nu lämnats för den rättsliga naturen hos det i förevarande kapitel behandlade aftal äfvensom för de regler, som gälla med afseende å deponentens och depositariens ur aftalet härflytande rättigheter och skyldigheter, då fråga är om icke förtärliga ting, skall, i öfverensstämmelse med hvad å sid. 3 yttrats, till närmare behandling upptagas spörsmålet, huruvida och i hvad mån penningar och andra förtärliga ting kunna utgöra föremål för deposition.

Såsom redan nämnts, bryta sig här tre meningar mot hvarandra. Den ena förnekar öfver hufvud deposition af penningar[1] (och andra förtärliga ting). Enligt den andra likställes i allo deposition af penningar med deposition af annat gods. En förmedlande ståndpunkt åter intages af den tredje, som visserligen medgifver deposition af penningar men håller före, att de i lagen uppställda regler måste i fråga om dylik deposition undergå jämkning.

Af anhängare utaf sistnämnda mening har anförts, att det vid deposition af penningar, som lämnas utan omslag eller med deras uppräknande uti icke tillslutet omslag, måste ligga i sakens natur, att depositarien äger bruka dem. Deposition innebure visserligen i allmänhet endast öfverlämnande af en sak till förvar och vård och icke till dess brukande. Men att undantag från denna regel måste göras ifråga om deposition af penningar, betingades af dessas for-

[1] Undantag medgifves naturligtvis för det fall, att penningarna deponerats uti tillslutet eller förseglad omslag.

mella karaktär, af deras egenskap af förbytlighet och förbrukbarhet samt hade sin grund i afsikten hos depositarien vid penningarnas mottagande. Man kunde icke antaga, att en depositarie af penningar mottoge dem i sin vård under afsikt att bibehålla den lämnade summans särskilda beståndsdelar oförvandlade. Sådant skulle nämligen förutsätta, att de hölles skilda från de penningar, han själf ägde, och att de på ett särskildt ställe förvarades. Det vore emellertid förbundet med synnerligt äfventyr att på ställen, där ej daglig tillsyn ägde rum, förvara sådana saker, med afseende på hvilka, såsom fallet vore med penningar, ett uppvisande af deras identitet endast med svårighet kunde ske, därest de komme i annan mans hand. Depositarien funne sig därföre handla såväl i deponentens som i sitt eget intresse genom att förvara de deponerade penningarna tillhopa med sina egna och att sålunda använda jämväl de förra till bestridande af sina utgifter. I denna uppfattning af sitt förhållande till deponenten måste depositarien ock vara i god tro, dels emedan till följd af penningens natur och af regeln »tantundem est idem» icke de deponerade medlens individualitet utan blott det antal myntenheter, hvaraf de bestått, af deponenten afsetts, och någon skada således icke tillskyndades honom genom deras utbyte vid återbetalningen mot andra, och dels emedan uppfattningen vore stödd på omständigheter i öfrigt, som inginge i den allmänna erfarenheten, och depositarien på grund däraf hade skäl att förmoda, det uppfattningen delades af deponenten, åtminstone till dess motsatsen ådagalades. Man kunde ej heller säga, att det vore stridande mot depositionaftalets natur, att brukningsrätten till det deponerade utan särskild öfverenskommelse tillkomme depositarien. Den depositarien åliggande vårdplikten förutsatte tvärtom ofta brukningsrätt. Så vore förhållandet, om det, som deponerats, genom att icke brukas förlorade i värde. Den, som i förvar mottagit en ridhäst, vore naturligtvis skyldig tillse, att hästen finge behöflig motion. Och om det deponerade vore underkastadt förskämning

eller förstöring, kunde depositarien hafva förpliktelse att ombestyra dess försäljning. — Då depositarien sålunda, därest annat ej bestämts, hade brukningsrätt till penningarna, följde häraf att deponerandet af penningar också medförde äganderättens öfvergång från deponenten till depositarien.

Med gillande af denna sistnämnda sats, hvaraf ju jämväl skulle följa, att vid deposition af penningar depositarien icke hade skyldighet att gifva tillbaka *samma* penningar utan allenast förbindelse att återställa dem i samma slag, myckenhet och godhet, hafva målsmän för den meningen, som förnekar deposition af penningar, framhållit att just detta är kännetecknet på försträckning. Deposition af penningar vore därför ej heller något annat än försträckning.

Detta påstående lärer emellertid vara felaktigt. Lagen talar själf, utan att härvid göra någon inskränkning, om deposition af penningar; sådan deposition, jämväl i fråga om lösa penningar, måste alltså förefinnas (jfr sid. 2). Och den, som vid afslutande af ett rättsärende inrättar sitt handlingssätt med uttrycklig hänvisning till denna lags stadgande, måste äga befogenhet att fordra, att samma rättsärende sedermera, så vidt möjligt är, också varder bedömdt i öfverensstämmelse just därmed. Att förmena deponent af penningar rätt att lämna depositarien tillstånd till brukning af det deponerade är lika litet möjligt som att frånkänna deponent af icke förtärliga ting dylik rätt. Lagen förutsätter tydligen, att deponenten kan gifva depositarien medgifvande att använda deponeradt gods.

Dock kan det icke förnekas, att svårighet att skilja ifrågavarande båda aftal, försträckning och deposition af penningar, från hvarandra ofta uppstår. När försträckning i vårt land äger rum, lärer försträckningsgifvaren med penningarnas utlånande till försträckningstagaren antingen afse — och detta är regel — att genom erhållande af ränta bereda sig själf ekonomisk vinst, hvilket dock icke utesluter, att han jämväl haft till syfte att göra försträckningstagaren en tjänst, eller ock, såsom då ränta icke betingats, torde försträcknings-

gifvarens önskan att hjälpa försträckningstagaren varit driffjädern till den gjorda utlåningen. Hvad försträckningstagaren angår, måste han, hurudan än försträckningsgifvarens afsikt varit, alltid anses hafva fördel af aftalet. För försträckningsaftal absolut främmande är, att försträckningstagaren betingar sig ränta af försträckningsgifvaren. Vid deposition af penningar åter är det regel, att deponenten, som af en eller annan anledning finner sig förhindrad att bekvämligen kunna själf *förvara* penningarna, öfverlämnar dem till depositarien uteslutande för att denne skall i hans ställe öfvertaga förvaringen. Deponenten afser sålunda egen förmån, ehuru ej, åtminstone icke direkt, af ekonomisk innebörd. Depositarien åter anses icke hafva någon fördel af aftalet; i all synnerhet var detta uppfattningen hos 1734 års lagstiftare, hvilka, enligt hvad förut framhållits, utgingo därifrån, att depositarien i regel icke skulle erhålla ersättning för förvaringen. Att depositarien i form af ränta å det deponerade beloppet af deponenten betingar sig godtgörelse för förvaringen förändrar icke aftalets väsende. Däremot kan det icke ifrågakomma, att depositarien förbinder sig att erlägga ränta till deponenten. Vidare kan beträffande förevarande båda aftals uppkomst anmärkas, hurusom initiativet till aftalet i regel tages vid försträckning af försträckningstagaren och vid deposition af deponenten.

Förenämnda uppfattning, enligt hvilken deposition af penningar i allmänhet *i och för sig* innebär rätt för depositarien att bruka dem, kan emellertid icke anses vara riktig. Väl kan man, om man uteslutande tager hänsyn till depositarien, presumera ett tyst samtycke till brukningsrätt från deponentens sida; och med den större rörlighet och den mångfaldiga användning penningar i vår tid erhållit, synes denna åsikt ganska praktisk. Men det är af vikt att ihågkomma att i själfva begreppet deposition inlagts, att depositionen sker till förmån för deponenten. Det är därföre från hans sida och ej från depositariens ståndpunkt förhållandet dem emellan måste betraktas. Och ehuru påståendet

att deponenten icke kan anses hafva lidit skada, därest vid återbetalningen utbyte af penningar ägt rum, om blott de penningar, som återbetalas, hafva samma valör som de lämnade, visserligen i allmänhet är obestridligt, bör det å andra sidan vara lika obestridligt, att deponent, som medgifver penningarnas brukning af depositarien, alltid utsätter sig för en viss risk. I afseende härå må erinras dels om den i 22 kap. 11 § strafflagen förekommande bestämmelsen om ansvar för depositarie för förskingring af det deponenerade godset och dels om stadgandet i 17 kap. 2 § handelsbalken, innehållande att vid konkurs deponeradt gods bör ur gäldenärs bo först uttagas, men att, om det blifvit förvandladt, borgenär därför blott åtnjuter oprioriterad rätt. Då penningar ju icke kunna brukas utan att jämväl förbrukas (förvandlas), samt det i allmänhet icke borde kunna vara tal om *förskingring* af deponerade penningar, därest depositarien haft deponentens tillstånd att använda dem, skulle således deponenten genom medgifvande af penningarnas brukning i och med detsamma hafva afstått det honom i nämnda båda lagrum tillförsäkrade skydd, hvartill emellertid måste erfordras vida mer än en på penningens formella beskaffenhet och depositariens enskilda intresse grundad presumtion. — På uppfattningen, att det af den depositarie i allmänhet åliggande vårdplikten kunde härledas rätt för depositarien att bruka deponerade penningar, torde icke behöfva spillas många ord. Denna förpliktelse har ju ostridigt ålagts honom endast i deponentens intresse. Men då det väl icke kan vara meningen att påstå, att, om motsatt öfverenskommelse ej träffats, deponenten skulle vara berättigad till den afkomst (ränta), depositarien kunde draga af deponerade penningar, som han med deponentens tillstånd brukade, måste också befogenhet för depositarien att använda penningarna uteslutande vara en dennes fördel. Och i 4 § af förevarande kapitel är bestämdt förbud stadgadt för depositarien att utan deponentens samtycke *sig* till nytta bruka deponeradt gods.

Visserligen har någon gång den meningen sökt göra sig gällande, att omförmälda, i lagen deponenten tillerkända skydd icke kan anses hafva beröfvats deponent af penningar, ehuru depositarien haft tillstånd till deras brukande. Den omständigheten, att penningarna befunno sig i förbytt tillstånd, skulle nämligen icke utgöra hinder för deras identitet. Och i depositariens befogenhet att använda penningarna kunde icke inläggas mera än att han ägde att *i stället för* sina egna penningar använda hvad, som blifvit deponeradt. Deponenten hade rätt att fordra, det depositarien städse af sitt förråd *innehölle* så mycket penningar, att han därmed när som helst kunde återlämna en summa, som motsvarade den deponerade. Bröte depositarien däremot och i följd häraf icke vid anfordran kunde tillhandahålla deponenten penningarna, borde han vid sådant förhållande dömas till ansvar för förskingring. Att märka vore vidare, att, äfven om deponent af icke individualiserade penningar uttryckligen förbjudit depositarie att använda dem, depositarie, som det oaktadt gjort detta, i allt fall icke kunde anses hafva gjort sig skyldig till förskingring, så vidt han, när så påfordrades, genast kunde lämna deponenten ett annat lika stort penningebelopp.

Sistnämnda påstående lärer nog i hufvudsak vara riktigt; förhållandet har naturligtvis sin grund däruti, att deponenten icke lidit någon skada genom depositariens rättsstridiga förfarande. Oriktigheten uti åsikten i öfrigt torde däremot genast springa i dagen. Äfven den har för sin tillvaro att tacka en framkonstruerad presumtion, som icke kan hålla stånd inför kritik. Vid deposition af penningar (med rätt för depositarien att bruka dem) fäster nämligen deponenten gifvetvis afseende å depositariens *vederhäftighet i allmänhet* och icke å den omständighet, huru stor hans kontanta penningtillgång plägar vara. Å andra sidan bryr sig depositarien med all rätt icke om att genom oafbrutet jämförande förvissa sig därom, att hans kontanter icke understiga det belopp, som deponerats. Har deponentens tillstånd åt deposi-

tarien att bruka penningarna gifvits utan inskränkning, så måste också depositariens brukningsrätt vara utan inskränkning. Han äger utan afseende å sina egna innestående tillgångar placera de deponerade penningarna efter eget godtfinnande men naturligtvis på egen risk. Kan han sedermera icke återbetala dem, föreligger dock ingen förskingring; detta är lika klart som att en försträckningstagare icke på grund af insolvens kan ådömas ansvar för förskingring.

Med det sagda är icke bestridt, att beträffande särskilda undantagsfall viss sanning kan ligga i den bekämpade åsikten. Antaget att någon för en helt kort tid öfverlämnar en del lösa sedlar till annan att förvaras. Depositarien instoppar dem i deponentens närvaro och således med hans samtycke i sin egen plånbok tillsammans med andra där förvarade depositarien tillhöriga sedlar. Å ingendera sidan har rätt för depositarien att för egen räkning använda det sålunda erhållna penningebeloppet förutsatts. Skyldighet för depositarien att återställa samma sedlar, han mottagit, har dock så mycket mindre ingått i aftalet, som ingen af kontrahenterna på förhand särskildt granskat sedlarna, och det sålunda icke är möjligt att särskilja dem från plånbokens öfriga innehåll. Här måste förpliktelse för depositarien att underlåta brukandet af de deponerade penningarna verkligen ligga däri, att han måste innehålla motsvarande summa. Förbrukar han jämväl denna och icke kan på annat sätt godtgöra deponenten, lärer han få anses hafva gjort sig skyldig till förskingring.

Med åberopande, bland annat, däraf, att den omständigheten, det penningar befunne sig i förbytt tillstånd, icke skulle utgöra hinder för deras identitet, har man vidare, såsom antydts, påstått att omförmälda stadgande i 17 kap. 2 § handelsbalken ägde tillämplighet jämväl för det fall, att depositarien fått brukningsrätt till penningarna. Genom vederläggande af nyssnämnda uppfattning i fråga om förskingring lärer äfven ohållbarheten af detta påstående vara ådagalagd, hvartill kommer att enligt vanligt språkbruk ut-

bytta penningar icke kunna betraktas annorledes än såsom »förvandladt» gods. I stadgandet står för öfrigt, att det »som hörer *annan* till såsom inlagsfä» skall uttagas ur konkursboet. Men har depositarien tillerkänts brukningsrätten till penningarna, så har ju också — detta medgifves af alla — äganderätten i och med detsamma öfvergått på honom. Att det icke låter sig göra att blott medelst en fiktion förklara deponenten sedermera för ägare till andra penningar i depositariens ägo, kan man finna däraf, att det icke är möjligt att nöjaktigt förklara, vid hvilken tidpunkt denna äganderätt skulle uppstått. Ingen lärer väl heller finnas, som vill förfäkta den meningen, att, om t. ex. vid en hos depositarien timad eldsvåda alla hans kontanta tillgångar, måhända just motsvarande det deponerade beloppet, upp-brunnit, deponenten såsom ägare skulle stå risken härför och alltså vara beröfvad sin fordringsrätt mot depositarien.

Den hittills gjorda undersökningen har sålunda fört till det resultatet, att deponerandet af penningar visserligen i allmänhet icke i och för sig medför rätt för depositarien att bruka dem, men att å andra sidan af den omständigheten, att depositarien fått deponentens tillstånd till brukning af penningarna, icke följer, att de af lagstiftaren för deposition uppställda regler i så fall utan vidare skola sakna tillämplighet; medgifvande af brukningsrätt förutsätter icke försträckning.

Villigt bör dock medgifvas, att omständigheterna, under hvilka depositionen äger rum, någon gång kunna vara af sådan beskaffenhet, att brukningsrätt måste anses vara tyst medgifven. Så måste nämligen i regel förhållandet vara, därest depositarien vid mottagandet i förvar af lösa penningar, i deponentens närvaro och sålunda med hans (tysta) begifvande inlägger dem i sin egen kassa tillsammans med andra där befintliga sedlar.[1]

[1] Annorlunda gestaltar sig förhållandet, om förvaringen afsett allenast någon helt kort tid. (Jämför ofvan.)

Har deponenten aflämnat penningarna uppräknade i ett icke tillslutet omslag, synes det vara klart, att han afsett att återfå dem i oförvandladt skick.

Den andra slutsatsen eller att befogenhet för depositarien att använda deponerade penningar icke utesluter tillämpligheten af de rörande deposition meddelade bestämmelser, tarfvar jämväl ytterligare förklaring. Brukningsrätten allenast förändrar icke aftalet i fråga till försträckning. Men brukningsrätten i förening med andra vid aftalet förknippade omständigheter, hvilka äro stridande mot depositionsaftalets natur, kan däremot hafva denna verkan. Den t. ex., som lämnar annan penningar med rätt för denne att använda dem, men samtidigt betingar sig själf viss ränta å dem, är ej deponent, äfven om han själf betecknat aftalet såsom deposition, utan försträckningsgifvare. I samband härmed bör erinras om den i privatbanker brukliga s. k. deposition af penningar, hvilken icke får förblandas med deposition i juridisk bemärkelse. Penningarnas mottagande utgör här från bankens sida blott en upplåning, till sin natur fullkomligt lik den utlåning, banken idkar. I vårt land erhåller den, som på en dylik deposition insätter penningar, alltid ränta, fastän denna på förhand bestämts, vanligen i visst förhållande till den äskade uppsägningstiden, i följd hvaraf särskild öfverenskommelse om räntan emellan insättaren och banken ej erfordras, hvarigenom affären erhåller den yttre formen af vanlig deposition. Att den af bankerna bedrifna upp- och afskrifnings- samt sparkasserörelse likaledes måste hänföras till försträckning, är uppenbart.

Hvad härefter angår åsikten, att full likställighet skall råda emellan deposition af penningar (och andra förtärliga ting) och deposition af annat gods, hvilken åsikts ohållbarhet redan framhållits, torde vid ytterligare bemötande af densamma, hvarunder skall närmare framgå i hvad mån olika regler härutinnan måste gälla, skillnad böra göras emellan det fall, då deposition af penningar icke afser brukningsrätt, och det fall, då detta åter är händelsen.

Beträffande förra fallet möter icke mer än en beaktansvärd olikhet, och denna är i det föregående redan antydd. Om vid deposition af icke individualiserade penningar

depositarien förbrukar penningarna, lärer han icke kunna dömas till ansvar för förskingring, därest han är i stånd att återbetala lika stor summa som den deponerade.[1] Den, som förbrukar icke förtärliga ting, har däremot gjort sig skyldig till förskingring utan afseende därå, att han tilläfventyrs sedermera för deponentens räkning anskaffat en sak, liknande den deponerade.

I fråga om det andra fallet, eller då deposition af penningar afser brukningsrätt, faller genast i ögonen den på penningens formella beskaffenhet grundade, redan framhållna olikhet mellan dylik deposition och deposition af icke förtärliga ting, att penningar i motsats till icke förtärliga ting ej kunna brukas utan att jämväl förbrukas. Depositarie, som fått brukningsrätt till penningar, måste därföre också anses hafva erhållit äganderätt till dem, i följd hvaraf här icke kan vara tal om vårdplikt.

Häraf följer jämväl, att en sådan depositarie icke blir fri från sin förbindelse på grund däraf, att den deponerade summan — låt vara just samma sedlar — af olyckshändelse förkommer; samtidigt med äganderätten öfvergår också faran på depositarien. Han har icke skyldighet att återlämna *detsamma*, han mottagit, men hans förpliktelse att återlämna *lika mycket*, som han mottagit, är *oinskränkt*.

Af den omständigheten, att äganderätten öfverflyttats med brukningsrätten, följer vidare, hvilket äfvenledes förut påpekats, att stadgandet i 17 kap. 2 § handelsbalken här icke är tillämpligt. Äfven om det skulle kunna visas, att depositarie, som kommit i konkurstillstånd, icke begagnat sig af rätten att använda de deponerade penningarna, förbättras icke härigenom deponentens ställning. Han är i allt fall hänvisad att såsom oprioriterad fordringsägare genom bevakning göra sin fordran gällande i konkursen. På tal om nyssnämnda stadgande må uppmärksamheten ytterligare

[1] Härmed är dock ej sagdt, att olofligt brukande af penningarna icke kan medföra ansvarspåföljd.

fästas på det här ofvan anförda exemplet med afseende å den, som för någon helt kort tid lämnar annan i förvar lösa sedlar, hvilka nedläggas i depositariens plånbok bland andra där befintliga sedlar. Ehuru bestämmelsen att, om deponeradt gods förvandlats, deponenten icke äger utfå hvad som kan hafva satts i stället därför, torde böra tolkas så strängt, att därunder inbegripes jämväl det fall, att depositarien allenast *växlat* till sig deponerade penningar, och ehuru det naturligtvis åligger deponenten att i händelse af bestridande styrka sin äganderätt, så synes det dock vara klart, att, om från depositarien, innan han hunnit göra sig af med någon af de i plånboken varande sedlarna, plånboken med dess innehåll utmättes och konkurs sedermera följde, deponenten utan afseende därå, att han ju icke kunde bevisa, hvilka sedlar som tillhörde honom, skulle vara berättigad att utbekomma så stort belopp, som han lämnat. Deponentens penningar äro nämligen här ingalunda förvandlade; och uppenbarligen vore det för öfrigt materiellt oriktigt att tillåta borgenärerna, som icke kunde förneka, att deponentens penningar ännu funnes i behåll, att rikta sig på deponentens bekostnad af den anledning, att det icke kunde utrönas, hvilka sedlar som vore hans.

Det har blifvit påstådt att, då fråga är om tillämpligheten af ifrågavarande stadgande, det i allmänhet faktiskt icke skulle hafva någon betydelse, om brukningsrätt medgifvits eller icke, så snart penningarna deponerats utan omslag eller i icke tillslutet omslag. Det skulle nämligen då vara omöjligt för deponenten att visa, det penningarna icke blifvit förvandlade och att hans äganderätt sålunda fortfarande kvarstode.

Därest anmärkning mot depositariens oförvitlighet icke kan framställas (i hvilket afseende det faktum, att han försatts i konkurs, ingalunda i och för sig får läggas honom till last), bör det dock presumeras, att t. ex. i hans bo befintliga penningar — till beloppet motsvarande en deponerad summa lösa sedlar — inlagda i ett konvolut, som

af depositarien försetts med anteckning om depositionen, äro just de penningar, som deponerats. Har depositarien mottagit penningarna i icke tillslutet omslag, bör likaså under enahanda förutsättning den omständighet, att samma omslag, innehållande just den deponerade summan, finnes i depositariens bo, vara så starkt skäl för deponentens äganderätt därtill, att motsatt påstående af borgenärerna bör af dem bevisas. — Att praxis i förevarande afseende är benägen för stränghet mot deponenten, är dock anledning antaga.

Följande rättsfall, ehuru fråga där icke varit om verklig deposition, anföres här, då det dock i viss mån är belysande: Vid inventering den 29 april 1889 efter aflidne kronofogden Ewerlöf påträffades i ett kassaskrin af järn, bland annat, dels 1,600 kronor, inlagda i ett öppnadt, till Ewerlöf adresseradt konvolut, å hvars baksida han tecknat: »Säby arrenden», dels ock en mängd sedlar och skiljemynt, uppgående till sammanlagdt 3,614 kronor 43 öre, samt bland dessa två pappersbitar, försedda med påskrifter af Ewerlöf, den ena »kronskatter» och den andra »455 Åhlstorps arrendet». Sedan Ewerlöfs bo försatts i konkurs, instämde E. Möller efter erhållet förordnande sysslomännen samt anförde: Af häradets uppbördsböcker för 1888 inhämtades, att arrendeafgifterna för två annexhemman Säby utgjort tillhopa 1,612 kronor 17 öre och arrendeafgifterna för annexhemmanet Åhlstorp 454 kronor 44 öre, äfvensom att dessa afgifter, hvilka skulle tillfalla prästerskapets löneregleringsfond, blifvit till Ewerlöf guldna. Vid sådant förhållande och då Ewerlöf efterlämnat uppbördsbalans å 16,000 kronor, däraf å kontot prästerskapets löneregleringsmedel 3,046 kronor 94 öre, syntes det vara uppenbart, att omförmälda belopp, 1,600 kronor och 455 kronor, som af Ewerlöf betecknats såsom Säby arrenden och Åhlstorps arrendet, vore prästerskapets löneregleringsmedel. Det vore jämväl påtagligt, att de medel, som, på sätt ofvan blifvit anmärkt, af Ewerlöf angifvits såssom kronoskatter, utgjorde kronans och det allmännas egendom. På grund häraf yrkade Möller, att

sysslomännen måtte varda ålagdt att från konkursboet afskilja och till Möller utgifva ifrågavarande såsom uppbördsmedel ansedda belopp. Sysslomännen genmälde: Det uti inventeringsinstrumentet omförmälda kassaskrinet ägde allenast ett rum; och däri vid inventeringen befintliga handlingar och penningar hade då funnits blandade om hvarandra utan någon som helst ordning. De uti kuvertet inlagda 1,600 kronor hade uppenbarligen icke tillsändts Ewerlöf i samma kuvert. Det vore ej antagligt, att de i kuvertet inlagda 1,600 kronor eller summan 3,614 kronor 43 öre utgjorde samma penningar, som för de af Möller uppgifna ändamål influtit. Arrendatorn af hemmanen Säby, i rättegången hörd, uppgaf att han i mars 1889 till Ewerlöf kontant erlagt arrendet, utgörande omkring 1,600 kronor. — Underrätten yttrade, att enär det genom hvad i saken förekommit ej kunde anses styrkt, att äganderätten till ifrågavarande belopp tillkomme kronan och det allmänna, ogillades stämningsyrkandet. — Detta beslut gillades utan meningsskiljaktighet såväl af hofrätten som, på nedre revisionens hemställan, af Kungl. Maj:t. (Kungl. Maj:ts dom den 4 dec. 1891; H. 1891 s. 574.)

Jämväl nedanstående rättsfall torde i detta sammanhang lämpligen kunna anföras.

Uti bref den 18 september 1828 till firman J. et A. Filipsen i Köpenhamn erkände D. Riber i Malmö, att han inkasserat en från firman den 7 i samma månad till honom sänd växel å 500 mk bco med svenskt bco 420 rdr 39 sk. 4 rst., dem Riber utfäste sig remittera så snart han erhölle passande större sedlar, hvilket förmodades kunna ske till näst därefter utgående post. Riber afled emellertid förstnämnda dag. Uti boupptecknigen efter honom den 29 september anmärktes, att på kontoret funnes 428 rdr 44 sk. bco, som ingått för en af firman Filipsen utställd växel, hvilket belopp vid tillgångarnas försegling uttagits för att därmed såsom enda kontanta tillgången bestrida begrafningskostnaden och andra utgifter. Sedan urarfvakonkurs

uppstått. bevakade firman sin ifrågavarande fordran under yrkande att på grund af 12 kap. samt 17 kap. 2 § handelsbalken utfå densamma oafkortad. — Underrätten yttrade, att då Riber för firmans räkning inkasserat 428 rdr 44 sk. bco för ifrågavarande växel och efter boupptecknings förrättarnas intyg denna summa vid Ribers död varit oskingrad och således i behåll, förklarades, att dessa penningar, såsom på dylikt sätt afskilda och således ej tillhörande Ribers bo, skulle oafkortadt tillkomma firman och af konkursboet utbetalas. — Hofrätten utlät sig emellertid i följande, ej öfverklagade dom, att då genom den af firman åt Riber i lifstiden uppdragna och af honom verkställda inkassering af 428 rdr 44 sk. bco för ifrågavarande växel firman endast erhållit fordringsrätt för beloppet hos Riber eller i hans bo, däraf följde att de penningar till motsvarande summa, som vid Ribers död i hans bo funnits, om de än varit aflagda för att därmed godtgöra firmans på ofvannämnda sätt uppkomna fordran, likväl icke före aflämnandet utgjort någon firmans enskilda tillhörighet; alltså kunde förmånsrätt icke härför tillerkännas firman, utan blef, med ändring af underrättens beslut, betalningsrätt därföre fastställd endast efter 17 kap. 16 § handelsbalken. (S. II s. 309.)

Handlanden Riber hade den 22 november 1827 utgifvit två förbindelser, däri han utfäst sig att till innehafvaren vid anfordran leverera 150 tunnor hafre, hvarför beloppet kvitterades. Uti bref den 29 juli 1828 till förvaltaren Zickerman yttrade Riber: »Du har — — 150 tunnor hafre hos mig liggande.» I Ribers emellertid inträffade urarfvakonkurs yrkade Zickerman, under åberopande af nämnda förhållande och då af brefvet framginge, att spannmålen varit i Ribers hand sådant »inlagsfä», som i 12 kap. handelsbalken omnämndes, att varda tillerkänd spannmålen. — Underrätten utlät sig, att då ej kunnat styrkas, att ifrågavarande 150 tunnor hafre blifvit af Zickerman hämtade efter den 29 juli 1828 eller den dag, Ribers bref daterats, hvaremot vore upplyst, att varan funnits i behåll vid Ribers död, fastän ej afskild från

andra sädesförråd, funne underrätten desto hellre sig äga skäl anse berörda 150 tunnor hafre såsom inlagsfä eller förtrodt gods, som Zickermans äganderätt därtill vore ostridig och aftal skett om spannmålens förvarande till skeende hämtning, därom ej heller tiden varit bestämd, hvadan den mot Zickermans yrkande gjorda anmärkning ogillades. — Hofrätten yttrade däremot genom följande, ej öfverklagade dom, att ehuru obestridt vore, att Riber i lifstiden emot uppburen betalning till Zickerman försålt 150 tunnor hafre och att detta belopp vid säljarens död hos honom innestått; likväl och då den till Zickerman försålda vara, till beskaffenhet sådan som borde mätas, icke varit frånskild det större belopp af samma sädesslag, som vid Ribers död i hans bo funnits, eller på något sätt utmärkt såsom en köparens tillhörighet, däraf följde att Zickermans äganderätt till någon viss vara icke kunde antagas, utan att hans anspråk måste inskränka sig till vanlig fordringsrätt, alltså förklarade hofrätten med ändring af underrättens beslut Zickerman endast berättigad att enligt 16 § i 17 kap. handelsbalken i mån af massans tillgångar njuta betalning för sin omförmälda spannmålsfordran. (S. II s. 312. — Se jämväl Kungl. Maj:ts dom den 27 nov. 1832. S. III sid. 440.) Jämför anmärkning under nästa rättsfall.

Handlandena J. Södergren, J. Lindgren, L. Krook och N. Holm instämde sysslomännen i A. C. Hahrs konkurs samt anförde: Enligt ett emellan kärandena och Hahr år 1839 upprättadt köpekontrakt, hvarigenom Hahr till kärandena försålt Ölsjö egendom, hade bestämts, att i köpet skulle inbegripas 8 oxar, 4 hästar, 12 kor jämte kör- och åkerredskap af två järnskodda vagnar, fyra arbetsvagnar, två järn- och tre träharfvar samt sex årder och fyra plogar, hvilka redskap och kreatur, däraf hästarna ej finge vara öfver tio år och fäkreaturen ej öfver sju år, skulle till köparna öfverlämnas vid tillträdet af fastigheten den 1 april 1841. Sedan Hahr i mars 1840 försatts i konkurs, hade emellertid sysslomännen för konkursboets räkning försålt allt hvad som i

boet funnits utan att undantaga några inventarier; och yrkade kärandena i anledning häraf, att sysslomännen måtte förpliktas att för denna åtgärd hålla kärandena skadeslösa. — Underrätten yttrade, att ehuru Hahr uti ifrågavarande köpekontrakt utfäst sig att vid afträdet af fastigheten såsom inventarier aflämna åtskilliga kreatur, bestående af hästar, oxar och kor, jämte en del åkerredskap; likväl och emedan köpekontraktet icke innehölle, att några vissa till utseendet och annan beskaffenhet i Hahrs ägo vid handelns afslutande befintliga kreatur och inventarier blifvit utsedda såsom kärandenas tillhörigheter, däraf följde, att kärandena icke kunde i fråga om ersättning för berörda inventarier äga bättre rätt än Hahrs borgenärer, ogillades käromålet. — Underrättens beslut gillades af såväl lagmansrätten som hofrätten. — Nedre revisionen utlät sig: Hvad angår påståendet i fråga om de inventarier af kreatur och redskap, som af Hahr blifvit jämte Ölsjö egendom till Södergren och hans medparter försålda, så, enär åberopade köpekontraktet icke innefattar, att de däruti uppgifna inventarier, som skulle åtfölja egendomshandeln och således vid tillträdet köparna tillhandahållas, voro desamma, som vid försäljningstiden där kunnat finnas, samt, äfven om det skulle anses vara ådagalagdt, att Hahr både då och intill konkursens början innehaft enahanda inventarier, det likväl icke är vordet styrkt, att desamma, såsom Södergrens och hans medparters tillhörigheter, blifvit, då köpet skedde, från säljarens öfriga bo afskilda och i den ordning åt dem i förvar lämnade, att de må kunna hänföras till sådant förtrodt gods, hvarom uti 17 kap. 2 § handelsbalken förmäles, tillstyrker nedre revisionen fastställelse å domstolarnas beslut. Och som det köpekontrakt, hvarigenom Hahr till Södergren och hans medparter försålt Ölsjö egendom, icke innehölle, att några vissa, till utseende och beskaffenhet uppgifna kreatur och redskap blifvit genom köpet till Södergren och hans medparter öfverlåtna, samt Södergren och hans medparter ej heller uti konkursen bevakat omstämda, från bristande inventarier sig härledande ersättnings-

anspråk, fann Kungl. Maj:t lika med domstolarna Södergrens och hans medparters påstående om godtgörelse af konkursmassans tillgångar eller af svarandena såsom syslomän ej kunna bifallas. (Kungl. Maj:ts dom den 14 aug. 1844.[1] S. XVI s. 344.)

I enlighet med hvad förut yttrats kan ej heller den depositarie, som fått tillstånd att bruka de deponerade penningarna, anses hafva gjort sig skyldig till förskingring, därest han sedermera i fråga om återbetalning ej skulle kunna fullgöra sin förbindelse gent emot deponenten. Detta är likaledes beroende däraf, att deponenten allenast har fordringsrätt för den lämnade summan.

Då depositarien alltså häftar i skuld hos deponenten för det deponerade beloppet, följer häraf vidare, att depositarien — i olikhet mot hvad förhållandet eljest är — måste vara berättigad innehålla beloppet såsom godtgörelse för fordran, som han å sin sida kan hafva hos deponenten. Depositarien har med andra ord kvittningsrätt, under förutsättning dock att hans fordran äger de därför af lagen betingade kvalifikationer.

Likaledes är naturligtvis deponentens fordran underkastad de vanliga preskriptionsreglerna.

I afseende å betalningstid och betalningsort gälla däremot de å deposition och ej de å försträckning tillämpliga regler.

Det spörsmålet har framställts, huruvida depositarie, som utan rätt brukar deponerade penningar, är skyldig att gälda ränta från den dag, han började att bruka desamma. Enligt vår rätt torde en dylik skyldighet icke kunna åläggas depositarien. Väl kan man med fog säga, att då depositarien genom sitt obehöriga brukande förfarit rätts-

[1] Äfven om i köpekontraktet influtit uttrycklig bestämmelse, att i köpet skulle inbegripas visst antal *af just de inventarier, som vid köpslutet befunnits å gården*, torde sådant dock icke hafva kunnat förorsaka annan utgång af målet.

stridigt, han ock bör vara ersättningsskyldig. Men deponenten kan ju icke vara berättigad till ersättning för annat än den skada, han i följd af depositariens rättsstridiga förfarande lidit. Och såsom redan förut anmärkts har deponenten icke, då han genast vid anfordran bekommer af depositarien ett lika stort penningbelopp som det deponerade, lidit någon skada i följd af depositariens obehöriga brukande. — Om depositarien icke vid anfordran genast till deponenten återställer de deponerade penningarna eller däremot svarande belopp, lärer han däremot vara skyldig att gälda ränta efter 6 procent från den dag, han affordrades penningarna.

Depositarie, som icke har rätt att bruka deponerade penningar, äger såsom antydt ej att kvitta desamma mot fordran hos deponenten. Genom att det oaktadt bruka penningarna kan depositarien emellertid förvandla deponentens rätt att återfå just de deponerade penningarna till en skadeståndsfordran; och att häremot kvitta sin egen klara och ostridiga fordran lärer väl svårligen kunna förvägras depositarien.

Uti schweiziska obligationsrättens art. 484 och 485 stadgas:

»Ist Geld mit der ausdrücklichen oder stillschweigenden Vereinbarung hinterlegt worden, dass der Aufbewahrer nicht dieselben Stücke, sondern nur die gleiche Geldsumme zurückzuerstatten habe, se geht Nutzen und Gefahr auf ihn über. — Eine stillschweigende Vereinbarung in diesem Sinne ist zu vermuthen, wenn die Geldsumme unversiegelt und unverschlossen übergeben wurde.»

»Werden andere vertretbare Sachen oder Werthpapiere hinterlegt, so darf eine solche Vereinbarung nicht aus den Umständen gefolgert werden. Der Aufbewahrer darf über

die Gegenstände nur verfügen, wenn ihm diese Befugniss vom Hinterleger ausdrücklich eingeräumt worden ist.»

Tyska civillagen § 700 upptager uti förevarande afseende följande bestämmelser: »Werden vertretbare Sachen in der Art hinterlegt, dass das Eigenthum auf den Verwahrer übergehen und dieser verpflichtet sein soll, Sachen von gleicher Art, Güte und Menge zurückzugewähren, so finden die Vorschriften über das Darlehen Anwendung. Gestattet der Hinterleger dem Verwahrer, hinterlegte vertretbare Sachen zu verbrauchen, so finden die Vorschriften über das Darlehen von dem Zeitpunkt an Anwendung, in welchem der Verwahrer sich die Sachen aneignet. In beiden Fällen bestimmen sich jedoch Zeit und Ort der Rückgabe im Zweifel nach den Vorschriften über den Verwahrungsvertrag. — Bei der Hinterlegung von Werthpapieren ist eine Vereinbarung der im Abs. 1 bezeichneten Art nur gültig, wenn sie ausdrücklich getroffen wird.»

Ur motiven anföres: Den romerska rätten inskärper att, om vid deposition af förtärliga ting öfverenskommes, att depositarien icke har skyldighet att återställa *samma* utan allenast *lika* ting, depositarien visserligen vid mottagandet blir ägare af det deponerade och faran för detsamma sålunda öfvergår å honom, men att i öfrigt rättsförhållandet bör bedömas efter de för deposition gifna bestämmelser; alltså föreligger en om ock oegentlig deposition. Den moderna lagstiftningen — frånsedt den franska rätten, hvarest i anledning af lagens tystnad härutinnan skiljaktiga meningar råda, äfvensom den schweiziska rätten — har öfvergifvit denna med den romerska rättens egenheter sammanhängande uppfattning och ser i ett aftal af ofvan antydda beskaffenhet endast försträckning. Blott den schweiziska rätten fasthåller i det väsentliga den romerska rätten; nyttan och faran öfvergår på depositarien; han har att återställa det deponerade icke in specie utan in genere; i öfrigt är aftalet deposition och grundsatserna för deposition skola därföre lända till efterrättelse. Att med den franska rätten iakt-

taga tystnad angående ifrågavarande fall är icke tillbörligt; det förekommer ju i praxis mycket ofta, i hvilket afseende det är tillfyllest att erinra om handelsdepoter. Förslaget följer med afvikelse från den schweiziska rätten den moderna uppfattningen. Har vid öfverlämnandet af penningar eller andra förtärliga ting i förvar (uttryckligt eller tyst) öfverenskommits, att icke samma ting utan endast ting af lika slag, myckenhet och godhet skola återlämnas, så kan jämlikt den principiella uppfattningen af deposition — enligt hvilken depositarien har att till deponenten återställa *samma* sak denne lämnat — deposition icke antagas vara för handen, utan föreligger försträckning. Detta motsvarar ock kontrahenternas mening. *Men om kontrahenterna emellertid betecknat aftalet såsom deposition (om de användt orden »lämna i förvar» eller något liknande uttryck), så pekar detta med bestämdhet därpå, att de icke afsett ingåendet af ett aftal, som blott skall bedömas efter de för försträckning uppställda regler.* Vid ett aftal af nu angifvet innehåll kan man med hänsyn därtill med full säkerhet antaga, det kontrahenterna åsyftat att *i fråga om tid och ort för återbetalningen icke de för försträckning utan de för deposition gällande principer skola tjäna till rättesnöre.* Huruvida och i hvad mån äfven andra egenheter — hvilka för deposition voro vida talrikare och viktigare i romerska rätten än nu för tiden — skola anses såsom öfverenskomna, får afgöras med hänsyn till omständigheterna i hvarje särskildt fall. Häraf beror det också, huruvida kvittningsrätt, som förslaget i princip medgifver, jämväl vid deposition är tillåten. — Förslaget afviker i så mån från gällande rätt, att denna utan vidare underkastar aftal af omnämnda slag de för försträckning gällande principer. Men förslaget är med hänsyn till det praktiska lifvet rättvist. För det fall att deponenten blott har bestämt, att depositarien får bruka deponerade förtärliga ting, om han så önskar, bestämmer förslaget, att aftalet öfvergår till försträckning (först) vid den tidpunkt, då depositarien gör bruk af tillåtelsen. Det är icke tillåtet att här genast betrakta af-

talet såsom försträckning; sådant skulle med hänsyn till bärandet af faran medföra den största obillighet mot depositarien i all synnerhet i det fall, att denne icke alls eller endast under särskilda icke inträffade omständigheter haft för afsikt att begagna sig af den medgifna brukningsrätten. Den ofta uppkommande svårigheten att taga reda på den tidpunkt, då depositarien begagnat sig af tillåtelsen, kan icke rättfärdiga en motsatt för depositarien obillig föreskrift. — Enligt förslaget har man att i hvarje fall pröfva, huruvida ett aftal af här ofvan angifvet innehåll blifvit slutet. Intet slags tolkningsregel har härutinnan angifvits vare sig för det fall, att en penningesumma med uppräknande lämnas i förvar eller för det fall, att penningar eller andra förtärliga ting deponeras i oförsegladt eller i icke tillslutet omslag. De konkreta omständigheterna skola alltid vara bestämmande vid afgörande af hvad kontrahenterna menat.

Följande handlingar rörande förarbetena till 12 kap. Handelsbalken i 1734 års lag torde här lämpligen anföras.

1:o) Ett förslag, utarbetadt antagligen 1717—1718, så lydande:

»Handelsbalker.

Fjortonde Capitlet.

Om nedsatt och förtrodt gods.

1 §. Lägger någon in hos annan, som thet emottaga wil, guld, sölfwer, penningar, eller annan lös ägendom til förwaring; göre thet med witnen eller tage hans bref ther å som emottog; och fordre thereffter sit åter.

2 §. Inlags fä eller förtrodt godz bör hwar wårda som sit egit. Missfares eller förkommer thet genom hans försummelse, wangömma och wållande, som thet emottog; gälde fullt åter. Sker thet af wådelig händelse; ware för återgäldning fri. Niu-

ter then som annars godz til förwar emottagit, therföre lön och wedergäldning; sware jemwäl thertil om någon försummelse föregådt hafwer.

3 §. Nu sätter man under annars förwar tilslutna eller förseglade kistor, skåp eller packor, och wet eij then som emottog hwad ther uti är; eller är thet honom eij stycke från stycke til wigt, mått eller antal i händer gifwit; och påstår sedan then som inlade mera under förwar gifwit wara, än han återfick; ware then som emottog otiltald, när han allt obrutit och oskadt ifrån sig gifwer, såsom han thet emottog, effter bref eller i witnens närwaro; och skylle then sig sielf, som eij förut allt nogare anteckna och emottaga lät.

4 §. Finnes wid återgifwande af inlagt godz, någon förseglad kista eller packa hemligen å annan ort, än förseglingen war, bruten; eller förseglad pung, säck eller possa i sömmen öpnad och åter tilsydd; eller är försegling eller lås brutet, och gittar ägaren med witnen eller ed sin fulltyga, något therutur stulet wara, sware then godzet under sin wård hade för allan skada; eller bewise med goda skäl och sielf sins ede, at thet af hans wangömo och wållande eij tilkommit är, eller at han ther af kundskap och nytta hafft.

5 §. Ho som witterligen af ondt upsåt annars inlagda och förtrodda godz försnillar, öpnar, eller ägaren til skada minskar; straffes som för annan tiufnad.

6 §. Nekar någon förtrodt godz återgifwa tå thet fordras; eller nöter och sig til nytta brukar; eller säljer, förpantar eller skingrar thet utan ägarens samtycke, pligte som om pant och låhn sagt är, och uprätte allan skada.

7 §. Nu kan förtrodt godz eller inlags fä af sig sielf förderfwas, eller förgås, utan innehafwarens wållande; såsom ther häst eller fä störtar, inlagt korn, win eller andra wahror förliggia, och hafwer eij innehafwaren sådan wård och answar sig åtagit; ware ägarens skade. Samma lag ware om thet godz som i annars hus insättes eller lemnas, och är om thes wård intet aftal med huswärden eller andra giort.

8 §. Gifwer någor inlags fä och förtrodt godz ifrån sig

under tredie mans wård, emot ägarens wettskap; sware honom som insatte til allan skada som ther å kommer, och söke sedan sin man som han bäst gitter.

9 §. Nu sättia flere godz under annars förwar, ther i the alle del äga; thet må eij på entheras begäran återgifwas, utan af allom fulimagt bewises. Gör thet någor; sware hwarjom sin del och söke sin man.

10 §. Dör then som inlags fä om händer hade, sware hans arfwingar och gifwe fullt åter. Dör han som inlagde, fordre hans arfwingar sammaledes. Äro the stridige om arfwet, stånde innehafwaren fritt hvad han heldre wil behålla godzet til thes twisten slutes, eller thet under Domarens wärjo sättia.

11 §. Bewisar then som nedsatt godz hos sig hafwer, at han nödig omkostnad ther på giort, eller för thet rum thet förwaras uti, hyra betalt; gälde thet ägaren, innan godzet återgifwes.

12 §. Wil then hos hwilken godzet nedsatt är thet längre i förwar eij behålla; tage han åter som nedsatte. Gör han thet eij; stånde sielf all fahra och förnöije skäligen then som thet sedan förwarar.

13 §. Kommer inlagt eller förtrodt godz i tredie mans hand genom köp, pant eller annat laga fång, söke hwar sin man. Och eho som förtrodt godz utan swek och list i händer fådt, af honom skal thet lösas och eij eljest återtagas.

14 §. Förtror man androm sit godz at wårda, som undan eld och siöskada, eller fiendens hand räddat är, och gifwes eij åter när påfordras, eller eljest upsåteligen döljes och undanhålles; straffas then thet gör som i Tiufwa Balken stadgas.

15 §. Stridigt godz som under tredie mans förwar dömes skal ther orört stå, til thes Domaren skäligt pröfwar, att thet til rättan ägare utgifwas, eller emot borgen lyfftas må.

2:o. Utdrag ur Kommerskollegii protokoll för den 4 Oktober 1721 så lydande:

— — — — — Inkallades Rådman Petter Aulaewill — — — — — Widare förelästes honom 4 § af 14 Cap. ang:de nidsatt gods, då honom sades K. Collegii derwid gjorda anmärkning nembl. at man i stället för det före stådt ställe hwarå det nidsatte godset warit förseglat, bör nu införas ort.[1]

Aulaewill höll ock en sådan ändring god och yttrade sig vidare i anledning af K. Collegii föreställning det han ock för sin del intet kunde finna det böra tillåtas at den som något gods hos en nidsätter, skall med eed få erhålla des riktighet och fyllnad, enär derom någon twist imillan deponens och depositarius kan yppas, ty derigenom skulle ju den, som är actor förmedelst sin ed få tillägna sig hvad och huru mycket han behagar, hwilket dock är mot Lag at någon får swärja sig gods ell. pgr till, utan bör i det fallet swaranden eller Depositarius wärjemåls eed upplåtas, enär med andra skiäl des riktighet eller oriktighet ej kan bewisas.

Frågades honom at efter uti Handells Balcken på åtskilliga ställen står infördt at enär något gods ell. pgr omtwistas, bör det omtwistade, tills utslag skier, sättias uti 3:die mans hand, om icke nu istället för 3:die annars mans hand skulle kunna bättre här införas, emedan ofta händer at wäll flere än 2:ne kunna wara om en sak twistande.

Aulaewill biföll och det, ehuru uti lagen härtills äfwen warit samma mening med 3:die som nu will säjas med annars mans hand.

3:o. Utdrag af Göta Hofrätts protokoll den 18 April 1721 så lydande:

Herr Hofrättsrådet Silfwerschöld upläste de öfver Handelsbalken författade påminnelser — — — — — hvilket under detta dato expedieras och till Kongl. Lag-Commission uppskickas således som följer: — — — — — — — — — — — —

[1] Ord hvars tydning är tvifvel underkastadt.

Cap. 14. § 2. lägges till desse orden in contextu wid wådlig händelse: *följas beggedera åt.*

§ 13. Om någon säljer eller borthandlar en annans hos sig stående depositum, bör han dertill swara, om han är solwendo, eljes synes slikt inlags fä böra återställas utan lösen, emedan uti den handel icke finnes bona fides ab utraque parte contrahentium, så kan ej heller någon öfwerdraga större rätt till en annar än han sjelf eger; ingen bör ej eller wara okunnig om dens tillstånd, som man handlar med och det som af begynnelsen hafwer fel uti sig kan icke genom tiden eller olaga fång winna derföre någon kraft och styrka.

4:o. Svea Hofrätts, i anledning af förslaget, den 11 November 1721 gjorda påminnelser, så lydande:

— — — — — — — — — — — — — — —

Cap. 14.

§ 1. Och orden: Lägger någon in hos annan *som thet emottaga vill,* Guld, Silfwer etc., tyckes de orden, *som thet emottaga will,* kunna utelämnas, efter som intet depositum hos någon kan skie, med mindre den, hos hwilken det nedsättes, det samma will emottaga.

§ 2. Efter som ingen depositarius kan wara förbunden at bättre wårda en annans egendom, än sin egen, antingen någon wedergiällning wore utfäst eller intet; altså tyckes den sidsta meningen i denna § aldeles kunna utelemnas.

§ 8. Denna § synes wara onödig, emedan sådane måhl af det föregående, som i detta Capitel är stadgat, bäst kunna afdömas, efter de wid hwart och ett måhl förefallande serskilte omständigheter, hwilka hos domaren komma at öfwerwägas.

§ 10. Och orden: *äro the stridige om arfwet* etc. Aldenstund hwarken depositarius kan förbindas emot dess wilja at behålla ett depositum, icke heller Domaren belastas med det beswär at taga godset i förwahr; fördenskul synes bättre wa-

ra, om denna sidsta meningen uthi § ändrades, och således inrättades: äre the stridige om arfwet, och innehafwaren intet kan förbindas, emot dess wilja at behålla hos sig det nedsatte godset, till dess twisten slutas, stånde hos Erfwingarne att förenas, på hwad ort godset skal nedsättias.

5:o. Utdrag ur Lagkommissionens protokoll för den 1 Mars 1722, så lydande:

H:s Ex. Gref Cronhielm. H:r Just. Cantzleren H:r Ehrencrona. H:r Fägerstierna. Thegner. Fehman. Cederbielke. Rosenstolpe. Cederholm. Aulaewill. Boström.

Upläste 14:de Cap. med påminnelserna.

§ 1 blef oförändrad, allenast utströkes the orden, *som thet emottaga will,* ty elliest om thet eij sker med depositarii wetskap och willio, är thet icke depositum.

§ 2. Hof. R. påminner at sidsta meningen af § må uteslutas. I anledning deraf discourerades, om den skall mera swara, som niuter wedergällning, för det han förwarar. Och tycktes jemwäl at denna meningen kunde gå uth, thy ehwad han får wedergällning ell:r eij, bör han dock swara för försummelsen.

H:r Aulaewill war deremot, at meningen skulle utslutas, ty den som får wedergällning, bör swara til culpam levissimam, men den eij får wedergällning swarar til Culpam latam allenast

Slötz, att som depositarius likafullt bör swara, ehwad han får wedergällning ell:r eij, så kan han deremoth icke stå i större answar, fastän han får wedergällning.

H:r Lagman Fehman tyckte det icke wara depositum, när någon tager wedergällning för det han förwarar något, så framt det icke är et rum det han uthyrer dertill.

Ceteri hölle före at det eij immuterar naturam depositi, at någon får wedergällning för den omsorg han har för någon tings förwarande.

3 §. ändrades intet.

4 §. hwad som påminnes, wid slutet at det skulle ware ed

mot ed, fantz wara onödigt; ty i detta måhl är icke ed mot ed, utan depositarius bör swärja at thet ej skedde med hans wållande; .

5 §. ordet öpnar utströks, ty det kan ske uti godt upsåth.

6 §. om then som nekar brukar ell. sällier förtrodt godts.

H:r Cederbielke påminte, att detta icke eller sker i godt upsåth, ty nekar han förtrodt godz, så är han wärckl:n coupabel, och mer än den som nekar til pant.

H:r Fehman tyckte äfven at den som således nekar, är eij stort bättre än den som nekar sig hafwa stulet men blir öfvertygad.

Aulaewill idem.

H:s Ex:ce hölt före at han wäl bör ha straff, men icke anses, som en tiuf som invito domino tager något. I det förra målet är han falsarius och bedragare, men icke kan han säijas hafwa begådt furtum eller rapina.

H:r Cederholm: i förra § står, om han försnillar något af deposito, til exempel tager 10 ducater uhr en pung af 100 duc., då är han tiuf; men här, om han nekar till hela pungen, är mycket mindre straff.

Efter widare discourerande slötz att ordet nekar går uth.

7 §. Fantz godt att de anförda exempel gå uth, emedan saken äntå är klar.

H. Aulaewill påminte åter härvid, huru nödigt wore att det måtte blij ståendes om dem som antaga sig en tings wård mot wedergällning, emedan sådant är tagit uhr fremmande folkz lagar, och är angelägit att deruti görs åtskillnad mot dem, som eij få betahlning, ty uti förra Casu är han än mera förbunden.

8 §. Slötz att denna § går uth, ty det faller af sig sielf, såsom en ratio generalis när jag wårdar hans som mit egit ell. sätter min ägendom tillika in deposito hos en annan; så har ingen at säija derpå.

9 §. ändrades icke.

10 §. I anledning af Swea Hof Rättz påminnelse ändrades denna § så at hwarken depositarius twingas at innehafwa

depositum eller domaren påbördas thet under sin wärjo taga, utan arfwingarne förena sig om en annan ort thet at sättia, till thess twisten slutas.

11 §. Ändrades intet.

12 §. Om deponens eij will uttaga sina saker, sedan han blifwit ansagd, kan man sig anmäla hos Executoren ell. domaren. Will eij eller domaren sig thermed befatta så tycktes att man kan häfwa depositum uth, fördenskull tycktes de orden, som föllia på verba *all fahra:* kunna utslutas, ty om sakerne sättes hos en annan, förstås af sig sielft om han densamma[1] bör hafwa betahlning.

Äro flere arfwingar och äro icke tillstädes, eller tvista med hwarannan, så bör Domaren ell. Executoren sig sådant depositum antaga, ther enthera af de närwarande arfwingar eij will thet emottaga.

13 §. Ändrades intet.

14 §. Ändrades eij eller.

6:o. Ett af Lagkommissionen senare uppgjordt förslag, så lydande:

XII Cap:

Om inlags fä eller nedsatt och förtrodt gods.

1 §. Lägger man in hoos annan i förwahr, guld, sölfwer, penningar, eller annat löst gods; lägge in med witnen, eller tage bref therå.

2 §. Inlags fä, och förtrodt gods bör man wårda som sitt egit. Missfares eller förkommer thet af hans wangömo eller wållande; gälde fult åter. Skier thet af wåda; ware saklös.

3 §. Sätter man under annars förwar tilslutna eller förseglade kistor, skåp eller packor, och wet ej then som anammade, hwad theruti är; eller är thet honom ej stycke från stycke

[1] Ord, hvars tydning är tvifvel underkastadt.

til wigt, mått eller alntal, i händer gifwit: Påstår sedan then som inlade mera under förwar gifwet wara, än han återfick; ware then som emottog frij, ther han alt obrutit och oskadt utgifwer, som han thet anammade. Fins thet wara brutit, och saknar äganden något, fultyge tå med witnen eller ed sin, huru mycket han inlagt hafwer; gitter han thet, sware then godset under sin wård hade för allan skada; eller bewise med goda skiäl, eller svärje, at thet af hans wangömo och wållande ej skiedt är; eller at han ej theraf kundskap och nytta haft. Warder han öfwertygad, at han med wilia thet försnillat; stånde tiufsrätt.

4 §. Nöter man förtrodt gods, eller sig till nytto thet brukar, utan ägarens samtycke, böte tjo daler och skadan åter. Säljer man thet, förpantar, eller förskingrar, böte fyratjo daler, och gånge thermed, som i XI Cap: 4 § om låhn sagt är.

5 §. Hafwa flere satt gods under annars wård, theri the alla dehl äga; thet må ej å entheras begiäran gifwas åter: utan han allas fullmacht therå wiser; Gifwer then godset i wård hade thet annorlunda uth, sware tå han hwarthera för thes del, och söke sin man.

6 §. Nu wil ej then som godset emottog hafwa thet längre i förwar, säje tå honom til som insatte, at han må taga thet åter. Giör ägaren thet ej; stånde sielf allan fara.

7 §. Dör then som inlags fä om händer hade; tå böra hans arfwingar ther swara före, och gifva fullt åter.

8 §. Hafwer man å nedsatt gods nödig kåstnad giordt, eller för thet rum, ther godset förwaras uti, hyra betalt; tå bör äganden thet giälda, förr än godset återgifwes.

9 §. Nekar man emot bätre wetande til inlagsfä eller förtrodt gods, plichte som i thet XI Cap: och 2 § om låhn sagt är.

10 §. Förtror man åt annan sitt gods at wårda, tå thet ur eld, siö eller från fiende frälsat är; Nekar han thertill som emottog, och warder öfwertygad at han thet swikeliga dölgt, straffes med tredubble böter, som för tiufnad.

11 §. Dömes gods under tredie Mans förwar, thet bör

wårdas, som annat inlagsfä, och ej gifwas uth förr än domaren eller Befallningshafvanden thet tillåter.

12 §. Sälljer eller törpantar handtwärkare thet honom till giärning för wiss löhn i händer sätties; gälde skadan åter, och böte så han, som then wetterligen annars gods kiöpte, hwarthera tiugu daler.

7:o. Utdrag ur Lagkommissionens protokoll för år 1728 så lydande:

D. 20. Febr. Rosenstolpe, Cameen, Plan, Boström, Aulaewill.

Företogs 12 Cap. handelsbalken, om Inlagsfä, 4[1] § tyktes wara onödig, emedan föruth sagt är huru inlagsfä insättias bör, och det som derefter icke skier, faller af sig sielf, och kommer an på öfwerens kommande och omständigheter.

Slutet af 10 § skall gå uth, såsom onödigt, emedan det förut sagt är, att inlagsfä skal återtagas, när man därom tilsagd är.

14 §. bör ändras således, att om domaren dömmer godz under 3:die mans hand, thet bör wårdas som annat inlagsfä, emedan domaren sielf säger att det skal stå orördt.

Ur Kristoffers landslag anföres här följande stadgande:

Köpmala balker.

IX.

Leggir man penninga jn til annars eller adhra koste, legge jn meth tueggia manna Witnom oc taki aather wth meth sama withnom æro ey swa witne till, oc then siger som jnlagde at

[1] Siffran kan äfven tydas som 7.

ther war mera jnlagt æn han wtgaff haui tha hin witzord ath wita wtgifwit wara meth XII manna edhe.

§ 1. Stiels thet fæ eller brinder eller waldtags, fölgis beggias thera saman, tha wari thet ogilt; fölgis ey beggias thera saman, tha fæ honom siit ather.

Motsvarande stadgande i Magnus Erikssons landslag var af följande lydelse:

Köpmala balkrin.

VI.

Lægger man pæninga in till annars ællæ aþra koste, þa lægge in meþ tuæggia manna vitnum, ok taki ater VT meþ samu vitnum; æru ei sua vitne til, ok þen sigher sum in lagþe æt þet var mera in lakt æn han VT gaf, haui þa þen vizorþ þet vita VT giuit meþ tolf manna eþe. Stiæls þet fæ ællæ brinder ællæ valdtax, fölghis bæggia þera saman, þa vari þæt ogilt; fölghis ei bæggia þera aat þa anduarþe bonum sit ater.
